

પ્રકરણ-૧

પ્રભુ તુજ શાસન અતિ ભલું,
જગ નહીં કોઈ તજ સરીખું રે
તિમ તિમ રાગ વાઘે ગણો,
જિમ જિમ જુગતીશું પરખું

સમગ્ર વિશ્વના સુચારુ સંચાલન કરવાનું કૌવત ધરાવતું ચૌદ રાજલોકના પ્રત્યેક જીવોને મોક્ષ પ્રતિ ગમન કરવાનો સુંદર રાજમાર્ગ બતાવતું શ્રી જિનશાસન આપણને સહુને કોઈ પુણ્યયોગે મળી ગયું છે. એ પરમ સૌભાગ્યની વાત છે. વળી, આ જિનશાસનને જેમ જેમ યુક્તિપૂર્વક (બુદ્ધિથી) સમજીએ છે તેમ તેમ તેના પ્રત્યેક અપાર રાગ ઉત્પન્ન થાય છે.

આવા એ શ્રી જિનશાસનના પ્રત્યેક અંગ ઉપર ચારેકોરથી ભયંકર આક્રમણોનું વાવાઝોડું ફૂંક્યું છે. અફસોસ! એ વાતનો છે કે ઘરઆંગણા સુધી આવી ઊભેલું, સાદ કરતું આવું કોઈ આક્રમણ છે કે નહિ તેની મોટાભાગને ખબર નથી. ‘સબ સલામત’નો ઝંડો અડધી કાઢીએ ફરકાવવાનો સમય આવી પુગ્યો છે. એ સમયે અમે આપના હૃદય સુધી એક કલમના માધ્યમથી પહોંચવાનો નિશ્ચય કર્યો છે.

આ સાથે ‘રાત્રિભોજન - મહાપાપ’નો પ્રથમ લેખ આપને મોકલી રહ્યા છીએ. આવા અનેક ચિંતનો અમો આપના સુધી પહોંચાડવા માંગીએ છીએ. આશા છે આપ આ ચાતુર્માસ દરમ્યાન એને વધાવી લેશો. આપને પહોંચાડાતું આ સાહિત્ય બને તેટલા વધુ લોકો વાંચે. વિચારે, પ્રચારે એવું કરાવવા નમ્ર વિનંતી છે. આ લખાણો આપ આપના દેરાસર, ઉપાશ્રય, નોટિસ બોર્ડ કે બ્લેક બોર્ડ ઉપર સંઘના બધા ભાઈબેનો સારી રીતે વાંચી શકે તે પ્રકારે લખીને મૂકવામાં આવે તો ઓછી મહેનતે ઘણું કામ થઈ શકે. આમ પણ આપના કુટુંબીજનોને, સમાજ મંડળોમાં આની ઝેરોક્ષ કરાવી મોકલાવો તો ઘણું મોટું કામ થશે. કુટુંબમાં રાત્રિ ધર્મસભા યોજીને ઘરમાં

પણ બધાને વંચાવશો એવી નમ્ર વિનંતી છે. આ બધા લેખોને ફાઈલ કરી નાશો તો પણ ભિવષ્યમાં ખૂબ ઉપયોગી નીવડશે. શરૂઆતમાં આ પ્રત્યેક લખાણ મોહમયી મુંબઈ નગરીમાં વસવા છતાં રાત્રિભોજન ત્યાગી અનેક મહાનુભાવોના કરકમળમાં મૂકવા ઉત્સુક છીએ. ચોવિહાર હાઉસમાં પ્રતિદિન પ્રાયઃ ૧૮૦૦ જેટલા સભ્યો રાત્રિભોજન ત્યાગનો લાભ લઈ રહ્યા છે. એટલે અમો પ્રત્યેક પરિપત્રની લગભગ ૨૦૦૦ નકલ બનાવીશું જેનો ખર્ચ લગભગ રૂ. ૭૫૦/- જેવો આવશે. તો આપશ્રી ૧ દિવસ માટેનો સૌજન્યનો લાભ પણ લઈ શકશો. તે માટે રૂ. ૭૫૦/- ઉપરના સરનામે પહોંચાડવા નમ્ર વિનંતી છે.

પ્રકરણ-૨

કેવળજ્ઞાનથી કેવળજ્ઞાન-૧

કેવળજ્ઞાન તો ઘણું દૂર છે પણ કેવળજ્ઞાન (કોળિયા અંગેનું) પણ આપણા જીવનમાં આવે તો કેવળજ્ઞાનનો પાયો બંધાશે. વિશ્વનું દર્શન કરીએ તો સહેજે કહી શકાશે કે ખાવાને કારણે જેટલા માણસો મૃત્યુ પામ્યા છે તેનાથી બહુ અલ્પ ભાગે નહિં ખાવાને કારણે લોકો મૃત્યુ પામ્યા છે. આજના ડૉક્ટરોના દરબારો, પેથોલોજિસ્ટોના પટારાઓ અને એક્સરેવાળાઓના ખીસ્સાઓ આપણી યોગ્ય આહાર લેવાની અજ્ઞાનતાથી ભરાઈ જાય છે.

યોગ્ય સમતોલ આહાર, હળવી કસરતો, સમયાંતરે ઉપવાસ માણસને હલકોફૂલ રાખે છે ને ખીસાને ભરેલું જ રાખે છે. અંગ્રેજીમાં એક કહેવત છે કે *Your Best Doctor is Doctor 'DIET'*.

સંસ્કૃતમાં પણ એક શ્લોકમાં કહ્યું છે કે અતિભુક્તિરતીવોક્તિઃ સઘઃ પ્રાણાપહારિણી - ભાવે એટલું ખાવું અને આવડે એટલે બોલવું અતુરેન પ્રાણને હરનારું છે - તત્તવિચંતક કાર્લે કહ્યું છે *Moderation of Speech & Moderation of Food* બન્ને શાંતિ અને સંપત્તિના પાયા છે.

એક રાજા પોતાના દરબારમાં રહેલા ૪ શાસ્ત્રજ્ઞોને પોતાના શાસ્ત્રોનું નવનીત ૧/૧ પુસ્તકમાં ભરી લાવવા જણાવે છે. ધર્મશાસ્ત્ર, અર્થશાસ્ત્ર, કામશાસ્ત્ર અને આરોગ્યશાસ્ત્રના ચારેય પંડીતો ઘણી મહેનત કરીને ૧૦૦/૧૦૦ પાનામાં પોતાના ૪ પુસ્તકો બનાવી રાજાને ભેટ આપે છે. રાજા વિચારે છે આટલું બધું હું કયારે વાંચીશ? તેઓને ફરી આમંત્રે છે અને સમજાવે છે કે ચારેય વચ્ચે એક પુસ્તક બનાવી મને હજુ ટૂંકાવી આપો. મહામહેનતે ચારેય પંડીતો ચારેયના શાસ્ત્રોના મુખ્ય સારને ૨૫/૨૫ પાનામાં ભરી આપે છે. રાજાનો લોભ વધતો જ જાય છે. ૧૦૦ પાનાથી ૧૦ પાનાના એક પુસ્તક ઉપર, ત્યાંથી ૧/૧ શ્લોક ઉપર અને છેવટે ચારેય

અવસ્થામાં અને ઊભડીકયું જમવાથી ખોરાકનું યોગ્ય પાચન નથી થતું.

(૫) અત્યંત ટાઈટ કપડાં પહેરી, મેલા કપડે, ૧ વસ્ત્ર (લુંગી કે ટુવાલ વગેરે) પહેરીને, ભીનું વસ્ત્ર પહેરીને તેમજ અપવિત્ર શરીરે ભોજન ન કરવું.

(૬) જીભની અતિશય લોલુપતા સાથે, પગમાં પગરખા પહેરીને, ચિત્ત ઠેકાણે રાખ્યા વગર, પલંગ કે ટેબલ ખુરશી પર બેસીને ભોજન ન કરવું. ઊભા ઊભા ખાવાથી બીજા ભવમાં પશુનો અવતાર આવે છે. પલાંઠી વાળીને બેસવાથી હોજરીની સ્થિતિ એવી થઈ જાય છે કે જમવાનું સારી રીતે પાચન થાય.

(૭) ભાંગેલા કે મલિન વાસણમાં ન જમવું, જે વાસણનું મોઢું નાનું હોય તેમાં પણ ન જમવું તેથી પણ રાત્રિ ભોજનનો દોષ લાગે છે. અપવિત્ર વસ્તુથી ઉત્પન્ન થયેલું, ગર્ભ હત્યા કરનાર લોકોએ જોયેલું, રજસ્વલા (પ્ર.ઊ. વાળી) સ્ત્રીને સ્પર્શેલું, ગાય, શ્વાન, પક્ષીઓએ સુંઘેલું અન્ન ક્યારેય ન ખાવું. વડીલો કહેતા કે સીધું ડબ્બામાંથી કે છીબામાં ખાવું એ પડતીની નિશાની છે, તેથી તેવી ટેવનો ત્યાગ કરવો.

(૮) ખાવાની અનામી વસ્તુ અથવા ક્યાંથી આવી છે એ જાણ્યા વગર અન્ન જમવું નહિ. ખાવા યોગ્ય વસ્તુને સૂંઘીને જ જમવું જેથી દૃષ્ટિ દોષ ન રહે. જેનો રસ (ટેસ્ટ) ચલિત થઈ ગયો છે તેમાં જીવાણુઓ ઉત્પન્ન થઈ ગયા છે તેથી તેવી વસ્તુનો ત્યાગ કરવો. કે વાસી વસ્તુઓ પણ ન જ જમવી.

(૯) માસી, માતા, બહેન અથવા સ્ત્રીએ રાંધેલું ભોજન જ જમવું. ભોજન બનાવતી વખતે પણ બહેનોએ શાંત મને તેમજ ઈષ્ટ દેવના સ્મરણપૂર્વક જ સઘળી રસોઈ બનાવવી. દાળનો ચમચો હલાવતા, રોટલી વણતા કે શાક સમારતા નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ અવશ્ય કરવું. તાજેતરમાં જ એક કોઠિત મહિલાએ પોતાના બાળકને સ્તનપાન કરાવતાં તે તાત્કાલિક લીલું કાય થઈને મૃત્યુ પામેલું. ૭ દિવસની સજા પામેલી ડોસી પર વૈજ્ઞાનિકોએ

પ્રયોગ કરવા ‘એને ફાંસીની સજા આપવાની છે’ એવું કહી પછી એની પાસે રસોઈ બનાવરાવી અને તે ખાનાર બધા જેલરો આદિને ઝાડા ઉલટી થઈ ગયેલા. જેમ વૈદ્યો દવાને સોનાચાંદીની પૂટ આપે છે તેમ આ મંત્રોના પૂટ આ રસોઈ પર લાગતા તે અન્ન ખાનારને કુવિચારો પેદા નથી થતા.

જમતી વખતે કે જમવા દેતી વખતે પણ ઘરના કજીયા કંકાસોનું વર્ણન ન કરવું... પ્રસન્નતાપૂર્વક, સ્વચ્છ સુગંધી તેમજ હલકા સંગીતમય વાતાવરણમાં જમવું. તેથી જ સહુપ્રથમ માતા પાસેથી જ પીરસાવવું ન હોય તો બહેન કે ભાભી પાસે પીરસાવવું અને છેલ્લે જ અર્ધાંગિનીને રસોડામાં પ્રવેશ આપવો. આજે તો વાતાવરણ ઊલટું છે. મા આહાર પીરસતાં પીરસતાં વાત્સલ્ય પણ પીરસે છે. આ સંદર્ભમાં બહારનું ખાવાવાળાએ તે બનાવવાવાળાનો ભાવ વગેરે પણ અનાયાસે ખાવો-પીવો પડે છે.

(૧૦) ચાર વિદિશામાં, ખૂણામાં કે દક્ષિણ સન્મુખ બેસીને ભોજન ન કરવું. દક્ષિણ દિશામાં વ્યંતરાદિ દેવોનો વાસ હોવાથી દક્ષિણ સન્મુખ બેસીને લેવાયેલું ભોજન ‘રાક્ષસી ભોજન’ પણ કહેવાય છે... સીધા જમીન, લાદી ઉપર કે પતલા આસન પર બેસી ક્યારેય ભોજન ન કરવું. ઠંડી ન લાગે તેવા જાડા આસન પર બેસી ભોજન લેવું.

(૧૧) ભોજન રંધાયા પછી ૩ કે ૪ કલાકમાં જ જમી લેવું... રાંધેલું અનાજ ફરીવાર ઊનું કરીને ન જમવું. કારણ તેથી ભોજનમાં રહેલી પોષકતાનો નાશ થઈ જાય છે. (આજના ધમાલિયા જીવનના યુગમાં આપણે સવારે ૬ વાગ્યે રાંધેલું બપોરે ૨ કે ૩ વાગ્યે જમતા થઈ ગયા છીએ તે કેટલું અયોગ્ય છે તે સમજી શકાય તેવું છે).

(૧૨) કાંસાની થાળીમાં જમવું તેમ જ તાંબાના લોટામાં પાણી પીવું. જેથી શરીર કાંસા/તાંબા જેવું બને છે. આજે સ્ટીલના, જસતના વાસણમાં થતી રસોઈઓ કેન્સરને સહેજે નોતરે છે એવું વિજ્ઞાને પણ સાબિત કરી આપ્યું છે. પિત્તળ કે માટીના વાસણોમાં જ રસોઈ બનાવવી અત્યંત આવશ્યક છે. કલાઈ કરવાની કે ધોવાની માથાકૂટ થાય તો પણ.

(૧૩) જેટલું 'ઠંડુ એટલું મરણ' અને જેટલું 'ગરમ એટલું જીવન'. તેથી શક્ય એટલું ગરમ જ જમવું. આજકાલ ક્લડડડડડનું ખાવાનું બરફ, ઠંડા પીણા વગેરે વસ્તુઓ પેટને માટે અત્યંત મારક છે. પાણી પણ ઊકાળેલું... હુંફાળુ પીવાથી ૪૫ મિનિટમાં શરીરના જરૂરી વાયુને પહોંચી જાય છે. ઊકાળેલું ઠારેલું ૯૦ મિનિટમાં અને બરફનું ઠંડુ પાણી વાયુને પહોંચતા ૧૮૦ મિનિટ થાય છે. તેથી ઠંડી વસ્તુ પચવામાં ભારે તેમજ ગરમ વસ્તુ પચવામાં હલકી હોય છે.

(૧૪) ગરમ વસ્તુ ઉપર ઠંડુ કે ઠંડા ઉપર તુરંત ગરમ લેવાથી શરદી આદિ થઈ જવાનો સંભવ છે. તેથી તે અંગે પણ યોગ્ય સમતુલા ગોઠવવી અત્યંત આવશ્યક છે.

(૧૫) આસપાસના લોકોને પ્રીતિ ઉપજાવી, ભોજન માટે બોલાવી, ઘરના (આબાલ-વૃદ્ધો) કુટુંબીજનોએ તેમ જ પત્નિએ જમી લીધું છે કે નહિ તે પૂછીને જમવા બેસવું... જમવાનું બધું પીરસાઈ જાય પછી બધી રસોઈ સામે દૃષ્ટિ નાખી (ત્રાટકુ કરી) ૩ વાર નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ કર્યા પછી જ જમવું. તેથી કદાચ કોઈ ઝેરી પદાર્થો જમવામાં આવી ગયો હોય તો તે પણ અમૃતરૂપે પરિણમે છે.

(૧૬) ઊઘાડી જગ્યામાં, અંધકારમાં, તડકામાં, વૃક્ષ નીચે ક્યારેય ન જમવું...

(૧૭) હોજરીની જેટલી જગ્યા હોય છે, તેમાંથી ૫૦૬ ખોરાકથી, ૨૫૬ પાણી કે પ્રવાહીથી ભરવી તેમ જ ૨૫૬ ખાલી રાખવી, જેથી વાયુ વગેરેને ફરવાની જગ્યા રહે. જમતાં પહેલા પાણી પીવે તે પથ્થર સમાન, જમ્યા પછી પીવે તો ઝેર સમાન અને વચ્ચે શરીરની અનુકૂળતા મુજબ થોડું પીવે તો અમૃત સમાન ગણ્યું છે. જમ્યા પછી માત્ર મોઢું ચોકખું કરવા એકાદ કોગળો પાણી પીવું. જમ્યા પછી પોણો કલાકે કે એક કલાક પછી ઈચ્છા મુજબ પાણી પીવું.

ખીચડી કે ભાતનું આંધણ બરાબર તૈયાર થયા પછી કોઈ પાણી

નાખે તો આંધણ બેસી જાય છે તેમ જમ્યા પછી તુરંત પાણી પીવાથી તૈયાર થયેલા પાયક રસો મંદ પડી જાય છે અને ધીરે ધીરે મંદાગ્નિ, અપચો વગેરે રોગો થવાનો સંભવ છે.

પશુ માફક ગમે તેટલું પાણી ન પીવું. પરિમિત જ પીવું. કારણ ભોજન કરતાં પાણીનો અપચો અતિભયંકર હોય છે. આજકાલની વોટર-થેરાપી ઘણીવાર ખૂબ નુકસાન કરતી હોય છે.

(૧૮) ડાબા ઢીંચણ પર હાથ રાખીને જમવું નહિં. ડાબા હાથનો અંગુઠો થાળીની ધાર ઉપર દબાયેલો રાખીને જ જમવું... અંગુઠો દબાવવાથી પેટ અંગેના બધા રોગો દૂર થઈ જાય છે. ૧ હાથમાં પાપડ અને બીજે હાથે દાળભાત... તેમ બન્ને હાથનો ઉપયોગ કરીને ન ખાવું. તેથી રસવૃત્તિ પોષાય છે તેમ જ લૌકિક રીતે પણ દૃશ્ય સાવ ભદ્રુ લાગે છે.

(૧૯) થાળીમાં જે આવે તે, બોલ્યા વગર, ક્રોધ કર્યા વગર કે રસોઈની પ્રશંસા કર્યા વગર ખાઈ લેવું... સારું લાગે તે માટે બે શબ્દો બોલવા જ પડે તેમ હોય તો મનના ભાવને તેમાં ન ભેળવવો.

(૨૦) ખાવાનું પીવું અને પીવાનું ખાવું. એંદંપર્યાય એ છે કે ખાવાની વસ્તુને બધી બાજુ બરાબર ચાવીને તેને પ્રવાહી બનાવી દેવું. જમતી વખતે એ ખ્યાલ રાખવો કે દાંત મોઢામાં જ હોય છે હોજરીમાં નથી હોતા. ખોરાકને બરોબર ચાવીને ખાવાથી લાળમાં રહેલા તત્ત્વો ગ્લુકોઝાદિ (શર્કરા) ભળતા ખોરાકનું યોગ્ય પાચન થાય છે અને પાણી કે પ્રવાહી એક સાથે ગટગટાવીને ન પીવા. જેમ ધીરે ધીરે ખોરાક ખાઈએ તેમ પાણીને ખાવું જેથી નળા વગેરેમાં પાણી નથી ભરાતા. શર્કરા માટે સાકર કે ગોળ નહીં ખાતા. લાળનો રસ બરાબર ભોજનમાં ભળે તે કાળજી રાખવી વધારે હિતાવહ છે.

(૨૧) જમ્યા પહેલા મળમૂત્રનો ત્યાગ કરીને જ જમવા બેસવાની ટેવ પાડવી તેમ જ જમ્યા પછી મળત્યાગ કરવાનું ટાળવું પણ સાંધા વગેરેના દુઃખાવાઓ ટાળવા જમ્યા પછી માતૃ કરી લેવું. શરીરની અશૂચિઓ દબાવવાથી ઘણાં નુકસાનો થાય છે. મૂત્રને દબાવી રાખવાથી આંખને નુકસાન થાય

છે, મળને દબાવી રાખવાથી જીવનદ્રવ્યનો (વીર્ય) નાશ થાય છે. ઊલ્ટી દબાવવાથી કોઠ થાય છે અને ત્રણેયને દબાવી રાખવાથી સર્વનાશ થાય છે.

(૨૨) જમ્યા પહેલાં ગળ્યું અને ચીકણું ખાવું જેમ કે શીરો, લાપસી, લાડવો છેવટે થોડો ગોળ અને ઘી જે પિત્તનો નાશ કરે છે અને વચ્ચે ખાટું અને ખારું ખાવું જે કફનો નાશ કરે છે અને જમ્યા પછી છેલ્લે તીખું અને કડવું ખાવું જે વાયુનો નાશ કરે છે. જમતી વખતે સહુ પ્રથમ હોજરીના પહેલા પડમાંથી ગળ્યા ખોરાકને પચાવતો મીઠો પાયક રસ ઝરે છે. પછી બીજા પડમાંથી ખાટા-ખારા ખોરાકને પચાવતા રસ અને છેલ્લે ત્રીજા પડમાંથી તીખા કડવા ખોરાક રસને પચાવતા રસો છૂટે છે જે એક/એક પડમાંથી પસાર થતા થોડા થોડા સમયે હોજરીમાં આવે છે તેથી તે પ્રમાણે જ ખોરાકનું આયોજન કરવામાં આવે તો કફ - પિત્ત અને વાયુના ત્રિદોષમાંથી શરીર બચી જાય છે. ઘણી જગ્યાએ ભૂખ ઉઘાડવા ૧ ચમચી ભાત, અડધી ચમચી ઘી અને થોડું હીંગ્વાજક નાખી લેવામાં આવે છે.

(૨૩) આયુર્વેદ મુખ્ય ત્રણ દોષ બતાવ્યા છે. કફ, પિત્ત અને વાયુ. શરીરમાં કયાંય પણ ખંજવાળ આવે તો સમજવું કફનો દોષ છે. શરીરમાં કયાંય પણ દુઃખે તો સમજવું વાયુનો દોષ છે તેમજ કયાંય પણ બળે, દાહ થાય તો સમજવું પિત્તનો દોષ છે. આ બધા સામાન્ય લક્ષણો છે. સામાન્ય સંજોગોમાં પિત્ત થાય ત્યારે તુરો અને મીઠો આહાર કરવો, કફ થાય ત્યારે ખારો, કડવો, તીખો આહાર કરવો અને વાયુ થાય ત્યારે સ્નિગ્ધ, ઉષ્ણ આહાર કરવો અને બધા વિકારો દૂર કરવા ઉપવાસ કરવો. વાયુ થાય ત્યારે ૧૦/૨૦ લોગસ્સનો કાઉસ્સગ કે પચાસન વાયુનું તુરંત ઉન્મૂલન કરે છે. આ બે તેના રામબાણ ઈલાજ છે.

(૨૪) ઠીંચણીયું હવે તો સાવ ભૂલાતું જાય છે. ઘણીવાર રમૂજો પણ પેદા થતી હોય છે ગામડામાં એક જાનમાં શહેરી માણસો ગયેલા ત્યારે થાળી વગેરે અપાયા પછી યજમાન 'ઠીંચણીયું- ઠીંચણીયું' એમ બોલતાં બોલતાં નીકળ્યા. એક યુવાનને એમ કે જમવાની કોઈ વસ્તુ હશે એણે કહ્યું

અડધું આપો. જૂના રહસ્યો લુપ્ત થતાં જાય છે. ખરેખર તો જમતી વખતે ડાબા પગના ઠીંચણ નીચે ઠીંચણીયું રાખવાથી ત્યાં રહેલી નસો દબાતાં જમણું નસકોરું (સૂર્યનાડી) ચાલુ થઈ જતી હોય છે જેથી ખોરાક પચવામાં ખૂબ ઉપયોગી રસો ઝરે છે. તેથી ભંડારકીયામાં રાખેલા, લગ્ન વખતે આણામાં આપેલા ઠીંચણીયાઓ બધાએ નીચે ઉતારી તેનો અવશ્ય ઉપયોગ શરૂ કરી દેવો. યોગીઓ ચન્દ્રનાડી (ડાબુ નસકોરું ચાલતું હોય ત્યારે) વખતે જમતા નથી. ઊપર પણ સૂર્ય અને અંદર પણ સૂર્ય ચાલે ત્યારે જ જમવાથી રોગના ભોગ નથી બનાતું.

(૨૫) જમતા જમતા અંગુઠા પાસેની પહેલી આંગળી ઊભી રાખીને ન જમવું. તેમ જ મોં વાંકુચૂંકુ કરીને ઊંચું મોઢું કરીને ન જમવું. જમતાં જમતાં 'બચ-બચ' એમ સબડકા નહિ મારવા જોઈએ. ઘણાં ચા પીતી વખતે પણ અવનવા અવાજો કરતા હોય છે. તેથી રસલોલુપતા પોષાય છે તેમ જ તે અસત્ય પણ ભાસે છે. અમારા એક મિત્રને ત્યાં ખીચડી કઢી થાય એટલે એવા સબડકા મારે કે ચોથા માળે રહેતાને પણ ખબર પડી જાય આમને ઘરે ખીચડી કઢી કર્યા છે.

(૨૬) 'અતિ સર્વત્ર વર્જયેત્' એ ન્યાયે અતિશય ઊંનું ખાવાપીવાથી શરીરમાં રહેલા રસનો નાશ થાય છે. અતિશય ખાટું ખાવાથી ઈન્દ્રિયોની શક્તિ ઓછી થાય છે. અતિશય ખારું નેત્રોનો વિકાર કરે છે તેમ જ અતિશય ચીકણું, હોજરીની કોથળીના દહા કોઠાને બગાડે છે.

(૨૭) જેમ સંડાસ બાથરૂમમાં જ્ઞાન વંચાય કે બોલાય નહિં તેમ સંડાસ બાથરૂમમાં (માવા આદિ) પણ ખવાય નહિં.

(૨૮) એક સુભાષિતમાં લખ્યું છે કે જે શાક બહુ ન ખાય, ઘી સાથે અન્ન ખાય, દૂધ યા ચીકણી વસ્તુઓ સેવે, અજીર્ણ વખતે ભોજન ન કરે - લઘુનીતિ, વડીનીતિની શંકા ન હોય ત્યારે જ ખાય, ચાલતા ચાલતા કે ઊભાં ઊભાં ન ખાય, ખાધેલું પચ્યા પછી અવસરે જ ભોજન કરે તેને રોગ થાય તો પણ બહુ જ મોડો થાય.

(૨૯) ભોજનની સમાપ્તિ મધુર (મીઠા) ભોજનથી કરવાની હોય છે જેથી વધારાનું પિત્ત વગેરે શાંત થઈ જાય તેમજ ભોજન પછી સર્વે રસથી ખરડાયેલો એક કોગળો પીવે એટલે થાળી ધોઈને પીવાથી જમવામાં આવેલા બધા રસો એની અંદર આવી જાય છે. વિનોબા ભાવ પણ જૈનોના આ સિદ્ધાંતને પોતાના જીવનનાં અંત સુધી જીવંત રાખ્યો હતો. થાળી ધોઈને પીવાથી એક આયંબીલનું પુણ્ય મળે છે તેમ જ એહું જૂહું રહી જાય તો તેમાં ૪૮ મિનિટ પછી અસંખ્ય જીવો ઉત્પન્ન થઈ જાય છે. જમ્યા પછી એક પણ દાણો નીચે રહી ન જાય તેની કાળજી રાખનાર માણસ ધન્યતાને પાત્ર છે.

(૩૦) બે વ્યક્તિએ એક થાળીમાં સાથે ભોજન કરવા ન બેસવું. સ્કૂલ-કોલેજમાં એકબીજાની એઠી ખાણીપીણી કરવી એ એક ફેશન બની છે. ત્યારે વિજ્ઞાન કહે છે એક વાર એક ગ્લાસ એક વ્યક્તિના હોઠ પર અડે પછી ત્યાં ચોટી રહેલી લાળમાં ૩૦૦ બિલિયન (અબજ) વાઈરસ ચોટી રહે છે. જે બીજા પીવે ત્યારે એકબીજાના રોગનો ચેપ લાગવાનો સંભવ રહે છે. બહારની હોટેલની ચા પીતા કે જમવા જતાં કેટલું ધ્યાન રાખવું જોઈએ? એ સિવાય જમતી વખતે લાળિયા જીવોની પણ ઉત્પત્તિ થતી હોય છે તેથી સાથે તો ન જ જમવું.

(૩૧) જમ્યા પછી ડાબા હાથને તેમ જ બે ગાલને અને આંખને પાણી નહીં અડાડવું. જમ્યા એટલે શરીરને ગરમ રાખવાનું છે. કારણ કલ્પનામાં ન આવે તેટલી બધી પ્રક્રિયાઓ પેટમાં ચાલતી હોય છે અને યોગ્ય પાચક રસો ઝરવા માટે શરીર ઠંડું નહિ પડવા દેવું. ઘણા જમ્યા પછી મોહું પણ ધોતા હોય છે. કોઈક સ્નાન પણ કરતું હોય છે. તે વજર્ય છે અને અતિ નુકસાનકારક છે.

(૩૨) જમ્યા પછી ભાર નહિ ઉપાડવો, બેસી નહિ રહેવું પણ થોડુંક ચાલીને વામકુક્ષી (ડાબા પડખે રહેવું) આરામ કરવો. જીવન ટકાવવા જેમ ખોરાક અતિ આવશ્યક છે તેટલું જ આવશ્યક આરોગ્ય ટકાવવા આ વામકુક્ષી આરામ છે. જાપાનમાં લોકો આ વામકુક્ષી આરામની એટલી મહત્તા સમજવા

છે કે મોટી મોટી ઓફિસોમાં પણ આ સગવડતા રાખવામાં આવી હોય છે ને ભાગ્યે જ એવો કોઈ જાપાની હશે જે વામકુક્ષી આરામ નહીં કરતો હોય. ડાબા પડખે પડ્યા રહેવાથી જમણી બાજુ આવેલા લીવર, પીત્તાશય આદિ અવયવોમાંથી ટપક ટપક ઝરતાં રસો ખૂબ સારી રીતે પોતાનું કાર્ય કરી શકે છે કારણ તેના ઉપર ભાર નથી આવતો. ક્યાંક લૌકિક વિધિમાં એમ પણ જણાવ્યું છે કે જમ્યા પછી ચત્તો સૂવે તો બળ વધે, ડાબે સૂવે તો આયુષ્ય વધે, જમ્યા પછી દોડે તો મૃત્યુ સામે આવે. (જમીને દોડીને બસ-ટ્રેઈન પકડનારાઓ- સાવધાન !)

૮૪ લાખ આસનમાંથી એક પણ આસન જમ્યા પછી કરી નથી શકાતાં. કારણ જમ્યા પછી ૪/૫ કલાકના ગાળા પછી જ પેટ ખાલી થયે આસનો કરી શકાય છે પરંતુ એકમાત્ર વજાસન જ એવું આસન છે જે જમ્યા પછી તુરંત કરવાથી ખૂબ લાભ કરનારું છે. વજાસનમાં બન્ને પગ ઊંધા કરીને બન્ને પગની પાની પર જગ્યા કરી બેસવાનું હોય છે. બન્ને અંગૂઠાઓ એકબીજાને મળવા જોઈએ. મન પણ એકદમ શાંત કરી દેવાનું. તેનાથી નાભિ ઉપર લોહી કેન્દ્રિત થાય છે અને પચવાની ક્રિયામાં ખૂબ સુલભતા રહે છે. જમીને છાશ પીને તેમજ મુખવાસ ખાઈને આ આસન કરી શકાય. ત્યારબાદ વામકુક્ષી કરી શકાય. મહાનગરોના ધમાલિયા જીવનમાં જમ્યા પછી આપણે દોડીએ છીએ, કામે ચડીએ છીએ તેથી લોહી બધું પેટમાં જમા થવાને બદલે અન્ય કામોમાં વપરાઈ જાય છે અને પાચનતંત્ર આખું ખોરંભે ચડી જાય છે. સંસ્કૃતમાં એક સુભાષિત છે કે જમ્યા પછી જે નસકોરા બોલાવીને સુવે છે તેનું શરીર ભુંડની જેમ વધે છે. જમીને વામકુક્ષી કરવાની છે પણ સુવાનું નથી. તરત સૂઈ જવાથી કફ થવાની પૂરી સંભાવના રહે છે.

(૩૩) જમી રહ્યા પછી માંગલિક માટે બન્ને ઢીંચણ પર હાથ ફેરવવા. થાળી ધોયાં પછી કપડાંથી લૂંછી નાખી તે કપડું સુકવી દેવું.

(૩૪) પુરુષોને આખા દિવસનો કુલ ૩૨ કોળીયાનો અને સ્ત્રીઓને માત્ર ૨૮ કોળીયાનો આહાર કહ્યો છે. આપણે કમસે કમ એટલું કરી શકીએ

કે ત્રણ ટંકની વચ્ચે કંઈ પણ ન લેવું. શક્ય હોય તો ચાને પણ તિલાંજલી આપી દેવી. ચામડું કમાવવા માટે ચા વાપરવામાં આવે છે તેથી જેઓ ચા પીવે છે એની હોજરી ધીરે ધીરે ચામડા જેવી બરડ અને કઠણ થતી જાય છે.

(૩૫) પગ ઉપર પગ ચડાવીને ન જમવું તેમ જ સારા આસન ઉપર બેસીને તેમજ આપણા આસનથી ઊંચા આસને અન્નને રાખીને જમવું. અન્નનો અનાદર કરવો નહિ તેમ જ વાસણને પગ ન લગાડવો. ઘણા લોકો ગુસ્સામાં થાળી પછાડે છે, ઘા કરે છે કે જમવાનું ફેંકે છે. તેનાથી ભવિષ્યમાં ખાવાના સાંસા પડે છે. તેવી લોકોક્તિ છે.

(૩૬) બજારું કે હોટેલની ચીજો ક્યારે પણ ન ખાવી. બહારની ઘણી ચીજો મટન ટેલોમાં તળાતી હોય છે. જેમાં ડુક્કરની ચરબી આદિ અભક્ષ્ય પદાર્થો આવે છે. બહારના ઈડલીઢોંસા વગેરેમાં જ્યારે બોળો (આથો) આવે છે ત્યારે અસંખ્ય જીવાણુઓની ઉત્પત્તિ થાય છે તે બધાને મસખ્યા પછી જ આ ચીજો બને છે. બ્રેડમાં અસંખ્ય જીવો હોય છે તેમ જ ઈંડાના રસની પણ શક્યતા રહેલી છે તેમ જ બહારના બિસ્કીટ, પીપરમીન્ટ, આઈસક્રીમ, હોટેલના ઘણાં પદાર્થો વગેરે પણ સંપૂર્ણપણે અભક્ષ્ય હોવાથી ખાવા યોગ્ય નથી જ.

(૩૭) લીંબુમાં ૫૩ ઔષધીઓ રહેલી છે. સવારના સમયમાં લીંબુ પાણીમાં નાખી થોડું બલવણ (પાકું મીઠું) નાખી લેવાથી ઘણું ઉપયોગી છે. જમ્યા પછી લીંબુ ચૂસવું નહીં પણ જમ્યા પછી ઠાઠ ગ્લાસ પાણીમાં થોડું લીંબુ નાખી લેવાથી લીવરને આરામ મળે છે.

(૩૮) માંદા પડતા તુરંત ડોક્ટરો પાસે દોડવું ન જોઈએ. પણ ઉપવાસ ઉણોદરી આદિ કરીને પોતાના જ શરીરમાં રહેલી રોગપ્રતિકાર શક્તિઓને પોતાનું કામ કરવા દેવું જોઈએ. કોઈપણ રોગ શરીરમાં ઉદ્ભવે ત્યારે તેના પ્રતિદ્વંદ્વી ઠડત્ત્મ - કોષો પણ નિરોગી શરીરમાં થતાં જ હોય છે. કીડીઓ વાંદાઓ આદિના અર્કમાંથી બનતી કેટલીક મહાહિંસક હોમિયોપેથિક દવાઓ નહિ વાપરવી જોઈએ તેમ જ અતિ ભયંકર હિંસાથી બનતી એલોપથીના

જંગલમાં પણ અટવાવું જોઈએ નહિ. (એકલા ફાન્સમાં જ રોજના ૨૨૦૦૦ પંખીઓને એલોપથીના અખતરા માટે મારી નાખવામાં આવે છે.) કારણ આજકાલ વિદેશમાંથી ફેંકી દેવા જેવી દવાઓ અહિં ઇચ્છદ્ર્થ થાય છે અને પ્રત્યેક દવાઓની આડઅસરોની વાત તો અચંબો પમાડી દે તેવી જ હોય છે. તેથી આયુર્વેદના જાણકાર સુયોગ્ય વૈદ્યની સલાહથી જ દવા લેવી.

(૩૯) જમતાં પહેલા ગરીબોને દાન, કૂતરાને રોટલી, સવારમાં પંખીઓને ચણ, કીડીચારુંને સાકર/ગોળ, તળાવની માછલીને લોટની ગોળીઓ નાંખવી જોઈએ.

(૪૦) ચાલવાની આપણી ચાલી ગયેલી ટેવને ફરી પાછી ચલાવવી અત્યંત જરૂરી લાગે છે. ઇાશવારે રીક્ષા/ટેક્સીનો સહારો, ઓફિસનું બેઠાડું જીવન વગેરેએ પગને ઠંડા કરી દીધા છે. walking is the best exercise, એ અમસ્તુ તો નથી જ કહેવાયું.

આ સૂચનોમાંથી શક્ય એટલા સૂચનો જીવનમાં મૂકાતા આપને કંઈ અનુભવ થાય તો જરૂર જણાવશો. આપની પાસે પણ આવું કોઈ સૂચન હોય તો અમને જરૂરથી જણાવશો.

ભોજન આરોગવામાં જરૂરી સાવચેતી ન રાખીએ તો જમડો જ આપણને જલ્દીથી આરોગી જાય છે. (કવળજ્ઞાનથી કેવળજ્ઞાન અહીં પૂર્ણ થાય છે. આવતીકાલથી આઈસક્રીમ અને પ્લાસ્ટિક વિશેની અચંબો પમાડે તેવી વાતો વાંચો.)

હું! હોય નહીં?

દંતરક્ષા અંગેના બે પ્રયોગો આપે શ્રેણી ક્રમાંક ૨ માં વાંચ્યા. દાંતના રોગો અંગે એક નવતર પ્રયોગ હમણાં જ જાણવા મળ્યો. દાંતના સર્વ પ્રકારના રોગો દૂર કરવા જ્યારે લઘુનીતિ કે વડીનીતિ કરવાની હોય (સંડાસ-બાથરૂમ જતી વખતે) ઉપર નીચેના બધા દાંતો એકબીજા સાથે દબાવવા. (શરૂ શરૂમાં યાદ નહીં આવે પણ નિશ્ચય કરીને આ પ્રયોગ કરાતાં દાંતના બધા રોગો ગાયબ થશે.)

❁ ❁ ❁

નમ્ર નિવેદન :

આ સાથે અપાતા પરિપત્રો આપને ગમ્યા હશે. આપનો અમૂલ્ય પ્રતિભાવ પાઠવશો. અમને ઉપયોગી માહિતી પણ હોય તો જણાવશો. આ લેખોના કટીંગ દેરાસર, ઉપાશ્રય, જાહેર સ્થળોએ લગાડો તેવી નમ્ર વિનંતી છે. યોગ્ય લેખોની ઝેરોક્ષ કરાવી ઠેરઠેર પ્રચાર કરશો, એવી પણ નમ્ર વિનંતી છે.

❁ ❁ ❁

હેં! હોય નહીં?

શરીર પર થતાં મસાઓ દૂર કરવાનો એક તદ્દન સરળ ઊપાય છે. મસા ઊપર ચૂનામાં ખાવાના સોડા ભેળવીને ૩ દિવસ લગાવવાથી મસા ઓપરેશન વગર નીકળી જશે. થોડું બળશે પણ સાવચેતી એજ રાખવાનીકે મસાની ઊપર તેમજ મસાની ફરતે આ મિશ્રણ લગાડવાનું. આજુબાજુની ચામડી ઊપર ન લાગે તેની કાળજી રાખવી.

❁ ❁ ❁

પ્રકરણ-૩

સામાન્ય રીતે એવો નિયમ હોય છે કે જેમણે આગલા ભવોમાં ખૂબ જીવહિંસા કરેલી હોય તેઓનું આરોગ્ય આ ભવમાં સારું ન રહે અને દ્રવ્ય આરોગ્ય એ ભાવઆરોગ્યનું મુખ્ય કારણ છે. તેથી આપણે પણ મુક્તિને મેળવવા માટેનું ભાવઆરોગ્ય પ્રાપ્ત કરવા દ્રવ્ય આરોગ્ય સારું રહે - સચવાય તે હેતુથી શક્ય તેટલી જીવદયા પાળવી જરૂરી છે.

મોટાભાગના જીવો એવા હોય છે કે એમને જયણા પાળવામાં કોઈ તકલીફ ન હોય પણ એ અંગેનો ખ્યાલ જ નથી હોતો તેથી ભયંકર હિંસક પદાર્થો વાળી વસ્તુઓ ભોજન વગેરેમાં આપણા દ્વારા વપરાઈ જતી હોય છે.

દાખલા તરીકે સાબુદાણા પહેલાં નિર્દોષ મળતા હતાં પણ હવે ભયંકર જીવહિંસાથી ઉત્પન્ન થાય છે તેથી આપણે માટે તે ત્યાજ્ય થઈ ગયા છે. ગયે વર્ષે તો અનેક અખબારોમાં પણ આ વાત ચમકાવવામાં આવેલી.

આવી જ એક વાત લીંબુના ફૂલ અંગેની છે. (સાઈટ્રીક એસિડની) જે આપણે રસોઈમાં ખટાશ લાવવા નાખીએ છીએ. પરંતુ એની ઉત્પત્તિની ભયંકર હિંસક પ્રક્રિયા વાંચીએ તો લીંબુના ફૂલ વાપરતી લગભગ બધી પીપરમેન્ટ, ઠંડા પીણાઓ, આઈસક્રીમ વગેરેને કે બહારના હોટેલના પદાર્થોને છોડી દીધા વગર ન રહીએ. લીંબુના ફૂલના વર્ણન સાથે જયણા અંગેનું એક સુંદર પરિપત્ર આપને મોકલી રહ્યા છીએ. આપશ્રી એ પરિપત્રનો ખૂબ પ્રચાર કરી ઘેર ઘેર થતી અપાર હિંસાને અટકાવો. એજ અભ્યર્થના.

આ લીંબુના ફૂલ ENO જેવામાં પણ વપરાતા હશે તેમ માની શકાય. માટે આવી હિંસક વસ્તુઓને તિલાંજલી આપો એ જ ભાવનાસહ -

લીંબુના ફૂલની ઉત્પત્તિનું વર્ણન

જૈનોમાં પર્વતિથિના દિવસે, જ્યારે લીલોતરી ન ખાવાની હોય ત્યારે, તેમ જ કેટલીક જગ્યાએ આયંબીલની વાનગીઓમાં પણ ખટાશ લાવવા

માટે લીંબુના ફૂલ યાને ઠણદ્રણઠ કૃઠણક વાપરવામાં આવે છે. લીંબુના ફૂલને નામે ઓળખાતો આ પદાર્થ લીંબુમાંથી બનતો નથી. પણ કેટલીક પ્રક્રિયાઓ દ્વારા પ્રાપ્ત થતો રાસાયણિક પદાર્થ છે.

તેની પ્રક્રિયા આ પ્રમાણે છે - સાકર બનાવવામાં આવે છે ત્યારે શ્વેતકણ યાને ગોળની રસી જેવો પદાર્થ બચે છે. આ મીઠું પ્રવાહી એક મોટા ધાતુના વાસણમાં નાખવામાં આવે છે. પછી વજનથી ૦૧ કીલો જેટલા જીવાણુઓ એ વાસણમાં નાખવામાં આવે છે. આ જીવાણુઓનું હલનચલન માઈક્રોસ્કોપ વડે જોઈ શકાય છે. આ જીવાણુઓ આંખના પલકારામાં વધી જતા હોય છે. આ જીવાણુઓનો ખોરાક ગળપણ છે અને તે નિહાર દ્વારા ખાટું પ્રવાહી બહાર કાઢે છે. આ પ્રક્રિયા સતત સાત દિવસ સુધી ચોવીસ કલાક ચાલ્યા કરે છે.

સાત દિવસને અંતે આ બધું મીઠું પ્રવાહી ખાટું થઈ જાય છે. પછી એ ખાટા પ્રવાહીને વરાળમાંથી પસાર કરવામાં આવે છે. ત્યારે તેમાં રહેલા બધા જીવાણુઓ નાશ પામે છે. પછી એ પ્રવાહીને બારીક ગળણીથી ગાળવામાં આવે છે. ગળણીમાં, નાશ પામેલા જીવાણુઓનો આઠથી દસ કીલો જેટલો લોંદો નીકળે છે. જેને થોડાક જ સમયમાં જમીનમાં દાટી દેવામાં આવે છે.

ગાળેલા પ્રવાહીને ફરીથી ઉકાળવામાં આવે છે. જેથી એ પ્રવાહી ઘટ્ટ બને છે. તેમાંથી સ્ટીમ દ્વારા તાર બનાવાય છે અને તેમાંથી નાના નાના કીસ્ટલ બનાવાય છે.

આ કીસ્ટલ - Crystal એટલે લીંબુના ફૂલ. આનો ઉપયોગ ઠંડા પીણામાં, પીપરમીન્ટ, ચોકલેટ, દવા, દાળ, શાક, ફરસાણ વગેરે બનાવવામાં થાય છે.

આપણાથી આ રીતે બનેલ લીંબુના ફૂલ વાપરી શકાય કે કેમ? એ આપણે વિચારવાનું રહે છે.

પ્રકરણ-૪

તમે તમારા બાળકના દુશ્મન હો તો જ તમે તેને આઈસક્રીમ આપજો

હાલ - લાડપ્રેમથી જન્મદિન ઊજવવા કે લગ્નાદિ પાર્ટીઓમાં જે આઈસક્રીમ આપવામાં આવે છે તે જે ઘટકોમાંથી બને છે તેની જાણ થાય તો ભલભલા નાગરિકો તેની સામે જોવા પણ તૈયાર ન થાય. આઈસક્રીમમાં ૫૫ થી વધુ ભાગ હવાનો હોય છે. ૩૫ થી વધુ ગંદુ રોગીષ્ટ અપેય પાણી અને ૯૬ થી ૧૦૬ ચરબી અને અન્ય રસાયણો હોય છે. જાણીતા પર્યાવરણવિદ મેનકાજીએ પણ હમણાં આ આઈસક્રીમ સામે કાગારોળ મચાવી દીધેલી.

આઈસક્રીમની શરૂઆતમાં ચરબીના થરને કડક અને રબર જેવો છીદ્રાણુ બનાવાય છે જેથી તમે તેમાં રહેતી હવાના પૈસા બરોબર ચુકવી શકો. હવા અને ચરબી મોઢામાં મૂકતા સહેલાઈથી ઓગળે તે માટે નિર્દોષ અબોલ પશુ-પંખીઓની ગુદાની ચામડી, નાક, આંચળ, આંખ, પૂંછડી વગેરે ખાવાને અયોગ્ય પદાર્થોનો ચીકણો અર્ક એમાં ભેળવવામાં આવે છે. એ સિવાયના બિનશાકાહારી અને ભયંકર રોગો ઉત્પન્ન કરે તેવા પ્રાણીજ ગુંદર, ગંધાતા પાણી વગેરે ઉમેરવામાં આવે છે. મોંઘા સારા આઈસક્રીમમાં ઈંડા પરવડી શકે પણ લારીમાં વેંચાતા આઈસક્રીમમાં ઈંડાને બદલે ડીઈ-ઈથિલ ગ્લુકોઝ નામનું એન્ટી-ફીઝ સસ્તું રસાયણ વપરાય છે. માથામાં થતાં ખોડા અને જૂ ને મારવાનું પેપરાનોલ એ વેનિલાના નામે પીરસાય છે. આલ્ડી હાઈડ સી-૧૭ નામનો પદાર્થ જે ડાયઝ, કેમિકલ્સ અને પ્લાસ્ટિક રબર ઉદ્યોગોમાં પણ વપરાય છે તે જ પદાર્થ આઈસક્રીમમાં પણ વિશિષ્ટ સ્વાદ સુગંધ લાવવા વપરાય છે. રબર ફેક્ટરીને જોતું બ્યુટાલિહાઈડ આઈસક્રીમની ફેક્ટરીઓ પણ ઢગલાબંધ વાપરે છે. ઓઈલ પેન્ટમાં વપરાતું એમીલ એસીટેટ કેળાના

સ્વાદની ગરજ સારે છે. સ્ટ્રોબેરીના સ્વાદને બદલે નાઈટ્રેટ સોલ્વન્ટ બેન્ઝિલ એસિટેટ તમારા શરીરમાં સર્વરોગો માટે લાલ જાજમ બિછાવીને રાખે છે. ઘણા પ્રસંગોમાં તો જાણે ફરજિયાત આઈસક્રીમ જ આપવો પડે છે. તેને બદલે વરિયાળી - એલચીનું પાણી, સાકર-લીંબુનું પાણી, કેમિકલ ફર્ટિલાઈઝર્સ વગરના અત્યંત મીઠા ઋતુ - ઋતુના ફળો વિકલ્પ તરીકે ન મૂકી શકાય ? હાં, પણ માણસને જલ્દી માંદો કરી પાપના પોટલા બંધાવવા તો આઈસક્રીમ જ જોઈએ.

ઘણા લોકો આની સામે એવી દલીલ કરે છે કે અમે તો વેજિટેરિયન આઈસક્રીમ ખાઈએ છીએ અથવા તો ઘરે જ આઈસક્રીમ બનાવીએ છીએ. તો શું વાંધો ? પણ આ આઈસક્રીમ બરફ વગર કે ફીઝ વગર તો બનવાનો જ નથી. હવે બરફ કે ફીઝની વસ્તુઓ પોતે જ એક અભક્ષ્ય વસ્તુ છે. અસંખ્ય જીવોના કચ્ચરઘાણ વગર બરફ બની ન શકે તો જે બરફ જ ન વપરાય તો આઈસક્રીમ શે વપરાય ?

પાણી કરતાં પણ વધારે પાપ બરફમાં છે. બરફને અભક્ષ્ય ગણવામાં આવ્યું છે. એક રૂમમાં ૧૦૦ માણસ રહી શકે તેમ હોય ત્યાં ૧૦,૦૦૦ માણસ એક સાથે રહે તો શું થાય ?

હા ! હોય નહીં ?

મેલેરિયાને મૂળમાંથી કાઢતો માવો

‘ડેવલપ’ એટલે દેવ જેમાંથી અલોપ થયો છે. વિકાસના નામે તબીબી ક્ષેત્રે ખૂબ વિકાસ સાધીને આપણે ઢગલાબંધ ટેબ્લેટો, ઈજેકશનની સિરીંજો અને ઈન્વેસ્ટીગેશનની ફાઈલો ઉપાડતા થઈ ગયા છીએ. દવાનું વજન વધારે અને ખિસ્સાનું વજન ભગવાનને સહારે. ડોસીમાના વૈદકો આજે ભૂલાતાં જાય છે. ત્યારે કાંતિ શાહનાં ભૂમિપુત્રના (હુજરતપાગા, વડોદરા) ૧૬/૫/૮૪ના અંકમાં અમદાવાદના જીવણલાલ પરીખે રવિશંકર મહારાજના સુપુત્ર શ્રી મેઘાવૃતજીએ મેલેરિયાનો તાવ જીવનમાં ક્યારે પણ ન આવે તેનો અકસીર ઈલાજ બતાવેલો છે તેની વાત મૂકેલી છે અને અનેક લોકો

ઉપર સફળ પ્રયોગ કરેલો છે.

હનુમાનજીને જેના ફૂલ ચઢે છે તે આંકડાના છોડની દાંડી તાજી, લીલી, અંગુઠા જેવડી જોડી લેવાની. એક વ્યક્તિ માટે ૪૦૦ ગ્રામ દૂધ લઈ ગરમ કરવા મૂકવાનું અને આ આંકડાની દાંડીથી હલાવવાનું. દૂધ ફાટે અને માવો થાય ત્યાં સુધી આંકડાની દાંડીથી હલાવ્યા કરવાનું પછી થોડી ખાંડ નાખવી. આ ગળ્યો માવો ઠંડો થાય ત્યારે એક જ વખતે દરદીને ખવડાવી દેવાનો, મેલેરિયાનો તાવ આવે ત્યારે નહિં ખવડાવવાનો, તાવ ઉતરી ગયા પછી ખવડાવવો. પછી લોહીમાં મેલેરિયાની રિંગ દેખાશે તો પણ તાવ નહિં આવે. આ માવો માત્ર એક જ વાર લેવાથી જીવનમાં ક્યારેય મેલેરિયા ન થાય એવો તેમનો દાવો છે.

કિવનાઈનો ખાઈને શરીરમાં કળતરો ઊભી કરવી એના કરતાં આવા માવા ખાવાનો પ્રયોગ શું અત્યંત નિર્દોષ અને સરળ નથી ?

❁ ❁ ❁

“પ્લાસ્ટિક એટલે જીવસૃષ્ટિનો મોતનો સામાન

સર્વ જીવ સંરક્ષક અને પોષક એવી આર્ય સંસ્કૃતિની પરંપરામાં આજે પણ નખ કાપીને એને જ્યાં ત્યાં ન ફેંકતા જમીનમાં દાટી દેવામાં આવે છે. જે કાળક્રમે જમીનમાં ભળી જાય છે. જો નખ કાપીને બહાર છૂટામાં ફેંકવામાં આવે અને કોઈ પંખી અને અનાજ સમજીને ખાઈ લે તો તે તુરંત મૃત્યુ પામે છે. આજે એનાથી પણ ભયંકર પ્લાસ્ટિકનો ઉપયોગ એટલા બહોળા પ્રમાણમાં વધી ગયો છે કે જળ, જમીન, જંગલ, જાનવર અને જન (માણસ) આ પાંચેય ઉપર મોત ઝળુંબી રહ્યું છે.

શાકમાં પ્લાસ્ટિકની થેલીથી માંડીને પીન, કાંસકા, પાણી પીવાની બોટલો, પડદા, ટૂથબ્રશ, રેઝર, ભણવાના સાધનો, ઓફિસ સ્ટેશનરી, ઘરનું ફર્નિચર વગેરેમાં પ્લાસ્ટિકનો ઉપયોગ એટલો વધી ગયો છે કે દરિયાકિનારા, ગિરિમથકો અને પર્વતની ઊંચાઈએ આવેલા પર્યટકધામોમાં પણ પ્લાસ્ટિકના ઢગલા જોવા મળે છે.

આ પ્લાસ્ટિક થેલી પશુઓના ખાવામાં આવી જતાં રોજ કેટલાયે પશુઓ મરણને શરણ થાય છે. તેમના શરીરમાંથી ૨૦ કી.થી ૨૫ કી. પ્લાસ્ટિકની થેલીઓ એમના આંતરડામાં પેટમાં ચોંટી ગયેલી મળી આવે છે. વિકાસના નામે વિનાશ વેરતા પશ્ચિમી સંસ્કૃતિની પેટ્રોકેમિકલ્સની આ જણસે પોતાનો વિકરાળ પંજો આ સૃષ્ટિ પર ફેલાવી દીધો છે. બાળકો પ્લાસ્ટિક પહેરતા ગૂંગળાઈને મૃત્યુ પામ્યા છે તેમ જ દરિયામાં પ્લાસ્ટિક ઠલવાય છે ત્યાં માછલીઓ વગેરે જળસૃષ્ટિનું નિકંદન નીકળી જાય છે. વળી આ પ્લાસ્ટિકને ઘરતી પણ સંઘરતી નથી. કાગળ કે કોટનના કપડા જમીનમાં ભળી જાય છે પણ આ પ્લાસ્ટિક ૫૦૦ વર્ષ સુધી એમનું એમ રહે છે. એટલે

જમીનમાં જ્યાં પ્લાસ્ટિક હોય ત્યાં અનાજ ઊગતું નથી તેમ જ ભૂગર્ભમાં રહેલી જળસંપત્તિને પણ એ પ્રદૂષિત કરે છે.

પ્લાસ્ટિકની થેલીમાં દૂધ, શાકભાજી, પાનમસાલા, આઈસક્રીમ, પીપરમેન્ટ જેવી પ્રત્યેક વસ્તુમાં પી.વી.સી. (પોલિવિન ફ્લોરાઈડ) નામનું કેમિકલ ભળવાથી કેન્સર થવાની પૂરી શક્યતા ઊભી રહે છે. પ્લાસ્ટિકને જો બાળવામાં આવે તો હાર્ટએટેક, કેન્સર, કીડની ફેઈલ થઈ જાય તેવા એક સાથે ૫૭ રસાયણો હવામાં વહૂટે છે. જેના કારણે અશક્તિ, શરીરનું ખેચાવું, બહેરાશ અને લીવરની બિમારીઓ સરળતાથી શરીરમાં ઘર કરી જાય છે.

ઈટાલીમાં ૨૦૦તી વધુ સ્થાનિક કોમોએ પ્લાસ્ટિકની થેલીઓ ઉપર સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ મૂક્યો છે. પ્રતિવર્ષ ૨.૫૮ કરોડ ટન પ્લાસ્ટિકનું ઉત્પાદન થાય છે. (વર્ષ ૧૦ થી ૧૫૬ ટકાની વૃદ્ધિ સાથે). આમાંથી નીકળતો ઊ.ઋ.ઊ. (ક્લોરોફ્લુરો કાર્બન) નામનો ઝેરી વાયુ ઓઝોનના પડદાને તોડી સૃષ્ટિ ઉપર પર્યાવરણીય અસમતુલા ઊભી કરી સૂર્યની ભયંકર ગરમીને સહેલાઈથી ફેલાવા દે છે. એક અંદાજ મુજબ એકલા મુંબઈમાં રોજની ૨ કરોડ પ્લાસ્ટિકની થેલીનો વપરાશ થાય છે. આ પ્લાસ્ટિકના કચરાનું શું કરવું એની પશ્ચિમના દેશોને પણ ખબર નથી તેઓ તો ભારત જેવા વિકાસશીલ (?) દેશોના ગળામાં એમણે આપેલી ઉક્કઊં - મદદના - (જે ઉક્કઊંર - એઈડ્ઝથી પણ ભયંકર છે) બદલામાં એમના કચરાઓને ઘંટીના પડરૂપે બાંધી દેવામાં આવે છે.

ચાલો, આજથી જ નક્કી આપી દઈએ પ્લાસ્ટિકનો જાકારો.

કપડાંની થેલીઓ હવે હાથમાં લઈને જ બહાર ખરીદી કરવા જઈશું એવું નક્કી કરીએ તો આપણે ઓછામાં ઓછી ૧૦ પ્લાસ્ટિકની થેલીઓ લાવતાં બચી જઈએ, જે કેટલાયે પશુ-પંખી, માનવજાતને મોતનાં મુખમાં જતાં બચાવી લેશે.

પ્લાસ્ટિકને જોઈને જીવસૃષ્ટિના મોતને યાદ કરીએ. અલવિદા ! પ્લાસ્ટિક હવે તને છોડીને જ જંપીશું એવો દૃઢ નિશ્ચય કરીએ છીએ.

(સુજ્ઞ વાચકો ! આપની પાસે પણ આવા કોઈ માહિતીસભર લેખો/વાચન સામગ્રી હોય તો અમને મોકલી આપવા નમ્ર વિનંતી છે.)

હેં! હોય નહીં?

ચોમાસાની ઋતુમાં અતિસાર, ઝાડા થઈ થવાની ફરિયાદ ખૂબ થાય છે. નાના બાળકોની વાત બાજુએ રાખીએ તો મોટાઓને જ્યારે ઝાડા થાય ત્યારે પાણી તેમ જ પ્રવાહી બહુ ન લેવું. પાણીમાં સૂંઠ નાખીને ઊકાળેલું પાણી પીવું તેમ જ મલાઈ કાઢેલું મોળું દહીં, વલોણાની બલવણ તેમ જ આખું શેકેલું જીરું નાખેલી છાશ પીવાથી ખૂબ ફાયદો જણાશે.

એક ચમત્કારિક પ્રયોગ છે. દહીંને પહેલાં ગરમ કરો. આંગળી દાઝે એવું સરખું ગરમ થઈ જાય (નહીં તો દ્વીદળ થાય તો ખૂબ જીવોની હિંસા થાય) પછી તેમાં શેકેલી આખી મેથીના દાણાનો ભુક્કો નાખો. થોડું બલવણ (પાકું મીઠું) નાખી ૧ વાટકો ગરમ ગરમ પી જવાનું. દિવસમાં ૨/૩ વખત આવી રીતે લેવાથી ઝાડામાં તુરંત ફાયદો થશે.

ઝાડા બંધ કરવા કોઈ એલોપથીની ટીકડીઓ ન લેવી. એ કચરાને નીકળી જ જવા દેવો. ઝાડા થાય ત્યારે અનાજ નહીં ખાવું. તળેલું, તીખું છોડી દેવું. હલકો ખોરાક લેવાથી તેમ જ સફરજન કે દાડમ વાપરવાથી તુરંત કાબૂમાં આવી જતાં હોય છે.

છીંકણીને પલાળી નાભી ઉપર લગાવવાથી પણ ઝાડામાં ઘણો ફાયદો થતો હોય છે. ઝાડાના દર્દીએ શ્રમ ન કરવો. હલનચલન બને તેટલું ઓછું કરવું. જમ્યા પછી તુરંત પાણી નહીં પીવું જોઈએ. ઘણાં ચોવિહાર કરતી વખતે છેલ્લી ઘડીએ પહેલાં પેટ ભરીને જમે પછી તુરંત ૨ થી ૫ ગ્લાસ જેટલું પાણી પીતા હોય છે. આ પ્રક્રિયા ભવિષ્યમાં બધા રોગોની જનની બને છે. તેનાથી ઝાડા પણ થઈ જતાં હોય છે. ચોવિહારની ગોઠવણ એવી રીતે કરવી કે જમ્યા પછી સૂર્યાસ્તને એકાદ કલાકની વાર હોય. તો જમ્યા પછી પોણો કલાકે થોડું પાણી વાપરી શકાય. પણ સૂર્યાસ્તના થોડા સમય પહેલાં જ ચોવિહાર કર્યો હોય તો તે પછી મુખશુદ્ધિ કરવા જેટલું પાણી

પીવું. પછી પાણી નહીં પીવું. કદાચ રાત્રે તરસ લાગે તો થોડું સહન કરી લેવું. ધીમે ધીમે એવી ટેવ પણ પડી જશે. પરંતુ જમીને તુરંત બહુ પાણી પીવાથી મંદાગ્નિ, અપચો, ઝાડા, આમવાત વગેરે અનેક રોગો થઈ જતાં હોય છે.

પ્રકરણ-૬

ઓ ભાગ્યશાળીઓ !

મનુષ્ય આ પૃથ્વીનું આભૂષણ છે. લક્ષ્મી મનુષ્યનું આભૂષણ છે. સદ્વ્યય એ લક્ષ્મીનું ભૂષણ છે અને દાનમાં શ્રેષ્ઠ દાન એટલે કે દાનનું ભૂષણ અભયદાન છે. આવો, - આપણે વિચારીએ - આપણા જીવનમાં આ અભયદાનનું આભૂષણ આપણે પહેર્યું છે કે નહિ ?

૧) પાણીમાં અસંખ્ય જીવો છે. (પાણી એ જ જીવ છે.) વિજ્ઞાન પહેલાં ૧ ટીપામાં ૩૬૪૫૦ જીવો માનતું હતું. હવે ૧ ટીપામાં - પાંચ મહાપદ્મ જીવ કહે છે. ધર્મ તો 'અસંખ્ય જીવ' કહે છે. વળી અળગણ પાણીમાં તો હાલતાચાલતા પણ જીવો છે. માટે પાણીને ધીની જેમ, યતનાપૂર્વક ગાળીને જ વાપરશો. શક્ય હોય તો ગીઝરમાં પણ અળગણ પાણી ન જાય તેની કાળજી રાખશો. ગરમ-ઠંડુ પાણી ભેગું નહિ કરશો. સાબુમાં રહેલા એસિડિક તત્ત્વોથી પાણીના જીવોનો ખૂબ ઘાત થાય છે. તેથી શક્યતઃ સાબુનો ઉપયોગ ઓછો કરશો. ઈંડાયુક્ત શેમ્પુ, ચરબીયુક્ત સાબુ, પ્રાણીજ પદાર્થોવાળા ડીટર્જન્ટ વગેરે દ્રવ્યોનો ઉપયોગ બંધ કરશો. સૌંદર્યપ્રસાધનો, લિપ્સ્ટીક વગેરે તો માછલીના ભીંગડામાંથી બને છે. પફ, પાવડર, કીમ, લોશન વગેરેમાં અસંખ્ય જીવોનો કચ્ચરઘાણ નીકળી જાય છે.

એકને એક માટલું વાપરવાથી પણ નિગોદ (લીલ) વગેરે થઈ જાય છે. ઘરમાં માટલા ૨/૩ રાખશો અને ૨/૪ દિવસે અથવા રોજ નવા નવા માટલાનો ઉપયોગ કરશો તો અનંતા જીવોને અભયદાન મળશે.

૨) સવારમાં ઊઠતાવેત જયણાપૂર્વક કાજો કાઢશો. ગેસ વગેરે પેટાવતાં પહેલાં પૂંજણીનો ઉપયોગ કરશો. માંકડ, મચ્છર, વાંદા, ઉઘઈ માટે ભૂલેચૂકે પેસ્ટ-કન્ટ્રોલવાળાને આમંત્રણ નહિ આપતાં. નહિ તો દુર્ગતિઓનું

હાહાકાર થઈ જશે. જે લોકો પેસ્ટ-કન્ટ્રોલ વાપરે છે, તેમના ઘરમાંથી પણ જીવો ઓછા નથી થતા, તો હાથે કરીને જીવોનો કચ્ચરઘાણ શીદને કાઢવો ? સ્વચ્છતા એ સ્ત્રીનું આભૂષણ છે અને એનાથી જ મોટે ભાગે જીવો થતા નથી. ઘરનું ઋત્વિય (લાદી વ.) સફેદ કલરના રાખવાથી હાલતાચાલતા તુરંત એ જીવો દેખાશે

૩) 'રેફ્રીજરેટર' એ ઘરનો રાક્ષસ છે. બરફ, ઠંડુ પાણી, ઠંડી ચીજો અસંખ્ય જીવોનો ખાત્મો તો બોલાવે જ છે પરંતુ, આરોગ્યની દૃષ્ટિએ પણ મંદાગ્નિ સહિત અનેક રોગોને આમંત્રણ આપે છે. ઠંડા પીણા, આઈસક્રીમ, ચોકલેટ, પીપર વગેરેમાં મોટેભાગે પ્રાણીજ પદાર્થો, સિન્થેટિક કલર વગેરે આવે છે, જે કીડની ફેઈલ, કેન્સર અને હાર્ટએટેક જેવા અનેક દર્દોને આમંત્રણ આપે છે.

૪) શું આપ 'ટુથપેસ્ટ' તો નથી વાપરતાને ? તેની અંદર હાડકાંનો ભૂકકો આવે છે. તેના બદલે બાવળ, લીમડાના દાતણ કે તલના તેલમાં પાકું મીઠું નાખીને ઘસવાથી કે ફટકડી ગરમ કરી તેનો પાવડર ઘસવાથી દાંત સંપૂર્ણ ચોખ્ખા અને મજબૂત બને છે.

૫) આપ બ્રેડ-બટર, સોસ, જામ, જેલી વગેરેને તો ઘરમાં પેસવા પણ નહીં દેતા. તેમાં આથો આવતો હોઈ અસંખ્ય જીવો ખદબદતા હોય છે. માખણ તો મહાઅભક્ષ્ય કહ્યું છે. સોસ, જામ, જેલીમાં કાંદા, અકુદરતી કલરો અને પ્રાણીજ પદાર્થોના ઢગલા મીક્સ કરવામાં આવે છે.

૬) બહારની તળેલી ચીજ ભૂલેચૂકે મોઢામાં નહીં મૂકશો કારણ તે પામોલીન - મટનટેલો (પ્રાણીઓની ચરબી) વગેરેમાં તળાયા હોવાની પૂરી શક્યતા છે.

આ વિષયમાં વધુ જાણકારી માટે અને આના વિકલ્પો તરીકે શું શું વાપરી શકાય તે માટે આપ નીચેના સરનામે સંપર્ક કરી શકશો.

૧૫મી ઓગસ્ટ ૧૯૪૭ના રોજ તમે આજાદ થયા, ખરું ? એ આજાદી તમે મેળવી નથી, તમને ઈરાદાપૂર્વક આપવામાં આવી છે !

જાણો છો શા માટે ?

- ✦ જેથી લશ્કરી ગુલામીને સ્થાને તમારે માથે આર્થિક ગુલામી ઝીંકી શકાય.
- ✦ જેથી ધર્મ સત્તાના નિયંત્રણમાંથી છૂટા પાડી રાજ્યસત્તાના જુલમી નિયંત્રણ હેઠળ લાવી શકાય.
- ✦ જેથી સદાચારી જીવનમાંથી વિમુખ બનાવી પ્રજાને સાતે વ્યસનોના ઘોડાપૂરમાં ધકેલી શકાય.
- ✦ જેથી દૂધ અને ઘીની નદીઓને બદલે શરાબ અને માંસના દરિયામાં ડૂબાડી શકાય.
- ✦ જેથી આપણી બેન-દીકરીઓ સીતાજી જેવી સતીઓના આદર્શ નેવે મૂકી સીને નદીઓને પોતાનો આદર્શ બનાવે.
- ✦ જેથી માત્ર બ્રિટિશ સત્તાની સીમિત ગુલામીને સ્થાને સમગ્ર યુરોપીય સત્તાની કાયમી ગુલામી નીચે પ્રજાને જકડી શકાય.
- ✦ જેથી પશુ-આધારિત આર્થિક અને સામાજિક વ્યવસ્થાઓ ઉથલાવી તોતીંગ યંત્ર આધારિત શોષણ અર્થ-વ્યવસ્થા લાદી શકાય.
- ✦ જેથી ખેડૂતને 'જગતનો તાત' મિટાવી દઈ હત્યારો કસાઈ બનાવી શકાય.
- ✦ જેથી હિંસાને અહિંસામાં અને અહિંસાને હિંસામાં ખપાવી શકાય.
- ✦ જેથી પ્રજાના સર્વતોમુખી વિનાશની યોજનાઓ આપણે જ હાથે અમલમાં મૂકાવી શકાય.
- ✦ જેથી વાયુ, પાણી અને અનાજ, ત્રણેને ઝેરી બનાવી પ્રજાને ધીમા મૃત્યુના મુખમાં ધકેલી શકાય.
- ✦ જેથી પ્રજાના હિતસ્વી આગેવાનોના સંચાલન હેઠળથી છૂટી પાડી, લોકશાહીના તર્કટ વડે ઉભા થયેલા બનાવટી નેતાઓની દોરવણી હેઠળ પ્રજાને ધકેલી શકાય.

આવી તર્કટી આઝાદીને ફગાવી દઈ સાચી આઝાદી મેળવવા માટેના ભગીરથ પ્રયાસોમાં સામેલ થવા તમારા સાથની હાકલ કરે છે.

ઉકાળેલા પાણી વિષે સોનેરી સૂચનો

- (૧) ત્રણ ઉકાળા આવે પછી જ ચૂલા ઉપરથી પાણી ઉતારવું.
- (૨) પાણી ગાળીને ઉકાળવું અને ઉકાળતી વખતે તથા ગાળ્યા પછી ખુલ્લું ન મૂકવું.
- (૩) પીવું હોય તેટલું જ પાણી પીવા માટે લેવું.
- (૪) પાણી નાના બાળક બગાડે નહીં, એટું ન કરે, તેનું ધ્યાન રાખવું.
- (૫) પાણી પીધેલ પવાલું ચોખ્ખા કપડાથી લૂછવું અને ઘડાની બાજુમાં મૂકવું. ઘડા ઉપર ના મૂકવું.
- (૬) ઉકાળેલું પાણી ચૂલા ઉપરથી ઊતાર્યા બાદ ઢાંકણું થોડું ખોલીને વરાળ નીકળવા દેવી. પછી ઠારીને ઉપર જાળી ઢાંકવી. તેથી જીવો પાણીમાં ન પડે.
- (૭) પાણી જે ઘડા કે વાસણમાં રાખવું હોય તે બરોબર કોરું લેવું. ચોમાસા વગેરેમાં ઘડો કદાચ બીજે દિવસે ન સૂકાયો હોય તો તેમાં પાણી ન ભરાય.
- (૮) નાના મોંઢાવાળા વાસણને કોરું કરવું અશક્ય છે. આથી મોટા મોંઢાવાળું વાસણ વાપરવું. જેમાં હાથ અંદર નાંખી કોરું કરી શકાય.
- (૯) પાણી પીધેલા પવાલામાં બીજીવાર પાણી લેતાં છાંટા ઘડામાં ઊડવાનો સંભવ છે. એ રીતે એંઠા છાંટા ઘડામાં ઊડે તો ઘડાનું બધું પાણી એટું થાય. તેમાં અસંખ્ય સંમૂર્છિમ પચેંદ્રિય મનુષ્યો પેદા થાય. ઘણું પાપ લાગે. તેથી પહેલાં પવાલું કોરું કરવું. પછી પાણી લેવું. પાણી લેતાં અને પવાલું ઘડાને ન અડાડવું.
- (૧૦) તીર્થભૂમિ અને વિહારના સ્થળોએ પણ ઉકાળેલું પાણી કાળ સુધી રાખવાથી ક્યારેક પૂ. સાધુ, સાધ્વી અને સાધર્મિકનો લાભ મળી

શકે. જો કે બહાર ક્યાંય પણ જમવા જવાનું થાય ત્યારે આપણી દેખરેખ હેઠળ ઉકાળેલું પાણી જ સાથે રાખવું. મોટા પ્રસંગોમાં ઘણે ઠેકાણે કાળજી બરોબર લેવાતી હોતી નથી.

- (૧૧) ઉકાળેલું પાણી વધે તો સચિત્ત થતાં પહેલાં આંગણામાં સૂકી રેતી વગેરેમાં ઢોળી દેવું અથવા ઘરનાને વપરાવી શકાય. કાળ થતાં પહેલાં ન ઢોળો તો સચિત્ત થાય. તેથી ઘણું પાપ લાગે.
- (૧૨) તીર્થભૂમિ અથવા ઉપાશ્રયમાં ઉકાળેલું પાણી વધે તો કાળનો સમય પહોંચે તે પહેલાં ખાવાનો સારો કળી ચૂનો નાંખી બરોબર હલાવીને રાખો તો ત્રણ દિવસ (૭૨ કલાક) પાણી અચિત્ત રહે છે.
- (૧૩) પાણી ચૂલેથી ઊતર્યા પછી શિયાળામાં ચાર પ્રહર (લગભગ ૧૦૩૩ કલાક) પછી સચિત્ત બને. તેથી કારતક સુદ પૂનમથી ફાગણ સુદ પૂનમ સુધી ખાસ કાળજી રાખવી કે સૂર્યોદય પહેલાં પાણી ન ઉતારવું. સૂર્યોદયથી જેટલી મિનિટ પહેલાં પાણી ઉતારો, સૂર્યાસ્તથી તેટલી મિનિટ પહેલાં તે પાણી સચિત્ત થાય.
- (૧૪) ચોમાસામાં ચૂલેથી ઊતર્યા પછી પાણી લગભગ ૮ થી ૯ કલાક અને ઉનાળામાં લગભગ ૧૫ કલાક અચિત્ત રહે.
- (૧૫) તબિયત અથવા બીજા કારણસર ઉકાળેલું પાણી (બોઈલ્ડ વોટર) પીનાર ઉપરની સર્વ કાળજી રાખીને ઉકાળેલું પાણી પીએ તો ઘણા પાપથી પણ બચે અને તેને પૂ. સાધુ-સાધ્વીજીને વહેરાવવાનો લાભ પણ મળે.
- (૧૬) તંદુરસ્તી માટે ઉકાળેલું પાણી પીનાર આગલા દિવસના ઉકાળેલા પાણીમાં આજનું ઉકાળેલું પાણી નાંખી પીએ તો ઉકાળેલું પાણી સચિત્ત બને છે. તેથી અચિત્ત પાણીને સચિત્ત પાણી કરવાનું બહું મોટું પાપ લાગે છે. ઘણાં ઊકાળેલ પાણીને ફીઝમાં રાખી વાપરે છે તે તદ્દન અયોગ્ય છે.

- (૧૭) વિહારના ગામોમાં ઉકાળેલું પાણી પીનારને ઘણીવાર સુપાત્રદાનનો પણ મહાન લાભ મળી શકે છે.
- (૧૮) બધે જ ઉકાળેલું પાણી પી ન શકનાર પણ ઘરે તથા જ્યાં મળે ત્યાં પણ ઉકાળેલું પાણી પીએ તો તેને ઘણાં લાભ થાય છે.
- (૧૯) કાચું પાણી પીનારને અસંખ્ય જીવોની હિંસા, સચિત્ત ભક્ષણ, વિકારીપણું વગેરે ઘણાં પાપ લાગે છે. જીવવા માટે પાણી આવશ્યક છે. છતાં ઉકાળેલું પીવાથી ઘણા લાભો થાય. ઉપરાંત જિનાજ્ઞાપાલનનું મહાન પુણ્ય મળે છે.
- (૨૦) મેલેરિયા, કમળો, ટાઈફોઈડ વિગેરે ઘણાં રોગો ઉકાળેલું પાણી પીનારને પ્રાયઃ થતાં નથી એમ ઘણાં ડૉક્ટરો કહે છે.
- (૨૧) ગરમી હોય એવા દર્દીઓને કેટલાક ડૉક્ટરો ઉકાળેલું પાણી પીવાની ના પાડે છે. એ એમની અજ્ઞાનતા છે. કારણ કે ઉકાળીને ઠારેલું પાણી જરા પણ ગરમ નથી.
- (૨૨) ચૂલા ઉપર પણ તાપ ઓછો થવાથી ઉકળતું બંધ થઈ જાય ત્યારેથી પાણીનો કાળ શરૂ થાય. (આયંબિલ ખાતા વિગેરેમાં કાળજી રાખવી.)

પ્રકરણ-૮

રક્તદાન, ચક્ષુદાન-કૌભાંડોનું આદાનપ્રદાન

‘જીવતા રક્તદાન અને મૃત્યુ પછી ચક્ષુદાન’ આ ઉક્તિ આજકાલના કહેવાતા બૌદ્ધિકોના મોઢે રમતી થઈ ગઈ છે. પણ દેખીતા ચળકાટ મારતા આ દાનના દીવા પાછળ કેટલું અંધારું છે, એ વાંચીએ ત્યારે દીવેલ પીધા જેવો ઘાટ થાય છે. ચોમાસામાં ફૂટી નીકળતા બિલાડીના ટોપ જેવી અનેક સામાજિક સંસ્થાઓ સ્થાપના પછી દર અઠવાડિયે કે દર મહિને તેમના કાર્યકરોને નવો શું પ્રોગ્રામ આપવો તેની ગડમથલમાં હોય છે. પિકનીકો, નાટકો અને રિસોર્ટ-સેન્ટરોથી થાકી કંટાળીને તેઓ સમાજસેવામાં પ્રવૃત્ત થવા કમર કસે છે. પછી બ્લડ ડોનેશન કેમ્પ, ચક્ષુદાનનો મહિમા સમજાવતા પરિસંવાદો ગોઠવી, મૃતકોની પ્રાર્થનાસભાઓમાં ચક્ષુદાનનું કેનવાસીંગ કરી વર્ષાન્તે થતી સામાન્ય વાર્ષિક સભામાં આપવામાં આવતા અહેવાલોની તૈયારી કરે છે. શુટ-બુટમાં સજ્જ આવા મહાનુભાવો એક નાનકડી ટ્રાઈસિકલ વિકલાંગને આપે તે પહેલા પેંધેલા પત્રકારોની ટોળકીને હાજર રાખે છે અને ફોટોગ્રાફરને બ્લેક એન્ડ વ્હાઈટ કોપી જલ્દી આપવા વિનંતી કરે છે જેથી વર્તમાનપત્રોમાં તે તુરંત મોકલી શકાય. એક ટેલીફોન બુથ શરૂ કરવાના ઉદ્દેશ્યથી તૈયારી માટે જેટલા ફોન ઘુમાવાય છે તેટલા ખર્ચામાંથી કેંક ગરીબોની ભૂખ ભાંગી શકાય તેમ હોય છે. આવી સંસ્થાઓના હાથમાં ‘રક્તદાન - ચક્ષુદાન’નું ગતકડું આવી જાય ત્યારે સમાજસેવાનું ઘણું મોટું કામ કર્યાનો મિથ્યા સંતોષ તેઓ માન્યા કરતાં હોય છે. આરબ દેશો, ‘ગલ્ફ કન્ટ્રીઝ’માંથી આવતા ટુરીસ્ટોની આંખ માટે, કીડની માટે નરાધમ દલાલોની ટોળકી ડૉક્ટર નામનું સ્ટેથેસ્કોપ પહેરી બાજનજરે બધે ધૂમતી હોય છે. આવી કોઈ સામાજિક સંસ્થાની કાંધ ઉપર ચઢી તેઓ લોકોની લાગણીઓને બહેકાવે છે. બ્લડના એક ટીપાં સામે સમગ્ર જીવન ચિત્રોમાં દોરી મિડીયા દ્વારા તેને ખૂબ પ્રસિદ્ધિ આપવામાં આવે છે. ‘રક્તદાન-ચક્ષુદાન’

વિરૂદ્ધ વિચાર કરનારને પણ આ બધી ટોળકી ભેગી થઈને છાપાઓ દ્વારા હત્ પ્રભ કરી નાખે છે. એઈડ્ઝ, બ્લડ કેન્સર અને લ્યુકેમિયા (પાંડુરોગ) જેવા રોગોએ જ્યારે માથું ઊંચકયું હોય ત્યારે આવી બધી પ્રવૃત્તિઓ વિષે શાંત ચિત્તે વિચાર કરવાનો સમય પાકી ગયો હોય તેમ લાગે છે.

(૧) સર્વોચ્ચ અદાલતના આદેશને પગલે રચવામાં આવેલી એક સમિતિ તેના અહેવાલમાં જણાવે છે કે આ દેશમાંની કુલ ૧૧૦૦ જેટલી બ્લડ બેંકોમાંથી ૫૦૦ જેટલી ગેરકાનૂની છે. મીડ-ડે - ગુજરાતીમાં આવેલ એક રિપોર્ટ મુજબ મુંબઈમાં જેટલી લોહીની બોટલો વપરાય છે તેમાંથી ૬૫૬ લોહી ધંધાદારી લોકોએ પોતાની ભૂખ ભાંગવા માટે ૨૦૦ થી ૩૦૦ રૂ.માં ૧-૧ બોટલ લોહી વેચવા લાઈન લગાડીને આપેલ લોહી હોય છે. આવા દાતાઓ, સમાજવિરોધીઓ, તત્વો, ડ્રગ-એડીક્ટો, અનેક પ્રકારના વ્યસનીઓ, એઈડ્ઝથી માંડીને અનેક બિમારીઓથી પીડાતા લોકો પણ હોઈ શકે જે પોતાનું લોહી આપી જાય છે. અને એફ.ડી.એ.ના લાઈસન્સ વગર ચાલતી ગેરકાયદેસર બ્લડ બેન્કો આ બધું ચલાવી લેતી હોય છે.

(૨) મુંબઈમાં એઈડ્ઝના પરીક્ષણના સાધનો બધી જ બ્લડ બેંકોમાં ઉપલબ્ધ નહીં હોવાને કારણે ઘણી બધી બ્લડ બેન્કો ઉપર હમણાં જ તવાઈ આવી હતી અને પરીક્ષણ વગર અપાતા લોહીથી અત્યાર સુધીમાં હજારો જીવો એઈડ્ઝ આદિ રોગોના જોખમો લઈ હરતાં-ફરતાં મોતની જેમ મુંબઈમાં ફરી રહ્યા છે.

(૩) થોડા સમય પહેલાં ટાઈમ્સમાં આવેલા એક રિપોર્ટ મુજબ લોહીની હજારો બોટલો જાળવણીના સાધનોની અછતને કારણે દરિયામાં પધરાવી દેવી પડી હતી.

(૪) રક્તદાનથી મળેલ રક્તની ગુણવત્તા હલકી હોવાથી જ વાત અટકતી નથી. હોસ્પિટલોમાં ઓપરેશન વખતે ડૉક્ટરો કે તેમનો સ્ટાફ ૫/૬ બોટલ લોહી મંગાવે - ઓપરેશન વખતે ૨/૩ બોટલ જ વપરાઈ હોય છતાં બધી બોટલો વપરાઈ ગઈ છે તેવો સંદેશો આપે અને વધેલી બોટલો

વેચાઈ જતી હોય. આમ આ વેપલો પછી વેગમાં ચાલ્યા કરે. ઘણી વાર જુદા જુદા બ્લડ ડોનેશન કેમ્પોમાં પણ અલભ્ય ગ્રુપોના જે રક્ત મળે તે ઊંચા ભાવે બારોબાર વેચી દેવામાં આવતા હોય છે.

(૫) બ્લડ ડોનેશનથી વાત અટકતી નથી. કીડનીના કૌભાંડો તો રોજબરોજ છાપામાં વાંચીએ છીએ. વરસેક પહેલા સીટી બેન્કે લોનની વસૂલી માટે નીમેલ એજન્સીએ ગ્રાહકની કીડની કાઢી લેવા સુધીની દમદાટી આપી હતી. આવી કીડનીઓ કેટલીક વાર શરીર સ્વીકારતું નથી તેથી દાન લેનારો કાયની બોટલમાં જીવતો હોય તેમ જીવ્યા કરે છે. બહુ થોડા સમયમાં એ યમરાજને ઘેર પહોંચી જાય અને ઉપર પહોંચી જેની કીડની લીધી હોય એની રાહ જોવાની શરૂ કરે છે. આમ 'બાવાના બેય બગડે' એવો ઘાટ થાય છે.

થોડા અઠવાડિયા પહેલા એક જ ગામના ૧૨ બાળકો એક સાથે ગૂમ થઈ ગયા. તે બધાનું શું થયું તે જાણવા મળ્યું નથી. હવે તો એક - એક અંગનો વેપાર થાય છે. ૧ બાળકના બધા અંગોની કુલ કિંમત ૧,૨૧,૦૦૦ થાય છે એવું ગુજરાત સમાચારે હમણાં જ એક લેખમાં પ્રતિપાદન કરેલું. બિહારમાં એક જીવીબાઈ ૧ આંખ આપી ૩૦૦૦૦ રૂ. લઈ આવી તે પછી એ જ ગામની ૩૦ બાઈઓ આ ૩૦૦૦૦ રૂ. કમાવવા પોતાની ૧/૧ આંખ મર્યા પહેલાં જ દાનમાં આપી આવી. 'પાયોનિયર'ના રિપોર્ટર જણાવે છે કે જેટલા ચક્ષુઓનું દાન થાય છે તેમાંથી ૮૫૬ ફેંકી દેવા પડતા હોય છે. અને બાકીના ૧૫૬ માં પણ અનેક ગેરરીતિઓ ચાલતી હોય છે.

(૬) આયુર્વેદના અચ્છા જાણકાર વિંછીયાના એક વૈદ્યરાજે તો ચૌકાવનારી વાત કહેલી કે એક માણસના શરીરમાંના વાત્, પિત્ અને કફ બીજા માણસના શરીર સાથે ક્યારેય 'મેચ' થતાં નથી. એથી એકનું લોહી બીજાને લેવાથી શરીરમાં અસમતુલા (ઈમ્બેલેન્સ) ઊભી થતી હોય છે. ભવિષ્યમાં અનેક રોગો આનાથી વકરતા હોય છે.

(૭) એક વૈદ્યરાજે મજેની વાત કરેલી કે કુદરતની ગોઠવણ એવી

હોય છે કે જ્યારે શરીરમાંથી લોહી નીકળે ત્યારે હંમેશા પહેલા અશુદ્ધ લોહી જ બહાર નીકળતું હોય છે. શુદ્ધ લોહી તો થોડું ઘણું પણ બહાર પડે તો માણસ તત્કાળ બેભાન બની જતો હોય છે. એટલે આવા બધા અનુદાનોના બાટલાઓ બગડેલા લોહીથી જ ભરેલા હોવાની ખૂબ જ શક્યતા છે.

(૮) રક્તદાનની તરફેણવાળા બીજું એક 'તિકડમ્' ચલાવતા હોય છે કે હમણાં લોહી આપો અને ૨૪ કલાકમાં તમારા શરીરમાં એટલું નવું લોહી બની જશે. આ એક ગોબેલ્સ છે. આજ ખાધેલા ખોરાકમાંથી ૭ ધાતુ ક્રમશઃ દર અઠવાડિયે બને છે એટલે ખોરાકના રસ અને રક્ત બનતાં ૧૪ દિવસ થાય છે.

(૯) વાત આટલેથી અટકતી નથી. હવે રક્તદાન, ચક્ષુદાન પછી વીર્યદાન ઉપર વાત આવી છે. સમગ્ર સંસ્કૃતિના મૂળિયા એક સાથે ઉડાવી દેવા આવા ગતકડાઓ બહાર પડતા હોય છે. જે બાળક જન્મે એને ખબર જ ન હોય કે એનો પિતા કોણ છે? આથી વધુ ભયંકર બીજું શું હોઈ શકે? ચાર પુરુષાર્થની અપ્રતિમ સુંદર વ્યવસ્થાનો આમાં ખાત્મો બોલાવવામાં આવે છે.

(૧૦) રક્તદાનના ક્ષેત્રે ભ્રષ્ટાચારના 'સ્ટોપ પ્રેસ' રિપોર્ટો તો ચોંકાવી દે તેવા છે. મધ્ય પ્રદેશમાં ભોપાળમાં એક આખી ટોળકી રક્તદાનના દલાલોની ફરે છે. તેઓ આવા ધંધાદારી રક્ત દેનારાઓને આકર્ષે છે અને જેમ ડ્રગ-એડિક્ટ થઈ જાય તેમ તેઓ એક ઈજેક્શન આપીને બ્લડ-ડોનેશન એડિક્ટ ઉભા કરે છે. આ દાનવીર વારંવાર જ્યાં સુધી ૧ બોટલ લોહી ન આપે ત્યાં સુધી તેને ચેન નથી પડતું. છેલ્લા ૩/૪ વર્ષમાં ૪૦૦ વખત લોહી આપેલા ૨૭ વર્ષીય ગિરીશ અને ૨૬ વર્ષનો સલીન (સમાંતર ૪/૭/૯૬ પેજ નં. ૧૫) શપ્સ આજે ચાલી નથી શકતો. છતાં લોહી આપ્યા વગર એને ચેન નથી પડતું. વૈવાહિક જીવન ખલાસ થઈ ગયું છે. મોટી મલાઈ તો વચ્ચેના ડૉક્ટરો અને દલાલો ખાઈ ગયા પછી માત્ર ૧૦૦ રૂા. ૧ બોટલના એને મળે છે, જેમાં એનું દળદર તો ફીટ્યું નથી, પણ પોતાનો અંત નજીકમાં

નિશ્ચિત છે એ એને સમજાઈ ગયું છે.

આવો ! આપણે સહુ શાંત ચિત્તે વિચાર કરીને દાન નહીં પણ કૌભાંડોના આવા કોઈ આદાન-પ્રદાનમાં હાથો ન બનીએ તેની કાળજી રાખીએ.

ગોરસઃ આ પૃથ્વી પરનું અમૃત

“વહેલાં સૂઈ, વહેલાં ઊઠે વીર, બળ બુદ્ધિને ધન વધે, સુખમાં રહે શરીર.” આવા જોડકણાઓ જોડીને જૂના જોગીઓએ આપણને ઘણી વાતોનો સાર, જીવન જીવવાના રહસ્યોની ગર્ભિત ભેટ આપતા ગયા છે.

ગુજરાતીમાં નીચેનું એક કાવ્ય પણ જાણીતું છે, ‘ઘાતુવધારણા, બળકરણા, જો પ્રિયા પૂછો મોય, દૂધ સમાન ત્રિલોકમાં અવર ન ઔષધ હોય. અકબરને પણ એકવાર પૂછવામાં આવેલું કે શ્રેષ્ઠ દૂધ કયું? ‘ભેંસનું’ એવો અકબર તરફથી જવાબ મળતા દરબારીઓએ પૂછેલું રાજન્ તો પછી ગાયનું દૂધ? અકબરે અદાથી પ્રત્યુત્તર વાળેલો કે તેને તો હું અમૃત કહું છું. માતાના દૂધ પછી બીજો નંબર ગાયના દૂધનો આવે છે. દૂધ વિષે વાત કરતાં પહેલા આપણે શરીરમાં રહેલા ત્રિદોષ (વાત, પિત્ત અને કફ)ને સમજી લેવા જરૂરી છે. આ વાત, પિત્ત, કફ શરીરમાં સમ હોવા જરૂરી છે. (આગળની શ્રેણી નં. ૫માં આ ત્રણે દોષ વિષે સમજણ આપવામાં આવી છે.) એમાં વધઘટ થાય તો શરીર એના સીગ્નલ્સ આપે છે. (વાંચો: શરીર બોલે છે. ડો. મેહરવાન ભમગરા). એટલે શરીર જેવું કોઈ વિશ્વાસુ નથી. અજીર્ણ થાય તો ભૂખ ન લગાડે, શરીરમાં ગરમીની જરૂર હોય તો છીંકાછીંક કરાવી શરીરની ગરમી વધારે, ઘાતુમાં વિષ વધી જાય ત્યારે તે ગરમીને તાવરૂપે પ્રગટાવે. સામે પક્ષે મન જેવું કોઈ લુચ્ચું નથી કારણ તે એક્ષ-રે પ્રૂફ છે. આપણે શરીરના સીગ્નલોને સમજવાને બદલે શરદી થયે અલ્થ્રોસીન માટે દોડતા કે તાવ આવે તો મેટાસીનના બંડલો ખાઈ જનારા આપણા શરીરને આ એલોપથી દવા દ્વારા કેટલું નુકસાન પહોંચાડીએ છીએ તેનો સાચો ખ્યાલ આવે તો આ દવાઓ હરગીઝ મોંમાં નહિ મૂકીએ. નાની નાની વાતમાં એક્ષપર્ટ્સનો ઓપિનીયન લઈ બ્લડ, સ્ટુલ, યુરીન, એક્ષ-રે, સોનોગ્રાફી

અને એન્ડોસ્કોપીના ડુંગર નીચે દબાઈ જતાં આપણને આ ત્રણ દોષનો ખ્યાલ હોય તો સહેલાઈથી રોગમુક્ત થઈ શકીએ છીએ. આજે તદ્દન મામુલી બિમારી ૧૦૦ની નોટ, થોડીક વધારે બિમારી હજારની નોટ અને હોસ્પિટલમાં ગયા એટલે ૫-૧૦ હજારના બિનજરૂરી ખર્ચ સિવાય બહાર નથી આવી શકાતું. વળી આટલું કર્યા પછી પણ મુદ્દે શરીરને તો નુકસાન જ થાય છે. કારણ એલોપથી થીગડાં મારે છે. આયુર્વેદ દોષોને પકવી બહાર કાઢી રોગને મૂળમાંથી જડમૂળ કરે છે. દિનચર્યા, ઋતુચર્યા અને જીવનચર્યાને જાણી પથ્યાપથ્યનો ખ્યાલ કરી લઈએ તો ૯૦૬ રોગો થતાં જ નથી. ડોક્ટરો પાસે લાંબી લાઈનો લગાડતા ૯૦૬ દર્દીઓના દર્દ સહેલાઈથી મટી શકે તેવા હોય છે. પરંતુ આવું રહસ્ય છતું થઈ જાય તો ડોક્ટરોને ત્યાં કાગડાઓ ઊડે.

ભણવામાં થયેલ ખર્ચ, નવા વસાવેલા સાધનોની કિંમત, તેના વ્યાજ, ડીસ્પેન્શરીઓના ભાડા પછી શે ચૂકવાય? અંદર મોટા કૌભાંડો ચાલતા હોય છે. દરદીને બ્લડ, સ્ટુલ, યુરીન ટેસ્ટીંગ, એડમીટ કરાવવા મોકલનાર ડોક્ટર આવું શા માટે કરાવે છે તે આપણે સહુ જાણીએ છીએ. બહુ લાંબો ખ્યાલ ન આવે તો પણ નીચેની ત્રણ વાતો સમજી લેવા જેવી છે. શરીર ક્યારે પણ દુઃખે એટલે વાયુનો પ્રકોપ સમજવો; શરીરમાં ક્યાંય પણ બળતરા થાય ત્યારે પિત્તનો પ્રકોપ સમજવો અને ક્યાંય પણ ખંજવાળ આવે તેને કફનો પ્રકોપ સમજવો. (યત્ર યત્ર કંડુ તત્ર તત્ર કફઃ) વાયુની સાથે મિત્ર જેવો વહેવાર કરવો. (વાતે મિત્રવત્ આચરેત્) શ્રીકૃષ્ણે પોતાના મિત્ર સુદામાનું જે સ્વાગત કરેલું તે રીતે વાયુવાળાએ માલીશ, ચંપી, ઊંચા જલસ્નાન, આશ્વાસન, આનંદ, મધુર, અમ્લ અને પ્રિય ભોજન અને પ્રેમ આપીને વાયુ સાથે વર્તવું. જ્યારે પિત્તમાં જમાઈ સાથે વર્તીએ તેમ વર્તવું (પિત્તે જામાતૃવત્ આચરેત્) પિત્ત અને જમાઈ ઊગ્ર મનાય છે તેથી બંનેને શાંત કરવા શીતળ ઉપચાર જરૂરી છે. મધુર-શીતળ આહાર જેવો કે સાકર, ઘી, દૂધ, દ્રાક્ષ, શેરડી, દૂધપાક, ખીર, શરબતો, મિઠાઈઓ, શીતળ જળથી

વેચનારો રબારી કે વેપારી દૂધમાં પાણી નાખે તો તેને ભેળસેળના કાયદા નીચે સજા થઈ શકે છે. પરંતુ એજ દૂધમાં આધુનિક ડેરીઓ તાજા દૂધના ગુણોનો નાશ કરી તેમાં પરદેશી દૂધના વાસી પાવડર તથા બટર ઓઈલ ભેળવી એક જુદો જ પદાર્થ દૂધના નામે પ્રજા સમક્ષ મૂકે છે ત્યારે સરકારી અમલદારો ચૂપ કેમ બેઠા છે? ગ્રાહક સુરક્ષા સંસ્થા માટે ડેરી સામે મુકદ્દમો માંડવાનો સુંદર અવકાશ છે. ડેરીઓ વિષે અમદાવાદના પ્રખ્યાત રાજવૈદ્ય શ્રી રસીકભાઈનો અભિપ્રાય આંખ ઊઘાડી નાંખે તેવો છે. ખૂબ દુઃખ અને પારાવાર પીડા સાથે તેમણે લખેલું કે, “ડેરીઓએ તો ભારતના ગામડાઓ ઉજ્જડ કરી નાખ્યા છે. ગ્રામ્ય આરોગ્ય દૂધ, ઘી, માખણ, છાશના અભાવે કથળી ગયું છે. પૈસાના પ્રલોભનો આપી ગામડાના દૂધને ચૂંસી લેવામાં આવ્યું છે. તેમાંથી બનેલું ઘી તો મોંમાં પણ પેસતું નથી. આઠ દિવસે એ ઘી ટૂથપેસ્ટ કે મલમ જેવું થઈ જાય છે. સૂગ ચઢે એવી વાસ આવે છે. તેઓ કહેતા કે ઘીને બદલે તલનું તેલ ચોપડેલી રોટલી ખાવ, ખીચડીમાં તલનું તેલ નાખો - સ્વાદ રહી જશે.”

એટલે ડેરીઓએ રબારીના ધંધા પડાવી લીધા અને હવે નવી સરકારે મલ્ટીનેશનલ કંપનીઓ વાસ્તે લાલ જાજમ પાથરી છે. એટલે ડેરીઓવાળા પણ હવે માથા ઉપર હાથ મૂકી બેકાર થઈ ફરવાના છે. કારણ આ એમએનસીઝ બધું દૂધ ચૂસી લઈ તેમાંથી ઘી, બટર, માખણ, ચીઝ વગેરેનો વેપલો કરવાની છે. એમાંની એક મેકડોનાલ્ડ્સની ચેઈન રેસ્ટોરાં પણ છે. તેનો એક અઠવાડિયાનો માત્ર યુ.એસ.એ. માટેનો ગાયોની કતલનો સ્કોર ૧૬૦૦૦ સુધીનો છે. રશિયા વગેરે દેશોમાં મેકનો નવો સ્ટોર્સ ખૂલવાનો હોય ત્યારે તેના હેમ્બર્ગર (ગાયના માંસમાંથી બનતી કેક) ખરીદવા મોડી રાતથી લાઈનો લાગે છે. ગેટમાં સહી કરવાની મનાઈ કરવાની હિંમત કરનાર એક ખોબા જેવડા દેશના ખેડૂતોએ હેમ્બર્ગરની દુકાનો ખૂલે તે પહેલાં જ તેના ખપાટીયા તોડી નાખ્યા અને આપણા નાણામંત્રી બે હાથ પહોળા કરી વધાવવા દોડયા છે - પોતાના દેશની પાઘડીના ભોગે.

મેનકા ગાંધી જેવા એકાદ અભ્યાસના અભાવે ઊતાવળે એવું નિદાન કરી દે કે મારા પુત્રને દૂધ પીવાથી ગેસ થયો છે તેથી દૂધ નહિ પીવું જોઈએ. મને થયું અમારી બાજુમાં નૌતમલાલનો ટપુરિયો રોજનું ૧ લીટર દૂધ ગટગટાવી જાય છે તો તેને કેમ કંઈ નહિ થતું હોય? મેનકાજીએ વિચારવું જોઈએ તમે જે દૂધ પીવડાવ્યું તે વાસી પણ હોઈ શકે છે અથવા સુપુત્રની પાચનશક્તિ મંદ પડી ગઈ હોઈ શકે છે - મંદાગ્નિ હોય તો સૂંઠ કે હીંગનો પ્રયોગ કરે - દૂધમાં વાવડીંગ, વાપુંભા ઊકાળીને આપો પગમાં કાંટા વાગે તો આખી પૃથ્વીને ચામડાથી ન જડી દેવાય - પગમાં ચપ્પલ પહેરાય.

દૂધ પીવું માંસાહારી છે ‘એ આરોગ્યપ્રદ નથી’ વગેરે અપ્રચાર પાછળ કતલખાનાનો પુરવઠો વધારવાની મેલી મુરદ છે. કૂતરાને મારી નાખવો હોય તો પહેલા એને હડકાયો જાહેર કરવો પડે છે. આ દેશમાં પશુની ખરી મજાક કાયદા દ્વારા જ કરવામાં આવી છે. બંધારણની કલમ ૫૧(એ)(જી) મુજબ દરેક પશુઓના સંરક્ષણ અને સંવર્ધન કે કૂરતા નહિ આચરવાના કાયદાના અંચળા હેઠળ જ બનેલા રાજ્યોના એનીમલ પ્રીઝર્વેશન એક્ટ હેઠળ જંગી કતલખાનાઓ ચલાવવામાં આવે છે. વિદેશી વિદ્વાન વાન્બર્ગ હોલ્ડરે (૧૯૩૨) આવીને જાહેર કર્યું છે કે ભારતમાં પશુઓની કતલ માટે ઉજળા સંજોગો છે. તેઓને ભારતમાં હવે જર્મની જેવા સ્વયંસંચાલિત કતલખાનાઓ બનાવવા છે. એક બાજુ પશુ ઊભું રહે. બીજી બાજુ થોડી મિનિટોમાં એના લોહી, માંસ વ.ના ૧૭ થી ૧૮ ડબ્બાઓ ટીન કુડ તરીકે તૈયાર થઈ જાય. એકદા પ્રસંશાકાંક્ષી પ્રતિભાઓ દ્વારા સ્વામી વિવેકાનંદને આવું કતલખાનું બનાવી તેમનો પ્રતિભાવ પૂછવામાં આવેલો ત્યારે સ્વામીજીએ રોકડું પરખાવેલું કે તમારી આ ટેકનોલોજીથી હું જરાય રાજી નથી થયો હું તો ત્યારે જ ખુશ થાઉં જ્યારે એક બાજુ તમે આ ડબ્બાઓ મૂકો અને બીજી બાજુ જીવતી ગાય તૈયાર થઈને નીકળે. વાન્બર્ગના આ મત સામે ભારત સરકારનું જ સુષુપ્ત એનીમલ વેલ્ફેર બોર્ડ કહે છે કે ભારતમાં ૧૯૫૧માં ૧૦૦૦ માનવો સામે ૪૫૧ પશુઓ હતા જે ૨૦૨૧માં માત્ર

૨૧ પશુઓ રહેવાના છે. રશિયા, આર્જેન્ટિનામાં આ સંખ્યા- ૧૦૦૦ માણસ દીઠ ૩૦૦૦૦ થી ૩૫૦૦૦ પશુઓની છે. પશુઓની વસતી વધી જનારાની ભૂમો પાડનારાઓએ ચશ્મા ઊતારીને આ ફકરાઓ વાંચવા પહેલા તો પશુઓમાં માત્ર ઘરડા, પ્રજોત્પત્તિ કે આર્થિક રીતે બિનઉપયોગીની જ કતલ કરવાની છૂટ હતી પણ હવે આવા અપ્રયાસો શરૂ કરાવી દૂધાળી ગાયોને પણ કતલખાને મોકલવાનું એક ષડ્યંત્ર ગોઠવાઈ ગયું છે. નગીનદાસ સંઘવી અને બક્ષીજીઓને અણજાણપણે એના હાથા બનાવવામાં આવે છે કોઈ કહે છે દૂધ પીવે છે માટે જૈનાચાર્યો માંસાહારી છે. કોઈ કહે છે તમે ઉપવાસ કરો તો તમારું પોતાનું જ લોહી-માંસ ખાવ છો. કુતર્કોની બાબતમાં ‘પદ્મશ્રી’નો ઈલકાબ બિનહરિફ આવા વિદ્વાનોને જ જાય.

ખરેખર તો ગાય-ભેંસના આંચળમાં વધેલું દૂધ તમે બહાર ન કાઢો તો તેને ભયંકર પીડા થાય અને અંતે ઝેર થઈ જાય અને ધારોષ્ટા દૂધના તો બહુ વખાણ સાંભળ્યા છે પણ તેમાંથી વળતા ફીણથી પણ ઘણા રોગો દૂર થઈ જાય છે.

સારું છે કે પોતાના સ્તનના દૂધથી શીલાના બે કટકા કરી નાખનાર અને હનુમાનને લલકારનાર હનુમાનની (મૈ તેરે કો એસો દૂધ પિલાયો તું મેરી કૂખ લજાયો) માતા અંજનાદેવી હાજર નથી, સારું છે કે “મૈને હી નહિ માખન ખાયો મૈયા મોરી” કહેનાર કનૈયાના કાને આ ચર્ચાના શબ્દો નથી પડયા નહિ તો આપણા નામનું રાતે પાણીએ રોઈને ગમે તેટલું પણ પૃથ્વી ઉપર પાપ વધે તો પણ નહિ અવતરવાના પણ ગ્રહણ કરી લેત.

કાળની પરિધિમાં નજર માંડીએ તો દેખાશે કે રાણીઓ દૂધ-છાશમાં સ્નાન કરતી. ઢોર ચરાવનાર ગોવાલબાલ ભૂખ લાગે તો ધારોષ્ટા દૂધ પીતા. દૂધ વધે તો ઢોળતા નહિ કે ફેટ નહોતા કાઢી લેતા, પરંતુ મેળવીને તેનું દહીં બનાવતા તેમાંથી ઘી વગેરે બનાવતા. દૂધ-ઘીની નદીઓ તો દૂર રહી આજે ગરીબોની અમૃતી જેવી છાશ પણ દુર્લભ છે. ૫૦ રૂપિયે લીટર પણ દૂધ મળશે કે કેમ એ વિચારે લખલખું આવી જાય છે. ધૃત ન શ્રૂંચતે

કર્ણો, દધિ સ્વપ્ન ન દ્રશ્યતે; દુગ્ધસ્ય તર્હિં કા વાર્તા, તર્ક શકસ્ય દુર્લભમ્ અર્થાત ઘીનું નામ સાંભળવા મળતું નથી. દહીં સ્વપ્નમાં પણ જોવા નથી મળતું તો દૂધની તો વાત જ કેવી... છાશ તો વળી ઈન્દ્રને પણ દુર્લભ થઈ પડી છે. તે યથાર્થ છે. દૂધને બદલે હવે પ્રોટીનેક્ષ, ફેરેક્ષ, બોર્નવીટા, મીલ્ક મેઈડ, મીલ્ક પાવડર, ફુટ સલાડનો જમાનો આવ્યો છે. જે આરોગ્યને ભયંકર નુકસાન કરે છે. દૂધમાં કોઈ પણ ફુટ નખાયનહિ. કેરી કે અન્ય ફળો પણ નહીં. શક્ય હોય ત્યાં સુધી દૂધને ગરમ કરીને ઠારીને પીવું, દૂધ સાથે મીઠું ન ખવાય. તેથી મગ વગર કઠોળ ન ખવાય. કારણ આ પ્રમાણે વિરુદ્ધ આહાર ખાવાથી ચામડીના રોગો યાવત્ સફેદ દાગ, સોરાઈસીસ અને કોઠ થવાની પૂરી સંભાવના રહે છે.

ડૉ. ભમગરા કહે છે કાકડી ખાવ, દ્રાક્ષ ખાવ દૂધ ન પીવો; શોભન કહે છે, માગશરના મૂળા ખાવ. બાલ ઠાકરેની સારવાર કરનાર કાર્લાના બાલાજી તામ્બે કહે છે મુંબઈના કાકડી- ટમેટા તો એવા રાસાયણિક ખાતરો, દવાઓ છાંટી બનાવવામાં આવે છે કે તમે ખાવ તો મારી પાસે જ આવો, મૂળા તો આપણે સહુ જાણીએ છીએ ગટરના પાણીથી જ થાય છે. (સંદર્ભ: બોરિવલી-વિરારની રેલ્વે લાઈનની આજુબાજુની જગ્યા). સીડલેક્ષ દ્રાક્ષને ગમે તેટલી ધૂઓ તેના પરના પેસ્ટીસાઈડ્સ દૂર નથી થવાના ચરક સુશ્રુતથી લઈ દૂધના અનેક ઉપયોગો વત્સલ વસાણી, માધવ ચૌધરી જેવા અનેક વૈદ્યરાજોએ આપ્યા છે. દૂધની અંદર પ્રાય: વિટામીન સી સિવાયના શરીરને જરૂરી બધા જ પોષક તત્વો, પ્રજીવકો (વિટામીનો) હોવાથી દૂધ સંપૂર્ણ ખોરાક છે. અશક્ત માંદા માણસોને દૂધમાં સૂંઠ કે પીપરીમૂળ નાખી (બહુ ઊકાવ્યા વગર) દેવામાં આવે તો અગ્નિદીપક તથા વાત્હર બને છે. દૂધની મલાઈ શીતળ, વૃષ્ય (બળદ જેવું બળદેનાર), તૃપ્તિ કરનાર પુષ્ટિ આપનાર, ધાતુ વધારનાર છે. પિત્ત, વાયુ અને રક્તદોષ તેમ જ રક્તપિત્તને હરે છે. ખાંડ નાખેલું દૂધ કફ કરનાર પણ વાયુ મટાડનાર છે. સાકર કે ખડીસાકર નાખેલું દૂધ વીર્યને વધારનાર અને ત્રણેય દોષને હરનાર છે. ગોળ નાખેલું

દૂધ મૂત્રકૃષ્ટ્ર (ટીપે ટીપે પેશાબ થવો)ને મટાડનાર છે. વાળુ પછી દૂધ પીનારની બુદ્ધિ વધે છે, ક્ષયનો નાશ થાય છે અને જીવનશક્તિ વધારી અનેક દોષોને શમાવે છે. રેચન, વમન અને બસ્તિની જેમ દૂધ ઓજ (સામર્થ્ય) વધારનાર છે. જીર્ણજવર, માનસિક રોગ, શોષ, મૂર્છા, ભ્રમ, ગ્રહણીરોગ, પાંડુરોગ, દાહ, હૃદયરોગ, શૂળ, ઉદાવર્ત, ગોળો, અતિસાર, યોનિરોગ, શ્રમ, ગ્લાનિ, ગર્ભસ્ત્રાવ માટે રોજિંદા આહારમાં હંમેશાં હિતકારી છે. ગાય કરતા ભેંસનું દૂધ ઊંચી કોટિનું છે. ગાયના દૂધમાંનું પ્રોટીન હોજરીમાં જલ્દી પચે છે. ભેંસનું દૂધ પચવામાં ભારે છે. ભેંસનું દૂધ ઊંચ લાવે છે, બકરીનું દૂધ, ઊધરસ, અતિસાર, તાવ મટાડે છે. ગાડરનું દૂધ ગરમી અને પથરીને દૂર કરે છે. ઘોડીનું દૂધ ગરમ, લુખ્મું અને બળપ્રદાયક છે. સાંઢણીનું દૂધ જળોદર મટાડે છે. ગધેડીનું દૂધ બાળકોને બળ આપે છે, ઊંટાટિયો મટાડે છે અને સર્વ પ્રકારના રોગો દૂર કરવા, ખાસ નાના બાળકોના બૌદ્ધિક વિકાસ માટે ગાયનું દૂધ હિતકર છે. ગાયનું દૂધ શેઠકડું (ધારોષ્ણ), ભેંસનું દૂધ દોહ્યા પછી ઠંડુ, ગાડરનું દૂધ ઉકાળેલું ગરમ અને બકરીનું દૂધ ઉકાળ્યા પછી ઠંડુ હિતકારી છે. ગરમ કર્યા પછી ઊંચું ઊંચું દૂધ પીવાથી કફ તથા વાયુ તેમજ ગરમ કર્યા પછી ઠારેલું દૂધ પીવાથી પિત્તનો નાશ થાય છે.

ગાયના દૂધમાં ઘી, સૂંઠ, કાળી દ્રાક્ષ નાખી ઉકાળીને પીવાથી જીર્ણજવર કરે છે. ગાયનું ઉકાળેલું દૂધ પીવાથી હેડકી, ખડીસાકર અને મરી નાખી પીવાથી સળેખમ મટે છે. ગરમ દૂધ પીવાથી થાક ઊતરી જાય છે. દૂધના માવામાં સાકર મેળવીને ખાવાથી આધાશીશી મટે છે. ગાયના દૂધમાં પાંચગણું પાણી મેળવી પાણી બળે તેટલું ઉકાળી પીવાથી રક્તપિત્ત મટે છે. ગાયના દૂધમાં પાણી મેળવી પાણી બળે તેટલું ઉકાળી પીવાથી મરડો મટે છે. ગાયના દૂધમાં સૂંઠ ઘસી માથે લેપ કરવાથી માથાનો ગંમે તેવો દુખાવો મટી જાય છે. ગાયના દૂધમાં રૂ પલાળી ફટકડીની ભૂક્કી છાંટી આંખો પર બાંધવાથી દુખતી આંખો મટે છે. મુંબઈમાં કદાચ આપણે ગાય ન રાખી શકીએ તો ચાલો આપણા ગામમાં એક ગોશાળા ખોલીએ. ગામની બહાર રહેતાં

સજ્જનો દીઠ બે-પાંચ ગાયોનું નક્કી કરાવી ગાયના દૂધ, દહીં, ઘી, છાશનો બહોળો પ્રચાર કરીએ. (સમાપ્ત)

હૈં! હોય નહીં?

અમદાવાદના સુપ્રસિદ્ધ વૈદ્યરાજ શ્રી ભાષ્કરભાઈ હડીકરજીના પ્રપૌત્રીની પ્રસુતિ પછી ચોથે દિવસે ડોક્ટરોએ ઘરના બધાને તુરંત બોલાવીને ડરાવી દીધા કે ૧૫ મિનિટમાં તમે સીટી સ્કેન, પંકચર, સોનોગ્રાફી વગેરે નહીં કરાવો તો આ છોકરી ખલાસ થઈ જશે. ડોક્ટરો ડરાવે પછી સામાન્ય માણસ તો શું કરે? આ વૈદ્યરાજ પોતે ત્યાં હાજર થયા. એમણે કહ્યું મને માત્ર પાંચ મિનિટ આપો. હું મારી રીતે દવા કરું છું. ડોક્ટરોએ એમની પાસે બાંહેધરી લીધી - સહી કરાવી લીધી પછી વૈદ્યરાજે દવા શરૂ કરી. ઘોડાવજને કૂંટાવી માત્ર વાસક્ષેપની જેમ માથે એ છાંટવામાં આવ્યું તેમ જ સંચળને વાંટીને પાઈ દેવામાં આવ્યું. તુરંત જ તેમની પ્રપૌત્રીની તબિયત સુધરી ગઈ અને આજે ૨૫ વાસા થયા એકદમ સારું છે. આ અંગેનું એમને જ્ઞાન હતું તેથી આવી હિંમત કરી શક્યા. સામાન્ય માણસ બિચારો શું કરે? ૨૫-૫૦ હજારનું બીલ ભરે અને દીકરીના શરીરમાં એલોપથીના ઝેર ઘૂસે તે નફામાં. આપણાં આયુર્વેદની તાકાત અકલ્પનીય છે. ઊંમરગામમાં શ્રી હડીકરજી એક સંશોધન કેન્દ્ર ખોલી રહ્યા છે જેમાં અનેક ચમત્કારિક ઔષધિઓ વિષે સંશોધન કરી લોકોપયોગી પ્રવૃત્તિ કરવાના છે. જેમાં ભૂત ભગવાડવાની ઔષધો પણ નાડી જોઈને આપી શકાય છે. કોઈ એક માણસ વૈદ્યરાજ પાસે ન આવી શકે તેમ હોય તો તેના દૂતને વૈદ્યરાજને મોકલી આપે તે દૂતની નાડીને જોઈને દર્દીની દવા કરી શકાય છે. આવા ઢગલાબંધ પ્રયોગો તેમાં કરવામાં આવનાર છે.

હૈં! હોય નહીં?

‘જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્’ શ્રેણીનો વ્યાપ માત્ર મુંબઈમાં જ નહીં પણ ગામેગામ વધી રહ્યો છે.

સુરેન્દ્રનગરથી એક પ્રોત્સાહક સમાચાર આવ્યા છે. ત્યાં શ્રી જૈન સંઘમાં

૧૦૦ વર્ષ જૂના શ્રી અમીઝરા વાસુપૂજ્ય સ્વામી જિનાલયમાં આ શ્રેણી રોજેરોજ મોટા બ્લેક બોર્ડ ઉપર લખવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. લગભગ ૬૦૦૦ ભાગ્યશાળીઓ ત્યાં દર્શનાર્થે આવે છે. વઢવાણ મહાજન પાંજરાપોળનું અદ્ભુત સંચાલન કરતાં શ્રી અતુલભાઈ હીમતલાલ શાહ તેમના યુવાનોની ટીમ વડે આ પ્રેરણાદાયક કામ કરી રહ્યા છે.

આવો, આપણે પણ આમાંથી ઉપયોગી માહિતી શક્ય હોય તે સંઘના, સમાજના બ્લેક બોર્ડ ઉપર લખીને વૈચારિક જાગૃકતા લાવીએ.

હું! હોય નહીં?

‘જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્’ના વાચકો તરફથી એક સુંદર મજાનો ટૂંચકો ઝાડા રોકવા માટેનો મળેલ છે. જે નીચે પ્રમાણે છે.

૧ ચમચી સૂંઠ, ૧ ચમચી (આખા) ખાધા જીરુંનો પીસેલો પાવડર અને ૨ ચમચી સાકર (ખડી સાકરનું ચૂર્ણ) લેવાથી તુરંત ફાયદો થાય છે. દિવસમાં ૩ વખત પણ લઈ શકાય. સાકર ૨ ચમચીને બદલે શરીરની પ્રકૃતિ મુજબ થોડી વધુ પણ લઈ શકાય.

★ ★ ★

અય યુવાન! ઊઠ, ઊભો થા!... ભ્રમનો પડદો ચીરી નાંખ

- ☞ પશ્ચિમી મહાસત્તાઓની કારમી ગુલામીમાં રાષ્ટ્ર જકડાયેલું હોવા છતાં સ્વતંત્ર હોવાના ભ્રમમાં ૫૦-૫૦ વરસથી આપણે રાચી રહ્યા છીએ.
- ☞ વિનાશની ઊંડી ખાઈમાં પટકી દેનારા નવા જીવન-માળખાને વિકાસના માળખા તરીકે માનવાનો મહાભ્રમ સેવી રહ્યા છીએ.
- ☞ કોડો માનવો અને માનવેતર જીવસૃષ્ટિના જીવવાના અધિકારને પણ છીનવી લેવાના પ્રયાસોને “માનવ અધિકારની સુરક્ષા”ના રૂપકડા મહોરા પહેરાવીને આપણે આપણને છેતરીએ છીએ.

- ☞ રાષ્ટ્રના કોડો બંધુઓને દૂધનું ટીપું અને અનાજનો કણ મેળવવા પણ વલખા મારવા પડે તેવી પરિસ્થિતિને “ભૌતિક સમૃદ્ધિની ટોચ” કહીને આપણે બિરદાવી રહ્યા છીએ.
 - ☞ રાસાયણિક ખાતર, જંતુનાશક દવાઓ, ખેતી ક્ષેત્રે યાંત્રિકીકરણ, સંકરિત બિયારણના ઉપયોગ વડે મબલખ અનાજ પાકી રહ્યાનો ભ્રમ છે - જ્યારે કોડો ગરીબો બે ટંક ભરાય તેટલું અનાજ પામી શકતા નથી.
 - ☞ પ્રજા દ્વારા ચૂંટાયેલ પ્રતિનિધિઓ દ્વારા રાજ્ય - શાસન ચાલે છે તેવા ભ્રમને ભાંગી નાખો- રાજ્ય તો ચલાવે છે પશ્ચિમી સત્તાઓની કઠપુતળીરૂપે કામ કરતા સચિવો, જેવો કદી ચૂંટાતા નથી!
 - ☞ ‘ભારત-ઉત્સવો’ પાછળ કરોડો રૂપિયાનું આંધણ કરી ભારતીય-સંસ્કૃતિના ફેલાવ કરતા હોવાના ભ્રમની ભીતરમાં તો ભારતીય સંસ્કૃતિનું નખ્ખોદ કાઢવાનો હેતુ હોય છે.
 - ☞ ‘કલ્ચરલ-શો’ને નામે થતા નાચ-ગાનના જલસાઓને સંસ્કૃતિમાં ખપાવવાના ભ્રમ તોડો - સંસ્કૃતિ એટલે અધ્યાત્મિક ઉત્થાન અને મોક્ષ તરફ લઈ જતી સમુચિત જીવન વ્યવસ્થા.
- ભ્રમનો પડદો ચીરીને વિકાસના રૂપાળા મહોરામાં સંતાયેલા ‘વિનાશ’ના ભયંકર રાક્ષસને ઉઘાડો પાડવાની હાકલ કરીએ છીએ

પડે ? વાત્સલ્ય અને પ્રેમને માટે તડપતા કુમળા બાળકોને કચડી નાખે છે. ઘણી માતાઓ પણ પોતાનો ગુસ્સો છોકરાઓ પર ઊતારતાં હોય છે અને ગધેડા, કૂતરી વગેરે અસભ્ય ગાળો આપી બુલડોઝરની જેમ બાળકના નિર્દોષ મન પર ધસી જતા હોય છે. ખરેખર તો ક્રોધ કરી બાળક પર જીત મેળવવા કરતાં પ્રેમ કરી એની સામે હારી જવું લાખ દરજજે સારું છે.

મનોવૈજ્ઞાનિકો કહે છે ક્રોધાવેશમાં માણસની ચેતનાશક્તિ કુંઠિત થઈ જાય છે. બાજુમાં કોણ ઊભું છે તેની પણ ખબર નથી રહેતી. દેખતો છતાં ક્રોધી માણસ આંધળોભીત બની જાય છે. મોક્ષનું ઊંધું 'ક્ષમો' છે. મોક્ષ મેળવવા ક્ષમાપના કરવી પડે છે. શાંત સુધારસ ગ્રંથના પહેલાં જ શ્લોકમાં આ સુંદર વાત જણાવી છે કે મોક્ષ મળી જવો સહેલો છે પણ સમતા રાખવી ઘણી અઘરી છે.

ક્રોધ કરવાથી સામેવાળાનું મન સાંધી ન શકાય તેવી રીતે તૂટી જાય છે.

“મન, મોતી, દૂધકા ત્રીનકા એક સ્વભાવ, કાટે પીછે ન મીલે, કોટિ જતન બનાવ.”

આપણે બીજાઓ પાસેથી કેવા વહેવારની અપેક્ષા રાખીએ છીએ એવો વહેવાર આપણે અન્યો સાથે કરવો જોઈએ. ઘરમાં દિવાલ બાંધી હોય તો ભલે પણ દિવાલની દિવાલ તોડી નાખવી જોઈએ. દિવાળીના દિવસોમાં દિવાલ ધોળાવવાની હોય પણ ચાતુર્માસના પર્વના દિવસોમાં દિવાલો તોડવાની હોય છે. સોયના કાણામાંથી ૨૪ તાંતણા પસાર થાય તો જ દોરો પરોવાય છે. ક્રોધ નામનો એકાદ તાંતણો પણ જો બાકી રહી જાય તો મક્તિરૂપી મોતી વિંધાવાનું (પરોવવાનું) બાકી રહી જાય છે.

ચિલાતીપુત્ર પલ્લીનો સરદાર હતો. એક શેઠને ત્યાં ઘાડ પાડે છે. બધા પાછળ દોડે છે એટલે જર-ઝવેરાત મૂકીને શેઠની પત્નીને ઘોડા ઉપર બેસાડી ભગાડી જાય છે. શેઠ ચિલાતીપુત્રની પાછળ દોડે છે. એકદમ નજીક આવી જાય છે ત્યારે ચિલાતીપુત્ર ગુસ્સામાં વિચારે છે કે જે દૂધ પીવાય નહીં

એ ઢોળી દેવું અને શેઠની સ્ત્રીનું માથું ઘડથી અલગ કરી નાખે છે. ક્રોધથી ધમધમતો ચિલાતીપુત્ર એક હાથમાં લોહી નીંગળતી તલવાર અને બીજા હાથમાં ચોટલેથી પકડેલું સ્ત્રીનું કપાયેલું માથું લઈ જંગલમાં ભાગે છે. રસ્તામાં એક મહાત્મા કાઉસગ્ગ ધ્યાને ઊભા છે. તેમને કહે છે કે મુનિરાજ ! જલ્દી બોલો ધર્મ શું છે, નહીં તો આ તલવાર ફરીથી વધારે લાલ બનશે અને મુનિરાજ માત્ર ૩ શબ્દો બોલ્યા:

ઉપશમ, વિવેક અને સંવર.

ઉપશમ એટલે તું શાંત થા. ક્રોધનું પ્રતિક તલવાર ફેંકી દે. તું વિવેક રાખ અને વિવેક બુદ્ધિમાં આવ એટલે કે હાથમાં રહેલું કન્યાનું ડોકું ફેંકી દે અને સંવર એટલે કે તું (આશ્રવમાં) પાપમાં રમી રહ્યો છે, ત્યાંથી પાછો ફર.

આ ત્રણ શબ્દોની એવી જાદુઈ અસર થઈ અને ચિલાતીપુત્ર શાંત થઈ ગયા. સંન્યાસી બની ગયા. તેમનું કલ્યાણ થઈ ગયું.

એટલે જ ભદ્રબાહુસ્વામીજીએ કારણમાં જ કાર્યનો ઉપચાર મૂકતાં જણાવ્યું છે ઉપશમપણું એજ શ્રમણપણું છે.

તમારી હાજરીમાં જે માણસો થયે છે તે તમારી ગેરહાજરીમાં તમારા પર ફિટકાર વરસાવે છે. ઘણાંના ઘરમાં પણ આ પરિસ્થિતિ હોય છે. ક્રોધી માણસ બહાર નીકળે ત્યારે ઘરના સર્વે સભ્યો શાંતિનો શ્વાસ લે અને હાશકારો કરે. શ્રી દશવૈકલિક સૂત્રમાં કહ્યું છે, ક્ષમા દ્વારા ક્રોધને હણો. ક્ષમા એ સ્વભાવ (પ્રકૃતિ) છે અને ક્રોધ એ વિભાવ (વિકૃતિ) છે.

સમ્યક્ત્વના પાંચ લીંગમાં પહેલું લીંગ સમ છે. ઉપશમભાવ એ સમ્યગ્ દૃષ્ટિ આત્માનો વૈભવ હોય. શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામીજીએ પણ કહ્યું છે. જે ઉપશમ છે તેની જ આરાધના છે. નથી ખમાવતા તેની કોઈ આરાધના નથી.

આપણી આત્મજાગરિકામાં આપણે રોજ વિચારવાનું હોય છે, હું કોણ ? (હું આત્મા છું), મારું શું ? (દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર્ય) અને મારી મૂડી કંઈ ? (ક્ષમા અને નમ્રતા).

નાક બે છે, કામ સૂંઘવાનું એક છે. આંખ બે છે પણ કામ જોવાનું એક છે. કાન બે છે પણ કામ સાંભળવાનું એક જ છે. જ્યારે જીભ એક છે અને કામ બે છે. સાંભળવાનું અને ખાવાનું. આ બન્ને માટે એક સરસ મજાની વાત કહેવાઈ છે કે આપણું ખાવાનું અને બોલવાનું કેવું હોવું જોઈએ?

‘હિત’ એટલે હિતકારી (પચે એવું), ‘મિત’ એટલે મિતકારી ઓછું ખાવું ને ઓછું બોલવું જોઈએ,

‘પ્રિય’ એટલે પ્રિયકારી એટલે ગમી જાય તેવું, ‘સ્નિગ્ધ’ એટલે સ્નેહ પેદા કરે તેવું અને ‘મિષ્ટ’ એટલે મીઠું ભોજન/વચન.

‘હિત’ એટલે હિતકારી. ઘણા લોકો ગંમે તેવું બોલવા પંકાયેલા હોય છે અને કેટલાક એવા હોય છે કે ગંમે તે વાતમાં ઝઘડો કરવા ટાંપીને તૈયાર જ બેઠા હોય છે. એક માણસ એક વકીલ પાસે ગયો અને કહ્યું, મારે મારા પાડોશી ઉપર ફોજદારી કેઈસ કરવો છે. એણે મને ૬ મહિના પહેલા ‘હિપોપોટેમસ’ કહ્યો હતો. વકીલે તરત પૂછ્યું ૬ મહિના પહેલા કહ્યું હતું તો કેઈસ ત્યારે કરવો જોઈએ ને? આજે આ કેઈસ કરવા કેમ આવ્યો? અસીલે જવાબ આપ્યો કે, “પણ આ હિપોપોટેમસને મેં આજે જ જોયો.”

એક શિક્ષક બાળકોને સોટીઓથી મારે. લાગ આવે ભીંત સાથે માથા પણ પછાડે. એક વાર આ શિક્ષક નદીમાં પડી ગયા. એક છોકરાએ હિંમત કરી શિક્ષકને બહાર કાઢ્યા. શિક્ષકે ખુશ થઈને કહ્યું કે તું માંગ માંગ, માંગે તે આપી દઉં. છોકરાએ ડરતાં ડરતાં કહ્યું કે કોઈને કહેશો નહીં કે મેં તમને આ નદીમાંથી ડૂબતાં બચાવ્યા છે.

યુગાન્ડાના ઈદિ અમીને કાળો કેર વર્તાવ્યો, તેનું એકવાર અપહરણ કરવામાં આવ્યું અને રાજ્ય પર વિચિત્ર સંદેશો મોકલવામાં આવ્યો કે, આટલા રૂપિયા મોકલો નહીં તો ઈદિ અમીનને છોડી મૂકીશું. લોકોએ ભેગા થઈ એટલા રૂપિયા મોકલી આપ્યા.

‘મિત’ એટલે મિતકારી. ઓછું બોલવું. જૈન સાધુઓ સામાન્ય રીતે

ભવિષ્યવાણી કરતાં નથી. એક જ્ઞાની સાધુ એક સ્ત્રીને ત્યાં ભિક્ષા માટે ગયાં. ભોળા ભાવે સ્ત્રીએ પૂછ્યું મારા પતિ બહારગામથી ક્યારે આવશે? જ્ઞાની સાધુને પોતાનું જ્ઞાન બતાવવાનો અહં જાગ્યો અને કહ્યું આજે સાંજે જ આવશે. પત્ની તો સોળ શણગાર સજીને તૈયાર થઈને બેઠી. પતિદેવ ઘરે આવ્યા તો એને શંકા થઈ કે પત્નીને તો ખબર નથી કે હું આવવાનો છું તો તેણે શણગાર કોના માટે સજ્યા હશે? પત્નીએ મહારાજનું નામ આપ્યું અને ભવિષ્યકથનની વાત કરી. પોતાની શંકાનું સમાધાન કરવા અને જ્ઞાની મહાત્માના જ્ઞાનની પરીક્ષા કરવા એક સગર્ભા ઘોડીને લઈ ઘોડીના પેટમાં શું છે તેમ મહારાજને પૂછ્યું? મહારાજે કહ્યું, આમાં જોડકું છે. ઘોડાના બે બચ્ચા છે. પતિદેવે તલવાર કાઢી ઘોડીનું પેટ ચીરી નાખ્યું. અંદરથી બે જીવ નીકળ્યા અને તરફડીને ત્રણેય મોતને ભેટ્યાં. આ ત્રણ જીવોના મૃત્યુના સમાચાર સાંભળી પત્નીએ ઝેર ઘોળ્યું અને મહાત્માએ અનશન કર્યું. મહારાજ ઓછું બોલ્યા હોત તો પાંચ જીવ બચી જાત. દ્રૌપદી માત્ર એટલું બોલી કે આંધળાના દીકરા આંધળા જ હોય અને આખું મહાભારત સર્જાઈ ગયું.

ત્રીજો ગુણ છે પ્રિય. પ્રિય બોલવું જોઈએ, મધુકર બોલવું જોઈએ. બહેનોએ ઘરમાં સ્વર્ગ ઊતારવું હોય તો એમણે બે ગુણો કેળવવાની ખૂબ જરૂર છે. સહન કરવું અને મૌન રહેવું. સહન કરે તે ‘સાધુ’ અને મૌન રહે તે ‘મુનિ’. સામે પક્ષે પુરુષોએ પણ પત્નીને ઘરની લક્ષ્મી જ માનવી જોઈએ. તેનું યોગ્ય સન્માન કરવું જોઈએ. ‘યત્ર નાર્યસ્તુ પૂજ્યન્તે, તત્ર રમ્યન્તે દેવતા:।’ જ્યાં નારીની પૂજા થાય છે એ ઘરમાં દેવતાઓનો વાસ થાય છે. સ્ત્રીઓએ પણ પોતાના પતિને પરમેશ્વર માનીને આખા ઘરનો પ્રેમ રસોડા દ્વારા જીતી લેવો જોઈએ.

લોકોએ પોતાની ભાષા ‘ટેલિગ્રાફિક’ (ટૂંકી અને મધુર) બનાવવી જોઈએ. અસ્થાને અયોગ્ય વાણી ઘણા અનર્થોને આવકારતી હોય છે.

એક રાજાને સવારમાં સ્વપ્ન આવ્યું કે એના બત્રીસે બત્રીસ દાંત તૂટી ગયા છે. તેમણે જ્યોતિષને બોલાવી પૂછ્યું, મારા આ સ્વપ્નનું ફળ કહો.

જ્યોતિષીએ કહ્યું, રાજન્ તમારું મોત બહું જલદી છે. રાજા ધુંવાપુંઆ થઈ ગયો કે તું મારા મોતની વાત કરે છે? ચડાવો આને ફાંસીના માંચડે. બીજા જ્યોતિષીને બોલાવવામાં આવ્યા એણે લીંબુ (લેમન)ની ભાષા નહીં પણ લેમોનેડની (લીંબુના પાણીની) ભાષા વાપરી. રાજન્! આપનું આયુષ્ય એટલું લાંબુ છે કે આપના ઘરના કોઈપણ સભ્યનું મોત જોવાનો આપને વારો નહીં આવે. રાજાએ આ જ્યોતિષીને માલામાલ કરી દીધો. વાત એકની એક પણ મધુરતા કેવી સુંદર?

શબ્દ સળગાવી પણ દે અને શણગારી પણ દે. વાણીમાં આગ પણ છે અને બાગ પણ છે. પસંદગી આપણા હાથમાં છે. એ જ પ્રમાણે વાણી અને ભોજન 'સ્નિગ્ધ' અને 'મીષ્ટ' હોવા જોઈએ.

કોધને આપણાથી દૂર રાખવા આપણે વિચારવું જોઈએ કે જગતના સર્વ જીવો મારા ઉપકારી છે. જે મને અનુકૂળ છે એ દ્રવ્યથી ઉપકારી છે. જે મને પ્રતિકૂળ છે તે ભાવથી ઉપકારી છે. તે મને સહન કરવાની તક આપે છે અને મારા કર્મક્ષયમાં નિમિત્ત બને છે. માથે સળગતા અંગારાની પાઘડી પહેરાવનાર સસરાનો ગજસુકુમાર આભાર માને છે. ૧૦૦ વર્ષનો થજે. આવો કર્મ ખપાવવાનો અવસર ક્યારે પ્રાપ્ત થાય. તપસ્વીમુનિઓ સંવત્સરીને દિવસે ભાત ખાનાર કુરગડૂમુનિના પાત્રામાં થૂંક્યા. કોરા ભાતમાં ઘી પડયું એમ સમજી કુરગડૂમુનિ તે ભાત ખાઈ ગયા અને કેવળજ્ઞાનથી પેટ ભરી લીધું.

ગાંધીજી ભારતથી ઈંગ્લેન્ડ જહાજમાં જઈ રહ્યા હતા. ત્યારે એક વિરોધીએ પાંચ પાના ભરી મસાલેદાર વિરોધનો પત્ર લખ્યો. પછી થોડીવારે ધુંવાપુંવા થતો આવ્યો ગાંધીજી પાસે અને પૂછ્યું આખા પત્રમાં તમને કંઈ ઉપયોગી ન લાગ્યું? ગાંધીજીએ ડબ્બી ખોલી અને શાંતિથી એક ટાંચણી કાઢી અને બતાવી કે આ ઉપયોગી હતું તે રાખ્યું છે. બાકી બધું ફાડી નાખ્યું છે. સુભાષચન્દ્ર બોઝની સભામાં વિરોધીઓએ સભામાં એક જોડું ફેંક્યું. હાજરજવાબી સુભાષે માઈકમાં જાહેરાત કરી આ જોડીનું બીજું ચપ્પલ નાખો તો જોડી થઈ જાય.

ગુસ્સે થવાથી કોઈના પણ કામ સર્ચા નથી. ઉપરથી કાયમને માટે એકબીજા માટે કડવાશના મૂળ નખાઈ જાય છે. લોહીમાં આવેલો ડાયાબિટીશ જેમ દૂર થતો નથી તેમ વંશવારસાગત ઉતરેલી કડવાશ ભવોભવ સુધી લંબાય છે. હોંશિયાર માણસો ક્યારેય પણ ગુસ્સે નથી થતાં. તમે કેટલા જલદી ગુસ્સે થાવ છો એના ઉપર તમારી મહાનતાનો ક્કદ નક્કી થઈ જાય છે. સામાન્ય રીતે ખોટા માણસો કોધનો આશરો લેતા હોય છે. એક ઉંદરને માંકડ કરડયો. હવે આ ઉંદર માંકડને પાઠ ભણાવવા બિલાડા પાસે જાય તો? ગુસ્સાને શરણે જનારાએ આ વાત ખૂબ શાંતિથી વિચારવા જેવી છે. કેદીને કોઈ જજ સજા કરે તો કેદી જજ ઉપર ગુસ્સો નથી કરતો. એ સમજે છે કે કાયદાએ સજા કરી છે. જજ ઉપર ગુસ્સો કરીને કંઈ ફાયદો નથી. તેમ આપણને કોઈ હેરાન કરે તો કર્મસત્તારૂપી કાયદાનો જ વિચાર કરવો જરૂરી છે. સજા કરનાર તો જજ જેવો છે તેનો વાંક કાઢીને શું કરવાનું?

મન જ્યારે કલેશ વગરનું થાય છે ત્યારે અપાર શાંતિ થાય છે. ઉપાધ્યાય યશોવિજયજી મહારાજાએ શ્રીવાસુપૂજ્ય સ્વામી ભગવાનના સ્તવનમાં કેવી સરસ વાત કરી છે.

કલેશ સહિત મન તે સંસાર, કલેશે રહિત મન તે ભવપાર. નરસિંહ મહેતાની પત્ની એમની ખૂબ સેવા કરતી. કોઈએ કહ્યું આપ નસીબદાર છો. આખો દિવસ પ્રભુ ભજન કરો છો અને પત્ની સેવા કરે છે. એમણે કહ્યું, પ્રભુનો ઉપકાર છે અને જ્યારે પત્નીનાં મૃત્યુના સમાચાર સાંભળ્યા ત્યારે કહ્યું કે, “ભલું થયું ભાંગી જંજાળ, સુખે ભજશું શ્રીગોપાળ.”

પૂર્વ અને પશ્ચિમની સંસ્કૃતિનો આ મોટો ફરક છે. શેક્સપિયર પત્નીની હયાતીમાં પણ એના મૃત્યુ પછીની કલ્પના કરી હયમચી જાય છે. જ્યારે નરસિંહ મહેતા પત્નીના મૃત્યુ પછી પણ કેટલા સ્થિતપ્રજ્ઞ છે.

સોક્રેટીસની પત્ની ભારે ઝઘડાખોર, કર્કશા હતી. કોઈએ એમને કહ્યું આવી પત્ની મળી? સોક્રેટીસે જવાબ આપ્યો, આવી મળી એટલે જ હું સોક્રેટીસ બની શક્યો અને આ પત્ની મને મળી એટલે સૃષ્ટિ પર બીજો એક

માણસ તો બચી ગયો ને ?

આશ્વાસન લેવું હોય તો હજાર રસ્તા છે.

તુકારામની પત્ની ભારે કજીયાખોર. એકદા શેરડીનો ભારો લેવા તુકારામને મોકલ્યા. ઉદાર દીલ તુકારામ રસ્તામાં એક એક ગરીબને આપતા આવ્યા. છેલ્લે એક સાંઠો બચ્યો તે લઈને ઘરે આવ્યા. પેલી તાડૂકી. એ જ સાઠાથી તુકારામને ઢીબી નાખ્યા. સાંઠાના બે ટુકડા થઈ ગયા. તુકારામ તેની પત્નીને કહ્યું તું કેટલી ઉદાર છો, એક તારા માટે અને એક મારે માટે.

પ્રત્યેક વાતમાં સમાધાન લેવું કે 'જે થાય છે સારા માટે.' (ऋઘ્વઃદ્રઘ્વઃદ્રઘ્વઃ ડ્રઘ્વઃ દઘ્વઃ ડઘ્વઃ). આવો અંતમાં આ ક્રોધને નિવારવાના થોડાક ઉપાયો જોઈએ.

જો કે સમતા ઉપર ભાષણ આપવું, કલમ ચલાવવી કે બે-ચાર લેખ લખી દેવા સહેલા છે પણ સમય આવ્યે સમતા રાખવી ઘણી દુષ્કર છે. પણ ધીરે ધીરે અભ્યાસથી અને પ્રભુની કૃપાથી આ દુઃશક્ય કામને શક્ય બનાવી શકાય છે.

૧. ક્રોધ આવે ત્યારે ક્રોધજનક વસ્તુ, વ્યક્તિ કે વિચારથી દૂર થઈ જવું.
૨. ક્રોધાવેશ વખતે મૌન રહેવાથી ઘણાં મોટા નુકસાનોમાંથી બચી શકાય છે.
૩. અપમાન સહન કરવાની ટેવ પાડવી.
૪. નુકસાન અપમાન કરનારને થાય છે. સહન કરનારને નહીં.
૫. ક્ષમાપના એ જ ધર્મ છે તેને હૈયામાં બરોબર ધારણ કરવો.
૬. જે ક્ષમાપના આપતા શીખે છે તેને ભવભ્રમણ નથી રહેતું.
૭. જે સહન કરતા શીખે છે તેને બદલામાં મોક્ષના અનંતા સુખો મળે છે.
૮. અંતે તો સત્યનો જ વિજય થાય છે. અસત્યનો નહીં.
૯. ક્રોધ કરતાં માયાળુ વર્તનથી ધારેલું કામ સારી રીતે પાર પડે છે. નમ્રતાથી કશું જ અસાધ્ય નથી.

૧૦. બળતા તણખલાથી સાગરનું પાણી ઉકળી શકે નહિ તેમ ક્રોધથી કોઈ પુરુષાર્થ સિદ્ધ થઈ શકતો નથી.

૧૧. ક્રોધ આવે એટલે ૫-૫૦ રૂ.નો દંડ કે પ્રિય વસ્તુનો ૨૪ કલાક માટે ત્યાગ અથવા તો ઉપરના સૂચનો બીજા

૧૦ જણ સુધી પહોંચાડવા એવો નિયમ રાખવો.

અન્તે ! કર્તા ભોક્તા' ભાવને (હાયવોય કરવી.) બદલે 'સાક્ષી દૃષ્ટા' ભાવ (જે થાય તે સ્થિતપ્રજ્ઞ બનીને જોયા કરવાનું) કેળવીને આપણે બધા એક મોટા શત્રુ સામે ઝઝૂમીએ એ જ અભ્યર્થના.

હૈં ! હોય નહીં ?

અલ્પનિદ્રા એટલે ઉંઘ ઓછી આવવી તે. આવી ફરિયાદ ઘણીવાર આપણા પૂ. વડીલો કહેતા હોય છે. તેઓ સાંજે પીપરીમૂળ (ગંઠોડા) દૂધમાં નાખી ગરમ ગરમ પીવે તો રાત્રે ઘસઘસાટ ઉંઘ આવી જાય છે. તે સિવાય દિવસ દરમ્યાન ત્રણ વખત ગોળ-ઘી સાથે ગંઠોડા ખાવાથી પણ ખૂબ લાભ થાય છે.

અનિદ્રા એટલે બિલકુલ ઉંઘ ન આવવી તે. તેમાં અશ્વગંધા (આસન) સવાર સાંજ દૂધ સાથે લેવાથી ઘણી રાહત થાય છે.

ક્ષમાસહ : શ્રેણી નં. ૧૫ માં સૌજન્યમાં ભૂલથી શ્રેણી નં. ૧૩ નું જ નામ છપાયું હતું.

ખરું નામ : શ્રી નવીનકુમાર કાળીદાસ વોરા છે.

હૈં ! હોય નહીં ?

આંખમાં ફુલુ પડે (કથ્થઈ આકારનું ટપકાં જેવું) ત્યારે આંખમાં સવાર-સાંજ કોથમરીનો રસ નાખવાથી થોડા સમયમાં ફુલુ નીકળી જશે.

તેજ પ્રમાણે આંખમાં આંજણી થાય ત્યારે આંબાના પાનના રસનું ટીપું આંજણી પર લગાવવાથી આંજણી મટી જાય છે. (આંખમાં આંજણી થાય ત્યારે પુરુષોને જમણી આંખમાં થાય તો અને સ્ત્રીઓને ડાબી આંખમાં

થાય તો લાભકારી બને છે એવું વડવાઓ કહેતાં. તે જ પ્રમાણે શરીરમાં અંગ ફરકતું હોય તેવું લાગે ત્યારે પુરુષોને જમણી બાજુ તેમ જ સ્ત્રીઓનું ડાબી બાજુનું અંગ ફરકે તો શુભ સમજવું.)

આજકાલ મુંબઈમાં આંખ આવવાનો (કન્જક્રિટવાઈટિસ) રોગ ફાટી નીકળ્યો છે. તેને માટે ત્રિફળા (હરડે, બેડા અને આમળા) અધકચરા ખાંડીને રાત્રે પાણીમાં પલાળીને સવારે તે પાણી ગાળીને આંખમાં છાંટવાથી આ રોગ જલદી જલદી થશે નહીં. બીજી મહત્વની વાત એ છે કે આ રોગ એટલો ચેપી છે કે એ અંગે વિચાર પણ કરવાથી એ રોગ થવાની શક્યતા વધી જાય છે.

હેં! હોય નહીં?

અલ્સર એટલે પેટમાં પડતાં ચાંદા. થોડો સમય માત્ર બકરીના દૂધ ઉપર રહી શતાવરી ચૂર્ણ ૧-૧ ચમચી દિવસમાં ૩ થી ૪ વાર લેવાથી અલ્સર મટી જાય છે. પછી ધીમે ધીમે દૂધ-કેળા જેવો આહાર શરૂ કરી સામાન્ય ખોરાક ઉપર ચડવાનું.

તે જ પ્રમાણે અમ્લપિત્ત એ આજે સહુને નડતો વ્યાધિ છે. એ.સી.ડી.ટી. જેવા રોગોમાં ખટાશ તો ન ખવાય પણ આમળા પાંચન થયે મધુર રસમાં પરિવર્તિત થતા હોવાથી તેની ખટાશ નડતી નથી. જમ્યા પછી ૧/૧ તાજા આમળા (સીઝન ન હોય તો તેનું ૧/૧ ચમચી ચૂર્ણ) લેવાથી અમ્લપિત્ત મટે છે.

ત્રણનો તોખાર

૧. ત્રણ વસ્તુથી દૂર રહો.
સ્વપ્રશંસા, પરનિંદા, પરદોષદર્શન.
૨. ત્રણ આંસુને આત્મસાત્ કરો.
પ્રેમના, કરુણાના, સહાનુભૂતીના.
૩. ત્રણ 'પ'ને પ્રેમ કરો.
પવિત્રતા, પરોપકાર, પરમાત્માભક્તિ.

૪. ત્રણ 'સ'ને શાનદાર કરવા પ્રવૃત્ત બનો.
સાધર્મિકભક્તિ, સાધારણ ખાતુ,
સંસ્કરણ અભિયાન.
૫. ત્રણમાં મશગુલ બનો.
આરાધના, પ્રભાવના, રક્ષા.
૬. ત્રણમાં મસ્ત બનો.
ભાવના, સાધના, અનુમોદના.
૭. ત્રણમાં શંકા ન લાવો.
શાસ્ત્રવચન, ગુરુવચન, શુદ્ધપ્રેમ.
૮. પરસ્ત્રી સંબંધે ત્રણ વસ્તુથી સતત દૂર રહો.
એકાંત, અંધકાર, અનુકૂળતા.
૯. ત્રણને જીવનમાં આત્મસાત્ કરો.
ભક્તિ, મૈત્રી, શુદ્ધિ.
૧૦. ત્રણના ઉપકારને સતત નજર સામે રાખો.
પરમાત્મા, ગુરુ, માતા-પિતા.
૧૧. ત્રણ કાર્યમાં વધારે ને વધારે સક્રિય બનો.
સંઘગત્ કાર્યો, શાસનરક્ષાના કાર્યો,
જીવદયા - જીવરક્ષા - અનુકંપાના કાર્યો.
૧૨. ત્રણ ગુણથી સ્ત્રી સુંદર બને છે.
સરળતા, સમર્પિતતા, સહનશીલતા.
૧૩. ત્રણને ખત્મ થવા ન દો.
ખુમારીને, સત્વને, આકોશને.
૧૪. ત્રણ તત્વોની અને ત્રણ રત્નોની આશાતનાથી બન્યો.
દેવ, -ગુરુ, ધર્મ અને દર્શન, જ્ઞાન ચારિત્ર્ય.

રોપ-વે ગિરનારની પવિત્રતાને ખલાસ કરશે ?

બાવીસમાં તીર્થપતિ પ્રભુશ્રી નેમનાથ ભગવાનની જે કલ્યાણ ભૂમિ કહેવાય છે. તેમજ આવતી ચોવીસીનાં ચોવીસે ચોવીસ તીર્થકરોની જે નિર્વાણ કલ્યાણ ભૂમિ બનવાની છે. એવા પવિત્ર શ્રી ગિરનારજી (જૂનાગઢ) તીર્થ ઉપર રોપ-વે (ઉડનખટોલા)નું આક્રમણ આવી ચૂક્યું છે.

ઉષા બ્રેકો લિમિટેડ આ રોપ-વે નાખવા માટે હજારો વૃક્ષ અને એ દ્વારા લાખો પંખીઓનાં આશ્રયસ્થાનનો કચ્ચરઘાણ બોલાવવાં દ્વારા પર્યાવરણનું ભયંકર નુકસાન શરૂ કર્યું છે. થોડા સમયમાં આ રોપ-વે શરૂ થઈ જશે.

આ દેશના દશ ટકા શ્રીમંતો અતિ શ્રીમંત બની જાય તે માટે જે હૂંડિયામણ ભેગું કરવા માટે સરકાર દ્વારા જે હડી કાઢવામાં આવે છે. તેના ભાગરૂપે અનેક તીર્થો ઉપર વિદેશી ટૂરીસ્ટો આવી શકે તે માટે વિકાસનાં નામે આપણી પ્રાચીન સંસ્કૃતિ તેમજ તીર્થસ્થાનોનાં અમૂલ્ય વારસાને નષ્ટ કરવા માટે, વિનાશના વાવાઝોડાનું તાંડવ ફેલાવવામાં આવી રહ્યું છે.

પ્રાચીન તીર્થો એટલે જ ગિરિમથકોની ટોચ ઉપર સ્થાપવામાં આવ્યા છે. જેથી એ દુર્ગમસ્થાનો પર્યટન સ્થળોમાં ન ફરી જાય. જે જે જગ્યાએ આ રીતે પાકી સડકો અને રોપ-વે નાખવામાં આવ્યા તે આબુ-અંબાજી, પાવાગઢ વગેરે અનેક તીર્થો આજે શ્રીમંત નબીરાઓ માટે દારૂની મહેફિલો અને વ્યભિચારની જયાફતો ઉડાડવા માટે નામચીન થઈ ચૂક્યા છે. એક રોપ-વે પાછળ ફાઈવ સ્ટાર હોટેલો, રીસોર્ટ સેન્ટરો, ટૂરીસ્ટો, કોલગર્લ્સનાં અનિષ્ટો આપમેળે ઘૂસી જતાં તીર્થની ભવ્ય તારકતાનો નાશ થાય છે. આને હિસાબે જ આપણા શ્રી સંઘનો વિરોધ થતાં શ્રી શત્રુંજયજી ઉપર રોપ-વેનું કામ હાલ પૂરતું અટક્યું છે. જો ગિરનારજી ઉપરનાં રોપ-વેનો આપણે સખત વિરોધ નહિ કરીએ તો ભવિષ્યમાં શ્રી શત્રુંજયજી ઉપર પણ રોપ-વે બંધાશે

અને આ પવિત્રતમ્ તીર્થો આપણાં હાથમાંથી સરકી જશે.

મહારાષ્ટ્રમાં પણ શિવાજીનો દુર્ગમ કિલ્લો જે રાયગઢ ઉપર આવેલો છે, ત્યાં રોપ-વે બાંધવાનું નક્કી થતાં મહારાષ્ટ્ર ગિરિ આરોહણ મહાસંઘે આનો સખત વિરોધ કરી કામ અટકાવ્યું છે. સમગ્ર વિશ્વમાં પણ ટૂરીસ્ટો દ્વારા થતાં નુકસાનોને હિસાબે થાઈલેન્ડ જેવાં દેશમાં પણ રોપ-વેનો સખત વિરોધ થતાં કામ અટકાવવામાં આવ્યા છે.

આવો આપશ્રી પણ આપની કલમ, સત્તા, ઓળખાણનો ઉપયોગ કરી આ તીર્થની રક્ષા કરવા માટે શરૂ થયેલા આંદોલનમાં આપનું યોગદાન આપો.

સખત વિરોધના પત્રો, તાર, ફેક્ષ વગેરે ગુજરાત સરકારને લખવા આપશ્રીનાં સંઘનાં લેટર-પેડ ઉપર કરવા નમ્ર વિનંતી છે.

પ્રતિ,

પ્રધાનશ્રી

પ્રતિ,

(૧) માહિતી પ્રસારણ અને પ્રવાસન વિભાગ (૨)

માનનીય મુખ્ય પ્રધાન

સચિવાલય, ગાંધીનગર.

શ્રી સુરેશ મહેતા,

સચિવાલય, ગાંધીનગર.

શું આપ તીર્થરક્ષાનાં આ પવિત્ર કામમાં આપનું પવિત્ર યોગદાન નહિ આપો ? તો આ વાંચીને ઉપેક્ષા નહિ કરતાં આપ કલમ ઉપાડશો એવી નમ્ર વિનંતી છે.

હૈં! હોય નહીં ?

સુકા હરસ માટે એક ચમત્કારિક પ્રયોગ છે. બોરસલ્લીના ૨૧ બીના મીંજ ૨૧ કાળા મરીનો ભૂકો મિશ્ર કરી સવારે નરણો કોઠે ખાઈ લેવો. (નરણો કોઠે એટલે સૂર્યોદય પછી ૧ પ્રહર સુધીના સમય સુધી કશું ખાધું ન હોય તેવાં પેટે). ત્યાર પછી ૬ કલાક સુધી કશું ખાવાનું નહીં. ચાલતા જ

રહેવાનું અથવા ઊભા રહેવાનું. બેસવાનું નહીં. ૫ થી ૬ મોસંબીના બધા ટુકડા ચૂંસીને ખાવા. જયુસ નહીં). તો બીજે દિવસે સવારે હરસ ખરી જશે.

* * *

અય, યુવાન!

તારા બે આંસુની અમને ભીખ આપ...

- ☞ જે રાષ્ટ્રમાં રાજાઓ પ્રજાવત્સલ, ધર્મપ્રેમી અને સંતના શરણે હતા, તે જ રાષ્ટ્રના રાજ્યકર્તાઓ આજે રાષ્ટ્રદ્રોહી, ધનલાલચુ અને પશ્ચિમપરસ્ત પાકયા છે...
 - ☞ જે દેશમાં પશુએ રાષ્ટ્રનો આધાર, અર્થવ્યવસ્થાનું કેન્દ્ર બિન્દુ અને પરિવારના સભ્ય તુલ્ય ગણાતું ત્યાં આજે પ્રતિદિન લાખો પશુઓની કૂર કતલ થાય છે.
 - ☞ જે ભૂમિ ઉપર ઘી અને દૂધની નદીઓ વહેતી ત્યાં દૂધ અને ઘીનું ટીપું પણ દુર્લભ બનતું જાય છે.
 - ☞ કોઈ નારીના શીલની રક્ષાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે લોહી રેડવા અને માથું વધેરવા પણ તૈયાર રહે તો આ દેશનો યુવાન આજે સ્વયંશીલનો લૂંટારુ બની રહ્યો છે.
- પરમ પવિત્ર આર્યદેશની આ બેહાલ દશા પર તારા બે ઉના આંસુની અમે યાચના કરીએ છીએ.
તારા આંસુ જ એક આગ પેટાવશે,
જે ખરેખર પ્રચંડ પ્રતિક્રાન્તિ આણશે.

પ્રકરણ - ૧૨

મૂર્ખના ૧૦૦ લક્ષણ

“જૈનમ્ જયતિ શાસનમ્” ના સુજ્ઞ વાંચકોનો આજે એક ઉઠણદ્ધ ઝડબદ્ધ લેવામાં આવી રહ્યો છે. એનું પરીણામ આપે કોઈને બતાવવાનું નથી. જાતે જ માકર્સ જોઈને પોતાની જાત વિષે નક્કી કરી લેવાનું છે કે આપણે કેટલામાં છીએ?

નીચે મૂર્ખતાના ૧૦૦ લક્ષણો “શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકરણ” નામના જૈન ગ્રંથમાંથી લેવામાં આવ્યા છે. દરેક વાક્ય પછી એક બોક્સ () મૂકવામાં આવેલ છે. આપે એ વાક્ય વાંચી ‘હકાર’ માં જવાબ હોય તો ખરાની (►) ટીક કરવાની અને ‘નકાર’ માં જવાબ હોય તો ચોકડી (☒) મારવાની.

મૂર્ખતા અંગેની આ પરીક્ષા છે એટલે જેટલી (☒) વધુ આવે એટલા તમે હોંશિયાર છો. જેટલી ટીક ખરાની (►) વધુ આવે તેટલી મૂર્ખતાની વધુ નજીક ગણાશે. પાસ થવા માટે ઓછામાં ઓછા ૬૦ (ચોકડી) ગુણ જોઈશે. ૮૦ ઉપર ચોકડી આવે તો ડીસ્ટીંકશન ગણાશે. સંપૂર્ણ ૧૦૦ ગુણાંકવાળાની અમોને ખાસ જરૂર છે. અમારો સંપર્ક કરવા નમ્ર વિનંતી છે. આ વાક્યોની અંદર જીવનનો સાર મૂકી દેવામાં આવ્યો છે. એક એક વાક્ય ઉપર વિદ્વાનો એક એક પુસ્તક ભરી શકે તેટલો મસાલો છે. ફાઈલમાં આ કાગળ ફાઈલ કરી દર મહિને પાછા આ કાગળ જે મમળાવતા રહેશે તે આ જગતમાં નિર્દોષ રત્નની જેમ શોભા પામશે.

(ખાસ નોંધ: પરિણામ કોઈને બતાવવાનું નથી તેથી પ્રત્યેક ટીક, બરોબર વિચાર કરીને, આત્મસાક્ષીએ કરવા નમ્ર વિનંતી છે.)

મૂર્ખનાં ૧૦૦ લક્ષણ

૧. છતી શક્તિએ ઉદ્યમ ન કરે, ૨. પંડિતોની સભામાં પોતાનાં વખાણ કરે, ૩. ગણિકાના વચન ઉપર વિશ્વાસ રાખે, ૪. દંભ તથા આડંબર

ઉપર ભરોસો રાખે, ૫. જુગાર, કિમિયા વગેરેથી ધન મેળવવાની આશા રાખે, ૬. ખેતી આદિ લાભનાં સાધનોથી લાભ થશે કે નહીં? એવો શક રાખે, ૭. બુદ્ધિ નહીં છતાં મોટું કામ કરવા ધારે, ૮. વણિક થઈ એકાંતવાસ કરવામાં રુચિ રાખે, ૯. માથે દેવું કરી ઘરબાર વગેરે ખરીદે, ૧૦. પોતે વૃદ્ધ થઈ કન્યા પરણે, ૧૧. ગુરુ પાસે ન ધારેલા ગ્રંથની વ્યાખ્યા કરે, ૧૨. ખુલ્લી વાત ઢાંકવાનો પ્રયત્ન કરે, ૧૩. ચંચળ સ્ત્રીનો ભર્તાર થઈ ઈર્ષ્યા રાખે, ૧૪. શત્રુ સમર્થ છતાં મનમાં તેની શંકા ન રાખે, ૧૫. પ્રથમ ધન આપીને પાછળથી પશ્યાતાપ કરે, ૧૬. અભણ છતાં મોટા સ્વરથી કવિતા બોલે, ૧૭. અવસર આવે નહીં છતાં બોલવાની ચતુરતા દેખાડે, ૧૮. બોલવાનો અવસર આવે મૌન રાખે, ૧૯. લાભને અવસરે કલહ-કલેશ કરે, ૨૦. ભોજનને સમયે ક્રોધ કરે, ૨૧. મોટા લાભની આશાથી ધન વિખેરે, ૨૨. સાધારણ બોલવામાં ક્લિષ્ટ એવા સંસ્કૃત શબ્દ વાપરે, ૨૩. પુત્રના હાથમાં સર્વ ધન આપી પોતે દીન થાય, ૨૪. સ્ત્રી પક્ષના લોકો પાસે યાચના કરે, ૨૫. સ્ત્રીની સાથે ટંટો થવાથી બીજી સ્ત્રી પરણે, ૨૬. પુત્ર ઉપર ક્રોધ કરી તેનું નુકસાન કરે, ૨૭. કામી પુરુષોની સાથે હરિકાઈ કરી ધન ઉડાવે, ૨૮. યાચકોએ કરેલી સ્તુતિથી મનમાં અહંકાર લાવે, ૨૯. પોતાની બુદ્ધિના અહંકારથી બીજાનાં હિત વચન ન સાંભળે, ૩૦. અમારું મોટું કુળ એવા અહંકારથી કોઈની ચાકરી ન કરે, ૩૧. દુર્લભ એવું દ્રવ્ય આપીને કામ-ભોગ સેવે, ૩૨. મૂલ્ય આપીને ખરાબ માર્ગે જાય, ૩૩. રાજા લોભી છતાં તેની પાસેથી લાભ થવાની આશા રાખે, ૩૪. અધિકારી દુષ્ટ છતાં ન્યાયની આશા રાખે, ૩૫. કાયસ્થને વિષે સ્નેહની આશા રાખે, ૩૬. મંત્રી કૂર છતાં ભય ન રાખે, ૩૭. કૃતઘ્ન પાસે ઉપકારના બદલાની આશા રાખે, ૩૮. અરસિક પુરુષ આગળ પોતાના ગુણ જાહેર કરે, ૩૯. શરીર નિરોગી છતાં વહેમથી દવા ખાય, ૪૦. રોગી છતાં પરેજી ન પાળે, ૪૧. લોભથી સ્વજનને છોડી દે, ૪૨. મિત્રના મનમાં રાગ ઉતરી જાય એવાં વચન બોલ, ૪૩. લાભનો અવસર આવે આળસ કરે,

૪૪. મોટો ઋદ્ધિવંત છતાં કલહ-કલેશ કરે, ૪૫. જોષીના વચન ઉપર ભરોસો રાખી રાજ્યની ઈચ્છા કરે, ૪૬. મૂર્ખની સાથે મસલત કરવામાં આદર રાખે, ૪૭. દુર્બળ લોકોને ઉપદ્રવ કરવામાં શૂરવીરપણું બતાવે, ૪૮. જેના દોષ જાહેર દેખાય છે, એવી સ્ત્રી ઉપર પ્રીતિ રાખે, ૪૯. ગુણનો અભ્યાસ કરવામાં ક્ષણમાત્ર રુચિ ન રાખે, ૫૦. બીજાએ સંચય કરેલું ધન ઉડાવે, ૫૧. માન રાખી રાજા જેવા ડોળ ઘાલે, ૫૨. લોકોમાં રાજાદિકની જાહેર નિંદા કરે, ૫૩. દુઃખ આવે દીનતા બતાવે, ૫૪. સુખ આવે ભાવિ કાળે થનારી દુર્ગતિ ભૂલી જાય, ૫૫. થોડા બચાવવાને અર્થે ઘણો વ્યય કરે, ૫૬. પરીક્ષાને અર્થે ઝેર ખાય, ૫૭. કિમિયામાં ધન હોમે, ૫૮. ક્ષય રોગ છતાં રસાયન ખાય, ૫૯. પોતે પોતાની મોટાઈનો અહંકાર રાખે, ૬૦. ક્રોધથી આત્મઘાત કરવા તૈયાર થાય, ૬૧. નિરંતર વગર કારણો આમતેમ ભટકતો રહે, ૬૨. બાણના પ્રહાર થયા હોય તો પણ યુદ્ધ જુએ, ૬૩. મોટાની સાથે વિરોધ કરી નુકસાનમાં ઉતરે, ૬૪. થોડું ધન છતાં આડંબર મોટો રાખે, ૬૫. હું પંડિત છું એમ સમજી બહુ બડબડાટ કરે, ૬૬. પોતાને શૂરવીર સમજી કોઈની બીક ન રાખે, ૬૭. ઘણાં વખાણ કરી સામા માણસને ત્રાસ ઉપજાવે, ૬૮. હાંસી કરતાં મર્મ વચન બોલે, ૬૯. દરિદ્રીના હાથમાં પોતાનું ધન આપે, ૭૦. લાભ નક્કી નહીં છતાં ખરચ કરે, ૭૧. પોતાના ખરચનો હિસાબ રાખવાને પોતે કંટાળે કરે, ૭૨. નસીબ ઉપર ભરોસો રાખી ઉદમ ન કરે, ૭૩. પોતે દરિદ્રી થઈ વાતો કરવામાં વખત ગુમાવે, ૭૪. વ્યસનાક્ત થઈ ભોજન કરવાનું પણ ભૂલી જાય, ૭૫. પોતે નિર્ગુણી છતાં પોતાના કુળની ઘણી પ્રશંસા કરે, ૭૬. કઠોર સ્વર છતાં ગીત ગાય, ૭૭. સ્ત્રીના ભયથી યાચકને દાન આપે નહીં, ૭૮. કૃપણતા કરવાથી માઠી અવસ્થા પામે, ૭૯. જેના દોષ ખુલ્લા દેખાતા હોય તેના વખાણ કરે, ૮૦. સભાનું કામ પૂરું થયા વિના ઘરમાંથી ઉઠી જાય, ૮૧. દૂત થઈ સંદેશો ભૂલી જાય, ૮૨. ખાંસીનો રોગ છતાં ચોરી કરવા જાય, ૮૩. યશને અર્થે ભોજનનું ખર્ચ મોટું રાખે, ૮૪. લોક વખાણ

એક રાજાનો લંગોટિયો મિત્ર અને મંત્રી એને આ સૂત્ર બોલવાની ખૂબ ટેવ. એકદા રાજાનો અંગૂઠો કપાઈ ગયો. મંત્રીથી બોલાઈ ગયું ‘જે થાય તે સારા માટે’. રાજા કોઠાયમાન થઈ ઊઠયા. અરે મારો અંગૂઠો કપાઈ ગયો છતાં તું સારા માટે થયું તેમ કહે છે? નાખો મંત્રીને જેલમાં. રાજાનો હુકમ છૂટયો ને તરત મંત્રી પાછો બોલી ઊઠયો: ‘જે થાય તે સારા માટે.’

મંત્રી જેલની હવા ખાય છે. દર વખતે મંત્રીને સાથે રાખીને શિકારની શોધમાં ફરતો રાજા એકલો સૈન્યના થોડા માણસો સાથે રાખી શિકારે જાય છે. રાજા જંગલની અટવીમાં ભૂલો પડે છે અને લૂંટારાઓની પલ્લીના સરદારના હાથમાં આવી જાય છે. તેને પુત્રની ઝંખના માટે યજ્ઞમાં કોઈ બત્રીસ લક્ષણા પુરુષની જરૂર હતી. રાજાને જોઈ યોગ્ય પાત્ર મળ્યાથી ખુશખુશાલ થઈ જાય છે. રાજાનો ભોગ લેવાની તૈયારી થઈ ગઈ હતી ત્યાં વિધિકારક પંડીતની નજર રાજાના કપાયેલા અંગૂઠા પર પડે છે અને જાહેર કરે છે કે આ માણસ અખંડ નથી તેથી યજ્ઞમાં નહીં ચાલે. રાજા મનોમન આનંદ પામે છે. પોતાના મિત્ર મંત્રીનો ખૂબ આભાર માની તેને જેલમાંથી છોડવા પોતાના રાજ્ય તરફ ઘોડો મારી મૂકે છે. મંત્રીમિત્રને મુક્ત કરી માફી માંગે છે અને પૂછે છે કે પહેલી વખત તે જે થાય તે સારા માટે કહ્યું તે તો સમજાઈ ગયું કે હું બચી ગયો. પણ તને જેલમાં નાખ્યો ત્યારે તે સારા માટે કહ્યું તે ન સમજાયું.

મંત્રીએ તુરંત ખુલાશો કર્યો કે આપણે લંગોટિયા મિત્ર છીએ એટલે શિકારે કાયમ સાથે જઈએ છીએ. અને તમે મને જેલમાં ન નાખ્યો હોત તો હું સાથે હોત અને યજ્ઞ કરતાં પંડીતે તમને છોડીને મારા અક્ષત શરીરને યજ્ઞમાં હોમી દીધું હોત એટલે તમે મને જેલમાં નાખ્યો તે પણ સારા માટે.

તો ચાલો આજથી જ ‘ખડક ઢૂંઢૂં’ અને ‘ખડક કચ્છ’ કરવા માંડીએ ‘જે થાય તે સારા માટે’નું બોર્ડ આપણા ઘરમાં લગાડી દઈએ. મન જેવું ખિન્ન થાય તરત વાંચી લેવાનું. સાંત્વન મેળવવાનું.

હેં! હોય નહીં?

ચાતુર્માસમાં પાચનશક્તિ મંદ પડતી હોવાથી ઘણાં લોકોને ગેસ ટ્રબલ, અપચો, ઓડકાર, ભૂખ ઓછી લાગવી વગેરે પેટની અનેક તકલીફો થતી હોય છે. નીચેનો પ્રયોગ હંમેશ કરવાથી અગ્નિપ્રદીપ થશે, વાયુનું ઊન્મૂલન થશે. પાચનશક્તિ વધશે.

સૂંઠ, ગંઠોડા (પીપરી મૂળ)ની અંદર ઘી અને ગોળ નાખીને બરોબર ભેળવી બપોરે અને સાંજે જમ્યા પહેલાં ૧૦-૧૫ મિનિટ પહેલા ખાઈ લેવાનું. પછી થોડીવાર રહીને જમી લેવાનું.

સવારનું જમવાનું ૧૦ વાગ્યે અને સાંજે ૫ વાગ્યે.

આ પ્રકારની ગોઠવણ થાય તો મોટા ભાગના રોગો નજીકમાં ફરકશે પણ નહીં.

૨૦૦ બાધા લેવા કરતાં ૧ બેસણાનો નિયમ થઈ જાય તો સવારે ઘરેથી જમીને નીકળ્યા પછી સાંજે ચોવિહાર હાઉસમાં જમી લેવાય. આ એક નિયમમાં રાત્રિભોજન ત્યાગ, અભક્ષ્ય-કંદમૂળ ત્યાગ, કાચા પાણી - સચિત્ત ફળ-ફળાદિનો ત્યાગ વગેરે અનેક નિયમો આપમેળે સચવાઈ જાય. હાથીના પગલામાં જંગલના બધા પ્રાણીઓના પગલા સમાઈ જાય.

ભક્તિથી મુક્તિ-૧

અજૈન શાસ્ત્રોમાં એક સુંદર મજાનો શ્લોક આવે છે. એનો ભાવાર્થએ છે કે ૧૦૦ કામ છોડી ને નાહી લેવું જોઈએ. ૧ હજાર કામ છોડી ને ખાઈ લેવું જોઈએ. (જઠરાગ્નિને તેઓએ દેવની ઊપમા આપી છે. એનો અપલાપ્ત થવો જોઈએ.) ૧ લાખ કામ છોડીને દાન કરી લેવું જોઈએ. આ શ્લોકના આ ત્રીજા ચરણનો ભાવાર્થ એમ છે કે દાન કરવાનો વિચાર આવે તેનો ઝડપથી અમલ કરવો જોઈએ, નહીં તો એકવાર એનો સમય વીતી જશે પછી દાન આપવાનો ભાવ તૂટી જશે. દાન માટે એક સરસ મજાની વાત નીચેના શ્લોકમાં પણ મૂકવામાં આવી છે,

સતેષુ જાયતે સુરઃ, સહસ્રેષુ ચ પંડિતઃ ડુ। દસ સહસ્રેષુ ચ વક્તાઃ, દાતા ભવતિ વા ન ભવતિ ॥

સોએ એક શુરવીર પાકે, હજારે એક પંડિત પાકે, દશ હજારે એક વક્તા પાકે પણ દાનેશ્વરી તો થાય કે ન થાય તેનું કંઈ નક્કી નહીં. એક શેઠ પાસે એક ભિખારી ખાવાનું માંગે છે. શેઠ તાડૂકીને ગુસ્સામાં નનૈયો ભણે છે. પછી પૈસા, કપડા, ઓઢવાનું માંગે છે. શેઠ બધામાં વારાફરતી ના પાડે છે. અંતે અચાનક પેલા ભિખારીએ શેઠને કહ્યું આ નીચે પડેલી ધૂળ આપશો ? શેઠને થયું મારું શું જાય છે ? શેઠે ચપટી ધૂળ લઈ પેલા ભિખારીના તુંબડામાં નાખી પછી પૂછ્યું “લે મેં આ ધૂળ નાખી પણ તારું શું વળ્યું ? ” પેલા ભિખારીએ કહ્યું “ શેઠ, ભલે મારું કંઈ ન વળ્યું પણ તમારો હાથ તો વળ્યો, આજે ધૂળ માટે વળે છે તો કાલે ધાન માટે પછી ધન માટે વળશે. એટલે દાન આપવું ખૂબ મુશ્કેલ છે. આપ્યા પછી પણ પસ્તાવો કરવાનું દૂષણ ઘૂસી ન જાય તેથી તેની સતત અનુમોદના કરવાનું ભૂષણ આપેલા દાનને આભૂષણ રૂપ બનાવીને જ જંપે છે એટલે ૧ લાખ કામ છોડીને

દાન કરી લેવું અને શ્લોકના અંતિમ ચરણમાં બહુ જ સરસ વાત મૂકી છે કે અસંખ્ય કામ છોડીને ભગવાનની ભક્તિ કરી લેવી.

જૈન શાસ્ત્રોમાં પણ ટંકશાળી વચનોને પીરસનારા મહામનિષી ઊપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી મહારાજાએ ભક્તિને મુક્તિની દ્રુતિ તરિકે વર્ણવી છે. ઊપાધ્યાય યશોવિજયજી એટલે કનોડાના જશવંત નામનો નાનકડો બાળક જેને ૨૧૧ વર્ષની ઉંમરે આખું ભક્તામર કડકડાટ માત્ર સાંભળીને કંઠસ્થ કરેલું. આ એજ ઊપાધ્યાયજી મ.સા. છે જેઓ બદામ ઊછળે અને નીચે પડે ત્યાં સુધીમાં સંસ્કૃતના નવા ૬ શ્લોક બનાવતાં. સમગ્ર જિનાગમનો સાર તેમણે એક શ્લોકમાં જણાવી દીધો છે.

સાર મે તન્મયા લબ્ધં, શ્રુતાબ્ધેર્વગાહનાત્ ॥ ભક્તિર્ભાગવતી બીજં, પરમાનન્દ સમ્પદાં ॥

એટલે કે આ શ્રુતનું અવગાહન કરીને મને એનો સાર મળી ગયો છે. એ છે “પરમાત્મ ભક્તિ” જે બીજ સ્વરૂપ છે અને સાધકને અંતે પરમપદ આપીને જ જંપે છે. ભક્તિને ઊપાલંભ (મીઠો ઠપકો) આપતાં એક સ્તવનમાં આજ ઊપાધ્યાયજી મહારાજ સરસ મજાની વાત કરે છે. “ મુક્તિથી અધિક ભલી તુજ ભક્તિ મુજ મન વસી ” મોક્ષથી પણ વધારે વહાલી મને પરમાત્માની ભક્તિ છે કારણે ભક્તિનો આનંદ તો પ્રત્યક્ષ છે. ભક્તિના ગુણ અગણિત છે પણ એક તકલીફ મોટી છે અને એ છે કે જે ભક્તિ કરે છે એને મુક્તિ મળી જ જાય છે. તેથી ભગવાન અને ભક્ત એક બની જાય પછી એ ભગવાનને ભજી નથી શકતો. આવી સુંદર અને મીઠી ભાષામાં ભગવાનની ભક્તિને ઊપાલંભ આપતા પૂ. યશો વિ. મ.સા. એકજ વાત કરે છે કે ભક્તિ નામનું બીજ જે વાવે છે તેને પછી અંકુરાઓ, પણાં, શાખાઓ, ડાળીઓ છેવટે ફૂલો અને અંતે મોક્ષરૂપી ફળ સામેથી એના કરકમળમાં આવીને પડે છે એમાં બેમત નથી.

અસ્મિન્ હૃદયે નિયમા સિદ્ધિઃ ॥ ભગવાન એક વખત પણ હૃદયમાં આવે એટલે સિદ્ધિની પ્રાપ્તિ થયા વગર રહેતી નથી. જરૂર છે માત્ર ભગવાનને

ભાવથી ભેટવાની. સંત તુકારામને એના મોટાભાઈએ એક વખત એક કામ સોંપ્યું. મોટાભાઈ ૪૦ વર્ષથી રોજ અડધો લોટ દૂધ ચડાવવા ભગવાન પાસે જતો. તેને બહારગામ જવાનું થતાં એક દિવસ માટે લઘુબંધુ તુકારામને આ કામ સોંપ્યું કે તું એક દિવસ આ દૂધ ભગવાનને ચડાવી આવજે. તુકારામને એમ કે મોટા ભાઈ રોજ દૂધ લોટામાં ભરીને લઈ જાય છે અને પછી એ લોટો ખાલી લાવે છે એટલે દેવ આ દૂધ પી જતા હશે. એટલે તેમણે પણ ભોળાભાવે ભગવાનને કહ્યું આજે મારો મોટો ભાઈ બહારગામ ગયો છે મને આ કામ સોંપ્યું છે. તું દૂધ પીજા. પણ ભગવાન થોડા દૂધ પીવાના હતા ? હવે ભક્ત અને ભગવાન વચ્ચે પ્રેમનો ઝઘડો પરાકાષ્ટાએ પહોંચે છે. તુકારામે અંતિમ પડકાર ભગવાનને ફેંકી દીધો કે ભગવાન ! તું જ્યાં સુધી દૂધ નહીં પીવે ત્યાં સુધી હું ઘરે નથી જવાનો. કેમ આજે હું આવ્યો એટલે તને ખોટું લાગ્યું છે ? કાકલુદી કરે છે, માથા પછાડે છે, આંસુઓ સારે છે, ભાવ હવે પરાકાષ્ટાએ પહોંચે છે. કલાકેક પછી કોઈ અધિષ્ઠાયક દેવને એની આ પરાભક્તિની જોઈને ખેંચાઈ આવવું પડે છે અને દૂધ ખલાસ થઈ જાય છે. આત્મસંતોષના ભાવ સાથે તુકારામ ઘરે આવે છે. બીજા દિવસથી મોટાભાઈનું દૂધ ચડાવવાનું શરૂ થઈ જાય છે. બે ચાર દિવસ પછી અચાનક મોટાભાઈને યાદ આવતાં તેમણે તુકારામને પૂછ્યું, “ અલ્યા ! તું તે દિવસે ભગવાનને દૂધ ચડાવી આવેલો ? ” તુકારામે તુરંત જવાબ આપ્યો, “ હાં, મોટાભાઈ, ભગવાન દૂધ પી ગયેલા, તમે નહોતા એટલે થોડીવાર લાગી પણ છેવટે પીવડાવીને જ આવ્યો. મોટાભાઈને થયું ૪૦ વર્ષેમાં ક્યારેય મારું દૂધ ભગવાને ન પીધું અને આ તુકારામ એક દિવસમાં આવડી મોટી સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરી આવ્યો ? ભાઈને એ ભેટી પડ્યો. એટલે ભાવની ખૂબ કિંમત છે ભાવ ભક્તિ માટે પૂ. શ્રીમાન વિજયજી મહારાજ સાહેબે પણ આ વાત એક સ્તવનમાં મૂકી દીધી છે.

કહત માન જીન ભાવ ભગતિ બીન, શિવ ગતિ હોત ન મેરી,
કયું કર ભક્તિ કરું પ્રભુ તેરી ?.... (૨)

ભાવ જ્યારે ભળવાનું શરૂ થાય છે ત્યારે કાર્મણવર્ગણાઓમાં અદ્ભુત રાસાયણિક પ્રક્રિયાઓ શરૂ થાય છે અને સંચય કરેલા કર્મોના ભુક્કા બોલવાનું શરૂ થઈ જાય છે. એક માણસ ગાલ ઊપર દાઝી ગયો. કોઈએ પૂછ્યું અલ્યા ક્યાંય નહીંને ગાલ ઉપર કેવી રીતે દાઝી ગયો ? પેલાએ જવાબ આપ્યો કે હું ઇસ્ત્રી કરતો હતો ને ફોન આવ્યો. આપણી પણ કંઈક આવી જ હાલત છે ? તન મંદિરમાં મન શેરબજારમાં. શેરોના ભાવ ગગડે અને ઇન્ડેક્સ ડાઉન થઈ જાય તેમ આપણા પણ ભાવ ગગડી ગયા છે નહિં તો જે અઈમુત્તાને ‘ ગમણા ગમણો...’ નો પાઠ મળેલો એ જ પાઠ આપણી પાસે છે. છતાં તેને કેવળજ્ઞાન અને આપણે હજુ ચોર્યાસીના ચક્કરોમાં. ભાવ કદાચ ન આવે તો પણ ક્રિયા તો પાછી ન જ છોડવી. દુકાન માં નુકશાન જાયતો દુકાન બંધ નથી કરી દેતાં. દુકાન ખુલ્લી હશે તો કોઈકવાર પણ નફો થશે. અને ઊંચી દ્રવ્યક્રિયા જ ઊંચા ભાવને લાવનારી જનની છે માટે ક્રિયા અને ભાવ બન્ને સિક્કાની બે બાજુ જેવા છે બે માંથી એકની પણ ઉપેક્ષા ન ચાલે. એટલે વિશિષ્ટ પ્રકારે ભક્તિ કરવાનું શરૂ કરી આપણે આપણા જીવનને નવપલ્લિત કરી દઈએ. અરિહંત પ્રભુના દર્શન/ પૂજાના ફળ અચિન્ત્ય છે. એક ચૈત્યવંદનમાં સાર નીચે મુજબ મૂકવામાં આવ્યો છે કે....

દેરાસરે જવાથી-ઊપવાસનું ફળ

દેરાસર જવાની ઇચ્છા કરે ૧, દેરાસરે જવા ઊભો થાય ૨
દેરાસર જવા માંડે ૩, દેરાસર જવા તરફ ડગલા ભરે ૪
દેરાસરના રસ્તે ચાલતાં ૫, દેરાસરના અર્ધે રસ્તે પહોંચતા ૧૫
દેરાસરને દૂરથી દર્શન કરતાં ૩૦, દેરાસર પાસે આવતાં ૬
માસના
દેરાસરના ગભારા પાસે આવતાં ૧ વર્ષના, પ્રભુજીને પ્રદક્ષિણા
આપતા ૧૦૦ વર્ષના

સુંગધી પુષ્પોની હાથેથી ગૂંથેલી માળા પહેરાવતા ૧ લાખ વર્ષના
ભાવપૂજારૂપ ચૈત્યવંદન, સ્તવન, ગીતગાન, નૃત્યથી અનંતુ ફળ મળે

યાવત્ તીર્થંકરનામ કર્મ બંધાય. એટલે દ્રવ્યપૂજા કર્યા પછી શાંતચિત્તે અવશ્ય ભાવપૂજા, ચૈત્યવંદન - સ્તવન વગેરે કર્યા વગર ન રહેવું.

પ્રકરણ - ૧૫

ભક્તિથી મુક્તિ-૨

ભગવાનના દર્શન કરવા જવાના વિચાર માત્રથી શું ફળ મળે તે આપણે ગત શ્રેણીમાં જોયું. ખરેખર તો આપણે રોજ બોલીએ છીએ તે શ્લોક અતિ અદ્ભુત અને મહામાંગલિક છે. “દર્શનં દેવ દેવસ્ય, દર્શનં પાપ નાશનં, દર્શન સ્વર્ગ સોપાનં, દર્શનં મોક્ષ સાધનં.” દર્શનથી મોક્ષ થાય છે, એમ નહીં. કાર્યમાં જ કારણનો ઉપચાર મૂકી દીધો છે કે દર્શન એજ મોક્ષ.

એક સુભાષિતમાં બહુ સરસ મજાની વાત કરી છે કે ચક્રવર્તીઓના ચક્રોથી, ઈન્દ્રોના અસ્ત્રોથી કે નરેન્દ્રોના શસ્ત્રોથી જે કર્મ ભેદાતા નથી તે જિનેશ્વર ભગવાનના ૧ વખતના દર્શન માત્રથી છેદાઈ જાય છે. એક જગ્યાએ એમ પણ લખેલું છે કે એક પલ્લામાં જીવનમાં કરેલા બધા ધર્મો મૂકો અને બીજા પલ્લામાં માત્ર એક જ વખતનું દર્શન મૂકો. દર્શનનું પલ્લું ભારે થઈ જશે. વળી એક શ્લોકમાં લખ્યું છે કે હે ભગવાન તારા દર્શન માત્રથી દુઃખ, દારિદ્ર અને દુર્ભાગ્ય કર્મનો નાશ થાય છે. દેવ-ગુરુના દર્શને જઈએ ત્યારે શ્રદ્ધાથી જઈએ કે

દર્શનાત્ દુરિત ધ્વંસી, વંદનાત્ વાંછિત પ્રદઃ

પૂજનાત્ પૂરક શ્રીણાં, જિનઃ સાક્ષાત સુરદ્રુમઃ

શ્રી જિનેશ્વર દેવના દર્શનથી સર્વ આધિ, વ્યાધિ ઉપાધિનો નાશ થાય છે. વંદન કરવાથી સર્વ પ્રકારના વાંછિતો સામે પગલે આવી મળે છે. પૂજન કરવાથી ભૌતિક લક્ષ્મી જ નહીં કેવળજ્ઞાન રૂપી આધ્યાત્મિક લક્ષ્મી પણ પ્રાપ્ત થાય છે. એવા શ્રી જિનેશ્વર દેવ સાક્ષાત્ કલ્પવૃક્ષ સમાન છે.

આ ભગવાન પર અખૂટ શ્રદ્ધા રાખો, એની શક્ય હોય તેટલી અપાર ભક્તિ કરો. કયાંય આડેઅવળે ફંટાશોમા. કોઈ બાબા, માતાની બાધા-આખડી રાખશો નહીં કારણ આ ભગવાન માત્ર કલ્પવૃક્ષ જ નહીં એનાથી પણ અધિક છે. કલ્પવૃક્ષ પાસે તો માંગવું પડે છે. ‘મહામંત્ર

રાજોપનિષદ્ગર્ભ'ની જે સ્તોત્રને ઊપમા આપવામાં આવી છે તેવા શ્રી વર્ધમાન શકસ્તવમાં આચાર્ય શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર સૂરીશ્વરજી મહારાજા પણ આજ વાત કરે છે. પ્રભુના ચ્વન અને જન્મ વખતે શકેન્દ્ર મહારાજા દ્વાદશાંગીના જે સર્વોત્કૃષ્ટ-શ્રેષ્ઠ શબ્દોથી સ્તવનો કરે છે તેમાં ૨૭૮ વિશેષણમાંનો ભગવાનનો એક ગુણ છે “અસંકલ્પિતકલ્પદ્રુમાય.” હે, ભગવાન! હું સંકલ્પ ન કરું તો પણ તમો મને કલ્પવૃક્ષની જેમ ફળનારા છો. કલ્પવૃક્ષ પાસે તો માંગવું પડે. આપની પાસે તો માંગું નહીં તો પણ મને સર્વ ઈષ્ટની પ્રાપ્તિ થાય છે.

આવા શ્રી જિનેશ્વર દેવના એક ગુણનું પણ યથાર્થ વર્ણન કરવાની અસમર્થતા સાડાત્રણ કરોડ શ્લોકના રચયિતા, કલિકાલના સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યસુરિજીએ બતાવી છે. જીવનના અંતિમ છેડે એમણે છેડેચોક જાહેર કરેલું કે આ ભગવાનના અતિ ગૂઢ સ્વરૂપના ૧ ગુણને પણ હું યથાર્થ રીતે જાણી શક્યો નથી. દિગંબર આચાર્ય રચિત એક સ્તોત્રમાં પણ આવી જ કોઈ વાત મૂકી છે કે ‘યતો વાયો નિવર્તતે, ન યત્ર મનસા ગતિઃ, સાનુભાવ સવેદં, તદ્રુપ પરમાત્મનઃ.’ એટલે કે ભગવાન આપના ગુણોનું વર્ણન વાણીથી કરવું શક્ય નથી; અગોચર મનની ગતિ પણ ત્યાં સુધી પહોંચી નથી શકતી. પણ પોતાના અંતરમાં જે સંવેદન સાથે અનુભવ કરી શકાય છે. (જે બીજાને કહી શકાતી નથી) તે જ પરમાત્માના સાચા સ્વરૂપની ઓળખ છે.

ભગવાનના ૧ ગુણનું વર્ણન યથાર્થ રીતે શક્ય નથી તેમ ભગવાનનો ૧ ગુણ પણ જે ગાય છે તેનું જે ફળ મળે છે તેનું પણ વર્ણન કરવું એટલું જ મુશ્કેલ છે. એક જગ્યાએ સરસ વાત મૂકી છે કે

“ગગન તણું ન લહુ જિમ માનં, અનંતફલ તિમ જિનગુણાગાનં.”

આકાશનું જેમ માપ નથી લઈ શકાતું તેમ ભગવાનના ગુણો જે ગાય છે તેનું પણ અનંતફળ મળે છે.

એક માણસે ભગવાનના મુગટની ચોરી કરેલી. ભગવાનના ઘરનો

એક પૈસો પણ આપણી પાસે રહી જાય એટલે ભયંકર દુર્ગતિઓનું રીઝવેશન થઈ જાય છે એ નિઃશંક છે. આ ચોરની પણ ભયંકર દુર્ગતિઓ શરૂ થઈ. એક વખત અચાનક એની સદ્ગતિની પરંપરા શરૂ થઈ. કોઈએ સમવસરણસ્થિત ભગવાન પાસે જઈ આ પ્રશ્ન પૂછ્યો કે “ભંતે! આ ચોરની તો મુગટની ચોરીના હિસાબે ભયંકર દુર્ગતિ ચાલતી હતી. અચાનક કેમ સદ્ગતિની પરંપરા શરૂ થઈ?”

ભગવાને જે જવાબ આપ્યો છે તે આપણું હૈયું ભરી દે તેવો છે. ભગવાને કહ્યું કે, “મુગટની ચોરી કરતી વખતે ૧ વખત ભૂલથી એણે ભગવાન સમક્ષ જોઈ લીધેલું. એને કારણે એની સદ્ગતિની પરંપરા હવે શરૂ થઈ છે.” એક વખત પણ ભૂલથી ભગવાનની સામે જોવાથી સદ્ગતિ શરૂ થતી હોય તો ભાવથી આ ભગવાનની પૂજા, સ્તવન, કીર્તન, મનન, નિદિધ્યાસન, ધ્યાન આદિથી શું ન થાય ?

સાંભળવા મળ્યા મુજબ ૧૬થી ઓછી વસતિ ધરાવતા ભારતના જૈનો ૪૨૬ ઈન્કમટેક્સ ભરે છે. (લગભગ! અડધું ભારત ખરીદ કરવાની ક્ષમતા ધરાવે છે) એની પાછળ તાકાત જો કોઈ પુણ્યની હોય તો ભગવાનના દર્શનના પુણ્યની છે. એકવાર દર્શન કરીને બહાર નીકળે એટલે ઢગલાબંધ પુણ્યનો માલિક બનીને નીકળે છે. (એક ચિંતકે કહ્યું છે કે, જિનભક્ત અને જીવમૈત્રી એ બે મુખ્ય કારણોથી જ જૈનો સુખી અને સાધનસંપન્ન છે.) એટલે આ ભગવાન ભલે વિતરાગ છે પણ કરુણા કરવો એ એનો સ્વભાવ છે. સૂર્ય કે ચન્દ્રને કોઈ કહેતું નથી કે ગરમી આપો, શીતળતા આપો. એનો સ્વભાવ જ છે એ પ્રમાણે કાર્ય થયા કરે છે. તેમ આ વિતરાગ પરમાત્માની કરુણા સતત વહે છે. જરૂર છે, શ્રદ્ધારૂપી આપણા ઊંઘા પાત્રને સીધું કરવાની અને નાનું હોય તો મોટા પાત્ર કરવાની અને પ્રત્યેક ભગવાનના અધિષ્ઠાયક દેવો હોય છે જ. જાગૃત હોય છે. તે પણ સાધકને-ભક્તને મોક્ષ સુધી જવા માટે સહાયક બનતા હોય છે.

* * *

હોં! હોય નહીં?

ખરતા વાળ - ખોડો - ટાલ

૧. વાળના મૂળમાં તેલ ઘસવાથી વાળ મજબૂત બને છે અને ખરતા વાળ અટકે છે.
૨. ૨૫૦ ગ્રામ કોપરેલમાં મહેંદીના પાન (જ્યારે વપરાતા હોય ત્યારે) ઊકાળી તે તેલ રોજ ચોળીને માથામાં લગાડવાથી માથાના વાળ ખૂબ વધે છે તેમજ કાળા પણ થાય છે.
૩. ૨૦૦ ગ્રામ કોપરેલ તેલ, ૨૦૦ ગ્રા. આંબળાનો રસ (અવેજીમાં એનો પલાળેલો પાવડર), ૫૦ ગ્રામ જેડીમધમાં થોડો ભાંગરો અને થોડી બ્રાહ્મી નાખી ધીમા તાપે ઊકાળવાનું. પાણીનો ભાગ બળી ગયે ગાળી લેવાનું. પછી રોજ આ તેલ શાંતિથી ઘસવાથી વાળ કાળા ભમ્મર થાય છે. પ્રાણીજ પદાર્થો વાપરતી અને ચામડીના કેન્સરો કરતી હેર-ડાઈનો ઉપયોગ કરવાની જરૂર નથી રહેતી.
૪. એરંડીયુ ગરમ કરીને વાળ ઉપર લગાવવાથી વાળ ખરશે નહીં.
૫. આંબળા, કાળા તલ, ભાંગરો અને બ્રાહ્મી સરખે ભાગે લઈ વાટીને રોજ સવાર-સાંજ આ ભુક્કો થોડો-થોડો ફાંકવાથી પણ સફેદ વાળ કાળા થાય છે. (અપૂર્ણ)

પ્રકરણ - ૧૬

પરમાત્મભક્તિના રહસ્યો

શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનના દર્શન કરવાથી ત્યા સાધુપુરુષોને વંદન કરવાથી જેમ છિદ્રવાળા હસ્તમાં પાણી ટકતું નથી તેમ લાંબા કાળ સુધી પાપ પણ ટકતું નથી. આ ભગવાનની પ્રતિમામાં જે ભગવાનનું દર્શન કરે છે તેની દૃષ્ટિમાં અખૂટ આત્મસ્નેહ અંજાય છે. મનમાં સર્વના મંગળની શુભ ભાવના છલકાય છે. પ્રાણમાં અપૂર્વ હર્ષ ઊભરાય છે.

અધમ આત્માઓ ભગવાનની પ્રતિમાને પથ્થર માને છે. મધ્યમ આત્માઓ પ્રતિમા માને છે અને ઉત્તમ આત્માઓ તેને ભગવાન માને છે. એક આચાર્ય ભગવંત કોઈ પ્રતિમા બોલે તો તરત ટોકે. ભાઈ! પ્રતિમાની જગ્યાએ ભગવાન બોલો: પ્રતિમા પર જિનશાસનની અતિ ગૂઢ અંજનશલાકાની વિધિ થાય એટલે એ પરમાત્મામાં પરિવર્તિત થઈ જતી હોય છે. આચાર્ય ભગવંતો એ મંગળ ક્ષણોમાં સીમંધર સ્વામી ભગવંતને વિનંતી કરી થોડી ક્ષણો માટે પોતાનામાં તીર્થંકરપણાનું આરોપણ કરવાની વિનંતી કરતા હોય છે અને પોતાનામાં પ્રવેશેલું તીર્થંકરપણું પછી અંજન દ્વારા પ્રતિમામાં આરોપણ કરતા હોય છે. હજુ થોડા વર્ષો પહેલાં અંજનશલાકાઓમાં આ અંજન થયે તેજકિરણો છૂટતા અને ભગવાન સામે રાખવામાં આવેલા અરિસાઓ ફૂટી જતાં હતાં.

આપણે પછી રોજ એ ભગવાનની પૂજા કરવા દ્વારા એમનું તીર્થંકરપણું (ધીમે ધીમે આપણા દોષોને ખતમ કરવા દ્વારા અને ભગવાનના ગુણોને આપણામાં ખેંચવા દ્વારા) આપણામાં પ્રવેશ કરે તેવી વિનંતી કરવાની હોય છે.

‘જિન પડિમા જિન સારિખી’ એ ન્યાયે ભગવાનની પૂજાનું ફળ શાક્ષાત્ ભગવાનને પૂજન કરવાથી જે ફળ મળે તેટલું જ છે. તેનાથી જરાપણ ઓછું નહીં.

શ્રી રાયપસેણીય સૂત્રમાં કહ્યું છે કે શ્રી જિનપૂજાનું ફળ પૂજકના હિતને વાસ્તે, સુખને વાસ્તે, મોક્ષના વાસ્તે, જન્માંતરમાં પણ સાથે આવનારું ફળ છે. “થયયુઈ મંગલં” એટલે કે સ્થાપના નિક્ષેપાની સ્તુતિ કરવાથી જીવ સુલભ બોધિ થાય છે. અને એટલે જ એક શ્લોકમાં ભગવાનને વિનંતી કરવામાં આવી છે કે હે! ભગવાન, દેવલોકની અપ્સરાઓની મને સ્પૃહા નથી. નારકીના દુઃખો છેદાઈ જાય તેવી કે સંસાર ટૂંકો થઈ જાય તેવી મારી કોઈ માંગણી નથી. અરે! જલ્દી મોક્ષ મળી જાય તેવી પણ મારી કામના નથી. મને તો બસ ભવોભવ તારા ચરણોની સેવા જોઈએ છે.

એક ભક્ત દ્વેદ્યે કાવ્યાત્મક ભાષામાં ભગવાન પાસે જે પ્રાર્થના કરી છે તે અતિ અદ્ભુત છે. હે પરમાત્મનું! મારા એવા નસીબ ક્યાં કે ફરીથી મને મનુષ્યભવ મળે પરંતુ કદાચ હું તિર્યચગતિમાં ચાલ્યો જાઉં તો મને મોર બનાવજે જેથી તારા શિખરે બેસીને ટહૂકા કર્યા કરું. મોરપીંછ બની તારી ગોદમાં રમ્યા કરું. ક્યાંય કોઈક કબૂતર, ચકલી બનાવજે જે તારા મંદિરના ગોખલામાં માળો બનાવીને તને નીરખ્યા કરે. કદાચ મૃગલો બનાવે તો કસ્તૂરીયો મૃગલો બનાવજે. જેથી તારા વિલેપન વખતે તારા ચરણોમાં આળોટું. કદાચ ગાય બનાવે તો ચમરી ગાય બનાવજે જેના વાળમાંથી ચામર બની તારી પાસે ઘૂમ્યા કરું. કદાચ એકેન્દ્રિયમાં નાખે તો પૃથ્વીકાયમાં આરસ બનાવજે; અપ્કાયમાં (પાણીના જીવોમાં) ક્ષિરોદધિના જળ બનાવજે; વાઉકાયમાં ધૂપનો બાયુ બનાવજે; વનસ્પતિકાયમાં ગુલાબ - ચંપો, મોગરાનો જીવ બનાવજે. જેથી તારી આજુબાજુ જ મારું અસ્તિત્વ રહે. બેઈન્દ્રિયમાં નાખે તો શંખ બનાવજે તો આરતી મંગળદીવામાં નાદરૂપે હાજર રહી શકું. સદ્ભાગ્યે કદાચ ફરીવાર મનુષ્ય બનાવે તો સંપ્રતિ મહારાજાના આત્મા જેવો બનાવજે જેમણે ૧ । લાખ જિનપ્રતિમાઓ અને ૧ । કરોડ જિનપ્રતિમાઓ પોતાના જીવનમાં ભરાવી અને કદાચ દેવ બનાવે તો પાર્શ્વનાથ ભગવાનનાં આત્મા જેવો બનાવજે જેમણે ૫૦૦ કલ્યાણકોમાં અગ્રેસર બનીને હાજરી આપેલી.

ઘંટીની અંદર જે અનાજના દાણા વચ્ચેના લાકડાને પકડે છે તે બે પડ વચ્ચે પીલાતા નથી. તે લાકડું એટલે ભગવાન. ભગવાનને જે છોડે છે તે ચોર્યાસીના ચક્કરમાં પિસાઈ જાય છે. એટલે જ કહ્યું છે કે સંપત્તિ એ સંપત્તિ નથી. ભગવાનના નામનું સ્મરણ એજ સાચી સંપત્તિ છે. વિપત્તિ એ વિપત્તિ નથી, ભગવાનના નામનું વિસ્મરણ એજ સાચી વિપત્તિ છે.

હેં! હોય નહીં?

વાળ ખરવા-ટાલ વગેરેના પ્રયોગો : (ગતાંકથી ચાલુ)

૬. તલના ફૂલ, ગોખરું અને સીંધાલુણ ને કોપરેલ તેલમાં નાખીને તેનો લેપ કરવાથી ટાલ પર વાળ ઊગે છે.

૭. કાકડી છાલ સાથે ખાવાથી વાળમાં ચમક આવે છે.

૮. આમળાનો પાવડર, જેઠીમધનો પાવડર અને અરીઠાથી માથું ઘસવાથી કોઈપણ પ્રકારના ઈંડાયુક્ત શેમ્પુની જરૂર નથી પડતી. ગરમ પાણીમાં આમળાનો ભુક્કો નાખી વાળ ઘોતાં તે સુંવાળા અને મુલાયમ બને છે.

૯. ન્હાતી વખતે એક ખરબચડું કપડું લઈ ભીનું કરી શરીર પર રહેલા વાળના મૂળથી ઊલ્ટા કમે (નીચેથી ઉપર) ઘસીને ન્હાવાથી તદ્દન અલ્પ પાણીથી અને છતાં ખૂબ ફાયદો થાય તેવું સ્નાન થાય છે. સ્નાનનો અર્થ વાળના મૂળમાં જામેલ મેલ, કચરો સાફ કરવાનું છે. તે ઉપરના પ્રયોગથી સહજ સિદ્ધ થાય છે. ચામડીના રોગીઓએ કે કોઈએ પણ ક્યારેય સાબુથી ન્હાવાની જરૂર હોતી જ નથી. માત્ર પાણી અને કપડાંથી ઉપર પ્રમાણે સ્નાન કરતાં શરીરની તંદુરસ્તી સચવાઈ રહે છે.

સાબુમાં એસીડ આવતો હોય છે. (કોસ્ટીક સોડા વગેરે તે પાણીને અડતા પાણીના અસંખ્ય જીવોનો ઢૂસ થાય છે તેથી માત્ર સાદા પાણીથી જ ન્હાવાનું રાખવું અથવા તો ગોમુત્ર - છાશ - મુલતાની માટીથી બનતા સાબુનો ઉપયોગ કરવો (ધામ ઉપર મળે છે.) જેથી વાળને પણ નુકસાન નહીં થાય.

અષ્ટપ્રકારી પૂજના રહસ્યો-૧

ભગવાનની પ્રતિમા એ યંત્ર છે. ભગવાનનું નામ એ મંત્ર છે અને અષ્ટપ્રકારી પૂજા એ તંત્ર છે. શ્રાવકને પુણ્ય વગર ન ચાલે. એક કોઈ શ્રાવક પંડિત હોય, આચાર્યભગવંતને ભણાવતા હોય છતાં જ્યાં સુધી શ્રાવક છે ત્યાં સુધી પૂજા કર્યા વગર નહીં રહેવાનું. શ્રાવકને ડગલેને પગલે પુણ્ય જોઈએ અને ‘પુણ્ય’ ઉત્પન્ન કરવા માટેનું એક મોટામાં મોટું પાવરહાઉસ હોય તો તે છે ‘સ્વદ્રવ્ય’થી ભગવાનની ‘અષ્ટપ્રકારી પૂજા.’

અનંતાનંત કાળથી અનાથ બનીને ભટકતાં આત્માને દશે દૃષ્ટાંતે દોહડયલો એવો મહામૂલો મનુષ્યભવ મળી ગયા પછી આ અમૂલ્ય જીવનને એળે ન જવા દેવું હોય તો આ ભગવાનની ખૂબ ભાવથી સર્વ પ્રકારે ભક્તિ કરી લેવી જોઈએ. ભગવાનની ભક્તિ આબાલવૃદ્ધને સહજ છે. તેનાથી તપ, ત્યાગ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, તિતિક્ષા અને ધ્યાન મુશ્કેલ છતાં ‘હસ્તામલકવત્’ (સહજ) બની જાય છે. પછી સદ્ગુરુનો સંયોગ, ચારિત્ર્ય યાવત્ કેવળજ્ઞાન અને મોક્ષમાં લઈ જવાની તાકાત ભક્તિ નામેના આ અઢી અક્ષરમાં ધરબાયેલી છે.

‘ભક્તિ’ નામનો આ અક્ષર ચમત્કારિક રીતે પોતાનામાં રહેલા નમ્રતા નામના ગુણનું ભક્તમાં શીલારોપણ કરે છે. આખી બારાક્ષરીમાં ‘ભ’ અને ‘ત’ આ બે જ અક્ષરો એવા છે કે જે નીચેથી શરૂ થાય છે. બાકી બધા જ અક્ષરો ઉપરથી શરૂ થાય છે એટલે આ નમેલા બે અક્ષરોની જેમ ભક્ત પણ નમ્ર અને વિવેકી બની જાય છે. ‘ભ’ એટલે ભજો, ‘ગ’ એટલે ગમ ખાજો; ‘વ’ એટલે વાસનાનો ત્યાગ કરજો અને ‘ન’ એટલે નમજો.

બાળકો પણ ઘણીવાર ભગવાનના નામને ઘૂંટતા કેવા ચમત્કારો કરે છે. ગણિતમાં હોશિયાર એક છોકરાએ પરમાત્મા શબ્દનો સરવાળો કર્યો.

૫ અ ૨ અ મા (સાડાચાર) અ ઠ (અડધો ત એટલે આંઠ) અ મા (સાડાચાર) ઇં ૨ ઠ. તીર્થકરો ચોવીસ જ હોય છે. ત્રેવીસ નહીં બાવીસ નહીં. કારણ તીર્થકરો બની શકે તેવા ઊત્કૃષ્ટ પરમાણુઓ માત્ર ૨૪ ભગવાન બની શકે તેટલી જ માત્રામાં હોય છે.

એક બાળકને નકલ કરવાની ટેવ એનો પિતા ભારે નાસ્તિક, એણે ઘરમાં મોટા અક્ષરે લખી નાખ્યું રૂઝા કચ્છીં ક્કર ગ્ગ જકઝડઝઝ. ભગવાન ક્યાંય નથી. બાળકે ઉપરના વાક્યની નકલ કરી અને છેલ્લા શબ્દનો પહેલો અક્ષર ‘જ’ તેના આગલા શબ્દમાં ભૂલથી જોડાઈ ગયો અને પિતા આસ્તિક બની ગયો. બાળકે લખ્યું રૂઝા કચ્છીં ક્કર ગ્ગજ કઝડઝઝ. એટલે ભગવાન હવે અહિં જ છે. અત્ર, તત્ર, સર્વત્ર ભગવાન બધે જ છે. પૂજામાં પણ આપણે દેવોની ઈન્દ્રની નકલ જ કરવાની હોય છે. નકલ ઘણીવાર તો એવી હોય છે જે અસલને પણ ચડી જાય. ચાર્લી ચેપ્લીન જેવી જ ‘એકટિંગ’ કરનારને ૧ લાખ ડોલર મળે એવી સ્પર્ધામાં ૨૬૮ જણાએ ભાગ લીધો. ચાર્લી ચેપ્લીને પણ વેશપલ્ટો કરીને પોતાનું નામ સ્પર્ધામાં લખાવી દીધું. ચાર્લી ચેપ્લીનને એમ કે હવે અમારા ખિસ્સામાં જ આ એક લાખ ડોલર આવી જશે સમજો ને અને બધાના આશ્ચર્ય વચ્ચે તેમનો પોતાનો પાંચમો નંબર આવ્યો.

‘અરિહંત ચેઈઆણં’નો ખરો અર્થ એ છે કે મન, વચન, કાયા દ્વારા ભગવાનને કરેલું વંદન, જલ - ચંદન - પુષ્પ દ્વારા ભગવાનને કરેલું પૂજન, વસ્ત્રો અલંકારો, અક્ષત, નૈવેદ્ય ફળ દ્વારા ભગવાનનો કરાયેલો સત્કાર અને ગુણસ્તુતિ દ્વારા કરાયેલું ભગવાનનું સન્માન બોધિલાભને દેનારું છે જે અનુક્રમે નિસસગ્ગ (મોક્ષનું સુખ) આપીને જ જંપે છે. ભગવાનના ગુણો ગાઈને એને જીવનમાં ઉતારવા એ જ ભગવાનની સર્વોત્કૃષ્ટ શ્રેષ્ઠ પૂજા છે. એક શ્લોકમાં આ ભગવાનના ગુણો ગાવાથી શું ફળ મળે છે તેનું સુંદર વર્ણન મૂકવામાં આવ્યું છે.

સયં પુણ્ણાં સમજજણો, સહસ્સં ચ વિલેવણો

સયં સાહસિઆ માલાએ, અનંતં ગીઅવાઈએ.

એટલે કે “શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુ”ને પ્રમાર્જન કરતાં સો ગણું, વિલેપન કરતાં હજાર ગણું, પુષ્પની માળા ચઢાવવામાં લાખગણું અને ગીત તથા વાજિંત્રથી ભક્તિ કરતાં અનંતગણું પુણ્ય ઉપાર્જન થાય છે.

શ્રી જિન પ્રતિમાના દર્શન માત્રથી કર્મસમૂહમાં ભારે નાસભાગ શરૂ થઈ જાય છે. જેમ ચા બગડે તો સવાર બગડે, દાળ બગડે તો દિવસ બગડે અને અથાણું બગડે તો વરસ બગડે કહેવાય છે, તેમ પ્રભાતે સારા માણસનું મોં જોનારનો આખો દિવસ સારો જાય છે. તો પછી પરમ સૌભાગ્યવંત અને મંગળ તેમજ કલ્યાણોની વેલડી સર્જતા શ્રી જિનેશ્વર દેવનું દર્શન કરનારનો આખો ભવ સુધરી જાય તેમાં શંકાને કોઈ સ્થાન નથી.

ભગવાનની પ્રતિમા એ પ્રકૃષ્ટ પરમ આલંબનસ્વરૂપ છે. પ્રભુની અષ્ટપ્રકારી પૂજા એ અસંખ્ય અનુષ્ઠાનોમાંનું એક અતિ અદ્ભુત અનુષ્ઠાન છે અને ભગવાનની શ્રેષ્ઠ ભક્તિ એટલે પ્રતિપત્તિની ભક્તિ (આજ્ઞા માથે ચડાવવી તે).

કાયા કૃતઘ્ની છે તેથી શરીરથી ખૂબ સાધના કરી લેવાની છે. વચન દ્વારા ભગવાનના સ્તોત્રો-ગુણગાન ગાઈ લેવાના છે. મનથી શુભ ધ્યાન વગેરે કરી લેવાનું છે. કાયા અને વચન (જીભ) હજુ કદાચ ભગવાનને સોંપી દઈએ છીએ જે ભવિષ્યમાં રાખ થવાના છે પણ મન જે ભવિષ્યના ભવોને ઘડનારું છે અને જેના અનુબંધો-સંસ્કારો ભવાંતરમાં સાથે આવવાના છે એ મન આપણે ભગવાનને નથી આપતા.

એક ખેડૂતે રસ્તામાં જતા મુનિ ભગવંતોને રોટલા વહોરાવવા માટે તેડાવ્યા. આહાર વહોરાવીને બે હાથ જોડીને ઊભા રહી ખેડૂતે કંઈક હિતશિક્ષા આપવાની વિનંતી કરી આચાર્ય ભગવંતો ચાર ચક્ષુવાળા હોય છે. તેમણે ખેડૂતના મોઢા ઉપરના તેજને જોઈ એક જ બાધા આપી કે મન કહે તેમ ન કરવું. ખેડૂતે કહ્યું બસ! મહારાજજી આવી નાનકડી બાધા? હું જરૂર પાળીશ. મહારાજ સાહેબે વિહાર કર્યો. ખેડૂતે વિચાર્યું ચાલો હવે ખેતરમાં અધૂરું

કામ પૂરું કરવા. પણ વિચાર્યું કે આ આદેશ તો મનમાંથી આવ્યો છે. હવે ખેતરમાં ન જવાય. તો ચાલો ઘરે જઉં. એ પણ મનમાંથી જ વિચાર આવ્યો છે. હવે ઘરે પણ ન જવાય. ચિંતન શરૂ થયું કર્મો બળતા ગયા અને અડધો કલાકમાં તો કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન પ્રગટ થઈ ગયાં.

મનનું ઊંધું નમ છે એટલે

નમન કરવા દ્વારા ‘ન’ મન એટલે કે મન વગરના થઈ જવાનું છે. આટલું સમર્પણ આવે એટલે જીવન સફળ થઈ જાય.

એક ચોર શંકરના મંદિરમાં ચોરી કરવા જાય છે. કંઈ મળતું નથી તો શિવલીંગ ઉપર ચડી ઘંટ ચોરવા જાય છે. ત્યાં શિવલીંગ ફાટે છે, શંકર ભગવાન પ્રસન્ન થાય છે અને કહે છે તું માંગ માંગ. માંગે તે આપી દઉં. પેલો માફી માંગે છે. હું તો ચોર છું. પહેલાં આપ એ કહો કે મારા ઉપર પ્રસન્ન કેમ થયા? શંકર ભગવાન જવાબ આપે છે કે આ મંદિરમાં કોઈ ફળ ચડાવે છે, કોઈ નિવેદ ચડાવે છે. તું તો આખો ને આખો મારા ઉપર ચડી ગયો. એટલે હું પ્રસન્ન છું.

આપણે નક્કી કરીએ કે ખાલી આપણા હાથ કોઈ ખોટા કામ નહીં કરે અથવા પગ ખોટી જગ્યાએ નહીં જાય. આમ થતાં થતાં જો મનનું સમર્પણ આવી જાય તો જંગ જીતી જવાય.

પાંચ અભિગમ

જિન મંદિરે જતાં ૧) **સચિત્તનો ત્યાગ** કરવો જોઈએ. એટલે કે માવા, મસાલા, પાન, દવા, ઔષધ, છીંકણી, સેન્ટ, અત્તર, અંબર, કસ્તુરી સોર્બીટ્રેટની ગોળીઓ, બાળકોના દફતરમાં રહેલા નાસ્તાના ડબ્બા, વોટરબેગ વગેરે ખાવાપીવાની વસ્તુઓ લઈને અંદર ન જવું. તે જ પ્રમાણે પાછું ખાલી હાથે પણ ન જવું એટલે ૨) **અચિત્તનો અત્યાગ** કરવો જોઈએ નીતિશાસ્ત્ર કહે છે કે ખાલી હાથે દેવ કે ગુરુનું દર્શન ન કરવું. કાંઈક લઈને જ જવું. લૌકિક વહેવારમાં પણ સંબંધીને ત્યાં આપણે ખાલી હાથે નથી જતા, તો પરમસ્નેહી પરમાત્મા પાસે તો ન જ જવાય. ૩) **‘ઊત્તરાસન’** એટલે કે ખેસ

પહેરીને જવું તેનો છેડો સિવેલો કે ઓટેલો નહીં પણ તેની દશીઓ છૂટી હોવી જોઈએ જેથી જમીનને સંડાસાપૂર્વક પૂંજી શકાય.

ગુરુવંદના, પ્રતિક્રમણ, સામાયિક, પ્રવચન-શ્રવણ, ચૈત્યવંદન, આરતી - વરઘોડા વગેરે સ્થળોએ ખેસ અવશ્ય ધારણ કરવા. ખેસ વડે નાક સાફ ન કરાય, પરસેવો ન લૂછાય. હાથ પરસેવાવાળા થયા હોય તો ધોઈ-પૂંજીને પછી જ પૂજા કરાય. પરસેવો દેરાસરમાં પણ ન પડે તેની કાળજી રાખવા એક રૂમાલ અલગથી સાથે રાખવો હિતાવહ છે. ૪) ‘અંજલિ’ એટલે બે હાથ જોડી ‘નમો જિણાણં જિઅભયાણં’ (નમો ભુવનબંધયે પણ બોલાય) બોલી નમન કરવું. પુરુષોએ ઊંચા હાથ કરી અંજલિબદ્ધ પ્રણામ કરવા. અને ભાવ ભાવવો કે હે સુખેશ્વર, હે પ્રાણેશ્વર, હે હૃદયેશ્વર, હે વિશ્વેશ્વર, હે જિનેશ્વર, હે રાજરાજેશ્વર, હે લોકેશ્વર મારા તને લાખ લાખ પ્રણામ. કોટિ કોટિ વંદન. છેલ્લો અભિગમ છે. ૫) પ્રણિધાન. મન-વચન-કાયાની એકાગ્રતા એનું નામ પ્રણિધાન. થોડો પણ પ્રણિધાનપૂર્વકનો ધર્મ ઘણું ફળ આપે છે. સાચો તો એક નમસ્કાર પણ કાફી છે. (સામર્થ્યયોગનો ‘ઈક્કોવિ નમુક્કારો...’) પણ એ એક સાચો લાવવા રોજેરોજ નમસ્કાર કરવા પડે છે. દેરાસરમાં સંસારની, શેરબજારની, ચોખાની જાતની, શાકના ભાવની કે છોકરા-છોકરીએ દેખાડવાની વાતો ન કરવી જોઈએ. કાંડા ઘડિયાળ ઉતારીને (દેરાસરમાં પણ ઘડિયાળ હોય તો કાઢી નાખવી જોઈએ). પૂજા કરવી જોઈએ.

અવગ્રહ-અંતર: પૂજા સિવાયના સમયે જઘન્યથી ૯ હાથ, મધ્યમથી ૧૦ થી ૫૯ હાથ અને ઉત્કૃષ્ટથી ૬૦ હાથ દૂર રહેવું.

શાસન પ્રભાવના કરતાં કરતાં, અશુદ્ધ માણસોને સ્પર્શ કર્યા વગર, અનુકંપાદાન દેતા, વર્ષાદાન ઊછાળતાં, જીવરક્ષા તેમ જ મનમાં નમસ્કાર મહામંત્રનું સ્મરણ કરતાં કરતાં જિનાલયે જવું.

ત્રિકાળ પૂજા: ક્ષાયિક સમકિતીના ઘણી શ્રીકૃષ્ણ અને શ્રેણિક મહારાજા પણ હંમેશા ત્રિકાળ પૂજા કરતાં. ત્રણ ડોઝની વૈદ્યરાજની દવાની જેમ ચોક્કસ અસર થાય છે તેમ ત્રિકાળ પૂજા પણ સંચય થયેલ કર્મોના ભુક્કા બોલાવી

દે છે. સૂર્યોદય પછીની પ્રાતઃ કાળની પૂજા હાથ-પગ-મુખ સાફ કરી (શક્ય હોય તો સ્નાન કરીને જ) ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપીને વાસક્ષેપ પૂજા (જમણા હાથનો અંગૂઠો અને અનામિકા વચ્ચે વાસક્ષેપ પકડીને) કરીને ધૂપ-દીપ-અક્ષત-નેવેદ્ય ફળપૂજા ચૈત્યવંદન આદિ કરવા જોઈએ. સવારની પૂજા રાત્રિના પાપોને હણી નાખે છે. મધ્યાહ્ન કાળની પૂજા વિધિવત્ સ્નાન કરીને અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરવી જોઈએ જે આખા જીવનના પાપને ધોઈ નાખે છે અને (સામાન્ય રીતે સૂર્યાસ્ત પહેલાં) સાયંકાળે એટલે સાંજની પૂજામાં પ્રદક્ષિણા ધૂપ, દીપ, ચૈત્યવંદન (આરતી-મંગળ દીવો) કરવા જોઈએ. જે ૭ ભવના પાપને ધોઈ નાખે છે.

સ્નાનવિધિ: જિનપૂજાના નિર્મળ ઉદ્દેશ્ય સિવાય સ્નાન ન કરવું. સ્નાન શક્ય હોય તો પરાતમાં કરીને (મુંબઈમાં અનેક યુવાનો આ પ્રમાણે કરે છે) તેનું પાણી નીચે જમીનમાં પરઠવી દેવું જોઈએ. જેથી તે બે ઘડીમાં સૂકાઈ જાય. આપણા શરીરમાંથી નીકળતી અશુચિઓ (કફ, થૂંક, પરસેવો, પેશાબ વગેરે બધી) ૪૮ મિનિટમાં જો સૂકાય નહીં તો તેમાં અસંખ્ય સંમૂર્ચિમ પંચેન્દ્રિય જીવો ઉત્પન્ન થતાં હોય છે. સ્નાન નગ્ન થઈને ન કરવું, પંચિયું પહેરીને નહાવું. ઊલ્ટી થયે, સ્મશાનમાંથી આવ્યે, હજામત બાદ તેમજ મૈથૂન બાદ અવશ્ય સ્નાન કરવું. ભોજન પછી ૧ કલાક ન કરવું.

વસ્ત્ર પરિધાન: સ્કૂલમાં યુનિફોર્મ હોય છે. ચર્યમાં મસ્જિદમાં નિયમો પાળવા પડે છે તો જિન મંદિરમાં વિધિ મુજબ જ વસ્ત્ર પરિધાન કરવું જોઈએ. આજકાલ ઘણાં લોકો બર્મુડા પહેરીને, લૂંગી કે નાઈટી પહેરીને દર્શન કરવા આવતા હોય છે આ એક મોટી અવિધિ છે. બહેનોએ માથે ઓઢીને જ દેરાસર, વ્યાખ્યાન, પર્યુષણમાં સ્વપ્ન ઊતારવા આવવું જોઈએ. શુદ્ધ-સ્વચ્છ ટુવાલ વડે શરીર લૂંછી બીજો ટુવાલ પહેરી પછી અલગથી પોટલીમાં રાખેલ પૂજાના કપડાં ધૂપીને પહેરવાં જોઈએ. ઉજ્જવળ, શુભ (રાતા અને પીળા વસ્ત્રો પણ ચાલે) વસ્ત્રો પહેરવાં. મુહકટા એટલે મટકા સીલ્કની જોડીઓ હવે બજારમાં મળે છે જેમાં કોશેટોને મારવામાં નથી આવતાં.

તેવા નિર્દોષ વસ્ત્રો પહેરીને પૂજા કરવી.

શક્ય હોય તો ગાંઠ ન બાંધવી. (બહાર ગાંઠ બાંધતા ક્યારેક અંદર મનમાં પણ ગાંઠ બંધાઈ જાય). ખેસમાં જમણો ખભો ખુલ્લો રાખવો. પૂજાના કપડા પહેરી અશુદ્ધ જાજમ પર ન બેસવું. ઘણાં માણસોએ વાપરેલ, મેલાદાટ કપડાં ન પહેરવા. શક્ય હોય તો રોજ પૂજાના કપડાં પાણીમાંથી કાઢી એ પાણી જમીનમાં પરઠવી દેવું. પૂજા પતી ગયે તુરંત બદલી નાખવા. લાંબા સમય પહેરી ન રાખવા. ઘરમાં અલગથી પૂજાના કપડા ધોવા. બળેલા, તૂટેલા, ફાટેલા કે સાંધેલ વસ્ત્રો ન વાપરવાં. કેશ સંવર્ધન કરી પછી વસ્ત્રો પહેરવા. કાંડા પર વીરવલયો, બાજુબંધ, ગળામાં સોનાની ચેઈન, અનામિકા આંગળીમાં વીંટી વગેરે પહેરીને પૂજા કરવી. નગ્ન અંગુલીથી પૂજા ન કરવી. ઉત્તર દિશા સન્મુખ ઊભા રહી પહેરવાં.

મુખકોશ: આપણે ગંદા દેહથી વિદેહીની (સિદ્ધ બનવાની) સાધના કરવાની છે. અંગારવાયુની દુર્ગંધ રોકવા કમસેકમ આઠ પડ કરી મોં/નાક બરાબર બંધ કરવા. ખેસ વડે જ મુખકોશ બાંધવો. (પુરુષોને બે કપડાથી જ પૂજા કરવાની છે માટે) બહેનોએ રૂમાલથી મુખકોશ બાંધી પૂજા કરવાની છે.

ચાંલ્લો: જેમ આંખ વિનાનું મુખ નકામું છે. ચાંદ વિનાની રાત નકામી છે. જલ વિના સરોવર નકામું છે તેમ તિલક વિના લલાટ નકામું છે. પરમાત્માની આજ્ઞાના સ્વીકારરૂપે ચાંલ્લો કરવાનો છે. સઘવા જેમ 'મારો ઘણી હજુ જીવતો છે' તેના પ્રતિક રૂપે ચાંલ્લો કરે છે. તેમ ભક્ત પણ પરમાત્મા મારા માલિક છે. હું એમનો દાસ છું. મારા 'એ' સદા જીવતા છે તેથી હંમેશ ચાંલ્લો કરે છે. પાટલા, બાજોઠ પર પ્રમાર્જન કરી પદ્માસને બેસીને ચાંલ્લો કરવાથી આજ્ઞાયુક્ત કાર્યાન્વિત થાય છે. અલગથી લસોટી રાખેલા ઘટ્ટ કેસરથી તાંબાની સળી વડે દીપશિખા જેવું, બદામના બીજ જેવું, સિદ્ધશીલા પ્રતિ ગમન કરતું, ઊર્ધ્વગતિને સૂચવતું લાંબુ તિલક પુરુષોએ કરવાનું હોય છે. બહેનોએ ગોળ તિલક જ કરવાનું હોય છે. પુરુષોને લલાટ સિવાય. તારી વાણીનું જ શ્રવણ કરીશ. તેની પ્રતિજ્ઞા માટે કાનની બે

બુટી ઉપર, તારા જ ગુણ ગાવાના પ્રતિકરૂપે કંઠમાં, નિરંતર તારું ધ્યાન ધરવાના પ્રતિકરૂપે હૃદય પર અને નાભિના ઊંડાણમાં તારો વાસ હો એ ન્યાયે નાભિ ઉપર પણ તિલક કરવું જોઈએ.

તિલક કરીએ એ કેસરથી પૂજા ન થાય. પૂજા પછી તિલક ભૂંસી ન નાખવું. પ્રત્યેક ક્રિયા કરતી વખતે યાદ રાખવું કે પરમાત્માનું તિલક મારે માથે છે. સૂતા પહેલાં ચાંદલો માથે ચડાવીને પછી સૂઈ જવું.

૧૦ ત્રિક: ત્રિક એટલે ત્રણનું જોડું.

૧) **નિસીડી ત્રિક:** સંસારના પાપ વ્યાપારના કાર્યોના ત્યાગસ્વરૂપ જિનાલયના મુખ્ય દ્વારે દેવાની હોય છે. નિસીડી એટલે (નિષેધ) ત્યાગ કરું છું.

બીજી નિસીડી: જિનાલયમાં પ્રવેશ કર્યા પછી ચોપડા લખવાનું, નામું કરવાનું કામ, પાટ-પાટલાદિ ઠેકાણે મૂકવાનું કામ કર્યા પછી આ કાર્યોના ત્યાગસ્વરૂપ ગર્ભદ્વાર પાસે બીજી નિસીડી કરવાની છે અને

ત્રીજી નિસીડી: અષ્ટપ્રકારી પૂજા થયે દ્રવ્યપૂજાના ત્યાગસ્વરૂપે ચૈત્યવંદન પ્રારંભ કરતાં પૂર્વે કરવાની છે.

ચૈત્યવંદન શરૂ થયે આપણી આંગી કોઈ બગાડે કે આપણા સાથિયા કોઈ હલાવે તો પણ આપણે કશું બોલવાનું નથી કારણ નિસીડી એટલે નિષેધ: હવે મન-વચન-કાયા પરમાત્મામાં જ એકત્રિત કરવાના હોય છે. માટે કોઈની સાડી કેવી છે, કેટલામાં આવી હશે કે પછી લગ્નના કે સાદડીના આમંત્રણો વગેરે કોઈ જ સંસારના કામો ત્યાં થઈ શકે નહીં. સ્તવન પણ ઉપયોગપૂર્વક, અર્થસભર અને અન્યને ખલેલ ન પડે તે રીતે ગાવાનું.

૨) **પ્રદક્ષિણા ત્રિક:** પ્રકૃષ્ટ રીતે દક્ષિણા જેને મેળવવી હોય તે ભગવાનને પ્રદક્ષિણા આપે. માત્ર બે મિનિટનો સમય લાગે પણ ૧૦૦ વર્ષના ઉપવાસનું પુણ્ય મળે. મહામાંગલિક અને શુકનવંતી છે આ પ્રદક્ષિણા. પરમાત્માની જમણી બાજુથી શરૂ કરવાની હોય છે. (ઊત્કલણુદ્વણ્ચડ -

ઘડિયાળના કાંટાની જેમ). ચાર ગતિરૂપ સંસારના પરિભ્રમણને ટાળવા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર્યની રત્નત્રયીને પામવા ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપવાની છે. એક મુખ્ય ભગવાન અને ભમતીમાં બહાર ત્રણ મંગલમૂર્તિઓ હોવાથી સમવસરણ જેવું ચિત્ર ખડું થાય છે. 'ઈલિકાભ્રમર' ન્યાયે ભગવાનની આજુબાજુ ધૂમતાં ધૂમતાં ભગવાન જેવા બની જવાનું છે. લગ્ન વખતે દેવાતા ચાર ફેરા ચાર ગતિના પરિભ્રમણને વધારનારા છે. જ્યારે ત્રણ પ્રદક્ષિણા પરમાત્મ સ્વરૂપ પમાડનારી છે. શ્રાદ્ધવિધિ - પ્રવચનસારોદ્ધારમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે વડપુરુષ બે હાથ જોડી આગળ ચાલે અને પરિવાર મિત્રવર્ગ ફળ-ફૂલ-નૈવેદ્ય હાથમાં રાખી પાછળ પાછળ ચાલે

૩) **પ્રણામત્રિક:** પરમાત્માને પ્રકૃષ્ટભાવપૂર્વક નમવાનું છે.

અ) **અંજલિબદ્ધ પ્રણામ:** ભગવાનનું મુખ જોતાં જ હાથ જોડી કપાળે લગાડી 'નમોજિણાણં જિઅભયાણં' બોલવાનું.

બ) **અર્ધાવનત પ્રણામ:** ગર્ભદ્વાર પાસે પહોંચીએ ત્યારે અડધું શરીર નમાવીને પ્રણામ કરવા તે.

ક) **પંચાંગ પ્રણિપાત:** બે હાથ, બે પગ અને ઊત્તમાંગ મસ્તક એ પાંચેય એક સાથે જમીનને અડાડીને ખમાસમણા વખતે કરાતા પ્રણામ તેને પંચાંગ પ્રણિપાત કહે છે.

ઘણાં બધાં ભગવાન દેરાસરમાં હોય અને બધા ભગવાનને ત્રણ-ત્રણ ખમાસમણાં ન આપી શકીએ તો છેવટે નમો-જિણાણં જિઅભયાણં બોલીને બધે પ્રણામ કરવા.

૪) **પૂજા ત્રિક:** અ) **અંગપૂજા** ચૈત્યવંદન ભાષ્યમાં અંગપૂજાને 'વિઘ્નોપશામિની' કહી છે. એટલે કે જળ પૂજા, ચંદન પૂજા, પુષ્પ પૂજા અંગ રચના વગેરેથી બાહ્ય અને આંતરિક સર્વે વિઘ્નોનો નાશ થાય છે. અંગપૂજાને વૈરાગ્યકલ્પતલા ગ્રંથમાં સમન્તભદ્રા કહી છે જે અદ્ભુત ચિત્તપ્રસન્નતાનું સાધકને દાન કરે છે.

બ) **અગ્રપૂજા** (સર્વભદ્ર) ધૂપ, દીપક, અક્ષત, નૈવેદ્ય અને ફળપૂજાને

'અભ્યુદય કારિણી' કહી છે. આપણે સુખી-સમૃદ્ધ છીએ તે આપણી બુદ્ધિ માત્રથી નહીં પરંતુ આગલા ભવમાં કયાંક કોંક જગ્યાએ ચોકખા ઘીના દીવા કર્યા હશે, ૧૦૮ દીવાથી આરતી ઊતારી હશે. તેના પુણ્યના પ્રભાવે બાહ્ય અને આંતરિક સર્વપ્રકારી અભ્યુદય થાય છે.

ક) **ભાવપૂજા:** (સર્વસિદ્ધિકલા): ચૈત્યવંદન, સ્તુતિ, સ્તોત્ર, સ્તવન, ગીત, ગાન, નૃત્ય દ્વારા કરવામાં આવતી ભાવપૂજાને 'નિ:શ્રેયસ કારિણી' એટલે કે મોક્ષમાં લઈ જવા માટે નિસરણી સમાન ગણવામાં આવી છે.

જળપૂજા: "જળપૂજા જુગતે કરો, મેલ અનાદિ વિનાશ

જળપૂજા ફળ મુજ હોજો, માંગું એમ પ્રભુ પાસ.

અષ્ટપ્રકારી પૂજામાં જળપૂજા અતિ મહત્વની છે અને સૌથી વધુ ચમત્કારિક છે કારણ નવડાવવાના ભગવાનને અને કર્મો સાધકના ખપે.

'અભિષેક' એટલે પરમાત્માનો દ્વેષસિંહાસનમાં થતો રાજયાભિષેક. અનાદિકાળથી મોહરાજા આપણા ઉપર રાજ કરે છે, હવે સિંહાસન એક છે તો પછી રાજા બે કેમ ચાલે? અભિષેક એટલે મોહરાજાનો પરાજય, જિનરાજનો જવલંત વિજય.

અભિષેક ઉપર ઘણા અષ્ટકો, સ્તુતિઓ, સ્તોત્રો, છંદો રચાયા છે. ભગવાનના જન્મ અને નિર્વાણ સમયે અભિષેક વખતે જે દૃશ્યો રચાય છે તેનું વર્ણન શબ્દોથી અશક્ય છે. દેવો પોતાનું દેવત્વ ભૂલી, ગાંડાઘેલા જેવા થઈ બાળકની જેમ પરમાત્માના મુખ ઉપરથી વહેતી દુગ્ધધારાઓને જોઈ રાજીના રેડ થઈ જાય છે. યાદ રાખીએ કે આપણે દેવોની નકલ કરવાની છે. કોઈક નાચે. કો'ક વાજીંત્ર વગાડે, દેવદુંદૂભિ વગાડે, કો'ક ટોળે વળી મંગલ ગીતો ગાય, કો'ક મણી, મોતી, અક્ષત ઊછાળે, કો'ક નવણ જળના પાણીથી થયેલ કાદવ પોતાના શરીરે લગાડે. અભિષેક પૂર્ણ થયે ભગવાનનો એવો વિયોગ લાગે કે દેવો ઢળી પડે. દુ:ખ/ખેદ અનુભવે. રડતા-કકળતા હૈયે ત્યાંથી વિદાય થાય. આવા અનેક અલૌકિક દૃશ્યોનું સર્જન અભિષેક સમયે થતું હોય છે.

અભિષેક પૂજાથી જીવનના ઝંઝાવાતો, સર્વ આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિ, રોગ, શોક, દુઃખ, સંતાપ દૂર થતાં હોય છે. જરાસંઘની જરાવિદ્યા, અભયદેવસૂરિજનો રોગ, શ્રીપાળ રાજા અને ૭૦૦ કોઢિયાઓનો કોઠ, પાલનપુરના પ્રહલાદન રાજાનો દાહ આ અભિષેકથી મટયા છે.

શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ભગવાનના અવ્વલ કોટિના એક ભક્ત, ચાણસ્માના પટેલને આંખના મોતૈયાનું ઓપરેશન કરાવવા અમદાવાદ જવાનું હતું. તેમણે પહેલા શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ભગવાનના દર્શન કરવા જવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી અને દર્શન કરી બહાર નીકળી દાદાનું ન્હવણ જળ આંખે છાંટ્યું અને ઓપરેશન વગર જ મોતીબિંદુ બહાર આવી ગયું.

અભિષેક થાય ત્યારે ગભારામાં રહેલાએ મૌન રહેવાનું ગભારામાં ગયા પછી બોલવું ન જોઈએ.

બહાર બધાએ ભેગા થઈ કો'ક ચામર-પંખા વિંઝે, કોઈ કાંસા જોડી વગાડે, કોઈ ઘંટનાદ કે શંખનાદ કરે, કોઈ વળી વચ્ચે વચ્ચે છડી પોકારે, કોઈ વાજાંત્રના - શરણાઈના સૂરો રેલાવે. આવા બાદશાહી અને વૈભવી ઠાઠમાઠથી અભિષેક કરવો જોઈએ.

જલપૂજા: શ્રી જિનેશ્વર ભગવાનનો અભિષેક ચિત્ર એટલે આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરનાર, પુણ્યના અંકુરોને પોષનાર, પાપના પંકજને શોષવી દેનાર કલ્પો છે. પરમાત્માના સર્વ અંગ પરથી પડતા આ ન્હવણ જળમાં પરમાત્મા તત્ત્વનો અર્ક ભળે છે. અને તેથી જ ગામ, નગરોમાં ભૂત, પ્રેત, પિશાચના ઉપદ્રવો દૂર કરવા, શાંતિક આદિ કાર્યો શાંતિસ્નાત્રની જલની ધારાવડીથી પાર પડે છે.

પાણી કેવું વાપરવું ?

વોટર વર્કસના એટલે હાલ નળના પાણીથી કરાતા અભિષેકોમાં લોખંડના પાઈપનો સ્પર્શ, કેમિકલ્સ વગેરેથી થતું કહેવાતું શુદ્ધિકરણ એક જ પાઈપલાઈન હોવાથી રજસ્વલા સ્ત્રીનો થતો સ્પર્શ વગેરે અનેકવિધ મુશ્કેલીઓ, અવિધિઓ સર્જાતી હોય છે. તેને દૂર કરવા દરેક દેરાસરે કૂવા

રાખવા જોઈએ અથવા વરસાદનું શુદ્ધ પાણી ટાંકાઓમાં સંઘરીને બાર મહિના રાખવું જોઈએ. આ આયોજન બધી જ જગ્યાએ શક્ય બની શકે તેમ છે અને આ વિષય થોડો હોવાથી અલગથી એક શ્રેણીમાં આના ઉપર પ્રકાશ પાડવામાં આવશે).

પરમાત્માનો અભિષેક પંચામૃતથી કરવો જોઈએ. દૂધ, દહીં, ઘી, શેરડીનો રસ (સાકર), પાણી અને અન્ય નિર્દોષ સુગંધી દ્રવ્યોથી કરવો જોઈએ. બે હાથે કળશ પકડીને ભગવાનને કળશ અડે નહીં તે રીતે મસ્તિષ્ક ઉપર અભિષેક કરવો જોઈએ. અભિષેક કરનારે મૌન રહેવાનું છે. મનમાં ભાવના ભાવવાની છે. સર્વ જીવોને ખમાવું છું. સર્વ પાપના મિચ્છામી દુક્કડં માંગુ છું અને તારું આ જન્મકલ્યાણક ઉજવતાં ઉજવતાં મારું પણ ચારિત્ર્ય અને કેવળજ્ઞાન ઉદયમાં આવે. (દિક્ષા કેવળને અભિલાષે, નિત નિત જિન ગુણ ગાવે).

અત્યારે જલપૂજા વખતે પહેલા દૂધની ધારા વખતે 'મેરુશિખર (મેરુશિખરે નવરાવે એ સાચું છે નહીં તો મેરુશિખરને નવરાવતા હોય તેવો અર્થ થાય) નવરાવે' અને પાણી વખતે 'જ્ઞાન કળશ ભરી આતમા' એ પ્રમાણે શ્લોકો બોલાતા હોય છે. ખરેખર તો ક્ષિરોદધિના પાણીનો રંગ સફેદ હોવાને કારણે દૂધથી અભિષેક થાય છે. દૂધથી પણ આવા પવિત્ર પાણીની કલ્પના કરીને જ પ્રક્ષાલ કરવાનો છે. ઉપરોક્ત બન્ને શ્લોકો તેમજ જળપૂજા આદિ શ્લોક દૂધના પ્રક્ષાલ વખતે જ બોલી શકાય છે અને છેલ્લે ચિકાશ આદિ દૂર કરવા એક ભાગ્યશાળી ચોકૂખા પાણીથી સર્વ અંગ ઉપર હાથ ફેરવી ભગવાનની શુદ્ધિ કરે છે. આ જલપૂજા જ એવી છે કે જેમાં અનંતગુણી પરમાત્માના પ્રદેશ પ્રદેશની પૂજા થાય છે. વળી, પરમાત્માના એક-એક પ્રદેશો અનંત અનંત ગુણો રહેલા છે. આ ગુણોનો સત્કાર એટલે દોષોનો દેશવટો નક્કી થઈ જાય છે.

વિશ્વની સર્વશ્રેષ્ઠ શક્તિઓના સમૂહ સંગઠનરૂપ એવા તીર્થંકર પરમાત્માનો દેવતાઓ પણ ૧ કરોડ ૬૦ લાખ કળશોથી અભિષેક કરે છે.

સઘળી ભૌતિક સામગ્રી અને આધ્યાત્મિક શક્તિના (કેવળજ્ઞાન) સમ્રાટ એવા મિહમાવંત પ્રભુના અભિષેકનું દૃશ્ય આ જગતનું સર્વોત્કૃષ્ટ શ્રેષ્ઠ દૃશ્ય છે. આ ભાવ ભળે ત્યારે સાધકના અંતરમાં પણ એક સંગીત વહે છે.

એક ગરીબ ભીલ રોજ ૧૨ વાગ્યે મંદિરમાં આવે. એક ટૂંકી પોતડી પહેરી હોય, હાથમાં ભાલો હોય અને મોઢામાં પાણીનો કોગળો ભરીને આવે અને કોગળા કરી એમના દેવનો અભિષેક કરે. દેવને સાક્ષાત્ ભગવાન માની અભિષેક કરે. પછી પાંચ મિનિટ શાંતિથી બેસે અને દેવ એ ભીલ સાથે વાતો કરે. એ દેવની ચોવીસ કલાક સેવા કરનાર પંડિતને એમ થાય કે મારી સાથે કેમ વાત નહીં કરતા હોય? અને આ ભીલ પાંચ મિનિટ આવે, મોઢેથી અભિષેક કરે છતાં દેવ એની સાથે વાત કરે છે? પંડિતની આ શંકાની પરીક્ષા થઈ અને બીજે જ દિવસે સવારે મંદિર ખોલ્યું તો તેમના દેવની જમણી આંખ ગુમ. પંડિત રડયો-કકળ્યો અને ઘણી શોધખોળ કરી પણ આંખ ન મળી. બપોરે ૧૨ વાગ્યે પેલો ભીલ કોગળો મોઢામાં ભરીને આવ્યો, જોયું ભગવાનની આંખ નથી. એક પળનો પણ વિલંબ કર્યા વગર પોતાની જમણી આંખમાં પોતાનો ભાલો મારીને આંખ ખેંચી કાઢી ભગવાનને આંખ લગાડી દીધી. દેવ પ્રસન્ન થયા. પંડિતને હવે સમજાયું કે દેવ એની સાથે કેમ વાત કરે છે?

અભિષેક પૂજા આપણી સર્વ વિપદાઓને ટાળી દશે દિશાઓની આકાંક્ષા પૂરી કરે છે. આજથી ૭૦-૮૦ વર્ષ પહેલા તળાજાની બાજુમાં આવેલા ટીમાણા ગામે ૧ યુવાન દંપતી રહે. પતિ ૩૨ વર્ષનો નવયુવાન. પત્ની રૂપરૂપના અંબાર સમી ૨૯ વર્ષની, રંભા અપ્સરાઓને પણ શરમાવે એવું એનું કામણ. બન્ને ઘણી-ઘણિયાણી મજેથી રહે, સુખે સંસાર ચલાવે. એકદા આ અભિષેક પૂજાનું મહત્ત્વ સાંભળી પત્નીને શ્રી શત્રુંજય મંડન શ્રી આદિનાથ ભગવાનના પ્રથમ અભિષેક કરવાનો ભાવ થયો. કારતક સુદ ૧૫ થી બન્ને જણા ૧૫-૨૦ કિ.મી. ચાલીને આવે. વહેલા ચડે અને અભિષેકની બોલી બોલે. એ જમાનામાં પણ હજારો રૂપિયાનું ધી થાય. પોતાના ગજા બહાર

જાય એટલે નિરાશ થઈ બન્ને પોતાને ગામ પાછા ફરે. ફરી પાછા બીજે દિવસે વહેલી સવારે નીકળી જાત્રા કરે પણ ધી હાથમાં નથી આવતું. પત્નીની ઉત્કંઠા વધતી જાય છે. પોષ સુદ પાંચમે તો પતિને ‘અલ્ટીમેટમ’ આપી દીધું કે હવે હું નહીં રહી શકું. પતિએ પણ ઘરવખરી વેંચીને પણ પત્નીની ઈચ્છા પૂર્ણ કરવાનો નિર્ણય કર્યો. ભગવાન પ્રત્યે એ જમાનામાં કેવો ઉત્કટ ભાવ હશે? બન્ને ઘણી-ઘણિયાણી વહેલા ઉપર ચડી ગયા અને સદ્નસીબે સામે બોલવાવાળું કોઈ નહીં. હજાર, બે હજાર રૂપિયામાં બોલી હાથમાં આવે તેમ હતું. બોલી બોલનારે જય બોલાવતા એક વાર, બે વાર પોકાર કર્યો અને ત્રણ વાર બોલવા જતો હતો, ત્યાં એક ભાઈ દોડતો આવ્યો અને ૫ હજાર મણ ધી બોલ્યો. ઘણિયાણી બેભાન જેવી થઈ પડી ગઈ. ઘણી સૂનમૂન થઈ ગયો. આ શું? હાથમાં આવેલો કોળિયો ઝૂંટવાઈ ગયો. પછી તો આખો સંઘ આવ્યો. ૭૦-૮૦ હજાર રૂા.માં સંઘપતિએ આદેશ લીધો. અભિષેકનો લાભ નહીં મળવાથી ઘણિયાણી લવારા કરે છે. સંઘપતિને આખી હકીકતથી વાકેફ કરવામાં આવે છે. તેણે દંપતી પાસે શરત મૂકી કે હું એક બાધા આપું તમે ત્યો તો પહેલો અભિષેક તમને કરવા દઉં. દંપતીના જીવમાં જીવ આવે છે. ગમે તે શરત મંજૂર છે પણ આજે આ પ્રભુના અભિષેક કરવાનો લ્હાવો અમને આપો. સંઘપતિની ઈચ્છાથી દંપતી જીવનભર માટે જથું વ્રત (અબ્રહ્મના સેવનનો ત્યાગ) સ્વીકારે છે.

આવા નાનકડા કામ માટે આવું મોટું વ્રત આપી દીધાથી સંઘપતિ હવે પછતાય છે. ઘણી-ઘણિયાણી અવર્ણનીય ઉલ્લાસથી અભિષેક કરે છે. કેસરપૂજાનું ધી પણ સંઘપતિનું હોવાથી સોનાની વાટકી હાથમાં પકડી આ બડભાગી દંપતીને વિનંતી કરે છે તમે જ લાભ ત્યો. દંપતી વળતી શરત મૂકે છે કે આ સંઘ અહીં પૂરો ન કરવો અને સકળ સંઘ અમારે ટીમાણા ગામ પધારો તો પહેલી પૂજા કરીએ. કોલ દેવાઈ જાય છે. સંઘ વાજતેગાજતે ટીમાણા ગામ બાજુ પ્રયાણ કરે છે. દંપતી ગામમાં દોડીને આગોતરી જાણ કરવા વહેલાં પહોંચે છે. ગામમાં આનંદ પ્રસરી જાય છે. ગામ આખું સંઘને

આવકારવાની તૈયારીમાં લાગે છે. ઢોલ-ત્રાંસા વાગે છે અને એજ સમયે આ દંપતીના ઘરે ખીલે બાંધેલી ગાય ગાંડી થઈ ભાગે છે. ખીલ્લો જ્યાંથી ઉખડ્યો ત્યાં સોનાના ચરુ નીકળે છે. ઘણિ-ઘણિયાણી ઘીના પૈસા પેઢીમાં જમા કરાવવા જાય છે. પેઢીના મુનિમે કહ્યું કે આ ઘીના પૈસા સંઘપતિ ભરી ગયા છે. ખૂબ રકઝકને અંતે આખરે એક જ ઘીના પૈસા બે વાર ભરાય છે. આજે પણ આણંદજી કલ્યાણજી પેઢીમાં આ સોનેરી ઈતિહાસ સુવર્ણાક્ષરે અંકાયેલો છે.

અભિષેક કરતાં કરતાં સમગ્ર વિશ્વના કલ્યાણની ભાવના કરીએ અને પ્રભુને ભાવવાહી રીતે વિનવીએ કે

“જય તાત તું, જગ માત તારો બાળ હું તુજને સ્તવું, સવિ જીવ થાયે શીવ એવી ભાવના દિલમાં ધરું.

તારી કૃપાએ ચૈત્યને પ્રતિમારૂપે પરમાણુઓ પરિણામ પામે શીઘ્રને એ ભાવના દિલમાં ધરું.”

નમણ જળ નાભિની નીચે ન લગાવવું. પગમાં ન આવે તે ધ્યાનમાં રાખવું. ઘરમાં અપવિત્ર સ્થાનોમાં ન છાટવું. પ્રક્ષાલ કર્યા પછી અંગલૂંછણાનું કામ પૂજારીને ન સોંપાય. ત્રણ અંગલૂંછણામાં પહેલું જાડું પછી પતલું અને ત્રીજું એનાથી પણ પતલું રાખવું. પહેલા કપડાંથી પાણી લૂંછવાનું. બીજાથી કાન, હાથના ખાડાવાળી જગ્યા પર બરાબર સાફ કરવાનું અને ત્રીજા અંગલૂંછણાથી ફરી સાફ કરી ભગવાનને ચમકીલા કરવાના. પાટલૂંછણું અલગ રાખવાનું. એનાથી પબાસણ વગેરે કોરા કર્યા પછી હાથ ધોઈ પછી અંગલૂંછણા હાથમાં લઈ હળવે હાથે અંગલૂંછણા કરવાના છે.

(૨) ચંદનપૂજા: શીતળ ગુણ જેમાં રહ્યો, શીતળ પ્રભુ મુખરંગ

આત્મશીતળ કરવા ભણી, પૂજો અરિહા અંગ.

ચંદનપૂજા કરતા ભાવના ભાવવાની છે કે હે પરમાત્મનું! આપે આપના આત્મામાં શીતલતા પ્રસરાવી. હે મારા નાથ! મારો આત્મા તો વિષયકષાયની અગનજવાળાઓથી સળગી રહ્યો છે. માટે ચંદનની શીતલતા

તને અર્પી હું આત્મિક શીતલતા, સૌરભતાની યાચના કરું છું. મારામાં ઉપશમભાવ અને પરોપકારભાવની શીતલતા પ્રગટે તેવી પ્રાર્થના કરું છું. પહેલાં વિલેપનમાં બરાસ ઘસવામાં આવતું. આજકાલ આ બરાસ બધા સિન્ધેટિક આવે છે. તેથી ભગવાન ઉપર વિલેપન કરતી વખતે ભગવાનને ગરમ પડે છે. ઘણીવાર તેમાં ભળેલા કેમિકલ્સથી ભગવાન ઉપર લાંબાગાળે કાણા પડી જવાની પણ સંભાવના રહે છે. તેથી શુદ્ધ - ઓરિજનલ બરાસ જ વાપરવું. અવેજમાં માત્ર સુખડ ઘસીને પણ વાપરી શકાય. હવે કેસરથી નવઅંગે પૂજા કરવાની છે. કેસરમાં ડાયમંડના ગ્લાસથી જોઈએ તો ચોમાસામાં ભેજને હિસાબે નાની નાની જીવાતો ઘણીવાર દેખાતી હોય છે. તેથી ખાસ ઉપયોગ રાખી કેસર વાપરવું. ભીના હાથે કેસરને અડવું નહીં. વાટેલું કેસર નખમાં ભરાઈ ન રહે તેનું ધ્યાન રાખવું તેમજ નખ એ આપણા શરીરનો એકજાતનો મળ છે. તેથી કેસરમાં આંગળી બોળતી વખતે નખ અડી ન જાય તેનો ખ્યાલ રાખવો.

સૌ પ્રથમ મૂળનાયકની પૂજા કરવી. કારણે અન્ય ભગવાનની પહેલા કરવી પડે તો કોઈ દોષ નથી. પણ વહેવારમાં પણ આપણે ઘરના વડીલને પહેલા પગે લાગીએ છીએ તેમ જ મૂળનાયક હોય એની પહેલા પૂજા કરી લેવી. (કોઈ કારણે કદાચ ન થઈ શકે તો - બે વાટકી રાખવી જેમાં મૂળનાયક માટે થોડું અલગ કેસર રાખી લેવું અને એ કેસરથી મૂળનાયકની પૂજા કરવી.

પંચઘાતુને કે સિદ્ધચક્ર ભગવાનને પૂજા કર્યા પછી પણ અન્ય કોઈ મોટા ભગવાનની પૂજા કરવામાં દોષ નથી લાગતો. સિદ્ધચક્રના ગદ્દામાં આવતા સાધુભગવંતને કારણે બધાને શંકા થાય છે કે તો પછી અરિહંતને કેવી રીતે પૂજી શકાય? પણ ખરેખર સાધુભગવંત એ નવપદજીના ભાગરૂપે છે. નવપદજી પોતે જ ભગવાનસ્વરૂપ છે. ખુદ તીર્થંકરો પણ નવપદજીનું ધ્યાન ધરીને તીર્થંકર બનતાં હોય છે તેથી સિદ્ધચક્ર ભગવાનને પૂજા કર્યા પછી મોટા ભગવાનની પૂજા કરવામાં કોઈ બાધ નથી.

ઘણાં અષ્ટમંગલની પૂજા કરે છે. પૂજા 'શ્રાદ્ધદિન કૃત્ય'માં અક્ષતથી અષ્ટમંગલ આલેખવાનું લખ્યું છે. અષ્ટમંગલમાં દર્પણ, ભદ્રાસન, વર્ધમાન, શ્રીવત્સ, મીનયુગલ, કળશ, સ્વસ્તિક અને નદાવર્તના ચિન્હોને પહેલા ચોખાથી આલેખતા, ધીમે ધીમે લાકડાના પાટલામાં કાણા રાખવામાં આવ્યા. જેમાં ચોખા પૂરી દેવાથી આવા આકારો થઈ જતાં, પછી ઘાતુના મોટા પાટલા આવ્યા અને હવે નાની પાટલીઓ આવી ગઈ. તેથી અષ્ટમંગલની પૂજા નહીં પણ તે પાટલી ઉપર ચોખા મૂકવાના. પાટલા ઉપર બે ખૂણે ચંદનના થાપા દેવા અને ફૂલથી અષ્ટમંગલને વધાવવા. તીર્થંકરની માતાને આવતા ૧૪ સ્વપ્નોની જેમ આ અષ્ટમંગલ પણ મહામંગલકારી છે.

નવ અંગ સિવાય હથેલી કે લાંછન ઉપર પૂજા કરવાની જરૂર નથી જણાતી. હથેળીમાં સોનાનું બિજોરું, શ્રીફળ, સોપારી, નાગર વેલનું પાન, રૂપાનાણું મૂકવું. ભગવાનનું હસ્તકમળ ક્યારેય ખાલી ન રાખવું. પુરુષોએ દ્વારની જમણી બાજુથી અને સ્ત્રીઓએ ડાબી બાજુથી મંદિરમાં પ્રવેશ કરવો જોઈએ. ગભારામાં કશું જ બોલાય નહીં. પ્રક્ષાલ કે પૂજા કરતી વખતે પણ પ્રગટ દુહા ગવાય નહીં - મનમાં ધારણા કરી ભાવના ભાવતા જવાની. પૂજા કરતી વખતે શરીર ખંજવાળવું નહીં. છીંક, બગાસું, ઊધરસ, ખોંખારો ખાવો નહીં. વાછૂટ કરવી નહીં. જોકે આવી હાજતોની શંકા થાય ત્યારે તેને રોકવી પણ નહીં અને જિનમંદિરની બહાર નીકળી જવું.

પ્રભુપૂજામાં વધેલું કેસર અન્યને આપી શકાય, પરંતુ અધિષ્ઠાયક દેવોની પૂજા કરેલું કેસર અન્યને ન આપી શકાય. અધિષ્ઠાયક દેવો માટે તે ગોખલામાં પહેલેથી જ અલગથી વાટેલા કેસરની વાટકી મૂકી રાખવામાં આવી હોય તો કપાળ ઉપર ચાલ્લાંરૂપે પ્રણામ કરવા દ્વારા પૂજા કરી શકાય.

ભગવાનના કુલ ૯ અંગે પૂજા કરવાની છે પણ તિલક ૧૩ કરવાના છે. અનામિકા આંગળી અન્ય કોઈ ઉપયોગમાં નથી આવતી. તેથી તેના દ્વારા થતી પૂજામાં સંવેદનો હૃદય સુધી જાગે છે.

(૧) જમણા / ડાબા અંગૂઠે: 'જળ ભરી સંપૂટ પત્રમાં, યુગલિક

નર પૂજંત,

ઋષભ ચરણ અંગૂઠે, દાયક ભવજલ અંત.'

અંગૂઠાનો સ્પર્શ થતાં જ ૧૦૦૦ વર્ષના ઉપવાસનું ફળ મળે છે. ચરણનો સ્પર્શ એ વિનય છે જે ધર્મનું મૂળ છે. કોઈપણ વસ્તુના છેડામાંથી એનો પાવર વહે છે. આ એજ ચરણ છે જેના સ્પર્શમાત્રથી મેરુ પર્વત ઘણાઘણી ઊઠ્યો, જેના ચરણમાં ૬૪ ઈન્દ્રો, અસંખ્ય દેવ-દેવીઓએ, ચક્રવર્તીઓએ, બળદેવોએ, વાસુદેવોએ અને મોટા મોટા રાજ રાજેશ્વરીઓએ મસ્તક ઝૂકાવ્યા છે. તેવા ચરણના સ્પર્શમાત્રથી મારા રોમેરોમમાં આપનામાંથી છૂટી રહેલા શુભ પરમાણુઓ સંકાંત થાઓ.

આપના ચરણકમળની પૂજા જગતના જીવોના ભવોનો અંત કરનારી છે એવા હે નાથ જય પામો, જય પામો. ઋષભદેવ ભગવાને કેવળજ્ઞાન પામ્યા પછી ૧ લાખ પૂર્વ (૧ પૂર્વ ઇં ૭૦૫૬૦ અબજ) વર્ષ (ઇચ્છસ્થ અવસ્થાના ૧૦૦૦ વર્ષ બાદ કરતા) સુધી આ ભૂમિ ઉપર વિચરીને રોજ બે-બે પ્રહર દેશના આપી. ભરતના ઘરે બેસી રહ્યા હોત તો પણ કેવળજ્ઞાન પાછળ મોક્ષ નિશ્ચિત હતો. છતાં અમારા ઉપર ઉપકાર કરવા આપે આ વિશ્વવસુંધરાને પાવન કરી. પ્રદેશે પ્રદેશે પ્રશમને ધારણ કરનાર એવા આપના સ્પર્શનથી હું સ્પર્શરહિત અર્થાત્ અતીન્દ્રિય, અદેહી, શુદ્ધ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરું એવી પ્રાર્થના કરું છું.

(૨) જમણા તથા ડાબા ઠીંચણે (જાનુએ): 'જાનુબળે કાઊસ્સગ્ગ રહ્યા, વિચર્યા દેશ-વિદેશ,

ખડા ખડા કેવળ લહું, પૂજો જાનું નરેશ.'

કેવલ્ય પ્રાપ્તિ સુધી ઋષભદેવ ભગવાન ૧૦૦૦ વર્ષ સુધી અને વીરપ્રભુ ૧૨૧૧ વર્ષ સુધી પલાઠી વાળીને બેઠા નથી. ઋષભદેવ ભગવાને ૧૦૦૦ વર્ષમાં માત્ર ૨૪ કલાકની અને વીરપ્રભુએ ૧૨૧૧ વર્ષમાં માત્ર ૪૮ મિનિટની ઊંઘ લીધી. હયમયી જવાય, એવી આ સાધના છે. પૂજા કરતા ભાવ કેમ ન આવે? આવી સમતા અને સહનશીલતા અમારામાં પણ

પ્રગટો આ એજ જાનુ છે જેનાથી પ્રભુ આપે વિરાસન, ગોદોહિકા આસન વગેરે ધારણ કરી કૈવલ્યજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ કરી છે. આપના જાનુની પૂજાથી અમને આવી સાધના કરવાનું બળ મળે આવા સૌભાગ્યની પ્રાપ્તિ થાય તેવી હું અરજ કરું છું.

(૩) કાંડા ઉપર ‘લોકાંકિત વચને કરી, વરસ્યા વરસી દાન,

કર કાંડે પ્રભુ પૂજતા, પૂજો ભવિ બહુમાન.’

જગત આખામાંથી આવો એક ફિરસ્તો શોધી આપો જેણે સંન્યાસ/દીક્ષા સ્વીકાર્યા પહેલાં આવું દાન કર્યું હોય. પ્રભુ આપે રોજના ૧ કરોડ ૮ લાખ સોનેયાને હિસાબે સંયમ અંગીકાર કરવા પહેલાના એક વર્ષમાં કુલ ૩૮૮ કરોડ ૮૦ લાખ સોનેયાનું દાન કર્યું. ધન્ય આવા દાનેશ્વરી હાથ જેનાથી જગતની યાચકતા નાશ પામી છે. જેણે દાન લેતા આપનો સ્પર્શ થયો છે તેઓના ૬ માસના જૂના રોગો નાશ પામ્યા છે. ભાવથી આપના દાનને લેનારાને સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત થયું છે. ચારિત્ર્ય એ શીલ ધર્મ એની પહેલા દાન ધર્મ કરનારા હે પ્રભુ મુજને એવું જ્ઞાનનું દાન આપજો કે મારે માંગવાનું કંઈ રહે જ નહીં.

આ એજ વરદહસ્ત છે જેના આશિષની વૃષ્ટિ થતાં દૃઢપ્રહારી, ચંડકૌશિક જેવા પાપાત્માઓનું પણ કલ્યાણ થયું છે. આ એજ સિદ્ધહસ્ત છે જેણે ગણધર ભગવંતો ઉપર વાસક્ષેપની વૃષ્ટિ કરી ધર્મતીર્થની સ્થાપના કરી છે. આ એજ પુણ્યહસ્ત છે જેના દ્વારા સેંકડો મુમુક્ષોને રજોહરણનું દાન થયું છે. તોરણોથી જયારે નેમકુમારનો રથ પાછો વાળ્યો ત્યારે રાજુલે પ્રતિજ્ઞા કરેલી કે હે, નાથ! ભલે આપે આપનો મંગળહાથ મારા હાથમાં ન આપ્યો. એ પરમપવિત્ર હસ્તને હવે હું માથા પર મૂકાવીને જ રહીશ.

હૈ પ્રભુ! આપના હસ્તકમલની પૂજનાથી મારી કૃપણતા દૂર થાય અને ઉદારતા આવે. મારી પરિગ્રહની આસક્તિ દૂર થાય અને મારો ધનનો મોહ નાશ પામે.

(૪) બે વૃષભ સ્કંધો (ખભ્ભા) : માન ગયું દોય હંસથી, દેખી વીર્ય

અનંત,

ભુજાબળે ભવજલ તર્યા, પૂજો ખંત મહંત.

ક્રોધ, માન, માયા, લોભનું એડ્રેસ, એનું સ્થાન, ખભ્ભા પર છે. માણસ અહંકાર બતાવવા ખભ્ભાઓ ઊછાળે છે. જઘન્યથી ૧ કોડ દેવતાઓ આપની સેવામાં હાજર હોય, ૬૪ ઈન્દ્રો આપની સેવા કરતા હોય કે ખુદ જમાલી જેવા આપની સમક્ષ બંડ પોકારતા હોય છતાં આપ સાગરવર ગંભીરા જ રહો છો. અનાદિકાળનું અભિમાન આપે ફગાવી દીધું. અનંત શક્તિના માલિક છતાં ગોશાળા સામે કે કાનમાં ખીલા ઠોકનાર ખેડૂત સામે આપે હરફ પણ નહીં ઊચ્ચાર્યો. નહીં તો આપની શક્તિ કેવી છે? કહેવાય છે કે ૧૫ ગાય કરતાં ૧ બળદનું બળ વધારે; ૨૦ બળદ કરતાં ૧ પાડાની તાકાત વધારે; ૫૦૦ પાડા કરતાં ૧ હાથીની તાકાત વધારે; ૧૫ હાથી કરતાં ૧ સિંહની તાકાત વધારે; ૧૦ લાખ સિંહ કરતાં એક અષ્ટાપદ નામના પ્રાણીની તાકાત વધુ. (અહિં જોવા ન મળે. મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જોવા મળે છે); ૧૦ લાખ અષ્ટાપદ પ્રાણી કરતા ૧ સામાન્ય દેવની તાકાત વધુ, અસંખ્ય દેવોની તાકાત કરતા ૧ ઈન્દ્રની તાકાત વધુ અને અનંતા ઈન્દ્રોની તાકાતને અનંતી ગુણીએ તેનાથી અનંતગણી વધુ તાકાત આપના અંગૂઠામાં છે. છતાં, આપ શાંત રહ્યા, પ્રશાંત રહ્યા, ઊપશાંત રહ્યા. અને અમે તારા ભક્ત છતાં અમારા કષાયો દૂર નથી થતા.

‘તુજ ગુણ રાગ ભર હૃદયમે, કિમ વસે દુષ્ટ કષાય રે’

પ્રભુ જે હૃદયમાં તારા પ્રત્યેનો રાગ હોય ત્યાં કષાય હોતા જ નથી. આપ દયા કરીને આપના ઉપર અપાર પ્રીતિ ઉપજાવી કષાય મુક્તિ આપો. અભિમાન આવે એવું મારે માન નથી જોઈતું. તારું ધ્યાન કદી ન ભૂલાય એવું જ્ઞાન જોઈએ છે.

આપે આપના વૃષભ સ્કંધો ઉપર જગતના તમામ જીવોને મુક્તિએ પહોંચાડવાની જવાબદારી લીધી છે. હવે મારી જવાબદારી તારા હાથમાં છે. પ્રભુ! તારા ખભ્ભાની પૂજા કરતાં કરતાં અમારા પણ અહંકાર નષ્ટ થાઓ.

વિનયગુણની પ્રાપ્તિ થાઓ.

(૫) મસ્તક શિખા : સિદ્ધશીલા ગુણ ઊજળી, લોકાંતે ભગવંત,
વસિયા તેણે કારણ ભવિ, શિરશિખા પૂજંત.

ભવારણ્યમાં ભટકી રહેલા પ્રાણીઓને મુક્તિનગરે સહીસલામત લઈ જનારા મહાસાર્થવાહ. જન્મ, જરા અને મૃત્યુની ભીષણ શૃંખલા ભેદીને અક્ષય અમરપદે આરૂઢ થનારા હે જગન્નાથ આપ જય પામો, જય પામો.

આ એ જ મસ્તક છે જેમાં વિશ્વકલ્યાણની ભાવના ઠાંસી ઠાંસીને ભરેલી છે. સહુ પ્રત્યેનો મૈત્રીભાવનો અવિરત સ્ત્રોત, ધર્મધ્યાન, શુકલધ્યાનની ધારાઓ વહી રહી છે. આપના ઉત્તમ ગણાતાં સર્વે અંગોમાં ઉત્તમોત્તમ અંગ આપનું મસ્તિક છે. આપે સહનશીલતાનો ગુણ એવો વિકસાવ્યો કે સંગમ ઉપર પણ આપે બે આંસુ વહાવ્યા. દુઃખનો સામનો નહીં, આપે સહર્ષ સ્વીકાર કર્યો. કમઠ ઊપસર્ગ કરે કે ઘરણેન્દ્ર સેવા કરે (પ્રભુસ્તુત્ય મનોવૃત્તિ) બન્ને પ્રત્યે આપે એકજ સરખો ભાવ રાખ્યો. (નહિ રાગ, નહિ દ્વેષ લગીરે, જેને સર્વ સમાન, એવા છે વિતરાગી જગમાં જિનેશ્વર ભગવાન.) આપના પ્રભાવે મારા દુષ્ટ વિચારો નાશ પામો. મારું મસ્તક આપને ચરણે નમાવીને વિનંતી કરું છું કે આ પૂજાને પ્રભાવે મારો પણ સિદ્ધશીલામાં વાસ થાઓ.

(૬) લલાટ: તીર્થંકર પદ પુણ્યથી, ત્રિભુવન જન સેવંત,

ત્રિભુવન તિલક સમા પ્રભુ, ભાવ તિલક જયવંત.

હે, પ્રભુ! આ એજ લલાટ છે જેમાં આખાય વિશ્વના ભગવાન બનવાના લેખ લખાયા હતા. જેના આજ્ઞાયકના પ્રભાવે ત્રણે ભુવનમાં આપની આણ પ્રવર્તે છે એવા આપશ્રી ત્રૈલોક્ય લક્ષ્મીના તિલકસ્થાને છો.

ઈન્દ્ર, ચન્દ્ર, રવિ, ગિરિ તણા, ગુણ લહીં ઘડીયું અંગ લાલ રે, ભાગ્ય કિહા થકી આવીયું અચરિજ એહ ઊતંત્ર લાલ રે... જગજીવન જગ વાલ હો.

હે પ્રભુ, ઈન્દ્ર પાસે ઐશ્વર્ય છે તે ચન્દ્ર, રવિ, ગિરિ પાસે નથી. ચન્દ્ર પાસે શીતળતા, રવિ પાસે તેજ, ગિરિ પાસે અડગતા વગેરે ગુણો અન્યોની પાસે નથી. આપે આ બધાના શ્રેષ્ઠ ગુણો લઈને આપનું અંગ બનાવ્યું છે.

અમને તો આશ્ચર્ય થાય છે કે આપનું આવું મોટું ભાગ્ય કેવી રીતે થયું ?

જેમ કન્યા પતિને તિલક કરીને પોતાની જવાબદારી સોંપે તેમ તમારે લલાટે તિલક કરું છું. મારા ચારિત્ર્યની, મારા મોક્ષની જવાબદારી હવે તમને સોંપું છું. દમયંતિએ પૂર્વ ભવે લલાટની રત્નતિલકથી પૂજા કરી તેથી તેના લલાટમાંથી રત્ન જેવો પ્રકાશ નીકળતો હતો. આપની આ લલાટની પૂજાના પ્રભાવે મારા લલાટમાં પણ કેવળજ્ઞાનનો પ્રકાશ વહો.

(૭) કંઠ પ્રદેશ: સોલ પ્રહર પ્રભુ દેશના, કંઠે વિવર વર્તુલ,

મધુર ધ્વનિ સુરનર સુણો, તીણો ગળે તિલક અમૂલ.

એક સ્તવનમાં સરસ મજાની વાત કહી છે. ‘રૂડી ને રઢિયાળી રે, વીર તારી દેશના રે.’ ભગવાનની વાણીની મીઠાશ એવી હોય છે કે સાકર, દ્રાક્ષ વગેરેની મીઠાશ એની પાસે ફીક્કી પડી જાય છે. ભગવાનની વાણી જોજનગામિની હોય છે તેમજ માલકોંશ રાગમાં વહેતી વાણીની મીઠાશનું વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે કે એક ડોશીમા ૮૦ વર્ષના ત્રણ દિવસથી ભૂખ્યા હતા. લાકડા લેવા તેની વહુએ ત્રીજે દિવસે બપોરે ફરી-ફરીને મોકલ્યા. ડોશી માંડ-માંડ લાકડા કાપી માથે ભારો લઈ આવી અને એક લાકડું નીચે પડ્યું. એ લાકડું નીચે પડ્યું અને એ લેવા ડોશીમા નીચે વળ્યા અને ભગવાનની વાણી શરૂ થઈ અને નીચે વળેલી ડોશી ત્રણ કલાક એમને એમ વાંકી વળેલી ઊભી રહી અને ભગવાનની વાણી સાંભળતી રહી એટલી મીઠાશ આ વાણીમાં હતી.

મેઘધારા સમ ગંભીર, પાપ દાવાનળને શમાવતી પુષ્કરાવર્ત મેઘસમાન પાંત્રીસ ગુણયુક્ત વાણીનો પ્રભાવ એવો છે કે દરેકને એની ભાષામાં સમજાય એટલું જ નહીં પણ આ વાણી જે સાંભળે તે દરેકને તેના ક્ષયોપશમ પ્રમાણે સમજાય. જેમકે એક ભીલની ત્રણ પત્ની હતી. એકે કહ્યું, મને ખાવું છે. બીજાએ કહ્યું, મને પાણી પીવું છે, તરસ લાગી છે. ત્રીજાએ કહ્યું, મને સારું સંગીત સાંભળવું છે. ભીલ બોલ્યો ‘સરોનાસ્તિ’ અને ત્રણેય પત્નીઓને થયું અમને જવાબ મળી ગયો. સરો એટલે બાણ નથી તો શિકાર કરી તને

ખવડાવવું કેવી રીતે ? સરોનો અર્થ સરોવર પણ થાય તેથી તને પાણી કંઈ રીતે પીવડાવવું. સરોનો અર્થ સુર પણ થાય કે મારા ગળે સુર નથી તેથી સંગીત કેવી રીતે સંભળાવવું ? અને ત્રણેય પત્નીઓ આ એક જ ‘સરો નાસ્તિ’ના જવાબથી સમજી ગઈ. એમ ભગવાન એક જ વાક્ય બોલે અને સહુને પોતાના ક્ષયોપશમ પ્રમાણે સમજાય. ભગવાન તારા આવા કંઠની પૂજા કરતા અમે ભાવીએ છીએ કે અમારી વાણીમાંથી પણ અવર્ણવાદ (ટીકા-નિંદા), કર્કશતા, દુષ્ટતા, ઉગ્રતા, મોર્ષર્યતા નાશ પામો.

હે, કામઘટ ! આ એજ કંઠ છે જેમાંથી જગત કલ્યાણકારિણી ધર્મદેશનાનો સ્ત્રોત વહ્યો. જેનું પાન બાર પષંદાએ કર્યું: હે, કલ્પવૃક્ષ ! આ એજ કંઠ છે જેમાં માલકૌંશ આદિ ૬૪ હજાર સંગીતના સુર ૧૬ પ્રહર સુધી સતત અવિરતપણે વહેતા રહ્યા. હે, કામકુંભ ! આ એજ કંઠ છે જેમાંથી ત્રિપદી, નવતત્ત્વ, દાન, શીલ, તપ, ભાવ, ધર્મનું જ્ઞાન વિશ્વને સંપ્રાપ્ત થયું.

હે, કામવિજેતા ! આ એજ કંઠ છે જેમાંથી ક્યારેય પાપ દુષ્ટ, અસત્ વચન નથી નીકળ્યું. હે, કામધેનુ ! તારા કંઠની પૂજાથી મને આવતે ભવે જ ‘તારી વાણીનું પાન’ કરવાનો અવસર પ્રાપ્ત થાય તેવી હું પ્રાર્થના કરું છું.

(૮) હૃદય પ્રદેશ: હૃદયકમળ ઉપશમબળે બાળ્યા રાગ ને રોષ

હિમ દહે વન ખંડને, હૃદય તિલક સંતોષ

ભગવાનના હૃદયની પૂજા કરતા ભાવના ભાવવાની છે કે હે ભગવાન આપે વિશ્વના સર્વજીવો પ્રત્યે ઉપશમ ભાવ દાખવ્યો. આપે રાગ-દ્વેષના મૂળિયા બાળીને સાફ કરી નાખ્યા છે. આપે કોઈના હૃદયને દુભાવનારો ભાવ મનથી પણ નથી ભાવ્યો. આપના હૃદયે પૂજા કરતાં મારી માયારૂપી નાગણો દૂર થાય, મારા દુર્ભાવો નાશ પામો. મારા હૃદયમાં પણ નિર્મળતા અને નિષ્કપટતા પ્રગટો. વિશ્વના સર્વજીવો પ્રત્યે વાત્સલ્ય પ્રગટે એવું મને બળ આપો. ભંતે ! એક વાર એટલું કહી દો કે તારા હૃદયમાં હું અને મારા હૃદયમાં તું.

(૯) નાભિ પ્રદેશ: રત્નત્રયી ગુણ ઉજળી સકલ સુગુણ વિખ્યાત નાભિકમળની પૂજના કરતા અવિચળ ઠામ.

હે પરમાત્મનું ! આ એજ નાભિ છે જ્યાં સકલ વિશ્વનો મૂલાધાર કેન્દ્રસ્થાને છે. જેમાં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર્ય વગેરે રત્નત્રયી આદિ અનંત ગુણોનો વિશ્રામ છે.

એજ પ્રદેશો છે જ્યાંથી આપે કુંડલિનીનું ઊત્થાન, અંસપ્રજ્ઞાત સમાધિ, યોગસાધના, ગ્રંથિભેદ, ક્ષપકચ્રેણી અને કેવળજ્ઞાનની સાધનાની શરૂઆત કરી.

તમારા જેવા જ મારા શુદ્ધાતિશુદ્ધ આઠ આત્મપ્રદેશો છે. મારી નાભિ નીચેના ભાગમાં જે પ્રત્યેક આત્માની અંદર પરિપૂર્ણ શુદ્ધ હોય છે. સિદ્ધ પરમાત્મા જેવા જ. ત્યાંથી જ મારી સાધનાની શરૂઆત થાઓ અને મારા સર્વ આત્મપ્રદેશો ધીરે ધીરે આપના જેવા શુદ્ધ અને સ્વચ્છ બનો. આપ કોડપિત છો, હું કોડિપતી છું. બસ ! હું આપના જેવો બની જાઉં એવી વિનંતી પણ નાભિના અતલ ઊંડાણમાંથી જ કરી રહ્યો છું. હે નાથ ! મારા પર કૃપા કરો.

(૫) દીપક પૂજા: દ્રવ્ય દીપ સુવિવેકથી, કરતાં દુઃખ હોય ફોક, ભાવ પ્રદીપ પ્રગટ હુએ, ભાસિત લોકાલોક.

હે પરમાત્મનું ! મારા અંતરમાં કેવળજ્ઞાન રૂપી ભાવદીપક પ્રગટાવ. મારા અજ્ઞાનના અંધકાર ઊલેચાઈ જાઓ. પવિત્ર રૂ વડે શુદ્ધ ધી-ગોળ વગેરે ઉત્તમ દ્રવ્યો ભેળવીને થાળીમાં ભગવાનની જમણી બાજુએ દીપક પૂજા કરવાની છે. ઘણી જગ્યાએ દીપક ધરવાનો (હલાવવાનો નહીં) કહ્યું છે.

શુદ્ધ ધીના દીવાની સુગંધ ચિત્તમાં પ્રસન્નતા લાવે છે અને દેવતત્ત્વનો વાસ થાય છે. સામે પક્ષે ઈલેક્ટ્રીસીટીની લાઈટ, બલ્બ વગેરેથી અનેકવિધ આશાતનાઓ અને નુકસાન થાય છે. (આ વિષય અલગથી ચર્ચવામાં આવશે). હે, ભગવાન ! આપની દીપક પૂજાથી મને નિર્મળ કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાઓ.

મારા વિકારી અને વિનાશી ભાવો નાશ પામો.

(૬) અક્ષત પૂજા: શુદ્ધ અખંડ અક્ષત ગ્રહી, નંદાવર્ત વિશાળ,
પૂરી પ્રભુ સન્મુખ રહી, ટાળો સકળ જંજાળ

અક્ષત એટલે જેનો નાશ નથી, જેમ છડાવેલા ચોખા ઊગાડવામાં આવે તો ઊગતા નથી એમ અનાદિકાળથી સંસારમાં ભટકતાં મારા ભવો જે ચાલ્યા કરે છે તે નાશ પામો. તેની પરંપરા ન રહો. ફરી ફરી મારે જન્મમરણની જંજાળમાં ફસાવું ન પડે. મગ-ઘઉં વગેરે ફરીથી ઊગે છે, ચોખા ફરીવાર ઊગતા નથી માટે ચોખાથી સાથિયો કરવાનો છે.

ભાવનગરના એક ભાઈ રોજ ૨ કલાક ડાયમંડના ગ્લાસથી અખંડ અક્ષત શોધે છે અને સુંદર સાથિયો કરે છે. આ બે કલાક એ ભગવાનની પૂજામાં જ ગાળ્યા હોય તેમ માને છે. સાથિયાના ૪ પાંખડા ચાર ગતિરૂપ છે તેમાંથી છૂટવા દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર્યની આરાધના કરવા દ્વારા સિદ્ધશીલાની પ્રાપ્તિ કરવાની છે. સાથિયા જેટલી સાઈઝની જ સિદ્ધશીલા કરવી. સિદ્ધશીલા ઉપર ગોળ મીંડું નહીં પણ સીધી લિટી દોરવી. સાથિયો વગેરે અનામિકા આંગળીથી કરવા. ચોખા સાફ કરી મૂકવા નહીં તો ધનેડા વગેરે જીવો એમાં આવે છે.

(૭) નૈવેદ્ય પૂજા: અણાહારી પદ મેં કર્યા, વિગ્રહ ગઈ અનંત

દૂર કરી તે દિજીએ, અણાહારી શીવસંત.

આ શ્લોકમાં આવતો 'વિગ્રહ' શબ્દ એટલે મિઠાઈ નહીં પણ વિગ્રહ છે. એક આત્મા એક ભવમાંથી બીજા ભવમાં જતાં જે ૨-૩ સમયનો ટાઈમ લે છે તેને વિગ્રહ કહેવામાં આવે છે. આ વિગ્રહના સમયમાં એ આહાર ગ્રહણ નથી કરતો. નહીં તો મૃત્યુ પામે ત્યાં સુધી ગ્લુકોઝ અને જન્મતાની સાથે ગર્ભમાં આવતાં જ ઊદરમાંથી આહાર ગ્રહણ કરવાનું શરૂ કરે છે. પણ વચ્ચેના સમયમાં જ્યારે આહાર નથી ગ્રહણ કરતો ત્યારે તેવો વિગ્રહનો સમય અત્યાર સુધીમાં અનંતા જન્મમરણને કારણે અનંતો પસાર થઈ ગયો. હે ભગવાન! તારી નૈવેદ્ય પૂજા કરતા હવે આ વિગ્રહનો સમય પણ મારો

પૂર્ણ કરી દે અને કાયમ માટે અણાહારી બનાવી મારો સિદ્ધશીલામાં વાસ કરાવી દે તેવી મારી નમ્ર અરજ છે.

નીચેની પૂજાઓ પણ મહાફળને આપનારી કહી છે.

'અશન' એટલે દૂધપાક, પૂરી, કંસાર, રાંધેલા ભાત, દાળ-શાક વગેરે.

'પાન' એટલે લીંબુ સરખત, તજ-લવીંગ- સાકરનું પાણી, કાચી કેરી, કેસરનું સરખત.

'ખાદિમ' એટલે શ્રીફળ, નારંગી, મોસંબી, ફળ-ફળાદિ દ્વારા પૂજા.

'સ્વાદિમ' તજ-લવીંગ, નાગરવેલના પાન, એલચી-સોપારી આદિ આ ચાર પ્રકારે પૂજા કરવાથી વિશિષ્ટ લાભો મળે છે. ઘરમાં બનતી નવી મિઠાઈ કે જમણવાર વખતે અથવા રોજ એક થાળી ભરીને ભગવાનને આ થાળી ચડાવવી જોઈએ. ઉત્તમ તાજા દ્રવ્યોથી ભગવાનની પૂજા કરવી જોઈએ. ટાઈમ વિતેલી મિઠાઈ નહીં વાપરવી જોઈએ. તેમજ બજારું મિઠાઈમાં વપરાતા ઘી વગેરેમાં પ્રાણીજ પદાર્થ આવવાની પૂરી શક્યતા હોવાથી બજારમાંથી લાવેલ મિઠાઈ ભગવાનને નહીં ચડાવવી જોઈએ.

નૈવેદ્ય પૂજા આદિ દ્વારા પ્રભુનો સત્કાર કરવાનો છે અને અંતે ભાવપૂજા દ્વારા પ્રભુનું સન્માન કરવાનું છે.

નિર્વેદ એટલે વેદ વગરનું. પાંચ ઈન્દ્રિયોની અંદરની આસક્તિ તોડવાનું કામ નૈવેદ્ય પૂજા કરી આપે છે. એક ભાઈને ખાવાની લાલસા ખૂબ સતાવે. તેમને એક આચાર્ય ભગવંતે ટૂંકો આપ્યો કે ૫૦ કી. બુંદીના લાડવાનો ૧ મોટો લાડવો બનાવીને ભગવાનને ચડાવી દયો અને ખરેખર! સહુના આશ્ચર્ય વચ્ચે આ પૂજા દ્વારા એમની રસનેન્દ્રિય ઉપર જબરો કાબૂ આવી ગયો.

બજારું પીપરમીટ, ચોકલેટ વગેરે ન મૂકવા. તેમાં પણ સિન્થેટીક કલરો, અભક્ષ્ય પદાર્થો આવવાની પૂરી શક્યતાઓ રહેલી હોય છે. આ પૂજા કર્યા પછી નૈવેદ્ય વગેરે એવી જગ્યાએ મૂકવા જોઈએ જેથી કીડી મકોડાની જયણા બરોબર થાય.

(૯) ફળ : ઈન્દ્રાદિક પૂજા ભણી, ફળ લાવે ધરી રાગ

પુરુષોત્તમ પૂજા કરી, માંગે શિવફળ ત્યાગ.

વૃક્ષનું અંતિમ સંપાદન ફળ છે તેમ આપની ફળપૂજાના પ્રભાવે મને પણ આ સંસારના અંતિમ લક્ષ્ય રૂપી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાઓ. ઉત્તમ જાતિના, કોહવાયા વગરના ફળો ચડાવવા. તુચ્છ ફળો નહીં ચડાવવા, હાથમાં નહીં પણ થાળીમાં રાખવા પૂર્વક વિધિપૂર્વક ફળપૂજા કરવી. પૂજાના દ્રવ્યો નાભિનીચે નહીં લાવવા. થાળીમાં શુદ્ધ કપડાથી ઢાંકીને લઈ આવવા ઊચિત લાગે છે.

અનાદિકાળથી આ જીવે દેહાત્મબુદ્ધિ અને પુદ્ગલમાં સુખબુદ્ધિ ધારણ કરીને સદા ઈન્દ્રિય અને દેહને ગમતું ભૌતિક સુખ જ માંગ્યું છે. આપના દર્શન પૂજનથી મારી આંખો હવે ખુલી છે. જેથી મારી ભૌતિક સુખો મેળવવાની લાલસાનો જડમૂળથી નાશ કરો. પાંચે ઈન્દ્રિયોના ત્રેવીસે વિષયોને ભોગવવાનો લોભ દૂર કરી મને આપની દરેક ક્રિયા કે અનુષ્ઠાનનું ફળ મોક્ષ આપો.

ચામર પૂજા : ચામર વિંઝે મન રીઝે, વીંઝે થઈ ઉજમાળ,

ચામર પ્રભુ શીર ઢાળતાં, કરતાં પુણ્ય ઉદય થાય.

ચામરને ઉપરથી નીચે અને નીચેથી ઉપર વીંઝવાનો છે એટલે કે જે સારા કર્મો કરશે તે ઉપર જશે અને ખરાબ કર્મો કરશે તે નીચે જશે. જેમ ચામર નમીને ઊંચે જાય છે તેમ હું પણ લળીલળીને નમસ્કાર કરીને ઊર્ધ્વગતિમાં જવાની ખેવના કરું છું. ચામર પૂજા કરનારને કોઈ ચમરબંધીની સેવા કરવી નથી પડતી.

દર્પણ પૂજા : મારું દર્પ - અભિમાન તને અર્પણ કરું છું. ભગવાન મારા દીલદર્પણમાં આપ પધારજો.

વસ્ત્ર પૂજા : વસ્ત્ર યુગલની પૂજના, સુરિયાભ સ્વરે કીધ,

ત્રીજી પૂજા કરીયને, રત્નત્રય વર લીધું.

કાપડ ખરીદવા જતાં પહેલાં આપણે ભગવાનના અંગલુછણાં ખરીદવા

જોઈએ. તૈયાર મીલના કપડાના કેમિકલ વગેરે વપરાતાં હોવાથી મહાહિંસક પદાર્થોમાંથી એ બનતા હોય છે. ફેક્ટરીનું પાપ તો લાગતું જ હોય છે. તેથી શક્ય હોય તો હાથવણાટના ખાદીના મુલાયમ કપડા વાપરવા જોઈએ. ઘરે જેમ બધાના ટુવાલ અલગ અલગ હોય છે તેમ ભગવાનના અંગલુછણા (કમસેકમ મોટા ભગવાનોના) અલગ અલગ હોય તે વધુ ઈચ્છનીય છે.

હાલ કોઈ કરતું નથી પણ બે સુંદર વસ્ત્રો દ્વારા પ્રભુની વસ્ત્રપૂજા કરવાનું અનેક ગ્રંથોમાં વિધાન આવે છે.

દારજિન પૂજા : જીવાજીવાભિગમમાં જિનમંદિરના બારસાખની મૂર્તિ તેમજ પ્રદક્ષિણા વખતે ભમતીમાં રહેલ ત્રણ મંગલમૂર્તિની પૂજા કરવાનું વિધાન છે. જો કે હાલ આ પૂજા પણ કોઈ કરતું નથી.

આરતી-મંગળ દીવો : મસ્તકે તિલક કરી, હાથે નાડાછડી બાંધી પુષ્પ, લવણ, પાણી વડે લૂણ ઊતારીને મસ્તકે પાઘડી તેમજ ખભે ખેસ ધારણ કરી કુંભાકારે આરતી-મંગળ દીવો કરવા. મધુર કાવ્યો ગાતી વખતે શંખનાદ, ઘંટનાદ કરવો અને ચામર વિંઝવા. આરતી-મંગળ દીવો સૃષ્ટિક્રમથી પરમાત્માની જમણી બાજુથી ઉપર લઈ ઉપર ત્રણ વખત ફેરવી પરમાત્માની ડાબી બાજુએથી નીચે લઈ આવવો નાભિથી નીચે ન લઈ જવાય અને નાસિકાથી ઉપર ન લઈ જવાય.

આજકાલ અનેક તીર્થોમાં - સંઘોમાં વીજળીથી ચાલતા ઘંટ, નગારા, મંજીરાના બેઘાઘંટુ તેમજ કર્ણને અપ્રિય સ્વયંસંચાલિત મશીનો મૂકવામાં આવ્યા છે. આમાં તદ્દન ભદ્રું દૃશ્ય ખડું થાય છે. આવા મશીનો પછી કાલે કેસર ઘસવાના અને પછી પૂજા કરવાના રોબોટો આવી જશે. માટે મહેરબાની કરીને વીજળીથી ચાલનારા આવા મહાહિંસક અને હલકા મશીનો વહીવટદારોએ તુરંત કાઢી નાખવા યોગ્ય જણાય છે.

(૫) અવસ્થા ત્રીક : પૂજાત્રીક પછી હવે અવસ્થાત્રીક આવે છે. અષ્ટપ્રકારી પૂજામાં ઊંચામાં ઊંચી દ્રવ્ય પૂજા એટલે કરવાની છે કે હવે ભાવપૂજા સારી થાય. ઘણાં પૂજા આંગી સુંદર કરે પછી ભાવપૂજા એટલે કે

ચૈત્યવંદનમાં ગોટાળો વાળી દે. કાં તો રોજનું એકનું એક સ્તવન ગાયા કરીએ. પંચાશકમાં કહ્યું છે કે નિકાચીત પુણ્યના માલિક ઈન્દ્રો પણ રોજ નવા ૧૦૮ શ્લોકો વડે સ્તુતિ કરે છે. ભાવપૂજા ભાવથી કરવાની છે જેથી આપણે પરમાત્માના પ્રભાવથી વિભાવ દશા છોડીને સ્વભાવ સુધી પહોંચી શકીએ. થાળીમાં જમવાનું પીરસાયા પછી જમવું એનું નામ ભાવપૂજા છે. ઘણા આ જમવાનું ભૂલી જાય છે અથવા ઊતાવવળે જમે છે તેથી જોઈએ તેવો લાભ નથી થતો. ચૈત્યવંદન શરૂ કરતા પહેલાં પીંડસ્થ, પદસ્થ અને રૂપસ્થ અવસ્થાનું ચિંતન કરવાનું છે. એટલે કે જન્મ સમયનું અભિષેક આદિનું દૃશ્ય પછી, મુગટ પહેરેલ અને ચામર વિઝાતા રાજાધિરાજનું રાજ્ય અવસ્થાનું દૃશ્ય અને શ્રમણ અવસ્થા એટલે કે દીક્ષા સમયે ભગવાન જાણે પંચમુષ્ટિથી લોચ કરી રહ્યા છે અને મુંડન કરાયેલ મસ્તકથી ભગવાન વિહાર કરી રહ્યા છે એ દૃશ્ય. આ ત્રણ દૃશ્યોનું ચિંતવન એ પીંડસ્થ અવસ્થાનું ચિંતન છે. અષ્ટપ્રાતિહાર્યયુક્ત પરમાત્માની કેવળી અવસ્થાનું ચિંતન એ પદસ્થ અવસ્થાનું ચિંતન છે. ચાર દિશામાં ચાર ભગવાન દેશના આપી રહ્યા છે અને અશોકવૃક્ષ, સિંહાસન, ભામંડળ, છત્ર, ચામર, સુરપુષ્પવૃષ્ટિ, દેવદુંદૂભિ, દિવ્યધ્વનિ વગેરે અષ્ટપ્રાતિહાર્ય યુક્ત પરમાત્માનું ધ્યાન અઢળક કર્મોનો ક્ષય કરનારું તેમજ સાધકના જીવનમાં પણ અવનવા મંગળો પ્રગટ કરનારું છે. રૂપસ્થ અવસ્થામાં પ્રભુના નિર્વાણ અને સિદ્ધ અવસ્થાનો વિચાર કરવાનો છે. પાલખીમાં પ્રભુને 'જય જય નંદા', 'જય જય ભદ્રી'ના નાદ સાથે પરમાત્માનો અંતિમસંસ્કાર કરવામાં આવે છે. ભગવાન સિદ્ધ થયા, શુદ્ધ થયા, બુદ્ધ થયા, નિરંજન - નિરાકાર થયા. ભગવાનની ભાવપૂજાનું શ્રેષ્ઠ ફળ ભગવાન જેવા બની જવાનું છે તે જ છે.

(૬) દિશાત્યાગ ત્રીક: ચૈત્યવંદન પૂર્વે પરમાત્મા સિવાયની ત્રણે દિશાનો ત્યાગ કરવાનો છે. કોઈ આપણી સાથે વાત કરતું હોય અને આપણે ડાફાડોળિયા મારીએ તેમાં વાત કરનારનું અપમાન થાય છે તેમ ભગવાન સાથે વાર્તાલાપ ચાલુ હોય ત્યારે આમતેમ જોવાય નહીં. જેમ અર્જુનને

આંખ સિવાય કશું દેખાતું નથી તેથી લક્ષ્ય વિંધાઈ જાય છે. તેમ ભગવાન સિવાય મન, વચન અને કાયા ત્રણેયને કયાંય નથી જવા દેવાના.

(૭) પ્રમાર્જના ત્રીક: ચૈત્યવંદનમાં બેસતા પહેલાં ત્રણ વખત બેસના છોડા વડે ઉપયોગપૂર્વક પૂંજવાનું છે. પરિણામે બંધ અને ઉપયોગે ધર્મ છે.

(૮) આલંબન ત્રીક: મનને સૂત્રના અર્થના આલંબને બાંધવાના છે. વચનને સૂત્રના શુદ્ધ ઉચ્ચારના આલંબને બાંધવાનું છે અને કાયાને વિવિધ મુદ્રાના આલંબને બાંધવાની છે.

(૯) મુદ્રા ત્રીક: મંત્ર ત્યારે જ ફળે જ્યારે તેમાં મુદ્રા ભળે. ઈરિયાવહીય, ચૈત્યવંદન, જંકિંચિ, નમુત્યુણાં, સ્તવન, અરિહંત ચેઈઆણાં આદિ સૂત્રો યોગમુદ્રામાં બોલવાના હોય છે. પેટ પર કોણી અડાડી દશે આંગળીઓ ક્રમશઃ ચપોચપ, બીડાયેલ કમળની જેમ રાખીને બોલવાના છે.

જાવંતિ ચેઈઆએ, જાવંત કેવિસાહુ તેમ જ જયવિચરાય એ ત્રણ સૂત્રો 'મુક્તાશુક્તિ' મુદ્રામાં બોલવાના હોય છે. હથેળી સામસામે એવી રીતે ગોઠવવાની કે જેથી છીપ જેવો આકાર થાય, વચ્ચે પોલાણ રહે, બહેનોએ હાથ ઊંચા નહીં કરવા. 'જિન મુદ્રા' એટલે કાયોત્સર્ગ મુદ્રા. બે અંગૂઠા વચ્ચે ૪ આંગળનું અંતર અને પાછળની પાનીમાં તેથી થોડું ઓછું અંતર રાખવાનું છે. પંજા ઠીંચણ તરફ, એક ગુનેગારની જેવો ભાવ રાખી, દૃષ્ટિ નાસિકા ઉપર કે જિનબિંબ ઉપર સ્થિર કરી કાઊસ્સગ્ગ કરવાનો છે. કોઈપણ જિનાલય રસ્તામાં આવે તો દર્શન કર્યા વગર આગળ ન વધવું અને અરિહંત ચેઈઆણાં આદિ કરી ૧ નવકારના કાઊસ્સગ્ગથી ૧૪ રાજલોકમાં જ્યાં જ્યાં ભગવાન પૂજાય છે, જે જે લોકોએ દ્રવ્ય પૂજાદિ કર્યા છે તેની અનુમોદનાનો લાભ થાય છે.

(૧૦) પ્રણિધાન: મન, વચન અને કાયાના પ્રણિધાનપૂર્વક ત્રણેય યોગને એકસાથે જોડીને ચૈત્યવંદન કરવાનું છે. ભગવાનની ભક્તિ એજ આ જીવનનું શ્રેય છે. જેને ભગવાન ખરેખર વહાલા લાગી ગયા છે તેવા લગભગ પચાસ જેટલા યુવાનોએ પોતાના ઘરમાં ગૃહમંદિરો બનાવ્યા છે.

ગૃહમંદિર માટેના સામાન્ય નિયમો નીચે મુજબ છે.

(વધુ માહિતી માટે યોગ્ય ગુરુભગવંતોની સલાહ લેવી.)

ઘરમાં પેસતાં ડાબા હાથે આ ગૃહમંદિર હોય તો વધારે સારું છે. ઘરના ફ્લોરીંગ કરતા પા-અડધો ઈંચ ઊંચું ફ્લોરીંગ હોય તે ઈચ્છનીય છે. પગથિયું ચડીને ઘર મંદિરમાં જવાય તો ઘણું સારું. પરમાત્માનું મુખ પશ્ચિમ કે દક્ષિણ સન્મુખ હોવું જોઈએ તેથી સાધકનું મુખ પૂર્વ કે ઉત્તર સન્મુખ આવે. પ્રતિમાજી ૯ ઈંચ કે ૧૧ ઈંચના રાખવા. ૧૧ ઈંચના વજનમાં વધી જતા હોય છે તેથી સામાન્ય રીતે લોકો ૯ ઈંચના રાખે છે. મૂળનાયકની પ્રતિમા ઘરના સભ્યોની નામ-રાશિ-નક્ષત્ર વગેરે જોઈને ભરાવવી. પ્રાચીન પ્રતિમા મળી જાય તો અતિ ઉત્તમ ગણાય છે. મૂળનાયક ખાસ પરિકરવાળા જ રાખવા. સિદ્ધચક્ર ભગવાન તેમજ અષ્ટમંગળની પાટલી પણ પધરાવવી. પ્રતિમા લેપ, પાષાણ, ચંદન, હાથીદાંત કે લોહમાંથી બનાવેલી ન વાપરવી. પણ પંચઘાતુની જ રાખવી. છતાં કોઈ વડીલોની રજા હોય તો તેમને પૂછીને યોગ્ય કરવું.

પ્રદક્ષિણાની સગવડવાળું ગૃહમંદિર હોય તો અતિ ઉત્તમ ગણાય છે. અંદરના ભાગમાં ઘમ્મટ, શિખર કે ઘજા રાખવી હોય તો રાખી શકાય છે. ગૃહમંદિરની આવકનો ઉપયોગ સ્વમંદિરમાં નહીં કરવો. ભગવાનની દૃષ્ટિનું નિવારણ કરવા ભગવાનની સામે અરીસો અથવા ચક્ષુસહિત કુંભ રાખવો. ભગવાનની આજુબાજુ ગોળ મોરપીંછ રાખવા. અંગલૂછણા, વાસણ વગેરેનું પાણી મોરીમાં ન જાય તે વધુ ઈચ્છનીય છે. ઘરમાં બે બાથરૂમ હોય તો એક બાથરૂમ દેરાસરને લગતું કામકાજ અલગથી કરવા અલગથી રાખવું. શક્ય હોય તો પ્રતિવર્ષ અઢાર-અભિષેક કરાવી લેવા. અસ્તુ. આ બધા સામાન્ય નિયમો છે.

જિનાજ્ઞા વિરુદ્ધ કંઈ પ્રરૂપણા થઈ હોય તો અંતઃકરણપૂર્વકના મિચ્છામી

દુક્કડમ્ (સંપૂર્ણ)

સુધારો

શ્રેણીના જાગૃત સુજ્ઞવાચકો તરફથી અમારી ત્રુટિઓ પર નમ્ર ધ્યાન દોરવામાં આવતાં નીચે મુજબ ફેરફારો આપની ફાઈલમાં કરી દેવા નમ્ર વિનંતી છે.

શ્રેણી ૬ માં: મસાઓ દૂર કરવાના પ્રયોગમાં જે ચૂનો વાપરવાનો છે તે કળીચૂનો એટલે કે ખાવામાં વપરાતો ચૂનો સમજવો.

શ્રેણી ૭ માં: હાર્ટ-એટેકના ઉપાયમાં (૧) અર્જુનારિષ્ટની ગોળીઓ ખૂબ સારું કામ આપે છે એમ લખ્યું છે પણ જેને બી.પી.ની તકલીફ રહેતી હોય તેમણે આ દવા લેવાનું પ્રમાણ યોગ્ય વૈદ્યરાજને પૂછીને નક્કી કરવું. (૨) તેમાં તુલસીના અને કુદીનાના પાન વાપરવાનું લખ્યું છે તે ફાગણ સુ. ૧૫ થી કારતક સુ. ૧૫ સુધી આપણને ખપતા નથી તે ધ્યાનમાં લેવા નમ્ર વિનંતી છે.

શ્રેણી ૧૧ માં: મુદ્દા નં. ૧૩માં ઉકાળેલું પાણી ‘સૂર્યોદય પહેલાં જેટલી મિનિટ પહેલા પાણી ઉતારો’ તેમ લખ્યું છે. પરંતુ સૂર્યોદય થયા પછી જ પાણી ઉતારવું વધારે ઊચિત્ લાગે છે.

શ્રેણી ૧૭ માં: (૧) ચિલાતીપુત્રએ જે ખૂન કર્યું તે શેઠની પત્નીનું નહીં પણ શેઠની પુત્રી સુખા. જે દાસીપુત્ર ચિલાતીપુત્રની પ્રિયતમા હતી તેનું કરેલું તેટલો હકીકત દોષ સુધારીને વાંચવું. (૨) આ શ્રેણીમાં પ્રથમ પાનાની નીચે જીભના બે કામ લખેલા છે તે બોલવાનું અને ખાવાનું સમજવું.

હવે પછીના આરોગ્ય વિષયક લખાણોમાં પણ સહુએ પોતાની તાસીર સમજીને ઔષધિ પ્રયોગો યોજવા. અમારા શબ્દો કરતાં પણ આત્માના ભાવને પકડવા નમ્ર વિનંતી છે.

આપ સહુને ફરી ફરી નમ્ર વિનંતી છે કે આ શ્રેણીનો શક્ય હોય તેટલો વધારે પ્રચાર કરશો.

હોં! હોય નહીં?

વધારે ચરબી

શરીરમાં ચરબીનો ખૂબ ભરાવો થઈ ગયો હોય તો હળવા આસનો, પ્રાણાયામ, સવાર-સાંજ ૧-૧ કલાક ચાલવાથી ઘણો ફરક પડી જાય છે. તે સિવાય -

૧) ૧ પાકા લીંબુના રસમાં ગોળ મેળવીને ખાઈ જવું.

૨) નરણો કોઠે તેમજ જમ્યા પછી પાકા લીંબુનો રસ તથા ગોળ નવસેકા પાણીમાં પીવું.

૩) તુલસીના પાનને (કા. સુ. ૧૫ થી ફા. સુ. ૧૪ વપરાય) દહીં કે છાશમાં ખાવાથી વજન ઘટે છે.

હોં! હોય નહીં?

વજન વધારવા

વજન વધારે હોય તે પતલા માણસને જોઈને દુઃખી થાય છે તેમજ જેનું વજન ઓછું હોય તેને એમ થયા કરે છે કે આપણે વજન કેમ વધારવું?

૧) અશ્વગંધાને આયુર્વેદમાં 'વૃષ્ય' કહી છે. તેથી દૂધ સાથે આસન લેવાથી શક્તિ વધે છે, વજન વધે છે. અન્ય અનેક રોગોમાં ફાયદો કરે છે.

૨) નરણા કોઠે ખજૂર સાથે (જ્યારે ખપતી હોય ત્યારે) દૂધ પીવાથી તેમજ કોથમીરનો તાજો રસ અને લીંબુનો રસ ભેળવી પીવાથી લોહી શુદ્ધ થાય છે અને વજન વધે છે.

૩) ખજૂર ૧૦૦ અને દ્રાક્ષ ૫૦ ગ્રામ દરરોજ ખાવાથી નવું ચેતન પ્રગટે છે.

હોં! હોય નહીં?

આમળા એટલે અમૃત

આમળા માટે એમ કહેવાય છે કે આમળા એટલે નવજીવન. સર્વ આશાઓ છોડી દીધી હોય તેવા લોકોને પણ આમળા નવજીવન આપે છે.

આમળા માટે જેટલા પ્રયોગો લખીએ તેટલા ઓછા છે. ચરક સુશ્રુત અને અષ્ટાંગ હૃદયે આમળાના બે મોઢે વખાણ કર્યા છે. સીઝનમાં તાજા મળતા હોય ત્યારે રોજના ૨-૩ આમળા ખાવા તેમજ રોજ ત્રિકુંબા એટલે કે હરડે (૬૦૬ રોગો મટાડે), આમળા (૭૦૬ રોગો મટાડે) અને બહેડા (અનેક રોગો મટાડે) એ ત્રણેનું ચૂર્ણ રોજ લેવાથી માથાના વાળથી લઈ નખ સુધીના સર્વ રોગોમાં અનેક ફાયદાઓ થાય છે. શુદ્ધ દવા જોઈતી હોય તો આ છોડ તમે ઘરમાં પણ ઊગાડી શકો. સંપર્ક કરો. ૧૮, શાહીબાગ-૨, ઝાંઝરડા રોડ, જુનાગઢ. ટે. નં. ૩૧૭૧૫.

આવો જ એક પ્રયોગ લીંબડાના કોરનો (ફૂલનો) છે. ફાગણ મહિના પછી લીંબડા ઉપર કોર બેસે છે. સફેદ ઝીણા ફૂલ જેવો તે ચૈત્ર સુદ ૧ થી ચૈત્ર સુ. ૧૫ સુધી ૧ ચમચી ફાંકીને ઉપર ગરમ પાણી સાથે લેવામાં આવે તો આખું વર્ષ તાવ નથી આવતો.

હોં! હોય નહીં?

કબજીયાત

'પહેલું સુખ તે જાતે નર્યા'ને બદલે બેઠાડું જીવન કેમિકલ ફર્ટિલાઈઝર્સ અને પેસ્ટીસાઈડ્ઝ વાળો ખોરાક ખાઈને હવે નવું સૂત્ર એ આવ્યું છે કે 'પહેલું સુખ તે ઝાડે ફર્યા' પ્રદૂષણોયુક્ત વાતાવરણની હવા લઈને અને કેમીકલયુક્ત પાણી પીને મોટાભાગના રોગો જેનાથી થાય છે તેવી કબજીયાત આજે ઘરઘરમાં થતો સામાન્ય રોગ બની ગયો છે. ચાલો! હવેની શ્રેણીમાં તેના ઉપાયો અંગે વિચારીએ.

- ૧) સવારના ઊઠીને અડધો કલાક ચાલવાથી અથવા ૨૭ ખમાસમણા દેવાથી, પેટના અમુક પોઈન્ટ્સ દબાવવાથી કબજીયાત મટે છે. દાઢીની નીચે થોડો સમય દબાવી રાખવાથી પણ પેટ સાફ આવે છે.
- ૨) સવારે થોડું ગરમ પાણી પીવાથી પણ ઘણી રાહત થાય છે.
- ૩) જમ્યા પછી થોડા સમય પછી ૨-૩ હિમેજ ખૂબ ચાવીને ખાવાથી

તુરંત ફાયદો થાય છે.

- ૪) જાયફળ લીંબુના રસમાં ઘસીને તે ઘસારો લેવો.
- ૫) સાંજે જમીને ગરમ દૂધમાં ૧ ચમચી દેશી ગાયનું ચોક્ખું ઘી નાખીને પીવું.
- ૬) તુલસીના ઊકાળામાં (કા. સુ. ૧૫ થી ફા. સુ. ૧૫ તુલસી વપરાય) સિંધાલૂણ અને સૂંઠ ભેળવીને ખાવાથી કબજિયાત મટે છે.
- ૭) અજમો અને સંચળ ફાંકવું.
- ૮) જેની કોઈ માતા નથી તેની માતા હરિતકી એટલે હરડે છે. આ માતા તો ક્યારેક પણ કોપે પણ હરિતકી ક્યારેય કોપતી નથી.
- ૯) ૪ ગ્રા. હરડે, ૧ ગ્રામ તજ, ૧૦૦ ગ્રામ પાણીમાં ગરમ કરી તે ઉકાળો સવાર-સાંજ લેવો.

હું! હોય નહીં?

કબજિયાત નિવારણ ઉપાયો (ચાલુ)

- ૯) ૩ ગ્રા. મેથીનું ચૂર્ણ સવાર-સાંજ ગોળ પાણી સાથે લેવું.
- ૧૦) કાળી દ્રાક્ષ સવારે પલાળીને સાંજે મીંજ કાઢીને ખાવી.
- ૧૧) ઈસબગુલ ચમત્કારિક ફાયદો આપે છે. દૂધમાં પલાળીને લેવાથી ઘણી રાહત થાય છે. વળી કોઈ આડઅસર પણ નથી થતી.
- ૧૨) નિરંજન ફળ પાણીમાં પલાળીને ફૂલે એટલે મીંજ કાઢીને ફળ લેવું.
- ૧૩) સાંજે ખારું પાણી ગરમ કરી લેવું.
- ૧૪) હીમેજને દીવેલમાં તળીને લેવાથી પણ કબજિયાતમાં ચમત્કારિક ફાયદો થાય છે.

હું! હોય નહીં?

કમરનો દુઃખાવો - સંધિવા

બહેનોમાં વિશેષ જોવા મળતો આ રોગ છે. પગનાં, કમરના સ્નાયુઓ, જોઈન્ટ્સ વગેરે તીવ્ર વેદના આપતા હોય છે. આ વાયુનો પ્રકોપ છે એટલે ગરમ પદાર્થો જેવા કે હીંગ, તલનું તેલ, રાઈ, મેથી અજમો, ગોળ વગેરેનો ઉપયોગ આહારમાં વધારી દેવા.

- ૧) ચાની અંદર ૧ ચમચી સૂંઠ અને ૧ ચમચી દીવેલ (એરંડીયું) નાખીને પીવું.
- ૨) મેથીને ઘીમાં શેકી લોટ કરી ગોળ-ઘી ઉમેરીને લાડુ બનાવીને ખાવાથી કળતર મટે છે.
- ૩) તુલસીનો રસ ગરમ કરીને લગાવવાથી કોઈ પણ દુઃખાવામાં તત્કાળ ફાયદો થાય છે.
- ૪) સવારના નરણો કોઠે ૭ દાણા મેથીના ગળવાથી લાંબેગાળે રાહત થાય છે.
- ૫) મેથી અથવા મેથીનો પલાળેલો પાવડર સાંજે લાંબો સમય લેવાથી દુઃખાવો મટે છે.
- ૬) એક ચમચી સેકેલી હીંગ ગરમ પાણી સાથે પીવાથી તત્કાળ રાહત થાય છે.
- ૭) ઘીમાં જીરું, હીંગ, સિંધાલુણ નાખી ફાંકવાથી શૂળમાં રાહત થાય છે.
- ૮) જાયફળ, સરસીયાના તેલમાં ઘસીને તેમ જ લવિંગનું તેલ ઘસવાથી સાંધાનો દુઃખાવો મટે છે.
- ૯) સૂંઠ અને હીંગ તેલના તેલમાં ગરમ કરી માલીશ કરવાથી તુરંત ફાયદો થાય છે.
- ૧૦) અજમો અને ગોળ સરખે ભાગે મેળવી સવાર-સાંજ લેવાથી કમરના દુઃખાવામાં રાહત થાય છે.
- ૧૧) સૂંઠ અને ગોખરું સરખે ભાગે લઈ તેનો ઊકાળો રોજ પીવાથી કમરનો દુઃખાવો મટે છે.

હું! હોય નહીં?

ગળું ! અવાજ બેસી જવો

કપાણીમાં પાકું મીઠું નાખી કોગળા કરવાથી ગળાનો સોજો મટે છે.
અવાજ ખુલી જાય છે.

કફ્ટકડીને ફૂલાવીને ભુક્કો કરીને તેનો ૧ ચમચી પાવડર પાણીમાં
હલાવીને કોગળા કરવા.

કગરમ કરેલા દૂધમાં હળદર ૧ ચમચી અને ૧ ચમચી ઘી નાખીને
ગરમગરમ પીવું.

કટંકણખારને પાણીમાં ઓગાળીને કોગળા કરવાથી તેમ જ બાવળની
છાલને ઊકાળીને કોગળા કરવાથી મોઢાનાં ચાંદા મટે છે.

કપાકું દાડમ ખાવાથી તેમ જ તપશ્ચર્યા વખતે મોઢામાં દાડમની
છાલ રાખવાથી ગળું ખુલી જશે !

દાડમછાલ, જેઠીમધનું લાકડું, હીમેજ અને હળદરનો ગાંગડો વગેરે
બધા ગુણકારી છે અને તે બધા મોઢામાં રાખીને ચૂસવાથી અવાજ ખુલી
જાય છે.

કગરમ પાણીમાં હીંગ નાખીને પીવાથી પણ ગળું બેસી ગયું હોય તો
ખુલી જાય છે.

★ ★ ★

હું! હોય નહીં?

ગળું ! અવાજ બેસી જવો

કઊજાગરાને હિસાબે અવાજ બેસી ગયો હોય તો ભોજનમાં અડધો
કાપ મૂકી દેવાથી રાહત થાય છે.

કમાત્ર શેકેલા ચણા ખાઈ ઉપર ગરમ પાણી પીવું તેમ જ બોરડીની
છાલનો ટુકડો ચૂસવાથી પણ લાભ થાય છે.

કશેકેલા લવિંગ મોંમાં રાખી ચૂસવાથી ગળાનો સોજો મટે છે તેમજ
ભોજન કર્યા પછી મરીનું ચૂર્ણ ઘી

સાથે ચાટવાથી અવાજ ખુલી જાય છે.

કગુંદર અને ખડી સાકરના ટુકડા મોંમાં રાખી ચૂસવાથી અવાજ ખુલી
જાય છે.

કકંઠમાળ પર જવના લોટમાં લીલી કોથમરીનો રસ (વપરાતો હોય
ત્યારે) મેળવીને લગાડવાથી મટી જાય છે.

કતુલસીના પાન ચાવવાથી તેમજ પાનના ઉકાળાથી (વપરાતા હોય
ત્યારે) કોગળા કરવાથી મોંની દુર્ગંધ દૂર થાય છે.

★ ★ ★

હું! હોય નહીં?

શીળસ

શીળસ મુખ્યત્વે પેટની કબજિયાત અંગનો રોગ છે. ઘણીવાર પેટમાં
કરમિયા હોય તો પણ શીળસ થાય છે.

કઅડાયા છાણની રાખ ચોપડવાથી શીળસ મટે છે.

કન્હાવાના પાણીમાં (નવાયું) ૧ ચમચી સોડા બાય કાર્બ (ખાવાનો
સોડા) નાખીને તે પાણીથી સ્નાન કરવાથી ઘણી
રાહત થાય છે.

કનરણો કોઠે અજમો અને ગોળ ખાવાથી તેમજ રાત્રે જુલાબ લેવાથી
શીળસ મટે છે.

કકળથીની રાખ બનાવી તેમાં ગોળ નાખી પીવાથી તેમજ રાત્રે જુલાબ
લેવાથી શીળસ મટે છે.

કટ-૧૦ કોકમ, થોડા પાણીમાં ૨-૩ કલાક પલાળી તેમાં સાકર
તથા જીરું નાંખી દિવસમાં ૨-૩ વાર પીવાથી શીળસમાં ચમત્કારિક ફાયદો
થાય છે.

ક૧ ગ્રામ મરીનું ચૂર્ણ ઘીમાં મેળવીને ખાવાથી તથા શરીરે શીળસ
પર લેપ કરવાથી શીળસ મટે છે.

★ ★ ★

હોં! હોય નહીં?

ચામડીના રોગો

કતુલસીના પાનનો રસ ઘસવાથી ખંજવાળ મટે છે.

કનહાવામાં સાબુનો ઉપયોગ સંપૂર્ણ બંધ કરી દેવાથી તત્કાળ રાહત થાય છે. નખ કપાવી નાખવા જોઈએ. જ્યાં ખંજવાળ આવે ત્યાં

કપડાથી જ નહૂટકે ખંજવાળવું જોઈએ. ખંજવાળની જગ્યા ઉપર ગરમ ગરમ પાણી નાખી સાફ રાખવું જોઈએ.

કતુવેરના પાન બાળી દહીંમાં મેળવીને ચોપડવાથી ખસ મટે છે.

કઆખા શરીરે ખુજલી આવતી હોય તો સરસીયાના તેલનું માલીશ કરવાથી ખુજલી મટે છે.

કએરીયો અથવા રાઈને દહીંમાં વાટીને ચોપડવાથી દરાજ મટે છે.

કચણાના લોટમાં દૂધની મલાઈ અને થોડી હળદર નાખી માલીશ કરી ગરમ પાણીથી સ્નાન કરતાં ખુજલી મટે છે.

કઆમળા બાળી તલના તેલમાં મેળવી ચોપડવાથી ખસ મટે છે.

કચામડીના રોગો મુખ્યત્વે કફનો પ્રકોપ છે. એલોપથી દવાઓ કફને સૂકવવા, દબાવવા મહેનત કરે છે તેથી ચામડીના રોગોમાં એલોપથી દવાથી તત્કાળ ફાયદો દેખાય પણ ભવિષ્યમાં એ વકરતો જ હોય છે. ઘણીવાર ભવિષ્યમાં દમ વગેરે મહાવ્યાધિ પણ કફ દબાવવાથી થઈ જતો હોય છે.

★ ★ ★

હોં! હોય નહીં?

ચામડીના રોગો

કચામડીના રોગો હઠીલા છે. માટે ખૂબ ધીરજથી કામ લેવું પડે છે. ઘણાં લાંબા સમયે મટે છે તેથી આહારમાં ખાટું, ખારું અને ગળ્યું બંધ કરી દેવાથી રોગ મૂળમાંથી જાય છે.

કટમેટાના રસમાં તેનું બમણું કોપરેલ મેળવી શરીરે માલીશ કરવાથી

અને સ્નાન કરવાથી ખુજલી મટે છે.

કચામડીના રોગીઓએ કોટનના સુતરાઉ કપડા પહેરવા જોઈએ જેથી પરસેવો ચૂસાઈ જાય. ટેરીકોટન કે સીલ્ક તેમજ મીલના અન્ય કપડાઓ પરસેવો ચૂસતા નથી તેથી રોગ મોટા પ્રમાણમાં વકરે છે.

કકોપરું ખાવાથી અને બારીક વાટી શરીરે ચોપડવાથી ખંજવાળ મટે છે. રોગીઓએ દહીં-છાશ તેમજ કોઈપણ પ્રકારના ફળ-ફળાદિ નહીં વાપરવા જોઈએ.

કજવના લોટમાં તલનું તેલ અને છાશ મેળવીને લગાડવાથી ખુજલી મટે છે.

કપપૈયાનું દૂધ અને ટંકણખારને ઊકળતા પાણીમાં મેળવીને લેપ કરવાથી ખરજવું, ખસ મટે છે.

કખારેક અથવા ખજૂરના ઠળિયાને બાળી તેની રાખ કપુર અને હીંગ સાથે મેળવી ખરજવા ઉપર લગાડવાથી ખરજવું મટે છે.

★ ★ ★

હોં! હોય નહીં?

કફ

કકફ પ્રકૃતિવાળાએ દિવસમાં ત્રણવાર ગરમ ગરમ પાણી ૧-૧ ગ્લાસ પીવો.

કગળ્યો, ખાટો, ખારો આહાર બંધ કરી દેવો.

કજમ્યા પછી સૂવાથી કફ વધે છે, વામકુક્ષી કરી શકાય પણ ઘસઘસાટ સૂવું નહીં.

કતુલસીના રસ સાથે સૂંઠ અને ગોળનું પાણી પીવાથી કફ મટે છે.

★ ★ ★

શું દેરાસરોમાં વીજળી વપરાય ?

(ભાગ - ૧)

આજકાલ સમગ્ર જૈન સંઘમાં આ પ્રશ્ન ગંભીરતાથી વિચાર કરવા યોગ્ય હોય તેમ શું નથી લાગતું ?

યંત્રવાદના પાપે ઘંટની જગ્યાએ સ્વયંસંચાલિત બેસૂરા, બેતાલ નગારા, મંજીરાના અવાજવાળા મશીનો, દેરાસરના આમલસાર (ગ્રીવા-ડોક) પર લોખંડ, એલ્યુમિનિયમના માચડાઓ અને પ્રક્ષાલમાં પાઈપલાઈનનું, વોટર વર્ક્સનું પાણી આવા અનેક પ્રશ્નો ઉપર આપણે સહુએ શાંત ચિત્તે વિચાર કરવાની તાતી જરૂરિયાત ઊભી થઈ હોય તેમ લાગે છે.

આ શ્રેણીમાં જોકે આપણે ધીના દીવાને બદલે મહાહિંસક વીજળી વપરાય છે તેના જુદા જુદા પાસાઓ અંગે વિચારણા કરીશું. જૈન સંઘનું જિનાજ્ઞા મુજબ સંચાલન અનન્ય પુણ્યાનુબંધી પુણ્યનું ઊપાર્જન કરી આપે છે. આરાધકો હજુ મળી જાય છે પણ સંચાલકો મળવા મુશ્કેલ થતા જાય છે. સંઘનું સુયોગ્ય સંચાલન આત્માને તીર્થંકરનામકર્મ બંધાવવા સુધી લઈ જાય છે. તેજ પ્રમાણે જાણે-અજાણે, જમાનાવાદ કે વિકાસના નામે ભગવાનના શાસનના નિયમોનું ઉલ્લંઘન અનાદિકાળની દુર્ગતિ અને યાતના તરફ ધકેલી દે છે. આજે ઠેર ઠેર જિન મંદિરોમાં ધીના દીવાને બદલે વીજળીનો વપરાશ શરૂ થઈ ગયો છે. શું આ વપરાશ ભગવાનની આજ્ઞાસાપેક્ષ છે કે આજ્ઞાનિરપેક્ષ છે ?

મૂળ વાત લઈએ તો શાસ્ત્રીય રીતે દેરાસર સૂર્યોદય પછી જ ખૂલે અને સૂર્યાસ્ત પહેલાં માંગલિક થઈ જાય. (કારણ રાત્રિના દેવપૂજા નિષિદ્ધ છે.) તેથી લાઈટની જરૂર જ નહોતી પડતી. પરંતુ ગામડાઓ તોડીને આપણે શહેરોમાં વસવા લાગ્યા અને તે એક ખોટા પગલાંને કારણે બીજા 'સો જૂઠ' કરવા પડે છે. આપણી સગવડતા ખાતર, અપવાદના નામે,

વહેવારિકતાને નાતે, સુરક્ષાના નામે, દેશ-કાળ-જમાનાના નામે દેરાસરમાં વીજળી વાપરવાનો અધિકાર આપણને મળી નથી જતો. શ્રાવક તો પાપમાં જ બેઠો છે અને ઘરમાં વાપરે તો દેરાસરમાં વાપરવામાં શું બાધ છે આવો નય આપણે લગાડી ન શકીએ. ઘણાં શ્રાવકો બટેટા પણ વાપરે છે તેથી સમષ્ટિગત રીતે વાપરવાનો અધિકાર મળી જાય છે ? બહુમતી કે સર્વાનુમતી નહીં પણ પ્રત્યેક વાત આપણે શાસ્ત્રાનુમતીથી વિચાર કરવાનો છે.

વીજળી જ્યારે નહોતી ત્યારે દેરાસરો બંધ રહેતા હતા ? ત્યારે શાસનપ્રભાવના શું ઓછી થતી હતી ? અરે ! અત્યારથી અનેકગણી શાસનપ્રભાવનાઓ એ કાળમાં થતી હતી કારણ ત્યારે જે ધર્મ હતો તે વિધિ અને જયણાયુક્ત હતો.

વીજળી એ આજના યંત્રવાદનાં જમાનાનું મોટામાં મોટું અને મુખ્ય પાપબળ છે. વીજળીના ગોળા કે ટ્યુબ ચાલુ હોય ત્યારે જીવોનું જન્મ-મરણ સતત ચાલુ જ હોય છે અને ચાલુબંધ કરીએ ત્યારે સાંભળવા મળ્યા મુજબ એક લાઈટ ચાલુ કરવાથી છટ્ટનું અને બંધ કરવાથી અદ્ધમનું પ્રાયચ્ચિત આવે છે. વીજળીમાં રહેલા જીવો વિષે વિચાર કરીએ ત્યારે કરંટ (આંચકો) લાગે છે. સોયના અગ્રભાગ ઉપર મૂકવામાં આવેલા વીજળીના કણિયામાં એટલા જીવો છે કે જો તે કબૂતર જેવડા મોટા થઈ જાય તો અઢીઢીપમાં ક્યાંય ન સમાય. અસંખ્ય જીવો લાઈટના ગોળાથી આકર્ષાઈને મરે છે. ચોમાસામાં ઉત્પન્ન થતાં અલ્પજીવી જીવો તો લાઈટના સંપર્કથી જ ખલાસ થઈ જતાં હોય છે. વીજળીની ગરમીથી પ્રતિમાને - આરસને નુકસાન થાય છે. અષ્ટપડ મુખકોષ પણ એટલે બાંધવામાં આવે છે જેથી આપણા ઉચ્છવાસની ગરમી ભગવાનને ન લાગે.

વધુમાં, વીજળીનું ઉત્પાદન કરવાની કે વધારવાની લાયમાં વિદેશી સંસ્થાઓનો પગપેસારો થવાથી તેમજ કતલખાનાઓ અને માછીમારી વગેરે પેદાશોની નિકાસ કરી હૂંડિયામણ કમાવવું પડે. વીજળીના મથકો રક્ષવા લશ્કર કામે લગાડવું પડે છે. વીજળી બનાવવામાં અને ઉપયોગના સ્થળ

સુધી પહોંચાડવામાં ભયંકર પાપ રહેલું છે. કોલસો, પેટ્રોલ અથવા પાણી બાળીને વીજળી ઉત્પન્ન થાય છે. તેમ જ ઉપરથી અળગણ પાણી ટર્બાઈન પર વહેવડાવી ઉત્પન્ન થતી વીજળીમાં એકેન્દ્રિયથી પંચેન્દ્રિય જીવોની હિંસા થતી હોય છે. આવા કતલખાનાઓ વડે ઉત્પન્ન થતી વીજળી જિનમંદિરમાં વાપરી શકાય? આવા ટર્બાઈનોમાં પંચેન્દ્રિય જીવોના કલેવરો ફસાઈ જતાં દર કલાકે તેને સાફ કરવા પડે છે એ સમયે બીજા ટર્બાઈનો ચલાવવામાં આવતા હોય છે.

હાઈડલ પાવર માટે બંધાતા ડેમોને કારણે અનેક વૃક્ષો, પંખીઓના માળાઓ અને રહેવાસીઓની હેરફેરમાં ઘણા જીવોની હત્યા થઈ જતી હોય છે. લોકોને ઘરવિહોણા બનાવી દેવા પડે છે. એટોમીક એનર્જી એ વળી એક વધુ હિંસક પ્રકાર છે, જે વીજળી દ્વારા પંચેન્દ્રિય જીવોને ખલાસ કરવાના અણુશસ્ત્રો બનાવાતા હોય એ વીજળીનો વપરાશ આપણાથી શે થાય? વીજળીથી થતા અકસ્માતોમાં પણ હજારો વ્યક્તિ મૃત્યુ પામે છે. વીજળીની હેરાફેરીમાં પણ અગ્નિકાય અને વાયુકાયના જીવોની હિંસા થાય છે. જ્યાંથી વીજળીના દોરડાઓ પસાર થાય ત્યાં આસપાસમાં રહેતી વ્યક્તિઓ તાણયુક્ત હોય છે અને તેઓને અનેક રોગો થવાની શક્યતાઓ રહેલી છે.

એ સિવાય વીજળીનો વપરાશ આપણા સુધી પહોંચે ત્યારે અતિ તુચ્છ અને પરંપરાએ મહાહિંસક એવા પ્લાસ્ટિકના વાયરો (જે ૫૦૦ વર્ષ સુધી ખલાસ નથી થતા અને જળ, જમીન, જંગલ, જનાવર અને જનને પણ ખલાસ કરી નાખવાની બેઠી તાકાતવાળાં રાક્ષસી પ્રાણી જેવા છે.), સ્વીચો વગેરે વાપરવી પડે છે. દેરાસરમાં લોખંડની ખીલ્લી પણ વાપરવાનું વર્જ્ય હોય તો પેટ્રોલના કચરામાંથી બનતી પ્લાસ્ટિકની વસ્તુઓ કેમ કરીને વપરાય?

સામાયિક પ્રતિક્રમણ કે વ્યાખ્યાન વખતે ઉપાશ્રયમાં પણ લાઈટ ન વપરાતી હોય તો સાક્ષાત્ સમવસરણ જેવા જિનાલયોમાં શે રીતે વાપરી શકાય? લાઈટ દ્વારા ચાલતા માઈકમાંથી મંત્રોચ્ચાર વગેરે બોલાય તે શબ્દો અપવિત્ર જગ્યા અને અપવિત્ર વ્યક્તિ સુધી પહોંચી જાય છે, જેમાં ધોર

આશાતનાનું પાપ લાગે છે.

હૈં! હોય નહીં?

કફ

કદરરોજ થોડી ખજૂર ખાઈ (વપરાતી હોય ત્યારે) ઉપર થોડું ગરમ પાણી પીવાથી કફ પાતળો થઈ બહાર નીકળી આવે છે. ફેફસાં સાફ થાય છે.

કકફ હોય ત્યારે પેટ સાફ રાખવું જોઈએ અને ખોરાકમાં ૫૦૬ કાપ મૂકી દેવો જોઈએ.

કમરી, પીપર, સૂંઠ, લીંબુના રસમાં ભેળવીને જમ્યા પહેલા લેવાથી કફ, શ્વાસ, ઉધરસમાં ફાયદો થાય છે. ભૂખ ઊઘડે છે.

કદૂધમાં હળદર, મીઠું નાખી ગરમ કરી પીવાથી કફ મટે છે.

મિચ્છામી દુક્કડમ્

આત્મા અને મોક્ષના અસ્તિત્વનો અસ્વીકાર કરીને, પશ્ચિમની શ્વેત સત્તાએ હિંસા અને શોષણના પાયા ઉપર જે વિકાસના માળખાનું નિર્માણ કર્યું છે, તે વિકાસનું માળખું આ દેશના સરકારી અમલદારો અને પ્રધાનોને પ્યાદાં બનાવીને દેશની પ્રજા ઉપર લાગુ કરવામાં આવ્યું છે.

તે ઐન્દ્રજાલિક હિંસક વિકાસના માળખાથી અંજાઈ જઈને,

આપણે આત્મવાદના પાયા ઉપરની સંયુક્ત કૌટુંબિક વ્યવસ્થાને સ્થાને વિભક્ત કૌટુંબિક વ્યવસ્થાને સ્વીકારી;

આપણે આત્મવાદના પાયા ઉપરના શિષ્ટ વ્યવહારોમાં સમાવેશ પામતી પશુ અને છાણ આધારિત અર્થવ્યવસ્થાને સ્થાને, તોતીંગ યંત્રો અને પેટ્રોલ આધારિત અનાત્મવાદના પાયા ઉપરની અર્થવ્યવસ્થાના અશિષ્ટ વ્યવહારને સ્વીકાર્યો;

આપણે આત્મવાદના પાયા ઉપરની વર્ણાશ્રમ આધારિત સામાજિક વ્યવસ્થાને સ્થાને અનાત્મવાદના પાયા ઉપરની સંકરીકરણની સામાજિક

વ્યવસ્થાને સ્વીકારી;

આપણે ઋષિમુનિ પ્રણીત રાજ્યવ્યવસ્થાના સ્થાને પશ્ચિમ નિર્મિત લોકશાહી આધારિત રાજ્યવ્યવસ્થા સ્વીકારી;

આપણે આત્મવાદના પાયા ઉપરના ધર્મક્ષેત્રમાં પણ અનાત્મવાદના સિદ્ધાંતો, સાધનો, રિવાજોને સ્થાન આપી ધર્મક્ષેત્રને પણ દુષિત કર્યું;

અને તેમ કરીને આપણે હિંસક વિકાસના માળખાને પ્રોત્સાહન આપવા દ્વારા સમગ્ર જીવરાશિ ઉપર વિનાશનું કાળચક્ર વહેતું મૂક્યું;

તે બદલ ભારતીય પ્રજા તરફથી અમે સમગ્ર જીવરાશિની મન - વચન - કાયાથી ક્ષમા માંગીએ છીએ.

એક હૈયું ચોંકાવનારી વાત તો એ છે કે દૈવી તત્ત્વો આ વીજળીના પાપે જલ્દી જલ્દી નીચે નથી આવતા. મોક્ષમાર્ગને પામવામાં સહાયક આવા દૈવી તત્ત્વોની ગેરહાજરીથી જીવોધર્મમાં સ્થિર થતાં કે આગળ આવતા અટકે છે. વડોદરાની બાજુમાં આવેલા એક ગામમાં ઘીના દીવા હતા ત્યાં સુધી જિનમંદિરોમાં દેવોનું આવાગમન ચાલુ રહેતું હતું. ઘંટનાદ વગેરે રાત્રિના સમયે થતો હતો તે જેવી વીજળી મૂકાવી અને આવા ગેબી અવાજો આવવાનું બંધ થયું. કોઈ જાણકાર મહાત્માએ ફરીવાર ઘીના દીવા ચાલુ કરાવી નાખ્યા અને પરિસ્થિતિ ફરી પાછી જેમ હતી તેમ થઈ ગઈ. ઘંટનાદ વગેરે રાત્રિના સમયે સંભળાવાનું શરૂ થઈ ગયું.

ઘણાં એવો દાવો કરતા હોય છે કે વીજળી વાપરીએ નહીં પણ માત્ર તેનું જોડાણ રાખીએ તો કોઈકવાર ભવિષ્યમાં કામ લાગે. આ વાત કતલખાનાની મશીનરી તૈયાર અને કતલ બંધ જેવી છે. ભાડાનું ઘર વાપરીએ નહીં છતાં ભાડું આપવું પડે છે. કારણ આશ્રવ ચાલુ જ છે. તેથી તે યોગ્ય નથી. કોઈ વળી એમ કહે છે કે ગભારામાં લાઈટ ન રાખીએ અને બહાર રાખીએ તો ચાલે કે કેમ? રંગમંડપ વગેરે જિનમંદિરનો જ એક ભાગ છે. ગભારામાં ન થાય તો રંગમંડપમાં પણ વીજળીનો વપરાશ વર્જ્ય છે. ધર્મના કોઈપણ સાધનોમાં વીજળી વપરાય નહીં પછી તે દેરાસર હોય. ઉપાશ્રય

હોય કે ધર્મશાળા હોય.

વીજળીનો વિકલ્પ ઘી-તેલના દીવા છે. તેનાથી વીજળીના મહાપાપથી બચી જવાય છે. ઘી-તેલના દીવાથી વાતાવરણ શુદ્ધ - શુભ અને મંગલમય બને છે. ઘીનો દીવો ઠંડક આપતો હોવાથી ભગવાનની પ્રતિમાજી ઉપર નુકસાન નથી થતું. આ ઠંડક આંખોનું તેજ પણ વધારે છે અને આવું સ્વચ્છ - પવિત્ર વાતાવરણ દૈવીબળોને ખેંચી લાવે છે.

ગભારામાં પિત્તળની સાંકળથી લટકાવેલી હાંડીઓ અથવા દીવાના સ્ટેન્ડ રાખી શકાય. ઉપર લટકાવેલા દીવામાં દીવી પણ કરી શકાય. ગભારાની બહાર લટકતી હાંડીઓ મૂકી તેમાં કાચના પ્યાલા રાખી અંદર દીવાઓ કરી શકાય. આ ઉપરાંત દેરાસરની અંદરની થાંભલીઓમાં તાંબા કે પિત્તળની ગોળ પટ્ટીઓ લગાવી ચારેબાજુ ગ્લાસ રાખવાના ગોળ સ્ટેન્ડ મૂકાવી તેમાં ગ્લાસમાં રાખી દીવાઓ કરી શકાય. દીવા ઉપર થોડું ઊંચે રાખવા માટેના ઢાંકણો સાથે જ બનાવવાના.

ઘીના દીવા માટેનું ઘી ગાયનું, વલોણાનું ઘી વાપરવું યોગ્ય જણાય છે. પણ આર્થિક રીતે પહોંચી ન શકાતું હોય તો તલના તેલના કે દીવેલના દીવા પણ થઈ શકે. ડેરીનું કે સીધી ફેટ કાઢીને બનાવેલું ઘી વિકલેન્દ્રિય જીવોના કલેવરોમાંથી બનતું હોય છે તેથી વર્જ્ય છે. તે જ પ્રમાણે ઓઈલ મીલમાં તલનું તેલ કાઢેલું હોય તો જયણા જળવાતી નથી. હમણાં જ એક જાણકાર ભાઈએ કહેલું કે આપણે ઘરમાં જે સિંગતેલ વાપરીએ છીએ તેમાં ૧ ડબ્બે ઓછામાં ઓછી ૫૦૦ ઈયળોનો કચ્ચરઘાણ નીકળી જતો હશે.

ઘીના દીવા માટે નીચેની ત્રણ વસ્તુઓની જરૂર પડે. અંદાજિત કિંમત

૧. કાચની હાંડી અ તેમાં મૂકવાનો ગ્લાસ અ બોયા અ માચીશ રૂ. ૧૦૦ અ રૂ. ૨૫
૨. પિત્તળની સાંકળ ૧ કી. સાંકળ ૧૦ હાંડીને ચાલે રૂ. ૨૫૦.૦૦ ૧ કી.ના
૩. હાંડીને ઢાંકવાની ઘાઘરી (કપડું) રૂ. ૧૦.૦૦

(હાંડી અને ઉપરના કાયના ઢાંકણ વચ્ચે જે જગ્યા રહે તેને ઢાંકવા માટેનું કપડું જેથી વચ્ચેના ભાગમાંથી જીવો અંદર ન જાય.)

સામાન્ય રીતે ગભારામાં લગભગ ૩ હાંડી જોઈએ. ગભારાની બહાર ૨૦ ફૂટ ૨૦ ફૂટના દેરાસરમાં ૮ હાંડી હોય તો પુરતો પ્રકાશ મળી રહે. ગભારાના બહારના ભાગમાં ધીને બદલે દીવેલ (એરંડીયું) પણ વાપરી શકાય. દીવેલ ૧૫ કી.નો ૩૦૦ રૂ.માં મળી રહે છે. તલનું તેલ પણ વાપરી શકાય (૭૫ રૂ. આસપાસ ૧ કી.નો ભાવ છે) ૧ ગ્લાસમાં લગભગ ૫૦ ગ્રા. ધીની જરૂર પડે છે. જે એક દિવસ માટે ચાલે તેટલું હોય છે. (લગભગ ૬ થી ૭ કલાકથી વધુ).

ઉપરોક્ત બધી વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ સુશ્રાવક શ્રી પારસભાઈ શાહ (ટે. નં. ૮૦૮૬૦૦૮) પાસેથી મળી રહેશે.

શરૂઆતમાં ખર્ચની વ્યવસ્થા દરેક હાંડીની ઊંચામણી દ્વારા બોલાવી શકાય. ૧ હાંડી દીઠ તૂટફૂટ વગેરેને ધ્યાનમાં લેતા ૧૦૦૧ રૂ.ની રકમ રાખી શકાય. કાયમી ખર્ચની વ્યવસ્થા માટે માસિક ખર્ચની ઊંચામણીઓ બોલાવી શકાય. સરળ રસ્તો એ છે કે ઘર માટે ધી મંગાવીએ ત્યારે એક ૩૦૦૦ દેરાસર માટે પણ મંગાવી લઈએ તો દેરાસરને પણ ચોપડાની તેમ જ વહીવટીકીય માથાકૂટમાંથી છૂટકારો મળે અને સુંદર વ્યવસ્થા જળવાઈ રહે. ધીના દીવા માટે કાયમી રકમ લખી તેનું વ્યાજ વાપરવું ઊચિત જણાતું નથી કારણ આ પૈસા બેંકોમાં કાયમી થાપણ માટે મૂકાય અને તેઓ કતલખાનાઓને, કર્માદાનના ધંધા કરતી ફેક્ટરીઓને પૈસા ધીરે તો તેનું પાપ પૈસા મૂકનારને લાગે.

જૂના પ્રભાવશાળી જેટલા જિનમંદિરો છે જેમકે ગોડીજી, આદીશ્વરજી, શંખેશ્વર તીર્થ, પાલીતાણા, અમદાવાદના માણેકચોકનું જિન મંદિર વગેરે બધામાં આજે પણ ધીના દીવાઓ થાય છે દેવતત્વને પામવા અને તેમાં ભળી જવા એક ધી વાપરવાથી ચમત્કારિક પરિણામો જોવા મળશે.

હવે તો પૂજનો - મહાપૂજા આદિમાં પણ વીજળીનો, લાઈટોનો ખૂબ

ઉપયોગ થાય છે. પર્યુષણ મહાપર્વના દિવસોમાં તો રોશની કરવામાં આવે છે. વળી તે લાઈટો ચાલુ-બંધ થતી હોય છે તેથી સંખ્યાત, અસંખ્યાત ત્રસ અને સ્થાવર જીવોની હિંસા થાય છે. આ અંગે ખૂબ ઊંચાપોહ થતાં સં. ૨૦૧૯ ભાદરવા વદી ૧ ડાહ્યા રવિવારે દોશીવાડા પોળમાં ડહેલાના ઉપાશ્રયે રાજનગરમાં બિરાજમાન પૂ. આચાર્ય ભગવંતો, પૂ. પદરથો તેમજ શ્રમણ શ્રી સંઘના વહીવટદારો એકઠા થયા હતા. સાધક - બાધક ભાવની વિચારણા કરી સર્વાનુમતે જે નિર્ણય કરવામાં આવેલો તે આંખ ખોલી નાખે તેવો છે.

સર્વાનુમતે મોટો નિર્ણય

“અગાઉ જાહેરાત કર્યા મુજબ તા. ૧૫/૯/૬ ડાહ્યા રોજ ડહેલાના ઉપાશ્રયે મળેલા પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતો આદિ શ્રમણ ભગવંતો અને દહેરાસરજીના હાજર રહેલા વહીવટદારોની સભા જાહેર કરે છે કે

દહેરાસરના ગર્ભગૃહ તથા રંગમંડપ આદિમાં બધે ઠેકાણે હિંસા, આશાતના આદિના કારણે ઈલેક્ટ્રીક લાઈટ ન થવી જોઈએ. આ માટે સૌને લાગતાવળગતાઓને આ સંબંધી યોગ્ય પ્રયત્ન કરી ઈલેક્ટ્રીક લાઈટો બંધ કરવા- કરાવવાની ભલામણ કરે છે.

(બીજો નિર્ણય): આ બાબતનો પ્રચાર કરી, સક્રિય અમલ કરવા મિટીંગ બોલાવનાર ચાર ભાઈઓને સત્તા આપવામાં આવે છે.”

આવા ટંકશાળી નિર્ણયોનો ચાલો આપણે સહુ પણ આજથી જ અમલ શરૂ કરીએ. ભાગ્યશાળીઓ, આપના સંઘના વહીવટદારોને આ નિર્ણય તેમજ આના પરિપત્રો ખાસ વંચાવીને “આણા એ ધમ્મો”, “જયણા એ જૈનોની કુળદેવી છે” એ ન્યાયને સાર્થક કરવા નમ્ર વિનંતી છે. આપ જ્યાં જ્યાં દેશમાં મોકલાવી શકો ત્યાં આ પરિપત્રોની નકલ તુરંત મોકલી આપવા નમ્ર વિનંતી છે. આપ લાઈટને તિલાંજલી આપો તો આપની અંતરની અનુમોદના કરવાની અમને તક આપવા અમને જાણ કરશો તો ખૂબ આનંદ થશે. અસ્તુ. જિનાજ્ઞા વિરુદ્ધ કંઈ લખાઈ ગયું હોય તો અંતઃકરણપૂર્વકના મિચ્છામી દુક્કડમ્.

હેં! હોય નહીં?

ઝાડા રોકવાનો નિરુપદ્રવી ઉપાય

જૈનમ જયતિ શાસનમ્ના એક સુજ્ઞ વાયક તરફથી મળેલ આ ટૂચકો છે. ઝાડા થયા હોય ત્યારે કુંવાડીયાના બીજ (ગાંધીની દુકાને ૫ કે ૧૦ રૂ. કીલો મળે છે) કાચા કે સેકેલા પાણી સાથે ૩ ચમચી ગળી જવાના અથવા ફાંકી જવાના. ચાવવાના નહીં. આ બીજ મેથીના દાણા જેવા હોય છે. તેનાથી ૧૦ મિનિટમાં ઝાડા બંધ થઈ જાય છે. કબજિયાત થતી નથી. અન્ય કોઈ આડઅસર પણ થતી નથી.

દુઃખમુક્ત (કર્મમુક્ત) થવાનો શ્રેષ્ઠ ઊપાય

આ સૃષ્ટિ ઊપર દુઃખમુક્ત થવું કોને ન ગમે? પણ આ દુઃખનું મૂળ કારણ દોષ છે જે કર્મ બંધાવે છે. આ કર્મબંધનું કારણ આપણા જીવે અત્યાર સુધીમાં ૭ તત્વોની કરેલી વિરાધના- આશાતના છે. દુઃખને રડવું તેના કરતા દોષને રડવું વધારે ઊચિત લાગે છે. તેથી દુઃખ ખેંચી લાવનાર કર્મોના મૂળમાં જ લૂણો ચાંપવાનું કામ આ નીચેની ભાવના કરે છે. માત્ર બે મીનીટનું કામ સવાર, બપોર અને સાંજ ત્રણ વખત નીચેનું લખાણ ભાવથી વાંચી જવાનું છેવટે સવારે કે રાત્રે સુતી વખતે એકી સાથે ત્રણ વખત વાંચી જવાનું. આ ભાવનાના ચમત્કારિક પરિણામો તાત્કાલિક અનુભવવા મળશે એમાં કોઈ શંકાને સ્થાન નથી.

ત્રિકાળ ભાવના :

હે પરમાત્મન્ ! મારા જીવે નીચેના ૭ તત્વોની ખુબ વિરાધના- આશાતના કરી છે.

તત્ત્વત્રયી: (૧) સદ્દેવ

(૨) સદ્ગુરુ

(૩) સદ્ધર્મ

રત્નત્રયી: (૪) સમ્યગ્ દર્શન

(૫) સમ્યગ્ જ્ઞાન

(૬) સમ્યગ્ ચારિત્ર્ય

અને (૭) જીવરાશી.

સુદેવ સુગુરુ સુધર્મનો મેં અપલાપ્ કર્યો હશે. તેની નિંદા કરી હશે. હસી-મજાક કરી હશે. ગુર્વાજ્ઞાને તહત્તી નહીં કરી હોય. ધર્મમાતાને છોડીને અધર્મને આચર્યો હશે. સમ્યગ્ દર્શન ને બદલે મિથ્યાત્વને પોષ્યું હશે. અજ્ઞાન વશ મેં સમ્યગ્ જ્ઞાન ની આરાધના ને બદલે ભયંકર વિરાધના કરી હશે. તોતડા- બોબડાને જોઈ ઠહ્ઠા-મશકરી કરી હશે.

સમ્યગ્ ચારિત્રની પણ મારા આત્માએ ભયંકર આશાતના- વિરાધના કરી હશે. અને હાં આજ સુધી અનંતા ભવોમાં મેં જીવોનો કચ્ચરઘાણ બોલાવ્યો હશે. જીવો ને કાપ્યાં હશે, ભુંજી નાખ્યા હશે, સેકી નાખ્યા હશે, ફાડી ખાધા હશે, સળગાવ્યા હશે, એમને માનસિક ભયંકર પરિતાપ પહોંચાડ્યો હશે.

આ બધા જ અપ્કૃત્યો બદલ હે પરમાત્મન્ ! આપની સાક્ષીએ અંતઃકરણપૂર્વક, જરાપણ માયા-કપટ રાખ્યા વગર, મન વચન કાયા ના યોગપૂર્વક ખમાવું છું. મિચ્છામી દુક્કડં ફરીને મિચ્છામી દુક્કડં ફરી ફરીને મિચ્છામી દુક્કડં. મને ક્ષમા આપો મારી ભયંકર ભૂલ થઈ ગઈ. હવે ભવિષ્યમાં ક્યારેય આવું નહીં કરું. મને માફ કરો. હું અંતરના ય અંતરથી મેં કરેલા રાગ-દ્વેષ બદલ ખામેમિ, ખામેમિ, ખામેમિ ના પોકારો કરું છું અને હે પ્રભુ તને વંદામિ, વંદામિ, વંદામિ કહી વિરમું છું. મિચ્છામી, ખામેમિ, વંદામિના ત્રિવેણીય યોગ વડે મને ત્રણરત્નોની પ્રાપ્તિ થાઓ. ત્રણ તત્વોના અનુગ્રહની મને પ્રાપ્તિ થાઓ.

મંગળ પ્રાર્થના

ચત્તારિ મંગલમ્, અરિહંતા મંગલમ્, સિદ્ધા મંગલમ્, સાહૂ મંગલમ્, કેવલીપત્તતો ધમ્મો મંગલમ્...૧. ચત્તારિ લોગુત્તમા, અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા, સાહૂ લોગુત્તમા કેવલીપત્તતો ધમ્મો લોગુત્તમો...૨. ચત્તારિ શરણાં પવજ્જામિ, અરિહંતે શરણાં પવજ્જામિ, સિદ્ધે શરણાં પવજ્જામિ, સાહૂ

શરણં પવજજામિ કેવલીપત્તં ધમ્મં શરણં પવજજામિ...૩.

મારી આસપાસ- ચોપાસ જિનાજ્ઞાનું સામ્રાજ્ય ફરી વળો. જગતના સર્વ જીવ સુખી થાવ, સુખી થાવ, સુખી થાવ.

ઉપર પ્રમાણે ભાવના ભાવતા જીવનમાં સાક્ષાત ફેરફારો અનુભવાશે. પાપપ્રણિધાન - ગુણબીજાધાન- પ્રથમ સૂત્ર પંચસૂત્રમાં પણ લગભગ આજ વાત મૂકવામાં આવી છે. એક આચાર્ય ભગવંતે ૮૫ વર્ષે આ સ્તોત્ર પાકું કરેલું અને ત્રિકાળ ગણતા હતા. તેમાં પણ શરૂઆતમાં આત્માનો કર્મ સાથેનો ઈતિહાસ અને તેમાંથી છૂટવા તથા ભવ્યત્વને પકવવાનો રસ્તો બતાવ્યો છે. તેને માટે પ્રથમ અરિહંતો, સિદ્ધો, આચાર્ય ભગવંતો અને ધર્મમાતાનું શરણું સ્વીકારવાની વાત મૂકવામાં આવી છે. પછી દુષ્ટત્યોની ગર્હા (નિંદા) મૂકી દીધી છે. અને છેલ્લે સુકૃતોની હાર્દિક અનુમોદના મૂકવામાં આવી છે.

ઉપસંહારમાં એનો ફળાદેશ જણાવતા અદ્ભુત વાત મૂકી છે કે આ પંચસૂત્ર ગણનારને નિયમથી નિશ્ચિત ફાયદો થાય છે. તેના અશુભનો ઉદય દૂર ઠેલાઈ જાય છે તેમજ અશુભ નબળું દુબળુ થઈ જાય છે. જ્યારે શુભનો ઉદય લાંબે હોય તે નજીક આવી જાય છે અને શુભ નબળું હોય તો સબળું અને સક્ષમ બની જાય છે.

સંકલેષ હોય ત્યારે અવારનવાર અને સંકલેષ ન હોય ત્યારે કમ સે કમ (ત્રિકાળ) ત્રણવાર તો આ સ્તોત્ર ગણવું જ જોઈએ.

જિજ્ઞાસુઓએ કોઈપણ ગુરુભગવંત પાસે કે જ્ઞાનભંડારમાંથી આ પંચસૂત્ર મેળવીને ત્વરિત એનો પાઠ શરૂ કરી દેવો જોઈએ. શુભસ્ય શીઘ્રમ્ ! સારા કામમાં ઢીલ શાને? મહામાંગલિક અને અત્યંત આદરણીય એવા પંચસૂત્ર ને પંચાગ- પ્રણિપાત પ્રણામ કરીને વિરમીએ છીએ. જિનાજ્ઞાવિરુદ્ધ કાંઈ પ્રરૂપણા થઈ હોય તો અંત:કરણપૂર્વકના મિચ્છામિ દુક્કં !

★ ★ ★

હું! હોય નહીં?

ઘા-જખમ

- * દાઝેલા ઘા ઉપર તુલસીનો રસ અને કોપરેલ ઊકાળીને ચોપડવાથી બળતરા મટે છે. ફોલ્લા અને જખમઝડપથી રૂઝાઈ જાય છે.
- * દાઝયા પર રાળનો મલમ ખૂબ અકસીર છે. એ ભવિષ્યમાં દાગ, ઘાના નિશાનો રહેવા નથી દેતો.
- * દાઝયા ઉપર સાકરનું પાણી અથવા છાશ ઘી ચોપડવાથી પણ રાહત થાય છે.
- * ગરમ પાણી કે વરાળથી દાઝી જવાય તો તે ભાગ ઉપર ચોખાનો લોટ છાંટવાથી ખૂબ આરામ થાય છે.

★ ★ ★

રે ! ટી.વી તારા પાપે

સુપ્રીમ કોર્ટના જસ્ટીસ શ્રી જે. એસ. વર્માએ ‘ઓટો-શંકર’થી પ્રખ્યાતી પામેલા એક ચુકાદામાં આરોપી રીક્ષા ડ્રાઈવર શંકરને તેણે કરેલા ૫-૭ ખૂન માટે ફાંસીની સજા જાહેર કર્યા પછી પોતાની પેન તોડી નાખેલી અને કહેલું કે હું આ કાયદાઓથી કેવો બંધાયેલો છું કે આ માણસને ફાંસીની સજા આપી પણ શંકરના મગજને વિકૃત કરનાર ટી.વી પર બતાવવામાં આવતા ફિલ્મોના બનાવનારાઓને કશું નથી કરી શકતો.

ટી.વી એટલે ઘરમાં રહેતો કાળોતરો નાગ, ટી.વી એટલે ભયાનક ખૂંખાર રાક્ષસ, ટી.વી એટલે બાળકોના સંસ્કારોની બૂરી રીતે વલે કરનારું કારખાનું. **ટી.વી.થી થતાં નુકસાનો:** સૌથી પહેલી ખરાબ અસર બાળકોની શારીરિક તંદુરસ્તી ઉપર પડે છે. ઘરમાં કે બહાર રમવાની દોડાદોડી કરવાની અને શારીરિક રીતે ખૂબ જ પ્રવૃત્તિશીલ રહેવાની આ ઉંમરમાં એક જ ઠેકાણે કલાકો સુધી બેસી રહેવાથી તેને સતત થાક લાગે છે.

બીજું અભ્યાસના સમયનો ભોગ અપાય છે. અમેરિકાના નિષ્ણાતોએ સર્વે કરીને જાહેર કર્યું છે કે શાળાકીય વર્ષો દરમ્યાન બાળક ૧૫૦૦૦ કલાક ટી.વી. જુએ છે. તેનાથી નાનીવયે જ તેનામાં જડતા આવી જાય છે. તે પલાયનવાદી બની જાય છે.

એક ચોંકાવનારું સંશોધન ‘પ્લગ ઈન ડ્રગ’માં મેરી વીને કર્યું છે કે સતત ટી.વી. જોવાથી ડાબા મગજના ભોગે જમણા મગજનો વિકાસ થાય છે. બાળકોમાં રચનાત્મક વૃત્તિનું સિંચન થતું નથી. સારા પુસ્તકો વાંચવાનો કે નિબંધો લખી તેની કલ્પનાશક્તિ વિકસાવવાનો એને અવકાશ જ નથી મળતો અને સતત ફરતી ચેનલો અને બદલાતાં રહેતા પ્રોગ્રામોને કારણે બાળકનું મગજ પ્રોગ્રામો પ્રમાણે દોડે છે. બાળકના વિચારો પળભરમાં બદલાયા કરે છે. મગજ સ્થિર નથી થતું. બાળક ચિડીયું બની જાય છે. ઘરમાં નાની નાની વાતો ઉપર ભાઈ-ભાંડુ સાથે ઝઘડી પડે છે. માતાપિતાની કોઈ

વાત સાંભળવા એ તૈયાર નથી થતું. બાળકની પાસે નાનકડું કામ કરાવવા પણ તેને ગુસ્સો કરીને કહેવું પડે છે. તેનાથી માતાપિતા અને બાળક વચ્ચે અંતર વધતું જાય છે. બાળકના મનમાં માતાપિતા એના દુશ્મન છે એવો ભાવ ઊભો થાય છે અને નાનપણથી જ ઊભી થતી આ તિરાડ ભવિષ્યમાં મોટી ખાંઈ જેવી બની જાય છે.

૧૯૮૨માં મિશિગન યુનિવર્સિટીમાં એક સર્વે કરવામાં આવ્યો તેમાં ૪ થી ૫ વર્ષના બાળકોને પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો કે તમને ટી.વી. જોઈએ કે પપ્પા? ત્યારે ૩૬૬ બાળકોએ પપ્પાને બદલે ટી.વી. ઉપર પસંદગી ઢોળી હતી. આ નિરીક્ષણો આંખ ઉઘાડનારા છે અને અગમના અંધાણ દેનારા છે. અમારા એક મિત્રે ઘરમાં જરા જોખમ લઈને કહી દીધું કે હવે તો આ ઘરમાં હું નહીં અને કાં તો ટી.વી. નહીં. ઘરનાઓએ પ્રેમથી કહી દીધું તમે નહીં હો તો ચાલશે પણ... ટી.વી. અને ડ્રગ્સના બંધાણીઓમાં હકારાત્મક કોરિલેશન નોંધાયું છે.

૧૯૫૫માં અમેરિકામાં ૩ કરોડ ટી.વી. સેટ હતા અને માત્ર ૧૨૦૦ કેફી દ્રવ્યોના બંધાણી હતા. આજે ૧૯૮૮માં ૧૮.૪૦ કરોડ ટી.વી. સેટ સામે કેફી દ્રવ્યોના નોંધાયેલા બંધાણીની સંખ્યા ૪૪૦૦૦ જેટલી થઈ ગઈ છે અને તેને હિસાબે હજારોના મૃત્યુ થયા છે. બાળકને ટી.વી.ની ના પાડવી સહેલી છે. પણ ડ્રગ્સનો બંધાણી થાય પછી કેફી દ્રવ્યોની ચુંગાલમાંથી છોડાવવો અતિ મુશ્કેલ છે.

સૌથી વધુ મુશ્કેલી બાળકોની સતેજ યાદશક્તિ કરાવે છે. બાળકોનો ક્ષેત્રેમજ અનુસરણ શક્તિ નાનપણથી જ સતેજ હોવાને કારણે બાળકોની અપેક્ષા નાનપણથી જ વધી જાય છે. જાહેરખબરના જિંગલ્સ રાષ્ટ્રગીતોની જેમ કડકડાટ મોંપાઠ કરી જાય છે અને જે દૃશ્યો જોયા હોય તેનું આબેહૂબ અનુકરણ જીવનમાં કરવા તલપાપડ થાય છે.

હમણાં ન્યુયોર્કની એક સ્કૂલમાં બાળકોએ ૯૦ વર્ષના ૧ ડોસાને ગાડી સાથે બાંધીને ગાડી કયાંય સુધી ચલાવી. ડોસો અથડાતો, કૂટાતો

લોહીલુહાણ થયો તેને જોવા અને આવો વિકૃત આનંદ માણવા એક ટોળું એની પાછળ પાછળ ગયું.

આખા વિશ્વને આ ૨૧ ઈંચની સ્કીન દ્વારા પોતાના ઘરમાં ઉતારે છે. તે દ્વારા મનમાં ઉતારે છે. માહિતીઓનો ખડકલો થાય છે. પ્રત્યેક વાતના મનમાં સમાધાનો નથી થતા તેથી બાળક મૂંઝાય અંતે ધીરે ધીરે મૂરઝાઈ જાય છે. મુંબઈમાં હમણાં જ એક ટીનેજરે આ ટી.વી.ના પાપે એક આઘેડવયના માણસ સાથે અકુદરતી સંબંધ બાંધીને પૈસાની લાલચમાં મઝગાંવ ખાતે તેનો ઘડોલાડવો કરી નાખ્યો.

એક પાંચ વર્ષના બાળકને એની મમ્મી બે વર્ષની નાની બેનને સાચવવા આપીને બહાર ગઈ. બાળકી ઘોડિયામાં રડવા લાગી. બાળકે દૂધ ધર્યું. હીંચકા નાખ્યા છતાં બેન છાની ન રહી એટલે રસોડામાંથી છરી લઈ આવ્યો. જે કોઈ માને નહીં એને છરી મારવાના કાતિલ સંસ્કારો ઉછીના મેળવેલા આ ટી.વી. પાસેથી. બીજી વાર મહેનત કરી. બહેન છાની ન રહી અને ઘડાઘડ છરીના ઘા ઝીંકી દીધા.

હોલેન્ડના શિક્ષણશાસ્ત્રીઓએ તારણ કાઢ્યું છે કે બાળક day dreaming કરે છે. એટલે દીવાસ્વપ્ન જુએ છે. તેની હઠ તમે પૂરી ન કરો ત્યારે તે હિંસક, હઠીલું અને હાયવોય કરનારું બની જાય છે. હવે તો ઘરમાં બે બાળક હોય અને બન્નેને અલગ અલગ સિરિયલો જોવી હોય અને મમ્મી-પપ્પાને વળી બીજા જ પ્રોગ્રામો જોવા હોય એટલે ઘરમાં ઘમસાણ મચે છે અને પછી ઝનૂન વાસ્તવિક જીવનમાં આવે છે. 'સ્વાત્મિમાન'ના નામે ઘરનાના અભિમાનો ટકરાય છે અને ફિલીપ્સ ટોપ ટેનને ચડે તેવા ધમાલના દૃશ્યો ઘરમાં જ સર્જાય છે.

જોગેશ્વરીની મેમણ કોલોનીવાસીઓ ભેગા થઈ આ અંગે ચિંતિત થયા અને આખી સોસાયટીએ ઘરમાંથી ટી.વી.ની સ્મશાનયાત્રા કાઢી છે.

ઘણા બાળકોને નાની ઉંમરમાં જ ચશ્મા આવવા લાગે છે. મદ્રાસની હોસ્પિટલોમાં આના ઓપરેશનો કરાવવા પડે છે. ચોવીસ કલાક બાળકને

ઉંઘો લટકાવવામાં આવે. પડદો બરાબર થાય તો જ ઓપરેશન કરી શકાય. નહીં તો પછી અઠવાડિયા પછી ફરીવાર આવી દર્દનાક પરિસ્થિતિમાંથી પસાર થવું પડે છે. ઘણીવાર નાની ઉંમરે જ મોતીયો, ઝામર વગેરે આવે છે. આંખ પણ ગુમાવવી પડે છે.

ટી.વી.ના દૃશ્યો મનમાં ઝીલીને મોટા પણ કરતાં વિચાર કરે તેવી અનેક વસ્તુની તેને આદત પડી જાય છે. કોકા કોલાની જાહેરાતમાં ઘરમાંથી ઉપરથી નીચે પડવાની નકલ કરનાર એક બાળક હમણાં જ મરણને શરણ થયો.

બીજી એક મહત્વની વાત વજન વધવા અંગેની છે. ટી.વી. સામે જોઈને બેસતી વખતે બાળક અનેક પ્રકારની ગળી, તળેલી, વધારે ઘી-તેલ, માખણવાળી, ચીઝવાળી અને ઠંડા પીણા, આઈસક્રીમ વગેરે ખાય છે, સતત ખાય છે. હવે, પ્રવૃત્તિ ઓછી છે અને પ્રોગ્રામ જોવામાં મશગુલ બાળકને ખાવામાં પ્રમાણભાન નથી રહેતું તેથી વજન વધતું જાય છે. બીજું શરદી, ઉઘરસ, વાયરસ ઈન્ફેક્શન થાય એ તો તદ્દન સ્વાભાવિક છે. કારણ વધારે કેલેરી અને અપોષણયુક્ત ખોરાક ખાધેલ હોવાથી તેની રોગપ્રતિકારક શક્તિ ખલાસ થઈ જાય છે અને આ જ કારણે આ બાળકને, મોટું થાય ત્યારે, જાડાપણું, હૃદયરોગ, ડાયાબીટીશ, બી.પી.ના રોગો થવાની શક્યતા વધી જાય છે. માનસિક રીતે પણ બાળક એકલપટો, રીસામણા સ્વભાવનો, ગુનાહિત માનસવાળો, સ્વાર્થી ઉદ્ડ અને ઉચ્છૃંખલ બનતો જાય છે.

માતાપિતા ઈચ્છે છે કે આ બાળક ભવિષ્યમાં અમારો લાકડીટેકણ બનશે તેને બદલે તેના માટે જ માતાપિતાને ઢસરડો કરવો પડે તેવો ખેલ સર્જાય છે. ટી.વી.ના પરદાનું લેવલ અને અંતરમાં ફેરફાર હોવાને લીધે તેના ડોક-કમરના સ્નાયુ અને સાંધાની તકલીફ પણ થાય છે.

અને બે થી સાત વર્ષની ઉંમર ઈમ્પ્રશનેબલ એઈઝ ગણાય છે. તે વખતે જેવા સંસ્કાર મળ્યા હોય (સારા કે ખરાબ) તેની અસર જીવનભર જોવા મળતી હોય છે, ભારતના ટીનેજરોને લક્ષ્યમાં રાખીને ડૉ. ૪૫૦૦

કરોડ રૂા. ટી.વી.માં જાહેરખબર પાછળ ખર્ચવામાં આવે છે. બ્રિટીશરોની જેમ હવે મુંબઈના બાળકો પણ સપ્તાહમાં ૨૧ થી ૨૨ કલાક ટી.વી. જોવામાં મશગુલ થઈને અગણિત માનવકલાકોનો વેડફાટ કરે છે. બ્રિટનમાં ‘પાવર રેન્જર્સ’ નામની સિરિયલ ૭૪ લાખ બાળકો જુએ છે. બાળકનો ખીસ્સાખર્ચ વધતો જાય છે. પિતાનું બજેટ, બન્ને બાજુથી બળતી મીણબત્તીની જેમ ઓગળતું જાય છે. લંડનમાં બ્રેવર્લી હીલ ૮૦૨૧૦ નામની સિરિયલ પાછળ લોકો પાગલ થયા છે. ત્યાંની હોલિવુડની ૧૨ વર્ષની એક્ટ્રેસ મેલીસાનો રોજનો સૌંદર્યપ્રસાધનો પાછળનો ખર્ચ ૧ લાખ રૂા.નો છે. ફેન્સી કપડા પાછળ દર મહિને તે ૧૫ લાખ રૂા. ખર્ચે છે. તેના શોપીંગ કન્સલ્ટન્ટોને કે વ્યાયામ શિક્ષકોને જ દર મહિને ૨૦-૨૫ હજાર રૂપિયાના પગારો છે. તેને જોઈને નાના બાળકો પણ સતત અરીસા સામે ઊભા રહે છે. તેના જેવા દેખાવા મહેનત કરે છે.

અમેરિકાની ૧૩ થી ૧૪ વર્ષની છોકરીઓમાં ૭૨૬ નેઈલ પોલીશ કરે છે, ૬૭૬ છોકરીઓ લીપસ્ટીક લગાડે છે, ૫૦૬ આંખની કૃત્રિમ પાંપણ લગાડે છે. બી.બી.સી.ની ચેનલ નં. ૨ સૌથી વધુ અશ્લીલ અને બિભત્સ દૃશ્યો બતાવે છે. એનેસ્ટેસિયા ટોફેકિસસે ‘ધ વાયોલન્ટ કીડ્સ’માં લખ્યું છે ૧૬ વર્ષથી નીચેની ઉંમરના બાળકોની નજર નીચેથી ૨ લાખથી વધુ હિંસક દૃશ્યો પસાર થઈ ગયા હોય છે. કાળાંતરે આ દૃશ્યો ઉત્તેજનામાં પરિણમી ખૂન જેવા ભયંકર અપરાધ કરાવે છે.

એક માને ત્રણ દીકરા. ૩ વર્ષના નાના ટેણિયાને માં ટાંકીના ઢાંકણ પાસે નવડાવતી હતી ત્યારે ૫ અને ૭ વર્ષના બન્ને દીકરાઓનો ઝઘડો થયો. ૭ વર્ષનાએ ૫ વર્ષના બાળકને છરી હુલાવી દીધી. માતા ત્રણ વર્ષના દીકરાને મૂકીને દોડી તે પાણીમાં પડી મરી ગયો. આ બાજુ ૫ વર્ષના બાળકનું ખૂન કરી ૭ વર્ષનો બાળક છાપરા ઉપર દોડ્યો તે પણ પડી જતા આખું શરીર પતરાથી વિંધાઈ ગયું. એક ટી.વી.ના પાપે માતાએ આંખના પલકારામાં પોતાના ત્રણેય બાળકોને ગુમાવવા પડ્યા.

૧૮ વર્ષની ઉંમરના બાળકોની નજર નીચેથી ૧ લાખથી વધુ વખત બીયર-દારૂની જાહેરાત જોઈને તેઓ દારૂના-ડ્રગ્સના બંધાણી બની ચૂક્યા છે. જયોર્જ બુશને આજ ચિંતા સતાવતી હતી ‘ડ્રગ્સ’ જેનું મૂળ છે તે ‘ટી.વી.’ની ટ્યુબ્સના ઉત્પાદનથી કલોરોફ્લુરોકાર્બન (ઊઝાઉ) નામનો વાયુ વાતાવરણમાં ફેંકાય છે જેનાથી સૂર્યના અલ્ટ્રાવાયોલેટ કિરણોથી રક્ષણ મળે છે તે ઓઝોનમાં આ ગાબડા પાડે છે અને પર્યાવરણમાં પ્રદૂષણ પેદા કરે છે.

ટી.વી.થી એક બીજો મોટો હાઉ ઊભો થયો છે તે છે ઘેર ઘેર એક્સરે કિરણોની કિરણોત્સર્ગ - તેના વિકિરણો, ટી.વી.માંથી સતત નીકળતા આ કિરણોથી ટી.વી. સામે બેસનાર દરેકનો દેહ વિંધાય છે. તેનાથી આરોગ્યના ફનાફાતિયા થાય છે અને બ્લડ-કેન્સર જેવી ભયાનક બિમારી લટકામાં મળે છે. તેથી જ જેમ સિનેમાનો અર્થ સઘળા સીનની (પાપની) મા છે તેમ દૂરદર્શનનો ખરો અર્થ પણ દૂરથી દર્શન જ થાય છે. આને દૂરથી જ સલામ કરીએ નહીં તો આપણા ફનાફાતિયા કાઢીને રહેશે.

સ્વીત્ઝરલેન્ડમાં ૮-૯ વર્ષના છોકરાએ પિસ્તોલ હાથમાં લઈ વિલનની એકટીંગ કરી પપ્પાને ઉડાવી દીધા. ‘ફર્સ્ટ બ્લડ’ ફિલ્મને જોઈ લબ્બરમૂછિયા માયકલ રયાએ ૮ કલાકમાં ૧૯ ખૂન કરી નાખ્યા. આ પ્રેરણા તેને ‘રેમ્બો’ નામના ફિલ્મમાંથી મળી હતી. બ્રિટનમાં ‘જોજ’ નામની ફિલ્મ જોઈ સગીરવયના બાળકો સાથે રમતાં રમતાં નાના-નાના બાળકોના માથા આડેઘડ કાપવા મંડી પડ્યા હતા. ચીનમાં શેંઘાઈ શહેરમાં એક કૂતરાએ ટી.વી. ઉપર ખોફનાક ચહેરો આવતાં જ કૂતરો ડરનો માર્યો ભાગ્યો અને ભીંત સાથે પછાડી-પછાડીને મરી ગયો. અમદાવાદ શાહીબાગમાં ભત્રીજાના ખૂનમાં સપડાયેલ બે નાની ઉંમરના કિશોરોએ કહ્યું કે આ પ્રેરણા અમને એક સિરિયલમાંથી મળેલી. સ્પાઈડરમેનના સુટ પહેરીને એક કમનસીબ પપ્પાના બન્ને ટાબરીયાઓએ ઉપરથી નીચે જમીન ઉપર કૂદકો માર્યો અને બન્નેના રામ રમી ગયાં.

ટી.વી. નહોતા ત્યારે ઘરમાં કુટુંબમેળો જામતો. મામા-માસી, ફઈ-

સગાવહાલાને ઘેર ઊઠવા-બેસવાનું થતું. વડીલો પાસેથી વારસાગત સંસ્કારો મળતા. આજે ઘરનાં બાળકોને પણ સંસ્કાર આપવા, ધર્મનો અભ્યાસ કરવા કે અલકમલકની વાતો કરવા, ઘરમાં કોઈની પાસે સમય નથી. ટી.વી.એ રાત્રિનો ધાર્મિક અભ્યાસ ગુમાવ્યો. વિડિયોએ બેનોની પૂજા ભણાવવાની મજા ગુમાવી. ક્રિટી પાર્ટીઓ, રોઝ ડે, વેલેન્ટાઈન ડે, પ્રેમના સંદેશાઓનો કાર્ડ્સ વગેરે આ ટી.વી. અને વિડિયોની આડ-પેદાશ છે.

ટી.વી. આવવાથી મહેમાનોને આવકાર, તેમનો સત્કાર ભૂલાતો જાય છે. મહારાજસાહેબ વહોરવા આવે ત્યારે જ સારી સિરિયલ ચાલતી હોય તો મોઢું કટાણું થઈ જાય છે. નહીં તો આપણે ત્યાં લોકગીતોમાં પણ આવકાર અંગેના તેમ જ જીવનની નિશાળના રહસ્યો અંદર ધરબી દીધા છે.

હે! જી તારા આંગણીયા પૂછીને રે કોઈ આવે એને
આવકારો મીઠો આપજે હો... જી...
આવે એને પાણી પા'જે... ભેળો બેસી જમજે રે,
હે... જી એને જાપારે સુધી વળાવવાને જાજે રે
એને આવકારો મીઠો આપજે રે... જી.

આવા મીઠા આવકારને બદલે મહેમાન આવે ત્યારે એવી રેખાઓ યજમાનના મોં પર ઉપસે છે. મહેમાનને થાય કે ફરી ક્યારેય અહીંયા પગ ન મૂકવા.

મહાભારત, રામાયણની સિરિયલો વખતે ગલીગલીઓ પછી કુરુક્ષેત્રના મેદાનમાં ફેરવાઈ ગયેલી અને કંઈ કેટલાયે આંખો ગુમાવેલી. ટી.વી., વિડિયો, સિનેમા-પિકચર બધાનું કામ પણ એક જ છે, લે દામ ભુલાવે રામ. ટી.વી., વિડિયોને લીધે કેફી દ્રવ્યોની સંગતે ચડેલા સંજુબાબાને સિગારેટ પીતો જોઈને નરગીસે ઠપકો આપ્યો અને સંજુબાબાએ નરગીસે પોતે ક્યાં પિકચરમાં સિગારેટ પીધી હતી તેની યાદ અપાવે છે અને નરગીસે જીવનભર પિકચરોને અલવિદા કરે છે. રેલો ઘર નીચે આવે ત્યારે ઘણું મોઢું થઈ ગયું હોય છે. ત્યાં સુધીમાં તો અનેકોએ કુસંસ્કારોના જામ પી લીધા હોય છે.

સૌથી વધુ ભયાનક અસર ટી.વી.માંથી નીકળતા એક્સ-રે કિરણો અકાળે દેહને પીંખી નાખે છે. અમદાવાદના મનોવૈજ્ઞાનિક ટી.વી.ને જીવતાજાગતા ભૂતની ઊપમા આપે છે. બોબ હોઝ અને ડેવિડટ્રેપ નામના અમેરિકન - ઓસ્ટ્રેલિયન સંશોધકોએ બાળકો અને ટી.વી. નામના સંશોધન પત્રમાં લખ્યું છે કે ઘણા બાળકો સાથે પ્રશ્નોત્તરી કરી અમે નિર્ણય પર આવ્યા છીએ કે ટી.વી.થી બાળકો સંસ્કારવિહોણા થતાં જાય છે અને હિંસકવૃત્તિના શિકાર થતા જાય છે. અમેરિકાના ઈન્ટરનેશનલ કંપ્લીશન અગેઈનસ્ટ વાયોલેન્ટ એન્ટરટેઈનમેન્ટ સંસ્થાના મનોવૈજ્ઞાનિકો એ બાળકોના પ્રિય સીનોમાં અમાનુષી અત્યાચાર અને ખૂનામરકીના સીનોનો પહેલો નંબર હતો. એક નાનકડી બાળકી તો રોજ રસોડામાંથી છરી લાવી એની ઢીંગલી ઉપર રોજ વાર કરતી હતી. આ ગ્રુપે આખરે જાહેર કર્યું હતું કે ટી.વી.ને કારણે પશ્ચિમના દેશોમાં ગુંડાગીર્દીમાં ૫૦૦ ટકા વૃદ્ધિ થવા પામી છે.

ટીમ બીશપ નામના પ્રખ્યાત પત્રકારે ટી.વી.ની ઘાતક અસર સમજીને ઘરમાંથી ટી.વી. કાઢી નાખ્યું હતું.

તો સ્ટીફન બેકર કહે છે કે બાળકોને ભૌતિક વસ્તુઓ નથી જોઈતી હોતી તેને તો માત્ર માતાપિતાનો પ્રેમ જોઈએ છે, પણ હવે દાદા-દાદીને પણ ટી.વી.ને હિસાબે પોતરાઓને ખોળામાં બેસાડવાનો સમય નથી.

વિશ્વવિખ્યાત પેગ્વિન પબ્લીશના ધ પ્લગઈન ડ્રગમાં ટી.વી.થી થતાં ભયંકર નુકસાનોનું વૈજ્ઞાનિક પ્રયોગો કરીને આબેહૂબ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. ડો. જહોન એમ. ઓટ્ટી દ્વારા વટાણાના નાના છોડને ટી.વી. સામે ઊગાડવામાં આવ્યા પણ એના ટોક્સિક રેડિએશનને છોડવા ખમી ન શક્યા અને છોડવા વિકૃત થઈ ગયા. છોકરાઓ ટી.વી. જોયા પછી થાકી જાય છે તેનું કારણ આ વિકિરણો જ છે. ૬૦ દિવસ સુધી એક ગર્ભવતી કૂતરીને ટી.વી.ના રૂમમાં રાખી ડો. એસ. પી. શોશેએ નોંધ કરી કે ચારેય ગલુડિયાં લકવાગ્રસ્ત જન્મ્યા અને ત્રણ તો જન્મથી જ અંધ હતા. ગર્ભવતી

બેનો જે સતત ટી.વી. સામે જોયા કરે છે તેના બાળકો લૂલા-લંગડા અને આંધળા જન્મી શકે છે તેવું નિરુપણ એક જર્મન વૈજ્ઞાનિકે કર્યું છે. પ્રો. જહોન મેકડોનાલ્ડે એક પોપટને રોજ ટી.વી. સામે રાખતા તે પોપટને યાંચ ઉપર ભૂરા રંગનું ટપકું થઈ ગયું અને પોપટે ચાર ઈંડાને જન્મ આપ્યો. પુરુષમાંથી સ્ત્રી જાતિમાં પોપટનું પરિવર્તન આ વિકિરણો દ્વારા થઈ ગયું. ઈલેક્ટ્રોનિક કાર્ડ અને ઓડિયો કેસેટને ટી.વી.થી દૂર રાખવામાં આવે છે નહીં તો ડેટા ભૂંસાઈ જવાનો ડર લાગે છે. તો પછી માનવશરીર અને મન તો ચેતનવંતા કોષોનો બનેલો એક સંવેદનશીલ ભાગ છે તેના ઉપર આ ટી.વી., વિડિયોની શી અસર થતી હશે.

ટી.વી.ને કારણે એરિઝોનાના ટકશન શહેરમાં ૨૫૦૦ બાળકો લ્યુકેમિયા એક જાતના બ્લડ કેન્સરથી પીડાઈ રહ્યા છે. બોસ્ટનમાં ૬૦૦ બાળકો હોસ્પિટલમાં ટી.વી. જન્ય કેન્સરની સારવાર લઈ રહ્યા છે. ટી.વી. કાઢવાની હામ ન હોય તો કમ સે કમ નહીં મામા કરતાં કાણો મામો સારો એ ન્યાયે કેબલ લેવાનું બંધ કરી દઈએ તો પણ ઘણું મોટું કામ થયું લેખાશે. (સંપૂર્ણ)

હેં ! હોય નહીં ?

બત્રીસ લક્ષણાં પુરુષની વાત આપણે ઘણી વાર વાંચી છે પણ આ બત્રીસ લક્ષણો ક્યાં ક્યાં છે તેનો આપણને ખ્યાલ નથી.

શ્રી ભગવદ્ ગોમંડળ શબ્દકોષમાં નીચે મુજબના બત્રીસ લક્ષણો આપવામાં આવ્યા છે.

- (ક) પુરુષના પાંચ લક્ષણ : સ્વામાન, ધીરજ, વાકપટુતા, ક્ષમા અને સત્ય.
- (ખ) કાગડાના પાંચ લક્ષણ : અવિશ્વાસ, લાજ, સમય-પરીક્ષા, ચંચળતા અને જ્ઞાતિ સંમેલન.
- (ગ) મોરનાં સાત લક્ષણ : ઊચ્ચસ્થાને રહેવું, શત્રુને માત કરવો, મધુર ભાષણ કરવું, સ્વરૂપે સુંદર હોવું, સુઘડતા રાખવી, યુક્તિ-પ્રયુક્તિ

જાણવી તથા શીળા રહેવું.

- (ઘ) કુકડાના ચાર લક્ષણો : વહેલું ઊઠવું, યુદ્ધમાં અડગ રહેવું, પરિવારનું પોષણ કરવું, સ્ત્રી ઉપર પ્રીતિ કરવી.
- (ચ) ગધેડાના ત્રણ લક્ષણ : મહેનત કરવી, દુઃખને ગણકારવું નહીં અને સંતોષી રહેવું.
- (છ) બગલાનું એક લક્ષણ : એક ધ્યાન રાખવું.
- (જ) કૂતરાના છ લક્ષણ : સંતોષ, અલ્પનિદ્રા, તરત સમજી જવું, સ્વામીભક્તિ, સાહસ અને કૃતજ્ઞતા.
- (ઝ) સિંહનું એક લક્ષણ : પરાક્રમ કરતા રહેવું.

આ પ્રકારે બત્રીસ લક્ષણ કહેવાય છે, જેનામાં આ બત્રીસ ગુણ હોય તે વહેવારની ભાષામાં 'સર્વગુણ સંપન્ન' કહેવાય છે.

હેં ! હોય નહીં ?

કજમતી વખતે હાથ-પગ ધોઈને પછી લૂંછવાના નહીં અને એમને એમ ઠંડા રાખેલ હાથ-પગથી જમવાનું વિધાન છે.

કસુતી વખતે હાથ-પગ ધોયા હોય તો લૂંછી નાખવાનું વિધાન છે.

કપાણીને ૨૫૬ બાળીને પછી પીવામાં આવે તો પિત્તનો નાશ કરે છે; ૫૦૬ બાળીને પીવામાં આવે તો વાયુનો નાશ કરે છે અને ૭૫૬ બાળીને પીવામાં આવે તો કફનો નાશ કરે છે. પરંતુ ગરમ-ગરમ પાણી પીવામાં આવે તો ત્રિદોષનાશક (કફ, પિત્ત, વાયુ ત્રણેય દોષને નાશ કરનાર) છે.

કખોરાક ચાવીને ખાવાની ટેવ પાડવાથી ચમત્કારિક ફાયદો થાય છે.

૧ જ કોળિયો ૪૦ વાર ચાવીને ખાવાથી પચવામાં ખૂબ સુલભ બને છે અને શરીર માટે સીધું રસાયણરૂપ બની જાય છે. ખોરાક ચાવીને ખાવાથી સાચી તૃપ્તિ થવાથી ખોરાકનું પ્રમાણ ઘટી જાય છે. શરીરને ઓછું કામ કરવું પડે છે. સ્ફૂર્તિ જળવાઈ રહે છે.

એક ભાઈનો ૩૫ રોટલીનો ખોરાક હતો. એમણે ખૂબ ચાવીને

ખાવાનું શરૂ કર્યું. આજે માત્ર ચાર જ રોટલી ખાય છે. શક્તિ-સ્ફૂર્તિમાં જરાપણ ફરક પડ્યો નથી. માટે ખૂબ ચાવો અને આરોગ્યમાં ફાવો.

હોં! હોય નહીં?

કજમતી વખતે હાથ-પગ ધોઈને પછી લૂંછવાના નહીં અને એમને એમ ઠંડા રાખેલ હાથ-પગથી જમવાનું વિધાન છે.

કસુતી વખતે હાથ-પગ ધોયા હોય તો લૂંછી નાખવાનું વિધાન છે.

કપાણીને ૨૫૬ બાળીને પછી પીવામાં આવે તો પિત્તનો નાશ કરે છે; ૫૦૬ બાળીને પીવામાં આવે તો વાયુનો નાશ કરે છે અને ૭૫૬ બાળીને પીવામાં આવે તો કફનો નાશ કરે છે. પરંતુ ગરમ-ગરમ પાણી પીવામાં આવે તો ત્રિદોષનાશક (કફ, પિત્ત, વાયુ ત્રણેય દોષને નાશ કરનાર) છે.

કખોરાક ચાવીને ખાવાની ટેવ પાડવાથી ચમત્કારિક ફાયદો થાય છે. ૧ જ કોળિયો ૪૦ વાર ચાવીને ખાવાથી પચવામાં ખૂબ સુલભ બને છે અને શરીર માટે સીધું રસાયણરૂપ બની જાય છે. ખોરાક ચાવીને ખાવાથી સાચી તૃપ્તિ થવાથી ખોરાકનું પ્રમાણ ઘટી જાય છે. શરીરને ઓછું કામ કરવું પડે છે. સ્ફૂર્તિ જળવાઈ રહે છે.

એક ભાઈનો ૩૫ રોટલીનો ખોરાક હતો. એમણે ખૂબ ચાવીને ખાવાનું શરૂ કર્યું. આજે માત્ર ચાર જ રોટલી ખાય છે. શક્તિ-સ્ફૂર્તિમાં જરાપણ ફરક પડ્યો નથી. માટે ખૂબ ચાવો અને આરોગ્યમાં ફાવો.

★ ★ ★

દેવનાર એક કાળુ કલંક

હિંસા અને શોષણના પાયા ઉપર ઊભેલી અને નભતી પશ્ચિમની જીવન-વ્યવસ્થાનો અમલ જ્યારથી આ દેશની પ્રજા પર ઠોકી બેસાડવામાં આવ્યો છે. ત્યારથી સર્વપ્રકારે સર્વનાશની ગર્તાની આરે આ દેશની પ્રજા આવીને ઊભી છે.

મુંબઈની ભાગોળે આવેલા દેવનાર કતલખાનામાં રોજના ૭૦૦૦/૮૦૦૦ થી વધુ જીવોની કૂર કલ્લેઆમ કરવામાં આવે છે ૧૯૭૩-૭૪ થી લઈ ૧૯૮૭-૮૮ સુધીમાં દેવનારે ૩,૫૪,૭૨,૧૬૩ નિર્દોષ અને અબોલ-મૂંગા પ્રાણીઓને રહેંસી નાખ્યા છે. નિકાસ કરવા માટે કોઈ પશુની કતલ દેવનારમાં કરવામાં નહિ આવે એવી બાંહેધરી આપવા છતાં તે વર્ષોમાં ૮૯ લાખથી વધુ પશુઓની કતલ નિકાસ માટે કરવામાં આવી છે. આવી ગેરકાયદેસર અને ગેરબંધારણીય રીતે ચાલતા દેવનાર ઉપર કાયદા દ્વારા અટકાવ લાવવાના પ્રયાસના પ્રથમ ચરણરૂપે નિકાસ માટે કતલ ન કરી શકાય એવી મુંબઈ હાઈકોર્ટમાં એક રીટ પીટીશન પણ દાખલ કરવામાં આવી છે. જે થોડા સમયમાં કોર્ટમાં ફાયનલ હિયરીંગ માટે આવશે. એ સિવાય ગલી ગલીએ પાનની દુકાનની જેમ નાના નાના કતલખાનાઓ ખોલવા માટે ૬૦૦ લાઈસન્સ આપવામાં આવ્યા હતા. તે અંગે અમારી સખી સંસ્થા દ્વારા રીટ પીટીશન (૨૪૭૩/૯૧) દાખલ કરવામાં આવતા ૧૮૯ સિવાયના નવા લાઈસન્સો આપવાનું કોર્ટે રદ કરેલ હતું. ૧૮૯ માટે પણ હવે તેની પાંચ વર્ષની મુદત પૂરી થઈ એટલે તે લાઈસન્સો રદ કરાવવા માટે આપણે આપણા વકીલોને તાકીદ કરેલ છે. મહારાષ્ટ્ર એનીમલ પ્રીઝર્વેશન રહેલા છીદ્રોને પૂરવા પણ એક રીટ પીટીશન કરવામાં આવી છે. જોકે મહારાષ્ટ્રમાં ગોવંશ વધ પ્રતિબંધ માટે નવો ખરડો જ પસાર કરવામાં આવ્યો છે પણ રાષ્ટ્રપતિની સહી નથી આવી તેથી તે ખરડો હજુ પસાર નથી થયો. કહેવાતું કાયદેસરનું કતલખાનું કેટલા ગેરકાયદેસર કામ કરે છે તે

હવે જોઈએ.

દેવનારની ગેરકાયદેસરતાના પુરાવાઓ:

- (૧) જુદા જુદા ૧૬ જેટલા કાયદાઓનો ભંગ કર્યા પછી જ એક પશુની કતલ કરી શકે છે.
- (૨) ૧ ટ્રકમાં માત્ર ૮ પશુ લાવવાની પરવાનગી છતાં ૧૫/૨૦ મોટા અને ૩૦/૪૦ નાના પશુઓને માલસામનની જેમ ભરીને બે-બે દિવસ ભૂખ્યા ને તરસ્યા લાવવામાં આવે છે.
- (૩) ફીટ ફોર સ્લોટરનું સર્ટીફિકેટ માટે સરોસખાનાએ એક પ્રખ્યાત અંગ્રેજી વર્તમાનપત્રમાં લખ્યા મુજબ ૧ પશુદીઠ ૧૦ રૂ.ની લાંચ વેટર્નરી ડોક્ટરો લે છે.
- (૪) આ પશુઓને માર્યા પહેલા અને પછી (પ્રી અને પોસ્ટમોર્ટમ) ડોક્ટરી તપાસ આવશ્યક છે જે ક્યારેય કરવામાં નથી આવતી.
- (૫) નિકાસ માટે પશુઓ મારી ન શકાય તેના માટે રીઝોલ્યુશન નં. ૧૫૪ (૮/૫/૮૩) હાઉસમાં પાસ કરવામાં આવ્યું છે છતાં નિકાસ માટે લાખો જીવોની કતલ થાય છે.
- (૬) એક પશુની સામે બીજા પશુઓને મારવાનો કાયદો નથી છતાં હલાલ પદ્ધતિથી એકસાથે ૨૦/૨૦ પશુઓને તરફડાવીને મારી નાખવામાં આવે છે.
- (૭) પશુની કતલ માટે આંતર-રાજ્ય હેરફેર ઉપર પ્રતિબંધ હોવા છતાં ગુજરાત, રાજસ્થાન અને મધ્ય પ્રદેશમાંથી ગેરકાયદેસર રીતે કતલ કરવા મહારાષ્ટ્રમાં પશુઓ લાવવામાં આવે છે.
- (૮) ખોટા સર્ટીફિકેટો લેવા માટે પશુઓના પગ લાકડીથી ભાંગી નાખવામાં આવે છે. આંખમાં એસિડ અને નાકમાં તમાકું નાખવામાં આવે છે. ઘણીવાર શીંગડાઓ પણ બટકી નાખવામાં આવે છે.
- (૯) જેમ સુગંધી વિષ્ટા ન હોઈ શકે તેમ હાઈજિનીક મીટ પણ સંભવી જ ન શકે. છતાં ગંદુ અને રોગીષ્ટ માંસ મુંબઈની પ્રજા પર ઠોકી

બેસાડવામાં આવે છે અને તે દ્વારા લોકોના સ્વાસ્થ્ય સાથે ચેડા કરવામાં આવે છે.

હાલ, ભારતભરમાં કુલ ૩૬૩૮ કતલખાનાઓ છે જેમાં મશીનથી ચાલનારા ૩૬૩થી વધારે સ્વયંસંચાલિત છે. દેવનાર તો એશિયામાં સૌથી મોટામાં મોટું કતલખાનું છે. રોજના ૭ થી ૮ હજાર નાના મોટા પશુઓની કતલ કર્યા પછી પણ દર વર્ષે દેવનાર ૭ કરોડથી વધુની ખોટ કરે છે જે પૈસા માંસ નહીં ખાનારા અન્નાહારીઓના ગજવામાંથી પણ જાય છે. પાડાના વાંકે પખાલીને ડામ એવો આ ઘાટ ઘડાયો છે અને મજૂરી પર કામ કરતાં સર્વિસ યુનિટને નુકસાન કઈ રીતે થઈ શકે? એ સમજાતું નથી અને વેપારનો કાયદો છે કે જે યુનિટ નુકસાન કરતું હોય તે બંધ કરી દેવું જોઈએ. તો પછી દેવનારને પણ ખંભાતી તાળું મારી દેવું જોઈએ.

આવો! આજથી જ આ યંત્રવાદને તોડી નાખવા મંત્રનો અને તપના તંત્રનો સહારો લઈ આપણી ભાવનાની તાકાતને પણ કામે લગાડીએ.

મહામાંગલિક શાશ્વતી ઓળીના દિવસો નજીક આવી રહ્યા છે. સમગ્ર દેશમાં હિંસા અને કતલખાનાઓ દ્વારા મોતનું તાંડવ સર્જાયું છે. રોજના લગભગ ૨ લાખ નાના મોટા પશુઓની કતલ થાય છે. તેમાં વધારો થાય તેવો એક ચુકાદો હમણાં જ સુપ્રીમ કોર્ટના ચીફ જસ્ટિસ શ્રી અહમદીએ આપેલ છે. તેથી ૮ રાજ્યોમાં ગોવંશ વધ પ્રતિબંધના કાયદાઓ ઉપર ગંભીર અસર પડશે. લગભગ રોજના નવા ૫૦૦૦૦ પશુઓની કતલ વધશે.

આ સંજોગોમાં આપણે બેસી ન રહી શકીએ. આયંબીલનો તપ અને નમો જિણાણં જિઅભયાણંનો જપ કદાચ કેટલાયે પશુઓના પ્રાણને બચાવવામાં ખપ આવશે.

★ ★ ★

હૈં! હોય નહીં?

કઆપણા ઋષિમુનિઓએ પોતે અનુભવેલી, અતીન્દ્રિય શક્તિથી

જાણેલી વાતોને ગાગરમાં સાગર સમાય તેમ શ્રેષ્ઠ રીતે ભરેલી છે. આવો અહીં આપણે શ્રેષ્ઠ આહાર-વિહારનો વિચાર કરીએ.

કઈ વસ્તુ શ્રેષ્ઠ છે ?

જળમાં - અંતરીક્ષ (વરસાદનું પાણી); દૂધમાં - ગાયનું દૂધ; ફળમાં - દ્રાક્ષ; સુકામેવામાં - બદામ; માખણ-ઘી - ગાયનાં; ચોખામાં - લાલચોખા; કઠોળમાં - લીલા મગ; શાકમાં - પરવળ (શાકનો રાજા કહેવાય છે); તેલમાં - તલનું તેલ; શર્કરામાં - દેશી સાકર - માટલાનો ગોળ; પીણામાં - ગાયનું દૂધ; મુખવાસમાં લવીંગ; દાતણમાં - કરંજનું; ઔષધમાં - શીલાજીત અને વિહારમાં (જીવનમાં) - બ્રહ્મચર્ય.

તીર્થોમાં - શત્રુંજય; પર્વોમાં - પર્યુષણા પર્વ; મંત્રોમાં - નમસ્કાર મહામંત્ર; યંત્રોમાં શ્રી સિદ્ધચક્ર અને તંત્રમાં - શ્રી જિન શાસન.

વિશ્વસમ્રાટ મહાવીરપ્રભુનું જગત્પૂજ્યત્વ ૯ ોકોને હવે જરૂર સમજાશે (ભાગ - ૧)

૨૫૫૨ વર્ષ પહેલાં વીરપ્રભુએ ૧૪ રાજલોકનાં ૧ પણ જીવને દુઃખ નહીં પહોંચાડવાની જે વાત કરી હતી તે આજે રશિયાના ‘સુજહલ’માં ભરાયેલા વૈજ્ઞાનિક સમ્મેલનમાં બજાજ, ઈબ્રાહીમ અને સીંગ નામના વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલી “બીસ થિયેરી ઓફ અર્થકવેક્સ”માં પણ એજ વાત કરવામાં આવી છે. તેમણે વૈજ્ઞાનિક રીતે રજૂ કરીને બતાવ્યું છે કે - આ સૃષ્ટિ ઉપર અને ભારતમાં આવેલા છેલ્લા ત્રણ-ત્રણ ભૂકંપો કતલખાનાને આભારી છે. કતલખાનાઓ અને યુદ્ધોથી ઈ.પી.ડબલ્યુ, વેલ્ડ એટલે કે - “આઈન્સ્ટાઈન પેઈન વેલ્ડ” અથવા તો ‘નોસિપ્સેશન વેલ્ડ’ નીકળે છે. જેની ગરમી ૧૦૪૦ મેગાવોટથી પણ વધારે હોય છે. તેમણે રજૂ કરેલ શોધપત્રમાં એકાઉસ્ટીક એનોસ્ટ્રોફી અને ખડકો પર પડી રહેલા “સ્ટ્રેસ”ની ચર્ચા આખા જગતે સચિત શરૂ કરી છે. સપ્ટેમ્બર ૧૯૯૫માં પુશિનો નગરમાં રશિયામાં ફરીવાર યોજનારા આ અંગેના પરિસંવાદમાં એમને આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતું.

વિજ્ઞાને પોતાની શોધોમાં હિંસાનું ઉમેરણ કરીને વિજ્ઞાનની કહેવાતી ઉપયોગિતા પણ ખલાસ કરી નાખી છે. ૧૦ મિનિટમાં ૭૦૦ વખત સમગ્ર સૃષ્ટિનો નાશ કરી શકે એટલા શસ્ત્રો ખડકીને વિજ્ઞાને પોતાના અસલી સ્વરૂપની પ્રતીતિ કરાવી દીધી છે. વિજ્ઞાનમાં પ્રેમ, કરૂણા અને શાંતિ ભેળવવામાં આવે તો કદાચ તે અધ્યાત્મ તરફ પગલાં ભરી શકશે. વિજ્ઞાને પાંચ ઈન્દ્રિયોની શક્તિ કોમ્પ્યુટરના સાધનોથી વધારી દીધી પણ છઠ્ઠા મનના વિષયોમાં ઊભા થતા સંકલેષોની દવા આજ સુધી શોધી નથી શકાઈ - જે અધ્યાત્મના વિષયની બારાક્ષરીમાં સમાવી લેવામાં આવી છે.

ઉપાધ્યાય યશોવિજયજી મહારાજ સાહેબે જ્ઞાનસારમાં મનોવિજ્ઞાનની

પૂર્ણ વિકાસ રેખાનું અદ્ભુત કલાત્મક વિજ્ઞાન રજૂ કર્યું છે. ધર્મનું વિરાટપણું એવું છે કે એનાથી દૂર જનાર પણ એની નજીક આવતો જાય છે. વિજ્ઞાન અપૂર્ણ છે. ધર્મ સંપૂર્ણ છે. વિજ્ઞાન વનસ્પતિમાં જીવ માનીને અટકી જાય છે. ધર્મ એક ડગલું આગળ વધે છે અને કહે છે - આ ઘાસ ઉપર ચલાય નહિ. આ વૃક્ષોને કપાય નહિ અને આજે ઓઝોનની કાઈસીસ આપણે સારી રીતે જોઈ શકીએ છીએ. ૨૧મી સદીનું વિશ્વયુદ્ધ અહમ્ માટે કે જમીનના ટુકડા માટે નહિ પણ પાણી માટે લડાશે એવું યુનેસ્કોએ જાહેર કર્યું છે. એની પાછળ મૂળમાં યયાતિની ભોગવાદી સંસ્કૃતિની ભેટસ્વરૂપ જંગલોની બેફામ કત્લેઆમ છે. ન્યુયોર્ક ટાઈમ્સની એક દિવસની કોપીઓ માટે ૫૦,૦૦૦ ઝાડનો ખુરદો બોલાવતા. લંડન અને અમેરિકા વગેરે જવાળામુખીના મુખ ઉપર ખાટલો રાખીને સૂતા છે. બચવું હશે તો ધર્મના શરણે જ આવવું પડશે.

ષડ્દ્રવ્યોના સર્વ રહસ્યો પ્રગટ કરનાર પ્રભુવીરનો ધર્મ આપણને ઠીક ઠીક લાગે છે અને અપાર શ્રમે એકાદ અણુના રહસ્યને પ્રગટ કરનાર વિજ્ઞાન આપણને અદ્ભુત લાગે છે. વિજ્ઞાન એ મિનિટનો કાંટો છે અને ધર્મ એ કલાકનો કાંટો છે. કેટલાક કલાકો ફરવાથી જે કામ ન થાય તે સ્હેજ પડખું ફેરવવાથી થઈ જાય છે. પ્રયોગશાળામાં પ્રયોગો કરીને સેંકડો વર્ષ જે સિદ્ધ થાય છે તે ધર્મ મહાસત્તાના યોગો દ્વારા યોગીપુરુષો મળમૂત્ર વડે સહજ હાસ્યની જેમ સિદ્ધ કરે છે.

વિશ્વકલ્યાણકર જિનશાસનની સ્થાપના કરનાર પ્રભુવીરે ૬ મહિના સુધી કલ્પનાતીત ઉપસર્ગો કરનાર ગોશાળાનો વિરોધ નથી કર્યો કારણ કે ધર્મની આંતરિક એકતા અદ્ભુત છે. વિજ્ઞાન કુટ્ટઠદ્વજ ઉપર ઊભું છે. ધર્મ રાગદ્વેષરહિત પૂર્ણ ચેતનાના સનાતન મૂલ્યો ઉપર ઊભું છે. આઈન્સ્ટાઈન આવતા ન્યૂટન છાપાની પસ્તીની જેમ ફેંકાઈ જાય છે. જ્યારે છેલ્લા ૨૫૦૦ વર્ષમાં વીરપ્રભુએ બક્ષેલ જ્ઞાનમાં ક્યાંય કોઈ જગ્યાએ ફેરફારને અવકાશ પણ નથી. ધર્મનો વિરોધ કરનારાઓએ પહેલા ધર્મના મહાસાગરમાં ડૂબકી

મારવી પડશે. તો જ નિસર્ગના મહાસંગીતના મુક્તકની પ્રાપ્તિ થઈ શકશે. પ્રશમરતિના રચયિતા ૧૦ પૂર્વધર ઉમાસ્વાતિજી મહારાજાએ આગાઠ અભ્યાસ પછી પણ જાહેર કરેલું કે મારા જેવા અબહુશ્રુતનો પ્રભુના શાસનમાં પ્રવેશ પણ દુષ્કર છે અને પર્યુષણ વ્યાખ્યાનમાળાઓમાં ભગવાનના શાસનનું ચીરફાડ ઓપરેશન કરનાર અમુક વક્તાઓ ધર્મને પોતાના ખેતરની ગાય માને છે. છીછરાં જ્ઞાનમાં છબછબીયું કરતાં બાળક જેમ પોતાના મોંમાં રહેલા કોગળાને પેસિફિકનો મહાસાગર માને તેવી હાલત અપૂર્ણ અભ્યાસીઓની હોય છે.

જ્યારે ધર્મના અતિગૂઠ રહસ્યોનો તાગ મળે છે. ત્યારે સમજાય છે કે વિજ્ઞાન તો અંગૂઠો ચૂસતું પોલિયો-પીડિત બાળક છે. જ્યારે ધર્મ ઓલિમ્પિકમાં સુવર્ણ કપ જીતનાર એથ્લેટ સ્વરૂપ છે.

વિજ્ઞાને આટલી કહેવાતી પ્રગતિ કરી છે. તેનું કોઈ લક્ષ્ય નથી જ્યારે ભગવાન મહાવીરના પૂર્ણજ્ઞાનનું ચરમ લક્ષ્ય છે - (રેવરન્સ ફોર લાઈફ) 'જીવત્વનું બહુમાન'. વિજ્ઞાનને આગળ જવું હશે તો ધર્મની આંગળી પકડી એના આજ્ઞાંકિત વિદ્યાર્થી તરીકે કામ કરવું પડશે. વિજ્ઞાનમાં ખૂબ શ્રદ્ધા ધરાવતાં આજના કહેવાતા બૌદ્ધિકોને પ્રભુવીરના વચનો એમના કહેવાતા વિજ્ઞાનના એરણ પર પણ સમજવા હવે બહુ સહેલા છે. જેમ ગૃહિણી ભાતના આંધણમાં રહેલા ચોખા ચડી ગયા છે કે નહિ તે જોવા બધા જ ચોખા નહીં પણ માત્ર ચાર-પાંચ દાણા દબાવીને તેની પરીક્ષા કરે છે તેમ આજે ધર્મની પણ પચ્ચીસ-પચ્ચાસ વાતો જો તેમના જ્ઞાનમાં તેમને જ બરોબર સમજાઈ જાય તો પ્રભુવીરની બીજી બધી વાતો પર પૂર્ણ શ્રદ્ધાવાન બની જવાશે ખરું ?

વિજ્ઞાને ૨૦૦ વર્ષ પહેલાં સિદ્ધ કર્યું છે કે પાણી એ હાઈડ્રોજનના બે ઘટક અને ઓક્સિજનના એક ઘટકનું બનેલું છે. ત્યારે જૈન ધર્મના ૨૫૦૦ વર્ષ પહેલા જીવ-વિચાર નવતત્વ ભણનાર નાનકડું છ વર્ષનું બાળક પણ તેમાં રહેલી એક ગાથાને આધારે સહેલાઈથી કહી શકે છે કે પાણી વાયુઓનું બનેલું છે.

જૈનધર્મ કેટલાંયે વર્ષોથી ૨ ચંદ્ર અને ૨ સૂર્યની વાત કરે છે અને 'નાસા'ના વૈજ્ઞાનિકો આ વાતને હસી કાઢતા હતા. હમણાં ૧૦ વર્ષ પહેલાં જ રશિયામાંથી નીકળતા એક વૈજ્ઞાનિક મેગેઝીને આ વાતનો સ્વીકાર કરતાં જણાવ્યું છે કે - આજનો સૂર્ય-ચંદ્ર ત્રીજે દિવસે આવે છે. બીજે દિવસે આવતા ચન્દ્ર-સૂર્ય અલગ છે.

૧ પાણીના ટીપામાં મદ્રાસના વૈજ્ઞાનિકના મત મુજબ ૩૬૪૫૦ જીવો છે. ધર્મ કહે છે - ૧ પાણીના ટીપામાં અસંખ્ય જીવો છે. (પાણીમાં હાલતા-ચાલતા જીવો સંખ્યાતા છે અપૂકાયના (સ્થાવર) જીવો અસંખ્યાતા છે અને પાણીમાં લીલ વગેરે થાય તેમાં અનંતા જીવો છે.) લૌકિક ગણિત-મીલીયન, બીલીયન, ટ્રીલીયન્સ કે પ્રકાશવર્ષની ગણતરી કરતાં કરતાં હાંફી જાય છે. ત્યારે જૈનધર્મમાં ખગોળ, ભૂગોળ, ગણિતાનુયોગના સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા અને અનંતના અનંતા પ્રકારોની વાત વહેતી નદીના ઝરણાં જેટલી સહજતાથી મૂકી દેવામાં આવી છે નિષ્પક્ષ રીતે આ બધી વાતો વાંચવામાં આવે તો પ્રભુવીરના સર્વજ્ઞપણામાં શંકાનું સ્થાન ન રહે. એ જમાનામાં કોઈ ઈલેક્ટ્રો-માઈક્રોસ્કોપીક સાધનો વગર પરમાત્માએ પોતાના સર્વજ્ઞાપણા દ્વારા પ્રત્યેક જીવમાં ૧ ઈન્દ્રિયથી માંડીને પંચેન્દ્રિયવાળા પ્રાણીઓનું જે લીસ્ટ આપવામાં આવ્યું છે અને વિજ્ઞાન આજે આ વાતનો સ્વીકાર કરે ત્યારે ધર્મ મહાસત્તાના કંદમૂળ નહિ ખાવાના, રાત્રિ ભોજન નહિ કરવાના જેવા અનેક ફરમાનો સહર્ષ પાળવાનું મન થઈ આવે જ. હવે વૈજ્ઞાનિકો કહે છે કે ૧ ક્યુબીક સેન્ટીમીટર ધૂળમાં ન્યૂયોર્કની વસ્તી જેટલા અને પાણીના ૧ ટીપામાં ૫ મહાપદ્મ જીવો છે. સ્ટ્રેપ્ટોમાઈસીન શોધતાં શોધતાં ૧ ક્યુબીક સેન્ટીમીટર માટીમાં ૮૦૦ અબજ બેક્ટેરીયામાંથી ૩૦૦ જાતની જુદી જુદી એન્ટીબાયોટીક્સ દવાઓ શોધવામાં આવી છે.

★ ★ ★

વિશ્વસપ્રાટ મહાવીરપ્રભુનું જગત્પૂજ્યત્વ લોકોને હવે જરૂર સમજાશે (ભાગ - ૨)

પ્રેડ, બટર, ટૂથપેસ્ટ, ઠંડા પીણા, આઈસક્રીમ જેવા અનેક વાસી અભક્ષ્ય પદાર્થો ચણાની દાળ જેટલા લઈને યંત્રોમાં જોતાં અબજોના અબજો જીવોની વસાહત (કોલોની) વૈજ્ઞાનિકો જોઈ શક્યા છે. એ આપણી અકરાંતિયા બનીને જયારે ને ત્યારે જે આવે તે મોંમાં ઓરવાનું કામ કરતા પૃથક્જનોને માટે દીવાદાંડી સમાન છે.

ગૌતમસ્વામી સૂર્યના કિરણો પકડીને અષ્ટાપદજીની યાત્રા કરવા ગયા. આ વાત કહેવાતી મંગળ યાત્રા મરીનર-૪ની ન થઈ ત્યાં સુધી જ હસી કઢાતી હતી. કારણ ૪૦ ટન જિનના આ યાને ૪૦ કરોડ માઈલની સફરમાંથી ૩૨ કરોડ માઈલ સુધીની યાત્રાને ૪ સોલાર પેનલ-વાલ્સ પર સૂર્ય કિરણોથી અણુશક્તિ પેદા કરીને જ પૂર્ણ કરી છે તેમ કહેવાય છે. ૪૦ ટન વજનનું યાન જે કામ કરી શકે એ કામ ૫૦/૧૦૦ કીલો વજન ધરાવનાર ગૌતમસ્વામી આધ્યાત્મિક તાકાતના જોરને આધારે ન કરી શકે? હવામાં યોગીઓ અધ્ધર રહેતા એ વાતને હવામાં અધ્ધર હવે ઉડાવી નહીં શકાય કારણ વિજ્ઞાન સમજવા લાગ્યું છે કે યોગાસનો અને પ્રાણાયામ દ્વારા જયારે શરીરમાંના આકાશતત્વ પર નિયંત્રણ લાવવામાં આવે છે ત્યારે કહેવાતા ગુરુત્વાકર્ષણના પરિબળો નબળા પડી વિરુદ્ધ દિશામાં કામ કરવા લાગે છે. શક્ય છે. ધીમે ધીમે આકાશગામિની સહિત આઠેય મહાસિદ્ધિઓની સાચી પ્રતીતિ વિજ્ઞાનને થઈ આવે. ઉકાળેલું પાણી પીવાથી માંડીને ઊભા ઊભા પ્રતિક્રમણ કરવાથી કે એક પંચાંગ પ્રણિપાત ખમાસમણું આપવાની યોગાસનનોની ઘણી ઉપયોગી મુદ્રા આવી જતી હોય છે. શુદ્ધ ક્રિયાથી વંદિતુ બોલાય તો પ્રાણાયમની જરૂર નથી રહેતી એવી ટકોર એક નેચરોપેથે કરેલી.

મહાપ્રભાવિક ભક્તામર સ્તોત્રની ૪૪ ગાથાઓ દ્વારા મહામનિષી

ધર્મના ગૂઢ રહસ્યો સમજવા ઘણું પુણ્ય જોઈએ છે. મોટા મોટા વૈજ્ઞાનિકો કહે છે અમે જે સમજ્યા છીએ તે સંપૂર્ણ સત્ય નથી તો ચાલો સનાતન સત્યરૂપ ધર્મ મહાસત્તાને શરણો જઈએ અને આત્મકલ્યાણ કરીએ. અસ્તુ. (સંપૂર્ણ)

★ ★ ★

હૈં! હોય નહીં?

કમનુષ્ય કર્મ કરવામાં સ્વતંત્ર હોય છે પણ ભોગવવામાં પરતંત્ર હોય છે.

કકડિઠડડ ઝડડલડડડુરુડઘલડ ઝાડડલક, ણુડઘડડડડુરુડઘલડ લક ઠડઝાડઠડડ ૫

ઉડડડડડડ લકડખડ:ડડુરુડઘલડ ઝાડડલક, કડણુડડુરુડઘલડ ણુડઘડડડડડડડ ૫

અર્થ: સ્વાત્માના શ્રપોતાના આત્માની) ચિંતા ઉત્તમ કોટિની છે, તો વિષયસુખની ચિંતા મધ્યમ છે. ત્યારે પૈસાંટકાની ચિંતા અધમ છે (પણ) પરચિંતા તો અધમાઅધમ છે.

★ ★ ★

પ્રાચીન સંસ્કૃતિની ભવ્યતા (ભાગ - ૧)

આપણી ભવ્ય પ્રાચીન સંસ્કૃતિમાં તનના અને મનના અનેક રોગોના રામબાણ ઔષધો આપવામાં આવ્યા છે. આયુર્વેદમાં કોઈ ઝડપી અસરવાળો કોઈ ઉપચાર નથી તેવો ખોટો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે. અહીંયા આપણે એલોપેથીને પણ ભૂલી જઈએ તેવા આયુર્વેદના સીધાસાદા અને ઝડપી ઉપાય જોઈએ.

સાપનું ઝેર ઉતારવાનો સરળ ઉપચાર

પ્રાચીન શાસ્ત્રોની અંદર એટલા અદ્ભુત રહસ્યો પડેલા છે કે જો વ્યવસ્થિત અભ્યાસ કરવામાં આવે તો આજે જગતને આંજી નાખનાર વિકાસના મોડેલો ફિક્કા લાગે. એક સાદો-સરળ પ્રયોગ જોઈએ.

સાપના ઝેરને ઉતારવા માટેનો પ્રયોગ: જેને સાપ કરડયો હોય તેને તુરંત શક્ય હોય તો પીપળાના ઝાડ પાસે લઈ જવો અથવા પીપળાના ૫૦-૧૦૦ કુમળા પાન દર્દી પાસે લઈ જવાના. પીપળ અને પીપળો અલગ છે. પીપળમાં પાન નાના હોય છે. પણ પીપળામાં પાનની ઢાંડી પણ લાંબી અને પૂછડી પણ લાંબી હોય છે. આપણે પીપળ નહીં પીપળો વાપરવાનો છે. દર્દીને જડબાથી બે માણસ ખૂબ મજબૂતાઈથી પકડી રાખે અને એક માણસ દર્દીના પાછળના ભાગમાં ઊભો રહી એના બન્ને કાનમાં આ પાન રાખે. કાનને અડાવવાના નહીં પણ કાનના કાણા સુધી છેક લઈ જવાના. આ પાનમાં પાછું ધ્યાન રાખવાનું કે જ્યારે તોડીએ ત્યારે તેમાં દૂધનું ટશિયું ફટયું હોય તે લુંછી નાખવાનું નહીં. જો સાપ કે નાગ ઝેરી નહીં હોય તો દર્દીને વેદના નહીં થાય. પણ જો ઝેરી હશે તો લોહીમાં ભળેલ ઝેર વાળો દર્દી સખત દર્દથી પીડાશે. દર મિનિટે આવી રીતે બીજા બે પાનની જોડી; ફરી પાછી બે પાનની જોડી એમ અવારનવાર ૧૦-૧૫ મિનિટ આ પ્રમાણે કરતાં ધીમે ધીમે વેદના ઓછી થતી જશે. પછી દર્દીને સુવડાવી દેવાનો.

કરડયા પછી શક્ય એટલી ઝડપથી આ ઉપચાર શરૂ કરવો. રણ અને સમુદ્ર સિવાય ભારતમાં ક્યાંય પણ જાઓ તો લગભગ ૧૦૦ ડગલામાં એક પીપળાનું ઝાડ તો મળશે જ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠના એક અગ્રણી પ્રોફેસરે આજ સુધી આવા ૧૦૦થી વધારે કેઈસોમાં આ રીતે ઝેર ઉતારવામાં સફળતા મેળવી છે. શરીરને અડે નહીં છતાં લોહીમાં પ્રસરી ગયેલું ઝેર ઉતરી જાય, એવા ગૂઢ રહસ્યો આપણા જૂના વારસામાં જ સંભવી શકે.

દર્દીને ઊંઘવા નહીં દેવો જોઈએ. આંખમાં પાણીની છાલકો મારતાં રહેવું જોઈએ. સાપનું ઝેર ઉપર ચડે છે એટલે હૃદય અને મગજ સુધી ઝેર પહોંચે એ પહેલાં આ પ્રયોગ કરી લેવો જોઈએ. આમાં અન્ય કોઈ નુકસાન પણ નથી. બીજું જ્યાં કરડયો હોય તેના ઉપરના ભાગમાં ફીટ દોરી-પાટો કે પટી બાંધી દેવી જેથી ત્યાં ધમની દબાવાથી લોહીનું પરિભ્રમણ ઓછું થાય અને ઝેર આગળ પ્રસરતા અટકે છે.

આંખોમાં તેજ લાવનાર જૂનું ઘી

શીલ્પશાસ્ત્રોની દૃષ્ટિએ રચાયેલા શિખરની ઉપરના ટોચનાં મણીબંધ પથ્થરની નીચે અને શિખર ઉપર ગાયના ઘી ભરેલી અને કલાઈથી સીલ કરેલા તાંબાના કળશો રાખવામાં આવતા. તેથી મંદિર ઉપર વીજળી પડે ત્યારે ગાયનું ઘી એ વીજળી શોષી લે અને મંદિરને તૂટવા ન દે. જૂનું ઘી આંખમાં આંજવાથી ઘણું જ પાણી નીકળે છે અને આંખને ખૂબ ઠંડક મળે છે.

સુશ્રુત જણાવે છે કે જૂનું ઘી ત્રણેય દોષને હરનાર છે. ૧૧ વર્ષ જૂનું ઘી અપસ્માર (વાઈ) અને ગાંડપણ મટાડનાર છે. નાકમાં ટીપાં પાડવાથી શિરોવ્યાધિના રોગોને મટાડે છે. ૧૧૧ વર્ષ જૂનાં ઘીને કુંભ સર્પી કહે છે. તે તમામ જાતના બેક્ટેરિયાને મટાડે છે તેથી જૂનું ઘી મહાઘૂત કહેવાય છે. તે બુદ્ધિને વધારે છે અને આંખના તિમિરના રોગોનો નાશ કરે છે.

કોણ શું કહે છે ?

સરોવર : દાન આપવાથી ઈશ્વરે આપેલું ક્યારેય ઓછું નથી થતું.

પરપોટો : જગતમાં જે માથું ઊંચકે છે તે મરે છે.

સૂર્ય : અતિ ઊગ્ર બનશો તો કોઈ સામું પણ નહીં જુએ.

સોય : જુદા પડેલાને મારી જેમ ભેગા કરતાં શીખો.

એરણ : સહન કરશો તો સખત બનશો.

હથોડો : ઘા કરનાર થાકશે. કુગ્ગો : ફૂલાતા જશો તો ફાટી જશો.

સાણસી : ઢીલું મૂકશો તો શિકાર છટકી જશે.

વાદળા : મારી જેમ બીજાને માટે વરસી જતાં શીખો.

બીજ : પૃથ્વીના પડને પણ ચીરીને બહાર આવતા શીખો.

વૃક્ષ : કાયાને કષ્ટ આપીને શરણે આવેલાને શાંતિ આપો.

તારાઓ : અંધકારમાં પણ આશાનો પ્રકાશ ગુમાવશો નહીં.

અરીસો : જેવા હશો તેવા દેખાશો.

ઘડિયાળ : સમય ચૂકશો તો કિંમત ઘટી જશે.

સાગર : મારી જેમ વિશાળ અને નિખાલસ હૃદય રાખો.

ગુલાબ : તમારા સુકૃત્યોની સુવાસ બીજાને આપો.

દીપક : જાતે બળીને બીજાને પ્રકાશ આપો.

નિર્મળીના બીજ

મોટા શહેરોમાં દેશી ઓસડિયા વેચતા ગાંધી-કરિયાણાની દુકાને આ બીજ ૫ થી ૧૦ રૂ. કીલોના ભાવે મળી રહે છે. સૂતરના બટન જેવા આકારના અને સહેજ પીળા રંગના આ બી સખત-કડક હોય છે. વાપરતા પહેલા બીજને ધોઈને કોરા કરી નાખવા.

પેટમાં કોઈ પણ પ્રકારનું ઝેર ગયું હોય ત્યારે નાના બાળકોને નિર્મળીના બીજનું ચૂર્ણ ૫ ગ્રામ અને મોટાને ૧૦ ગ્રામ પાણીમાં હલાવી પીવડાવી તેના ઉપર ૧ લોટો કે ૨ લોટા ગરમ પાણી પીવડાવવાથી ૫-૧૦

મિનિટમાં જ આ ઝેર વમન દ્વારા નીકળી જશે. વીંછીનું ઝેર ઉતારવા નિર્મળીના બીજ પથ્થર ઉપર સહેજ પાણી સાથે ઘસીને તેનો લેપ ડંખ ઉપર કરવાથી અથવા બીજના ચપટા ભાગને થોડો ઘસીને આખું બીજ ડંખ ઉપર ચોંટાડી દેવાથી વીંછીનું ઝેર ૧૦ મિનિટમાં ઊતરી જાય છે. પથરીના રોગો માટે નિર્મળી ઘૃત (ઘી) સવાર-સાંજ ૨-૨- ચમચી જેટલું લઈ ૨-૨ ચમચી ગોખરું ચૂર્ણ સાથે ૬ થી ૧૨ માસ લેવાથી પથરીના તમામ રોગો મૂળમાંથી મટે છે. નિર્મળી ઘી બનાવવા બીજનું ૧૦૦ ગ્રામ ચૂર્ણ ૧ લીટર પાણીમાં ચાર કલાક પલાળી ૧ કી. ઘીમાં બધું નાખી, ઘીમા તાપે ચૂલા ઉપર પાણી બળી જાય અને ચૂર્ણ દાઝીને શ્યામ થાય ત્યાં સુધી ઘીમાં પકવીને ઊતારી લેવાથી નિર્મળીઘૃત તૈયાર થઈ જાય છે. નિર્મળીના બીજનું ચૂર્ણ ૧ ગ્લાસ પાણીમાં ૫ ગ્રામ પલાળી ૬ થી ૧૨ કલાક રહેવા દઈ પાણી ગાળીને કલાકે ૨-૨ ચમચી પાણી પીવાથી તથા તે ટીપાં વારંવાર બને નસકોરામાં નાખી અંદર શ્વાસ લેવાથી વાઈ-ફીટ-હીસ્ટેરીયા, અપસ્માર જેવા હઠીલા રોગો લાંબા સમયે મૂળમાંથી મટે છે.

પાણીને નિર્મળ કરે તેનું નામ જ નિર્મળી. ૧ ડોલ પાણીમાં ૧૦ થી ૨૦ નિર્મળીના બીજ નળે બાંધવાની કોથળીમાં ભરી કોથળી બાંધી તે કોથળી પાણીમાં નાખી ૧ કલાક રહેવા દેવાથી પાણી જંતુમુક્ત, ડોહળાશમુક્ત, સ્વચ્છ, આરોગ્યપ્રદ અને સુપાચ્ય બને છે. પાણીને સાચવીને નિતારીને ઉપરથી બીજા પાત્રમાં લઈ લેવાનું. નીચેના ૨-૩ ગ્લાસ પાણીને રહેવા દઈ કાઢી નાખવાનું. કલોરીનની ટીકડીઓ નાખવાથી કેન્સર, અલ્સર અને ચામડીના રોગો થાય છે. નિર્મળીના બીજ એની સામે વીમો ઉતારી આપે છે.

આંખોના નંબર અને આંખના તમામ રોગીએ પરવળ, તાંજળિયો અને ડોડી (જીવંતી) સિવાયના તમામ શાકભાજી બંધ કરી નાખવા અથવા એકદમ ઓછા કરી નાખવા, ટી.વી. જોવાનું બિલકુલ બંધ કરી ત્રિફળા ૨ ચમચી, ૧૧૧ ચમચી ગાયનું ઘી અને જૂનો ગોળ જરૂર પ્રમાણે મેળવી ૧

લાડુડી બપોરે ભોજનની વચમાં ખાવી. નિર્મળીના દસ બીજ નળે બાંધવાની કપડાંની કોથળીમાં ભરી માટીની પાણી ભરેલી કુલડીમાં ૧૨ કલાક સુધી પલાળી રાખવાના પછી બીજ કાઢીને સૂકવી નાખવાના. આ પાણીને આંખ ધોવાની બે પ્યાલીમાં રાખી પાણીમાં બન્ને આંખો એકસાથે નાખીને ખોલ-બંધ કરવાની. પછી ફરીવાર એ કુલડીના પાણીથી આ પ્રક્રિયા કરવાની. શરૂઆતમાં આંખ લાલ થઈ જશે, પણ તેની ચિંતા નહીં કરવાની. આ પ્રક્રિયા રોજ કરવાની. બીજ ૨૫-૩૦ દિવસે બદલાવી નાખવાના.

કન્જકટીવાઈટીસ વખતે ૨૫-૩૦ બીજને ૨૫૦ ગ્રામ પાણીમાં ઊકાળી ૨૦૦ ગ્રામ પાણી બાળીને ઊતારી ગાળીને તે ૫૦ ગ્રામ પાણીને ઠંડુ કરી તે પાણીના ટીપા આંખમાં નાખવાથી અથવા ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે ધોવાથી કન્જકટીવાઈટીસ ૧ કલાકમાં મટી જશે અથવા કોઈ રોગીની સામે જોશો તો પણ આ રોગ થશે નહીં. આવું પાણી બે દિવસથી વધારે રાખવું નહીં.

મધુપ્રમેહ-ડાયાબીટીસ એ આજકાલ બહુ સામાન્ય રોગ થઈ પડ્યો છે. ૨૦ પ્રકારના પ્રમેહને મૂળમાંથી મટાડવા નીચે પ્રમાણે જો પ્રયોગ કરવામાં આવે તો મૂળમાંથી આ રોગ મટી શકે છે. રોગીએ નીચેની વસ્તુઓ ધ્યાનમાં રાખવી. એક ઠેકાણે અરધો કલાકથી વધારે બેસવું નહીં, દિવસે ઊંઘવું નહીં, માનસિક ચિંતા કરવી નહીં. ૧ વર્ષ જૂનું થયું હોય તેવું જ અનાજ ખાવું, વધુ પડતી ઊંઘ ન લેવી. કાચો ગોળ, માંસાહાર, કફ કરનારા પદાર્થો દહીં, છાશ, ભીંડા, કાચા-પાકા કેળા, મોસંબી, નારંગી, મગફળી-સીંગ, તલ, ટોપરું, મેંદાની તમામ ચીજો, તળેલી વસ્તુઓ, ઈંડલી-ઢોકળા-જલેબી, પાઊં-બિસ્કીટ જેવી આથાવાળી ચીજો, ખટાશ, મીઠું (મીઠાના બદલે સિંધવ થોડા પ્રમાણમાં લઈ શકાય.) મૈથુન, મૂત્ર-પેશાબ રોકવાનું, ધુમ્રપાન, વાલ, માવા-મેંદાની મિઠાઈઓ, દૂધી, કોળું, શેરડી કે તેનો રસ, તમામ ઠંડા કે ફીઝના પદાર્થો, સીધો કે ઠંડો પવન, એ.સી.ની ઠંડક, પૌઆં, ઠંડા પાણીએ સ્નાન. આ બધી વસ્તુઓ બંધ કરી દેવી જોઈએ. હવે નીચેની વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરવો. મમરા, ખાખરા, મગ, મગનું પાણી, જાડા

ચોખા (રેશનીંગના), મઠ, ઘઉં, કળથી, તુવેર, ચણા, તુવેર-ચણાની દાળ, સરગવો, થોડું ચાલવાનું, હળવી કસરત, થોડા પ્રમાણમાં કેસર-સુખડી-શીરો વગેરે ખાવો, રાઈ, મેથી, જીરું, કારેલા, શાકભાજીનો સૂપ વગેરે વાપરવું.

ઉપાયમાં નિર્મળીના ૧-૨ બીજનો છાશમાં કરેલો ઘસારો અથવા છાશમાં બરોબર લસોટીને ઢીલી ચટણી જેવું બનાવીને ચાટી જવું. ઉપર ૧ કપ પાતળી છાશ પીવી. દિવસમાં ત્રણ વખત લેવાનું. જો આ દવાથી વમન-ઊલ્ટી થાય તો દવાનું પ્રમાણ અડધું કરી નાખવું. છ થી બાર મહિના આ રીતે કરવાથી મધુપ્રમેહ અને તમામ પ્રમેહો મૂળમાંથી મટે છે.

તાત્કાલિક ઉપાય માટે મામજેવો, કારેલા, ઈન્દ્રજવ, જાંબુના ઠણિયાનું ચૂર્ણ સમભાગે મિશ્ર કરી ૨-૨ ચમચી સવાર-સાંજ લેવું. લો સુગર થાય તો ઈન્સુલીન લેતાં હોય તો ઘટાડતાં જઈ બંધ કરવું અને પછી ચૂર્ણ પણ ધીમે ધીમે ઓછું કરતાં જઈ બંધ કરવું. લો સુગરના લક્ષણોમાં ચક્કર, આંખે અંધારા, પોપચાં ભારે થવા, વધુ ઊંઘ આવવી, અશક્તિ લાગવી વ. ગણાય છે. ગાયના ધીમાં શેકેલ હળદર ચૂર્ણને આમળા ચૂર્ણ સાથે સમાન ભાગે મિશ્ર કરી રાખવું. દરરોજ સવારે નરણાં કોઠે ૨ ચમચી ચૂર્ણ ૧ ગ્લાસ ખળખળતાં ઊંચા પાણી સાથે લેવું. શરૂમાં ૩-૪ વાર હાજત થાય તો ગભરાવું નહીં. કચરો નીકળી જવા દો. (જંબુદ્રીપ માસિકમાંથી સાભાર).

★ ★ ★

હું! હોય નહીં?

વર્ષાઋતુમાં પિત્તનો જે સંચય થયો હોય છે તે શરદના (ભાદરવો/આસોના) તીખા તડકાને કારણે પ્રદપિત થાય છે અને તેથી જ શરદને રોગોની જનની કહી છે. તેથી આ ઋતુમાં નીચેની બાબતોની કાળજી રાખવી અત્યંત જરૂરી છે. (૧) તડકાથી બચવું (૨) ઊંચાણેલું પાણી પીવું (૩) દૂધ-ધી-કેળા-દાડમનો ખોરાકમાં ઉપયોગ કરવો (૪) શ્રાદ્ધમાં ખીર, દૂધપાક, ધી-કેળા વગેરેનો વપરાશ આ ઋતુમાં પથ્ય છે. (૫) કારેલા, દૂધી, પરવર,

કોળું, મેથી, તાંદળજો વગેરે શાકપાનનો ઉપયોગ કરવો હિતાવહ છે (૬) ઠંડો અને વાસી ખોરાક તેમજ સુકવણી કરી તળેલા શાક વગેરે ન ખાવા (૭) ઊંચા, તીક્ષ્ણ, તીખાં, ખારાં, ખાટા રસનો ઉપયોગ ઓછો કરવો (૮) માથા ઉપર સૂર્યનાં સખત તાપના કિરણોથી બચવા માથે ઢાંકેલું રાખવું અથવા છત્રીનો ઉપયોગ કરવો (૯) આમળા, ત્રિફળા, કાળ દ્રાક્ષ, ગરમાળાનો મૂદુ રેચ લઈ પેટ સાફ રાખવું (૧૦) રાત્રે ખુલ્લામાં, શીતળ વાતાવરણમાં, મનને આહ્લાદ પમાડે તેવા સંગીત, આનંદનાં વાતાવરણમાં રહેવું. શરદ પર્ણિમાના દિવસોમાં દૂધ-પૌંવા, ચન્દ્રની શીતળ છાયાની, ફૂલની મધુરી સુવાસ અને મિત્રવંદમાં આનંદ માણવો.

★ ★ ★

અમારિ'ની શરૂઆત અમારે ઘરેથી જ

(ભાગ - ૧)

અંગ્રેજીમાં એક કહેવત છે "Charity begins at home". તે ન્યાયે જેમની કુળદેવી "જીવદયા" (કરુણા) છે તેવા જૈનોએ અમારિની શરૂઆત ઘરઆંગણેથી કરવી જોઈએ. "Think Globally, Act locally" એટલે વિશ્વસંદર્ભનો વિચાર કરીને કરીએ ઘરના કામ. એ ન્યાયે ભાવના વિશ્વ આખાના સર્વાત્માની પણ સાધનાની શરૂઆત સ્વાત્માથી, પોતાનાથી જ કરવાની છે.

આ શ્રેણીમાં અમારિનો વિચાર આપણે વૈશ્વિક રીતે કરવાનો છે પણ શરૂઆત આપણા ઘરમાં ઝાડુ કાઢતી વખતે રાખવાની જયણાથી કરવાનો છે.

યોગોદ્ધન કર્યા પછી જ જે આગમસૂત્ર વાંચી શકાય છે તેવા સમગ્ર જિન આગમનો સાર એક શ્લોકમાં અદ્ભુત રીતે વર્ણવવામાં આવ્યો છે.

અહિંસા ધ્યાન યોગશ્ચ, રાગાદિનામ્ વિનિગ્રહમ્ ।

સાધર્મિકાનુ રાગશ્ચ, સારમેડવ તત્ જિનાગમઃ ॥

એટલે કે અહિંસા, યોગમાં ધ્યાન, રાગ-દ્વેષનો નાશ અને સાધર્મિક પ્રત્યે અનુરાગ એજ જિનાગમનો સાર છે. અહિંયા પણ અહિંસાને પ્રથમ સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે. રાજાના ૪ પંડિતોને પોતાના સઘળા શાસ્ત્રોનો સાર માત્ર ૧ ચરણમાં રજૂ કરવાનો આદેશ રાજાએ આપ્યો ત્યારે ધર્મશાસ્ત્રના પ્રકાંડ પંડિત કપિલે પણ બધા ધર્મોનો સાર (કપિલ: પ્રાણીનાંદયા) પ્રાણીઓ પર દયા રાખવાનો કહ્યો હતો. આ બતાવે છે કે આપણા જીવનમાં કેન્દ્રસ્થાને અહિંસા હોવી જોઈએ એના બદલે વાત કંઈક જુદી જ છે.

અનાર્યો કહે છે ઋદ્ધિ, ઊંદ્રણ્ણુ કૃદ્ધિ કૃડ ઽદ્રદ્રધ ખાવોપીવો અને જલસા કરો. આપણે આર્યો એક કદમ આગળ જઈને એક નવું સૂત્ર આપ્યું છે કે 'ખુદ્ધ : ખુદ્ધ ખુદ્ધ'. જીવો અને જીવવા દો. પણ જે પ્રકારે હવે

પ્રાણીઓની કૂર કલ્પેઆમ ચાલી છે તે હિસાબે હવે આપણે કહેવું પડશે કે જડ ઋદ્ધિ કૃદ્ધિ, ઉદ્ધિ દ્ધિ ઋદ્ધિ ખુદ્ધ. અમે પ્રાણના ભોગે પણ આ પશુઓને બચાવીશું કરેંગે યા મરેંગે શા માટે? કરકે હી રહેંગે.

ખરેખર તો પશુઓની બેફામ કલ્પેઆમ પાછળ ભેજું પશ્ચિમના પવનનું છે. ફાઓના ડીરેક્ટર વાન્બર્ગ હોલરે જાહેર કર્યું હતું કે 'ભારતમાં તો હજુ ઘણા નવા યાંત્રિક કતલખાનાઓ થઈ શકે તેટલો મોટો પશુઓનો પુરવઠો છે.'

ભારતીય પશુ કલ્યાણ નિગમ (એનીમલ વેલ્ફેર બોર્ડ) જોકે જુદી વાત કરે છે. ૧૯૪૭માં ૧૦૦૦ માણસ દીઠ ૪૫૧ પશુઓ હતા જે ૨૦૦૧ની સાલમાં ૧૦૦૦ દીઠ માત્ર ૨૦ થઈને રહેવાના છે.

રોજના આ દેશમાં એટલા પશુઓની કતલ થાય છે કે એ પશુઓના લોહીમાંથી આ દેશની બધી સરકારી ઈમારતોને અનેકવાર આ લોહીના લાલરંગથી રંગી દઈએ તો પણ લોહીના કન્ટેઈનરો વધી પડે. બસ, મારો અને કાપો એ સિવાય બીજી વાત નથી. પહેલાના જમાનામાં નાના નાના કતલખાનાઓ હતા. પણ આ કામ કૂર ગણાતું. સમાજ ખાટકીઓને ધુત્કારતો. છૂપાઈને શરમાઈને માત્ર જીભના સ્વાદ ખાતર એકલ-દોકલ પશુઓની કતલ થતી હતી. જ્યારે આજે રાજયાશ્રયે જ આ કતલખાનાઓ ચલાવવામાં આવે છે. અરે! આવા કતલખાનાઓ ચલાવવા માટે સબસિડી લોન, ઈન્કમેટેક્સ માફી વગેરે અનેક સવલતો આપવામાં આવે છે.

કુમારપાળ મહારાજા અને કલિકાલ સર્વજ્ઞ હેમચન્દ્રાચાર્યશ્રીજીને ઉપાલંભ આપવાનું કોઈકને મન થઈ જાય. કુમારપાળ મહારાજ તો રાજા હતા અને પ્રજા પાસે અમારિ પળાવવાની હતી. આજે ઊલ્ટી ગંગા છે. અમારે પ્રજાએ આ રાજાઓ (કહેવાતી સરકારના પ્રધાનો, બ્યુરોક્રેટ્સ વગેરે) પાસે અમારિ પળાવવાની છે.

પશુઓની કતલ અન્ય દેશોની જીભના ચટકા માટે ન થઈ શકે તે માટે એક લોકઆંદોલન હમણાં જ લંડનમાં ફેલાયું છે અને લંડનથી બહાર

કોઈપણ જગ્યાએ માંસની નિકાસ થતી હોય તો તેઓ દરોડો પાડે છે. પશુપંખીઓને પાંજરામાં રાખી તેના ઉપર પ્રયોગો કરવામાં આવતા હોય તો તેના પર ત્રાટકી તેઓ પંખીઓને મુક્ત કરે છે. આપણે જે સૌંદર્ય પ્રસાધનો લગાડીએ છીએ તે આપણને નુકસાન કરે છે કે નહીં તે જોવા માટે એકલા ફ્રાન્સમાં જ રોજના ૨૨,૦૦૦ પંખીઓની કત્લેઆમ થાય છે.

એક માતા પોતાના બે દીકરામાંથી જે દીકરો મૂંગો હોય તેને વધારે પ્રેમ કરે છે. તેના પ્રત્યે એનું વાત્સલ્ય ઊભરાઈ જાય છે. તો આ પશુઓ આપણાં જ ભાઈભાંડુ છે. તેઓ આપણી દયા પર નભે છે. ખાવું છે કે પીવું છે એવું નહીં બોલી શકતા પશુઓને બચાવવાની જવાબદારી આપણા લોકોની છે અને દેવલોક કે નારકલોકમાં પશુ નથી. અહીં વચ્ચે પૃથ્વી ઉપર પશુ યોનિ એટલા માટે છે કે એને બચાવવાના સંસ્કારો આપણામાં પડે અને એકવાર પશુને આપણા વગર ચાલી શકશે પણ આપણને પશુ વગર નહીં ચાલી શકે. પશુધન ઝડપથી ખતમ થઈ રહ્યું હોવાને કારણે પાકિસ્તાન જેવા દેશે પણ બાવનને બદલે ૧૦૪ દિવસ સુધી કતલખાનાઓ બંધ રાખવાનું

નક્કી કર્યું છે. અને આપણે કહેવાતા સંસ્કૃતિના ચાહકો આડેઘડ પશુધનને ખલાસ કરી રહ્યા છીએ. દૂધનો ભાવ ૫૦ રૂપિયે લીટર થશે તો પણ દૂધ નહીં મળે કારણ કરોડો ડોલર સાથે ૩૦૦૦ મલ્ટીનેશનલ કંપનીઓ ત્રાટકી ચૂકી છે. બીજી ૧૭૦૦૦ મલ્ટીનેશનલ કંપનીઓ લાઈનમાં ઊભી છે. જે ઊભી બજારેથી દૂધ ચૂસી લઈ તેમાંથી ચીઝ-પનીર, બટર, ચોકલેટ, આઈસક્રીમો બનાવશે.

સ્વામી વિવેકાનંદને એકવાર ફોરેનમાં એક કતલખાનાવાળાએ તેમનું કતલખાનું બતાવ્યું. એકબાજુ એક ગાયને કતલ માટે ઊભી રાખી અને બીજી બાજુ ૨ મિનિટમાં ૧૮ ડબ્બાઓ પેક થઈને બહાર પડ્યાં. કોઈમાં માંસ, કોઈમાં લોહી, કોઈમાં હાડકા, ચામડી વગેરે અને પછી સ્વામી વિવેકાનંદને પૂછ્યું કેવી લાગી અમારી આ અદ્યતન ટેકનોલોજી ત્યારે ભારે શોકની લાગણી સાથે સ્વામીજીએ કહ્યું કે તમને મારી શાબાશી જોઈએ છે? તો એક કામ કરો કે એકબાજુ આ ૧૮ ડબ્બાઓ મૂકી દો અને ફરીવાર મશીન ચાલુ કરી જીવતી ગાય બહાર કાઢી આપો તો તમને શાબાશી આપું.

અરિહંતોને જન્મ આપનાર ‘આર્હન્ટ્ય’ છે. અરિહંતોની માતાનું નામ ‘કરુણા’ છે. કોઈ એક આચાર્ય ભગવંતની આપણે સેવા કરીએ પણ એમની માતાનું ધ્યાન ન રાખીએ તો? તેમ ભગવાનની ભક્તિ કરીએ પણ ભગવાનને જે વ્હાલા તે આપણને પણ વ્હાલા એ ન્યાયે મૂંગા, અબોલ પશુઓને ન બચાવીએ તો?

અને ખરેખર આપણી સાચી માતા આ પશુઓ જ છે. કારણ આપણી માતાનું દૂધ આપણે વરસ - બે વરસ પીએ જ્યારે ગૌમાતાનું દૂધ આપણે જીવનભર પીએ છીએ.

અજૈનો ૩૩ કરોડ દેવતાઓનો વાસ ગૌમાતામાં માને છે અને છાણ એ સોનાની ખાણ છે એ બતાવવા લક્ષ્મીજનો વાસ છાણમાં માને છે. કહેવાય છે કે ૩૩ કરોડ દેવતાઓના વાસ પછી છેલ્લે લક્ષ્મીજ આવ્યા કે મારું સ્થાન કયા? છેવટે કયાંય જગ્યા ન મળતા તેમણે છાણમાં વાસ કર્યો

છે. આજ દૃષ્ટાંત બતાવે છે કે છાણની શી ઉપયોગીતા છે.

એક તરફ દેશમાં અદ્યતન કતલખાનાઓ ખોલતા જવા અને બીજી તરફ હોલેન્ડથી ૧૩.૦૨ અબજનું છાણ મંગાવવું. આના જેવી બીજી મોટી મૂર્ખામી કયો દેશ કરે? લાખના બાર હજાર કરવા જેવી કે હાથી વેંચીને ગધેડો ખરીદવા જેવી આ વાત છે. જે છાણ મંગાવવામાં આવ્યું છે તે જામનગર કે કંડલા બંદર ઉપર સુકવવામાં આવશે. ત્યાંથી જે છાણ મોકલવામાં આવે છે તે સંકરચનું હોવાથી અને પતલું પાણી જેવું હોવાથી તેને બંદર ઉપર સુકવવામાં આવશે. ત્યાંથી આવેલા જંતુઓની સામે આ ધરતી પર પ્રતિદ્વંદ્વી જંતુઓ ઉત્પન્ન નહીં થવાથી કદાચ રોગચાળો પણ ફાટી નીકળે એવી સંભાવનાઓ છે. આવા આયોજનો સામે કહેવાતા દેશભક્ત રાજકારણીઓ પણ તેમના કાન કેમ નહીં આમળતા હોય ?

આખા દેશના અર્થતંત્રને ખોરંભે ચડાવનાર આ પશુ હત્યાના રાજકારણના કેન્દ્રમાં નહેરુનું વિકાસનું મોડેલ છે. આ દેશે મશીનને કેન્દ્રમાં રાખ્યું છે તેથી આજે દેશની એક વ્યક્તિ દીઠ ૮૦૦૦ રૂ.નું દેવું છે. જે દેશમાં દૂધ-ધીની નદીઓ વહેતી હતી. ગોધન કેટલું છે તેના ઉપરથી ધનવાનપણું નક્કી થતું હતું. છાણ વેંચવી તે પાપ મનાતું હતું એ જ દેશમાં આજે દૂધનું ટીપું પણ જોવા નથી મળતું, મળે તો ડેરીના ગંદા-વાસી બટર ઓઈલ જેવા અજાણ પદાર્થોથી મિશ્ર કરેલા અપોષક દૂધે અંધત્વ અને અપોષણના રોગોની વણઝાર ચલાવી છે. દાનનો પ્રવાહ હોસ્પિટલોમાં વાળવાથી મૃતકોની અને રોગીઓની સંખ્યા બમણાં જોરથી વધવા લાગી છે. કારણ એલોપથીનું વિજ્ઞાન અપૂર્ણ છે. પરિવર્તનશીલ છે. જે પેનિસિલીનથી સઘળા રોગો ઉપર વિજય મેળવવાની વાત હતી તે જ પેનિસિલીન ભયંકર રોગો કરનારું છે તે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. હૃદયના રોગીઓને પહેલા સફોલા તેલનું પ્રિસ્ક્રીપ્શન લખી આપનાર ડોક્ટરો હવે એ બધા દર્દીઓને સફોલાથી જે નુકસાન થયું છે તેથી આંતરડાને સાજા કરવાની દવા લખી આપે છે અને હવે કહે છે સફોલા તો ક્યારેય નહીં ખાતા. શરીરમાં કોઈ

અંગ વધારાનું નથી હોતું તેવું આપણા આયુર્વેદના શાસ્ત્રો છડી પોકારીને કહેતા તે હવે યુરોપ-અમેરિકા સ્વીકારવા લાગ્યા છે પણ લાખો લોકોનો એપેન્ડીક્સ નકામા સમજીને કાઢી નાખ્યા પછી.

મૂળ વિષય ઉપર પાછા ફરીએ તો દાનનો પ્રવાહ ગૌશાળામાં ગાયના સાચા દૂધનો પુરવઠો વધારવામાં કરવો જોઈએ. બીજી બાજુ યાંત્રિક કતલખાનાઓ બંધ કરી બળદોનો પુરવઠો વધારવો જોઈએ. માત્ર ૩૦૦ કરોડ રૂ.નું હૂંડિયામણ રળી આપતી માંસની નિકાસ બંધ કરી દેવી જોઈએ તો ફરી એકવાર મૂળથી અપોષણ અને અંધત્વના રોગો ઉપર કાબૂ મેળવી શકીએ. ગુમડા ઉપર પાટાપીંડી કરવાને બદલે પેટ સાફ કરીને ગુમડાને મૂળમાંથી ઉખેડવાની મહેનત કરવી જોઈએ તો જ આ દેશનાં ૮ લાખ કરોડ રૂ.ના દેવાના ભારણને નાથી શકાશે. જમીનના પેટાળમાં આગ ચાંપનાર એક માત્ર રાસાયણિક ખાતરને જો તિલાંજલિ આપી દેશી છાણિયા ખાતરને વપરાશને ફરીવાર શરૂ કરવામાં આવે તો આ એક જ પ્રયોગથી સમગ્ર દેશનું દેવું દૂર થઈ શકે તેમ છે. લાખો રૂ.ની સબસીડી રાસાયણિક ખાતર અને ટ્રેક્ટરોને આપવાનું બંધ કરી પશુધનને બચાવી તેના સંરક્ષણ અને સંવર્ધન માટે દેશના ટોચસ્થાનેથી પ્રયત્ન કરવામાં આવશે તો જ ઘડિયાળના કાંટા પાછા ફરશે નહીં તો આ દેશ વિનાશની ગતિ તરફ ઝડપભેર આગળ વધી રહ્યું છે. નવા વિકાસના મોડેલના વંટોળિયા એણે વાવ્યા છે હવે નાદારીના, દેશની આબરૂના ધજાગરાના અપોષણ, બેકારી, મોંઘવારી, ગરીબીની અને છેવટે સર્વનાશના વાવાઝોડાં લણવાની તૈયારી એણે રાખવી પડશે.

જાપાનથી આવેલા ફોકુઆઓએ રાજીવ ગાંધીને કહેલું કે તમારી જૂની પરંપરાઓ એટલી સુદૃઢ અને સમૃદ્ધ છે કે તમે કોઈપણ બાબતમાં નવો ફેરફાર મત કરો. ‘ઉંચ ગ્ઝકકકગક.’ જાપાનમાં દેશી ખાતરથી તેમણે જે વિક્રમજનક ઉત્પાદન મેળવ્યું છે. તેથી તે સમગ્ર ભારતમાં ફરીને આપણી ખેતી, આપણી સંસ્કૃતિના રિવાજો આપણા સામાજિક, ધાર્મિક જીવન ઉપર

સંશોધન કરી જતાં પહેલા તેમણે ત્યારના વડાપ્રધાનને આ સોનેરી સલાહ આપી, કશું કરો નહીં, જે છે તેને બરોબર સાચવો.

અંગ્રેજો આપણા પૂર્વજોએ સ્થાપેલી સંસ્કૃતિના ફનાફાતિયા ઊડાવી રહ્યા છે.

આપણા સોળમાં તીર્થંકર શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુએ એક કબૂતરનો જીવ બચાવવા પોતાના શરીરનું એક એક અંગ કાપીને એની સામે ત્રાજવામાં મૂકતા ગયા હતા. ઈન્દ્રએ પછી પોતાનું રૂપ પ્રગટ કરી શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુની કાયા જેવી હતી તેવી કરી નાખી હતી.

સિસોદીયા કુળના એક રાજાની આંખે દેખાતું બંધ થયું હતું. ઘણા વૈદ્યો, હકીમોએ દવા કરી પણ કારી ફાવી નહીં. એક વૈદ્યરાજે એક સુરમો બનાવી આપ્યો અને રાજાને દૃષ્ટિ પાછી ફરી. આખા ગામમાં ઉત્સવો શરૂ થઈ ગયા. નાટકચેટક ફરીવાર શરૂ થઈ ગયા. પછી રાજાને ખબર પડી કે આ સુરમા માટે એક કબૂતરની હત્યા કરવામાં આવેલી અને રાજાએ આખું ગામ જ્યાં ઉત્સવ મનાવી રહ્યું હતું ત્યાં જઈને જાહેરમાં ઘગઘગતું શીશું પીને પોતાના જીવનનો અંત આણ્યો. મૃત્યુ પહેલા એમણે જાહેર કર્યું કે મારી આંખની દૃષ્ટિ માટે હું એક અબોલ, અનાથ જીવનો પ્રાણ ન લઈ શકું. આવું દુષ્કૃત્ય થવા માટેનું પ્રાયશ્ચિત એ છે કે મારે મારા જ પ્રાણ આપી દેવા. આવા આદર્શોને પ્રસ્થાપિત કરનાર આ દેશમાં લગભગ એકપણ દવા એવી નહીં આવતી હોય જેમાં પ્રોટીન, વિટામીનો નામે પ્રાણીઓના માંસ-લોહી અને અન્ય પદાર્થોનો ઉપયોગ કરવામાં ન આવ્યો હોય.

ચાલો ! વિશ્વનો ભારતનો વિચાર કરીને હવે આપણે આપણા ઘરમાં અમારિનું પ્રવર્તન કેવી રીતે થઈ શકે તે જોઈએ.

એક આચાર્ય ભગવંત રસ્તામાં ચાલતાં ચાલતાં મૂર્છિત થઈને ઢળી પડયા. એક શિષ્યને વનસ્પતિશાસ્ત્રનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન હતું. બાજુમાં જ રહેલા એક ઝાડના પાંદડાને તોડી તેમાંથી દવા બનાવી તુરંત આચાર્ય ભગવંતને ભાનમાં આણ્યા. આચાર્ય ભગવંતે પૂછ્યું આપે સહુએ મને સાજો કેવી રીતે

કર્યો ? ત્યારે ખબર પડી અને કહ્યું કે વનસ્પતિના એક પાંદડાની તમે હિંસા કરીને મારા પર ઔષધિપ્રયોગ કર્યો ? અહાહાહા... મારા નિમિત્તે આવી હિંસા આજથી જીવનભર માટે સંપૂર્ણ લીલા શાકભાજી, ફૂટ આદિનો ત્યાગ. શિષ્યો અચરજ પામી ગયા.

આવું આચાર્યુસ્ત આપણું જીવન હતું. શાક કાપવું છે એમ ન બોલાય, શાક સમારવું છે એમ બોલાય. અમારી બહેનો ભીંડા સમારતી વખતે બે ભીંડાને અભયદાન આપે અને જીવદયાના સંસ્કારોને જીવંત રાખે છે. અલક-મલકની વાતો કરતાં બપોરે અનાજ સાફ કરી પછી દળે અથવા દળાવે. બહારના તૈયાર લોટમાં આવી જયણા ક્યાં રહેવાની છે ? હવે તો દિલ્હીની હોસ્ટેલમાં ગુજરાતી યુવાનો ઉપર પ્રયોગ થયો કે લોટમાં ૨૨.૫૬ માછલીનો લોટ ઊમેરવા છતાં તેના સુગંધ અને સ્વાદમાં કંઈ ફેરફાર ખ્યાલ નથી આવતો. ભવિષ્યમાં તૈયાર લોટની જે પ્રમાણે માર્કેટ ઈકોનોમી ઘડવામાં આવી રહી છે. તેના પરથી એમ લાગે છે કે તૈયાર લોટ વાપરતા ઘરઘરમાં માછલીના લોટો અણજાણપણ ખવાતા થઈ જશે. ગુજરાતમાં કહેવાતી સંસ્કૃતિપ્રિય સરકારે નવા નવા ફતવાઓ બહાર પાડીને સમગ્ર ગુજરાતના ખેડૂતોને તલાવડી બનાવવા લલચાવ્યા છે અને મોટી સબસીડીઓ અને મત્સ્ય બીજની સવલતો ઊભી કરી ઠેર-ઠેર માછલીઓને મારવાના આયોજનો ઊભા કરી આપ્યા છે.

ઉંમરગામ-દહાણુ પટ્ટામાં તો શ્રીમ્પ અને ઝીંગા માછલીઓ માટે મોકળું મેદાન ખુલ્લું કરી દેવામાં આવ્યું છે. આ સંહાર ક્યાં જઈને અટકશે ? વેરાવળ કે પ્રભાસપાટણ કેવું ગંધાઈ ઊઠ્યું છે ? તેમ ગાંધીનું આખું ગુજરાત હવે ગંધાઈ ઊઠશે. આમાં કોઈ આરોવારો પણ નથી કારણ યુનો-યુનેસ્કો અને ફાઓ જેવી સંસ્થાઓએ ઘડેલી માર્ગદર્શિકા પ્રમાણે જ આપણા કૃષિવિભાગનું આયોજન કરવું પડે છે. માછલા કે સસલાની ખેતી કઈ રીતે થઈ શકે ?

ક્તલખાનાઓને ઉદ્યોગોનો દરજ્જો કંઈ રીતે આપી શકાય ? Killing

Can never be treated as business. અને ષડયંત્ર એ છે કે સીધા નામે એને પૈસા ફાળવવામાં આવે તો પ્રજામાં ઊહાપોહ થાય એટલે ખેતીના નામે, ઉદ્યોગના નામે વંશપરંપરાગત ખેતીના ખાતાના પૈસા ખલાસ કરવા આવા શબ્દછળ કરવામાં આવે છે. શરૂ શરૂમાં ચા નહોતી ચાલતી ત્યારે બાળકોને સ્કૂલમાં 'બા ચા પા'ના પાઠો ભણાવવામાં આવતા. હવે 'બા બિયર પા'ના પાઠ આવે તો નવાઈ નહીં લાગે.

શોકસપિયરે ભલે કહ્યું હોય કે What is there in the name? પણ એક શબ્દછળ દ્વારા સમગ્ર રાષ્ટ્રનો નાશ થઈ શકે છે. હિન્દુ પ્રજાને હિન્દુ ધર્મ તરીકે વર્ણવો એટલે એક નાનકડા શબ્દછળ દ્વારા સમગ્ર ૮૫ કરોડની હિન્દુ પ્રજાનો એકડો નીકળી જાય છે. હિમાલયથી સિંધુની વચ્ચે વસનાર બધા હિન્દુ છે અથવા તો હેંડ ધાતુ પરથી હિંદુ શબ્દ આવ્યો છે એટલે કે એક ભવમાંથી બીજા ભવમાં આત્મા જાય છે, હેંડે છે તેવી માન્યતા ધરાવનાર બધા હિન્દુ છે. હિન્દુ એ ધર્મ નથી, હિન્દુ એ પ્રજા છે. તેમાં વૈદિક, જૈન વગેરે અનેક ધર્મો પાળનારી હિન્દુ પ્રજા છે. એટલે પ્રજાથી આપણે હિન્દુ અને ધર્મથી આપણે જૈન ધર્મ પાળનારી કોમ.

ફરી પાછા મૂળ વિષય ઉપર આવીએ કે ઘર ઘરમાં અને ઘટ ઘટમાં શાંતિ જોઈતી હશે તો જીવોને અભયદાન આપવું જ પડશે. જેની તબિયત સારી ન રહેતી હોય તેણે સમજી લેવાનું કે આગલા ભવમાં કદાચ ખૂબ જીવહિંસા કરી હશે.

અગાઉ, શરૂઆતની શ્રેણીમાં આપણે અમારિ અંગેના થોડાક ઉપાય જોયેલા. હવે થોડા વધુ ઊંડાણમાં ઊતરીએ.

(૧) ઘરમાં ઝાડુ કાઢતી વખતે એ ઝાડુમાંથી અવાજ ન આવતો હોવો જોઈએ. એના રેશા કોમળ હોવા જોઈએ. શાંતિથી નીચે બેસીને જયણા પાળતા પાળતા ઝાડુ વાળવું જોઈએ. કીડીને એનું દર જે બાજુ હોય તે બાજુ ઝાડુ વાળતા વાળતા લઈ જવી જોઈએ. નહીં તો દર વગેરે નહીં મળતા એને જે ગભરાટ થાય તેમાં પણ હિંસકતા આવી જાય છે. આજકાલ પ્લાસ્ટિકના

ઝાડુ, વેક્યુમ કલીનરો આવી ગયા તેમાં જયણા જળવાતી નથી. આવા સાધનોનો ઉપયોગ આપણે બંધ કરી દેવો જોઈએ.

(૨) મોરી, બાયરૂમ, વોશ બેશીન વગેરે જ્યાં જ્યાં પાણી ભરાઈ રહેતું હોય ત્યાં બધે જે ચીકાશ થઈ જાય છે તે લીલ છે તેમાં અનંતા જીવો હોય છે તેને લોખંડના બ્રશથી કે અન્ય કોઈ રીતે ઘસીને ધોવાય નહીં, નહીં તો અનંતા જીવોનો દ્વાસ થાય. ઘરમાં જેટલા પાણી ભરવાના સાધનો કે તપેલી, વાટકા વગેરે હોય તેને રાત્રે ઊંધા વાળીને સુવું જોઈએ. જેથી તેમાં પાણીનો કોઈ ભાગ રહી ન જાય અને તેથી જ રાત્રે વાસણો ધોવાઈ જાય પછી કોરા કપડાથી લૂછી એને યોગ્ય ઠંડાણે ઊંધા મૂકી દેવા જોઈએ. નહીં તો જે પાણીના ટીપા સવાર સુધી રહી જાય તેમાં સૂક્ષ્મ અનંતકાય થવાની સંભાવના વધી જાય છે. શક્ય હોય તો પીવાના પાણીના માટલા પણ ઊંધા વાળી દેવા જોઈએ. આજે લગભગ બધાને ત્યાં સવારમાં પાણી આવતું હોય છે. તો રાત્રે જરૂર પુરતું ૨/૪ ગ્લાસ પાણી તપેલીમાં રાખીને માટલું ઊંધું વાળી દીધું હોય અથવા બે માટલા રાખ્યા હોય તો જયણા જળવાવાની શક્યતા વધી જાય છે.

પાણી તો ધીની જેમ વાપરવું જોઈએ બેટા, એવા દાદીમાના શીખના મીઠા-મધુરા શબ્દો આપણને ગળથૂથીમાં મળતા તે આજના જમાનામાં કેટલા બધા સાચા ઠરી રહ્યા છે. અમારા એક મિત્ર ગુજરાતના કોઈ ગામડામાં ધમધોખતા બપોરે ઊતરીને પાનવાળાને દુકાને જઈ ૧ ગ્લાસ પાણી માંગ્યું, એણે જે જવાબ આપ્યો છે તે હૃદય વિંધી નાખે તેવો છે. તેણે કહ્યું, સાહેબ! ચાર દિવસથી હું ન્હાયો નથી ઘરનાને પીવા જેટલું પાણી પણ ભેગું નથી કરી શક્યો. જોઈએ તો પેપ્સી તૈયાર છે. આપ લઈ જાઓ અને આ દેશની પરિસ્થિતિ કેવી વિષમ છે પાણી નથી પેપ્સી તૈયાર છે. ગામડાઓમાં દૂધના ટીપાં માટે વલખાઓ મરાય છે અને શહેરોમાં લોઅર મિડિયમ ક્લાસના લોકો પણ ૧૫ રૂ.ની ૧ લીટર બિસ્લેરીની ઠંડી બોટલ લેતા અચકાતા નથી? આ કેવું ગાંડપણ. મારા ભાઈ આટલા પૈસામાંથી ૧ લીટર ગાયનું

દૂધ આવી શકે. છતાં! આજે એક ફેશન થઈ પડી છે. મીનરલ વોટરનું ૬૫૬ થી ૮૫૬ પાણી રોગ કરનારું છે એવા અનેક અખબારી અહેવાલો છતાં બસ પાણી માટે લોકો પાણીની જેમ પૈસા વેરે છે.

આપણા ઘરોમાં પણ આપણે અળગણ કાચા પાણીનો અક્ષમ્ય વેડફાટ કરીએ છીએ. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ અળગણ પાણીમાં હાલતાં ચાલતાં સંખ્યાતા જીવો અપ્કાયના અસંખ્ય જીવો અને પાણીમાં જે સૂક્ષ્મ લીલકૂલ થાય તેમાં અનંતા જીવો. આ બધા જીવોને આપણે થોડીક મહેનત કરીએ તો અભયદાન આપી શકીએ તેમ છીએ. સહુ પ્રથમ તો આપણા ઘરોમાં કાપડ કોથળીના ગળણા ને બદલે પ્લાસ્ટિકના ઝીણાઝીણા કાણા દેખાતી કોથળીઓ આવી ગઈ છે તેને તુરંત તિલાંજલી આપી દેવી જોઈએ. કારણ પાણીના એક બિંદુમાં એટલા બધા જીવો છે કે જો એ માત્ર સરસવના દાણા જેટલા મોટા થઈ જાય તો ૩૨૦૦ લાખ માઈલ પહોળા જંબુદ્વીપમાં સમાય નહીં. સ્વીમીંગ પુલમાં પાણીમાં બેઠા બેઠા વોટર કોન્ઝર્વેશન અંગેના વક્તવ્યો આપવા સહેલા છે. પરંતુ આપણા પોતાના જીવનમાં પાણીના વપરાશ અંગેનું પ્લાનીંગ વ્યવસ્થિત કરવામાં આવે તો ખરેખર અનેક દુષ્કાળોને મારી હઠાવવાનું કામ આપણે સહજતાથી- સરળતાથી કરી શકીએ તેમ છીએ. રોજનું ૪૫૦ અબજ ગેલન (૧ ગેલન ઇં ૪.૫ લીટર) પાણી વેડફતા અમેરિકનો થોડુંક પાણી ઓછું વાપરે તો પણ ૨૫ કરોડ ગેલન પાણી બચાવી શકે છે. તાંબા-પિત્તળના ૧ લોટા પાણીથી લીંબડા-બાવળના દાતણ માત્રથી દાડમની કળી જેવા અને જીવનભર પડાવવા ન પડે એવા દાંત રાખતા આપણા વડવાઓના સામે આજે ટૂથપેસ્ટનો રગડો ઘસતાં ઘસતાં બ્રશ થાય ત્યાં સુધી સતત ચાલુ રહેલા નળમાંથી ૨૦-૨૫ લીટર પાણી વપરાઈ જતું હશે. આ ટીનેજર્સને રોકવાનું કહેતા પહેલા પિતાશ્રીએ પણ શેવીંગ કરતી વખતે ચાલુ રહેતા નળને બંધ કરવાની ટેવ પાડવી પડશે. ઘરનાને આવી રીતે પાણીનો વેડફાટ કરતાં જોઈને ઘરનો રામો પણ કપડાં ધોતી વખતે કે વાસણ માંજતી વખતે નળ ખુલ્લો જ રાખે છે.

આટલું પાણી ૧ ઘરમાં પણ બચે તો ૧ મિનિટે ૧૩ થી ૨૨ લીટર પાણીના થતા વેડફાટને હિસાબે લગભગ પ્રત્યેક ઘર પ્રતિવર્ષ ૧ લાખ લીટર પાણી બચાવી શકે તેમ છે. ૧૧ કરોડ કુટુંબો જો શહેરોમાં વસતા હોય તેને ૧ લાખ લીટરથી ગુણીએ તો કેટલું પાણી બચી શકે એની કલ્પના કરવી બહુ મુશ્કેલ નથી.

ગામડાઓમાં હજુ પણ ઘરે આવતા હજામો ૧ વાટકી પાણીમાં ઘરઆખાની દાઢી-બાલ કરી આપતા તેઓ પછાત ગણાય. ગામડામાં વસનારા કુટુંબના થોડાક વાસણો ઘરનાં આંગણામાં પડેલી ધૂળ કે ચૂલામાં પડેલી રાખથી કે બચેલી છાણાની રાખથી ઘસીને ઊંજળાં કરી તે જ રાખથી ચોખ્ખાં કરી દઈ પાણીનું ટીપું નહીં વાપરનારી આપણી ગામડાની કન્યા અવિકસીત કહેવાય અને અમે બે અને અમારા બે માટે ૨૫-૫૦ ડોલ પાણી વેડફતી શહેરની કન્યાઓ મોડર્ન ગણાય.

વિશ્વબંકે જાહેર કર્યું છે હવેનું વિશ્વયુદ્ધ પૈસા માટે કે જમીન માટે નહીં પણ પાણી માટે ભવિષ્યમાં થશે. આખી દુનિયાએ એકવીસમી સદીમાં વાર્યા નહીં તો હાર્યા એ ન્યાયે પાછું ફરવું પડશે.

આપણે મુંબઈમાં વસતું ચાર માણસનું કુટુંબ રોજ માત્ર પાંચ મિનિટનો શાવર-બાથ લે તો પણ મુંબઈ મ્યુ. કોર્પોરેશને દર અઠવાડિયે ૩ થી ૪ હજાર લીટર પાણીનું આપણા નામનું નાહીં નાખવું પડે. આટલું પાણી ઝૂંપડપટ્ટીના એક માણસને ત્રણ વર્ષ સુધી પીવા માટે ચાલી શકે.

પહેલાં ઘરમાં ખાતા અને બહાર સંડાસ જતા આજે બહાર ખાઈને ઘરમાં સંડાસ જતાં આપણને એ ખબર પણ નથી કે દેશમાં ૧ કળશો લઈ ગામડા બહારની ખુલ્લી વિશાળ જમીનમાં જંગલે જવાની ટેવથી કસરત, શુદ્ધ હવા આપમેળે આવી જતી. આ તંદુરસ્ત ટેવને કારણે આ દેશની જમીનની ફળદ્રુપતામાં પણ માનવ મળમૂત્રથી જંગી વધારો થતો હતો એના બદલે પાતાળકૂવાવાળા સંડાસો દાખલ કરી ભૂગર્ભ જળાશયોને પણ પ્રદૂષિત કરનાર પ્રગતિના વખાણ કરતાં આપણે થાકતા નથી.

એમ અમેરિકનો એકવાર ટોયલેટ ફલશ કરે ત્યારે ૫ થી ૭ લીટર પાણી વાપરતા (વેડફતા) હોય છે. અહીં પણ સામાન્યરીતે ૧ ઘરમાં દશવાર ટોઈલેટ ફલશ થાય તો રોજના ૬૦ ગેલનને હિસાબે મહિને ૧૮૦૦ ગેલન અને વર્ષે ૨૧૬૦૦ ગેલન પાણી તો એક જ કુટુંબ ઢોળી નાખે છે. માત્ર ૧ કરોડ લોકો પણ આ ટેવ ગ્રામ્ય જીવનશૈલી છોડી શહેરી જીવન અપનાવે એટલે ૨૧૬ અબજ ગેલન પાણી આમ જ વેડફાઈ જાય.

અમેરિકાના એક સર્વેક્ષણ અનુસાર ઘરવપરાશના પાણીના ૩૨૬ શાવર બાથ પાછળ, ૪૦૬ પાણી ટોઈલેટ ફલશ કરવા પાછળ અને ૧૪૬ પાણી વોશીંગ મશીન પાછળ વેડફી નાખે છે.

બપોરે બાર વાગે જે રોટલીભાત આપણને ખાવા જોઈએ તે સવારે ૬.૦૦ વાગે પલાળતી આપણી માતાઓ આપણને જૂનવાણી લાગે છે. પણ ૧૨ વાગે પાણીમાં રહેલા હાયડ્રલ પાવરને કારણે આ ચોખા-આટો એટલા પલળી ગયા હોય છે કે બપોરે અડધું બળતણ પણ તેને વાપરવું પડતું હોતું નથી. આજે તો રસોઈનો સમય થાય ત્યારે કમને ઊભા થઈ પ્રેસરકૂકરમાં રસોઈ કરતાં અને નારી સ્વાતંત્ર્ય અને નારી સમાનતા વિષે વક્તવ્ય આપવાની તૈયારી કરતી આધુનિક નારીનું જીવન વૈજ્ઞાનિક ગણવું કે આપણા પૂર્વજોએ બક્ષેલ આવા અદ્ભુત વારસાને ને તે સુજ્ઞવાચકો જ વિચારે.

ટીપે ટીપે સરોવર ભરાય અને કાંકરે કાંકરે પાળ બંધાય એ ન્યાયે આ દેશની ૮૫ કરોડ પ્રજા આવા વંશપરંપરાગત આયોજનો ગોઠવે તો કેટલું સુંદર પરિણામ આવે એ કલ્પવું અઘરું નથી.

મૂળ વિષય ઉપર પાછા ફરીએ તો પાણીની કોથળીઓ બાંધવા ટેવાઈ ગયેલા આપણે ભૂલી ગયા છીએ કે એ કોથળી સુકાઈ જાય (એનો સંખારો ન કાઢીએ) એટલે એમાં બચેલા બધા જીવો ખલાસ થઈ જાય. પરિણામો ખરાબ ન થાય તેમ જ ‘નહીં મામા કરતાં કાણો મામો સારો’ એ ન્યાયે અત્યારે જાડા કપડાની કોથળીઓ કાઢી નાખવી હિતાવહ નથી પણ પ્રત્યેક ઘરમાં ૧ નાનો ઢોલ રાખીને ચાની ગળણી જેવું પાણીનું ૧ કપડાનું ગળણું

ડોલ ઉપર મૂકી પાણીનો વપરાશ કરીએ તો તેમાં રહેલા સંખારાને આપણે ડોલમાં સ્ટોર કરેલા પાણીમાં કાઢી શકીએ.

ગામમાં બે-ચાર કૂવા હોય તો જે કૂવાનું પાણી પનિહારી લઈ આવી હોય એજ કૂવામાં એનો સંખારો એની સહિયરને નાખવા આપતી એ વાત હમણાં સાંભળીએ છીએ ત્યારે રૂવાડા ઊંચા થઈ જાય છે.

હું! હોય નહીં?

શ્રેષ્ઠ શું છે તે અગાઉની શ્રેણીમાં જોયેલું. વધુ આગળ જોઈએ. શરીર પોષક દ્રવ્યોમાં અન્ન શ્રેષ્ઠ છે. જીવન આપવામાં ગાયનું દૂધ શ્રેષ્ઠ છે. હૃદયને હિતકરમાં બોર-દાડમ-દ્રાક્ષ શ્રેષ્ઠ છે. કફ હરવામાં ઊલ્ટી શ્રેષ્ઠ છે. વાયુને હરવામાં બસ્તિ શ્રેષ્ઠ છે. સ્થિરતા કરવામાં વ્યાયામ શ્રેષ્ઠ છે. કંઠને નુકસાન કરનારમાં કોહું શ્રેષ્ઠ છે. કફ અને પિત્ત ઉત્પન્ન કરવામાં અડદ શ્રેષ્ઠ છે. વિષનાશમાં સરસડો શ્રેષ્ઠ છે. વયસ્થાપન કરવામાં આમળાં શ્રેષ્ઠ છે. પથ્યોમાં હરડે શ્રેષ્ઠ છે. લોહીવા મટાડવામાં બકરીનું દૂધ શ્રેષ્ઠ છે. મૂત્ર ઉત્પન્ન કરવામાં શેરડી શ્રેષ્ઠ છે. વાયુ ઉત્પન્ન કરવામાં જાંબુ શ્રેષ્ઠ છે. કોમળતા કરનારમાં સ્વેદન શ્રેષ્ઠ છે. પુરુષત્વ ઓછું કરનાર ક્ષાર છે. હૃદયને નુકસાન કરનાર ઘેટીનું દૂધ છે. સુખપૂર્વક વિરેચનમાં નસોત્તર શ્રેષ્ઠ છે. કૃમિનાશકમાં વાવડીંગ શ્રેષ્ઠ છે. કોઠનો નાશ કરવામાં ખેર શ્રેષ્ઠ છે.

★ ★ ★

નૂતન વર્ષના સંકલ્પો પરમ આત્મીય સ્નેહી સ્વજનો

પ્રણામ સહ !

આ વર્ષે અમારા દ્વારા છપાવવામાં આવેલી અણમોલ ક્ષમાપનાએ અનેક લોકોના મનમાં ઉત્કંઠા જન્માવી હતી અને ચોમેરથી વધુ ને વધુ માત્રામાં આ પ્રકારની ક્ષમાપનાનો સંદેશ આપણા ભાઈઓએ ચારેકોર ફેલાવેલો. સાથે સાથે એવી માંગ પણ ઊભી થયેલી કે નૂતન વર્ષના નવલા પ્રભાતે કોઈક વિશિષ્ટ સંદેશ, સંકલ્પો માટે જો આગોતરી જાણ બધાને કરવામાં આવે તો પોતાના તરફથી મોકલાતા અભિનંદન પત્રોમાં એ સંકલ્પો વગેરે મૂકી શકે.

આ વિચારને મનમાં રાખી આ સાથે અમો આપને એક ગુજરાતી અને એક તેનું હિન્દી ભાષાંતર કરીને થોડાક મજબૂત સંકલ્પો કરીને મોકલીએ છીએ. આપ આ પેમ્ફલેટ ઉપર આપનો રબ્બર સ્ટેમ્પ મારી આપના મિત્રવર્તુળ તથા સગાંસંબંધીઓને આ સંકલ્પ મોકલી શકો છો અથવા તો આપ પ્રિન્ટર પાસે જ્યારે આપના દિવાળી કાર્ડ છપાવો ત્યારે તેમાં આ સંકલ્પો અથવા જગ્યાના અભાવે આમાંના થોડાક ચૂંટેલા સંકલ્પો આપના કાર્ડમાં મૂકી શકો છો.

ભાવના-પ્રાર્થના તેમ જ સંકલ્પની તાકાત અતિ ઉત્કૃષ્ટ હોય છે. સિદ્ધિને કેટલું છેટું હોય છે? માત્ર સંકલ્પ જેટલું જ આપણે જેવું વિચારીએ છીએ તેવા આપણે થઈએ છીએ. માટે ! ચાલો મન ભગવાનને આપી નવા વર્ષની પ્રત્યેક ક્ષણને આ સંકલ્પોની સાંકળ વડે મજબૂત કરીએ. સમયમ્ ગોયમ મા પમાયણ । નો સંદેશ વીરપ્રભુએ ગૌતમને આપવા દ્વારા આપણને સહુને આપ્યો હતો.

ગૌતમના ત્રણ અક્ષરોમાં જ આ જગતની શ્રેષ્ઠ વસ્તુઓનો સમાવેશ થઈ જાય છે. ‘ગૌ’ એટલે કામધેનુ ગાય; ‘ત’ એટલે કલ્પતરુ, કલ્પવૃક્ષ અને

‘મ’ એટલે મણિ. આ લૌકિક જગતની ત્રણ શ્રેષ્ઠ વસ્તુઓ આ નામ માત્રમાં સમાઈ જાય છે. વીરપ્રભુના ૧૪૦૦૦ શિષ્યોમાંથી માત્ર ૭૦૦ ને કેવળજ્ઞાન અને એમના શિષ્ય શ્રી ગૌતમ સ્વામી પ્રભુના ૫૦૦૦૦ શિષ્યોમાંથી ૫૦૦૦૦ ને કેવળજ્ઞાન એક જગ્યાએ ૫૬ પરિણામ બીજી જગ્યાએ ૧૦૦૬ પરિણામ. આ પ્રભાવનું કારણ પણ પરમકૃપાળુ પરમાત્મા મહાવીર સ્વામી ભગવાન જ છે. કારણ એમના પ્રત્યેની અપાર ભક્તિથી ગૌતમ સ્વામીમાં એવી લબ્ધિ પ્રગટ થઈ, એવા દાનેશ્વરી બન્યા કે પોતાને હજુ કેવળજ્ઞાન નહોતું થયું છતાં એમની પાસે દીક્ષા લેનાર પ્રત્યેકને કેવળજ્ઞાનનું દાન એમણે કરેલું.

‘ગૌતમ’ નામમાં એવું મહાત્મ્ય છે કે સંગ્રામ સોનીએ શ્રી વ્યાખ્યા પ્રજ્ઞપ્તિ સૂત્રના (શ્રી ભગવતી સૂત્ર) શ્રી ગૌતમ સ્વામીએ પૂછેલ ૩૬૦૦૦ પ્રશ્નોના શ્રી વીરપ્રભુએ ‘હે ગોયમા’ કહીને જે ઉત્તરો આપ્યા છે તે પ્રત્યેક નામ વખત ૩૬૦૦૦ સોનામહોર મૂકીને પૂજન કર્યું હતું તેમના પત્નીએ ૧૮૦૦૦ સોનામહોરથી અને પુત્રવધૂએ ૮૦૦૦ સોનામહોરથી પૂજન કર્યું છે. ગૌતમ સ્વામી કેવા તેમને વ્હાલા હશે કે માત્ર એમના નામ ઉપર ૬૩૦૦૦ સોનામહોરનું પૂજન કરવામાં આવ્યું.

ગૌતમ સ્વામીનું નામ લઈ ધંધો કરવા જવું એમ શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકરણકાર જણાવે છે. બાળ-ગ્લાન સાધુ ભગવંતો તેમ જ માંદગી કે અભ્યાસ અંગે વિશિષ્ટ પ્રસંગોએ ઈચ્છીત ગોચરી મેળવવા જતાં પહેલા ગૌતમ સ્વામીનું નામ લઈને મુનિભગવંતો નીકળે ત્યારે તેમની સર્વ આકાંક્ષાઓ ગૌતમ પ્રભુના નામ માત્ર લેવાથી પૂર્ણ થતી હોય છે.

યસ્યાભિધાનં મુનયોડપિ સર્વે,
ગૃહણન્તિ ભિક્ષા, ભ્રમણસ્ય કાલે ।
મિષ્ટાન્ન પાનાંમ્બર, પૂર્ણ કામાઃ,
સ ગૌતમો યચ્છતુ વાછિતં મે ॥
કોઈક જગ્યાએ શાસ્ત્રકાર પરમર્ષિઓ કલ્પના કરે છે કે શ્રી ગૌતમ

સ્વામીની પત્નીઓનું નામ અનંતી લબ્ધિઓ હતી. જે આજે શ્રી ગૌતમ સ્વામીની વિરહમાં આમતેમ ભટકે છે પણ જેવું કોઈ ગૌતમ સ્વામીનું નામ માત્ર લે છે તેને આ પત્નીઓ આવીને વળગી પડે છે. પ્રત્યેક નવલા વર્ષે ગુરુમુખે સાંભળવામાં આવતા શ્રી ગૌતમ સ્વામીના રાસમાં એક જગ્યાએ લખ્યું છે કે આમતેમ શા માટે ભટકો છો, ગામ-પરગામ શું કામ દોડે છે ભાઈ? તારે કલ્યાણ કરવું છે ને? માત્ર ગૌતમનું નામ લે. તારું કામ થયા વગર રહેશે નહીં.

આવો! આપણે સહુ શ્રી ગૌતમ સ્વામીના ચરણકમળમાં વંદન કરીને એમને સાડાત્રણ કરોડ રૂવાડાઓમાંથી નીકળતી આપણી ચેતનાના બળ વડે મગજના અઢી અબજ સેલોમાં સર્વ જગ્યાએ ઉપયોગપૂર્વક એમનું નામ ફીડ કરીને વિનંતી કરીએ કે નૂતન વર્ષમાં આપ અમારા ઉપર એવા આશીર્વાદ વરસાવો કે શ્રી જિનશાસનની આરાધના પ્રભાવના અને રક્ષાના સર્વે કાર્યોમાં, આ સાથે કરવામાં આવેલા સર્વ સંકલ્પો અમે ચપટીક વગાડતાં પૂરા કરી શકીએ.

અઢળક યંત્રો સાથે ઉતરેલો માઈકલ જેકસન બે કલાકમાં લોકોના ૧૮ કરોડ રૂપિયા ખંખેરીને પશ્ચિમના ઘોંઘાટિયા અને રોગકારક સંગીતના સુરો ફેલાવી શકતો હોય તો હે, ગૌતમ પ્રભુ! તારા નામનો મંત્ર લઈ સમગ્ર જીવસૃષ્ટિ ઉપર ઉતરી આવેલ અનાત્મવાદના આક્રમણને દૂર કરી અમે શાંતિના અને સમાધિના સુમધુર સુરો નહીં ફેલાવી શકીએ?

આવો! આપણે સહુ આ સંકલ્પો કરી સિદ્ધિને સાદ કરીએ.

માનવીના આર્થિક લાભ અને લોભ વચ્ચે રહેંસાતા, રીબાતા પ્રાણીઓ (ન્યુ ઈન્ટરનેશનાલીસ્ટ મેગેઝીનના આધારે)

માનવો અને પ્રાણીઓ આ પૃથ્વીનો સમાન ભોગવટો કરવા હક્કદાર હોવા છતાં પશુઓ તથા પ્રાણીઓ પ્રત્યે માનવીનો વ્યવહાર મહદ્ અંશે નિર્દય તથા નિષ્કર રહેતો આવ્યો છે. પ્રાણીજગતે માણસના અળવીતરાવેડાંને કારણે પુષ્કળ યાતનાઓ ભોગવી છે, હજુ પણ ભોગવવાનું ચાલુ જ છે. દૂધ કે અન્ય ઉપયોગ માટે પાણી શકાય તેવા પશુઓ હોય કે જંગલના જાનવરો, માનવીની લાલસામંડિત કૂરતાએ કોઈને છોડ્યા નથી. સામાન્યતઃ માનવી શબ્દની અર્થછાયામાં માયાળુ તથા સંવેદનશીલ વ્યક્તિ, એવો અર્થ અભિપ્રેત છે. માનવીઓનો શબ્દકોષ આવો અર્થ “માનવ” શબ્દ વિષે આપે છે. પણ પશુજગત પાસે જો કોઈ પોતાનો શબ્દકોષ હોત તો તેમાં ‘માનવ’ શબ્દનો અર્થ ‘ઘાતકી’ કે ‘નિર્દય’ વ્યક્તિ તેવો અપાયો હોત.

હજારો વર્ષોથી માનવી પશુઓને પોતાના ઉપયોગ માટે પાળતો આવ્યો છે. આજે વિશ્વમાં પશુઓ-પ્રાણીઓની વસતિ બરાબર માનવ વસતિ જેટલી જ છે. બાકી રહ્યા, પક્ષીઓ. જગતમાં પંખીઓની સંખ્યા માનવીઓ કે પશુઓ કરતા પણ વધુ છે, તેની આપણે આગળ ઉપર ચર્ચા કરીશું તેના ઉપરથી ખ્યાલ આવશે.

આજે વિશ્વમાં મોટાભાગના પશુઓ ફક્ત માંસ મેળવવા માટે જ ઉછેરવામાં આવે છે. મારી નાંખવા માટે જ જન્માવવામાં આવે છે, જીવાડવામાં આવે છે. અરબસ્તાનના રણપ્રદેશોમાં આરબોની સદીઓથી સેવા કરનાર ઊંટનું નિકંદન નીકળી રહ્યું છે. સદીઓ પહેલાં જે ઊંટની મદદ વગર આરબોનું જીવન શક્ય નહોતું, તેવા ઉમદા પ્રાણીનું માંસ ખૂબ વખણાવા લાગ્યું છે. ડી.ડી.એ.એ બહાર પાડેલા છેલ્લા અહેવાલ મુજબ ટ્યુનિશિયામાં તો ઊંટની વસતિ ખતમ થવાને આરે પહોંચી ગઈ છે, કારણ

કે લિબિયા અહીંથી ઊંટોની મોટાપાયે આયાત કરી રહ્યું છે. લિબિયાની પ્રજાને ઊંટના માંસની વાનગીઓ ખૂબ ભાવે છે.

ધ ન્યુ ઈન્ટરનેશનલીસ્ટ નામના સામાયિકના જાન્યુઆરી, ૧૯૮૧ના અંકમાં અપાયેલી માહિતી મુજબ (આ લેખમાં તમામ અવતરણો આ સામાયિકમાંથી ટાંકવામાં આવ્યા છે), દર વર્ષે ઓસ્ટ્રેલિયા ૭૦ લાખ જીવતા ઘેંટાઓની નિકાસ મધ્ય-પૂર્વના દેશોમાં કરે છે. સન ૧૯૮૦માં ઓસ્ટ્રેલિયાથી ઘેંટાઓ ભરીને નીકળેલી ફરીદ ફેર્સ કંપનીની સ્ટીમરમાં આગ લાગતા ૪૦૬૦૫ ઘેંટાઓ જીવતા ભુંજાઈ ગયા હતા. ન્યુઝીલેન્ડ પણ ઇરાનને જીવતા ઘેંટાઓ વેચે છે. એક વખત ૩૦૨૭૦ ઘેંટાઓ ભરી ઇરાન જવા નીકળેલી સ્ટીમર ૧૯ દિવસની દરિયાઈ સફરના અંતે ઇરાનના બંદરે લાંગરી ત્યારે તેમાંથી ૪૪૫૦ ઘેંટાઓ મરી ગયા હતા. આ બનાવ પછી ન્યુઝીલેન્ડની સરકારે જીવતા ઘેંટાની નિકાસ ઉપર પ્રતિબંધ મૂકી દીધેલો, પણ ૧૯૮૫માં આવી નિકાસની છૂટ આપી દેવાઈ છે.

શ્રી માર્ક ગોડ ભૂખ અને માંસ વચ્ચેનો આંતર સંબંધ સમજાવતા કહે છે, “આજે સુદાન, બાંગ્લાદેશ અને તાન્ઝાનિયા જેવા ત્રીજા વિશ્વના સૌથી ગરીબ અને સૌથી વધુ ભૂખમરો વેઠતા દેશોમાં માંસ ખાવાની આદત પાશ્ચાત્ય ઢબે વધી રહી છે. ત્રીજા વિશ્વના દેશોની ૧૪૬ લાખ હેક્ટર જમીન (આ વિસ્તાર બ્રિટન, ફ્રાંસ, ન્યુઝીલેન્ડ અને ઈટાલીના સંયુક્ત ક્ષેત્રફળ જેટલો થયો)માં યુરોપના પશુધનને તગડા કરી તેનું માંસ ખવડાવવા માટેનો ઘાસચારો ઉગાડવામાં આવી રહ્યો છે. ભલે, બધી વનસ્પતિ માનવીનો ખોરાક હોતી નથી. પણ ઘાસચારો ઉગાડવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતી જમીનમાં અનાજ વાવીને ભૂખ્યાજનોનો જઠરાગ્નિ જરૂર ઠંડો કરી શકાય. ગરીબ દેશોને આવી નિકાસ વડે હૂંડિયામણ કમાઈ લેવાની લ્હાય હોય છે. પણ વિદેશી ચલણની ભૂખ કરતા માનવીની ખોરાક માટેની ભૂખ ચડિયાતી ગણાવી જોઈએ. કૃષિ નિકાસની લાલચમાં પડેલા દેશોની જનતા ભૂખમરો તો વેઠે જ છે, પણ લાંબા ગાળે પર્યાવરણનું નખ્ખોદ પણ નીકળી જાય છે.

એક દૃષ્ટાંત આપું. હાલ સુદાનમાં કારમો દુષ્કાળ ચાલી રહ્યો હોવા છતાં આ દેશ મોટાપાયે મગફળીની નિકાસ યુરોપમાં કરી રહ્યો છે. ૧૯૮૮માં એકલા બ્રિટને આ દેશમાંથી ૧૮ લાખ કિલોગ્રામ મગફળી આયાત કરી હતી. ખેતરમાં એક જ પ્રકારનો પાક વારંવાર લેવામાં આવે તો જમીનના રસકસ ઘટી જતા હોય છે. ‘મોનો કલ્ચર’ ખેતી કરાય નહિ. આમ, છતાં સુદાન મગફળીનો પાક ઉપરા ઉપરી લઈ પોતાની જમીનનો ફળદ્રુપતા નષ્ટ કરી રહ્યું છે. અન્ય કોઈ ખેતપેદાશ કરતા મગફળીના છોડવા જમીનમાંથી વધુ પ્રમાણમાં ભેજ શોષી લે છે. જો કોઈ ખેતરમાં વારાફરતી મગફળીના બે પાક લેવામાં આવે તો તેની જમીનના ૩૦ ટકા રસકસ ઊડી જતા હોય છે. સુદાન તો મગફળીની પાછળ પડી ગયું છે. કેવા હાલ થશે તેની ખેતીલાયક જમીનના?

‘ન્યુ ઈન્ટરનેશનલીસ્ટ’ સામાયિકનું ‘સંશોધન કહે’ છે કે, “માંસનું ઉત્પાદન અનાજના બગાડ વડે જ થાય છે.” માંસાહારી માણસને એક મટન સ્ટીક ખવડાવવા માટે જરૂરી માંસ મેળવવા પાછળ એટલું અનાજ વેડફાય છે કે તેમાંથી પાંચ અન્નાહારી માનવોનું પેટ ભરી શકાય. ૧૦ હેક્ટર જમીનની કૃષિ નિપજ ઉપર સોયાબીનનો આહાર લેતી ૬૧ વ્યક્તિઓ કે ઘઉંનો આહાર લેતી ૨૪ વ્યક્તિઓ નભી શકે છે. પણ માંસ કે બીફ ખાતી માત્ર ૨ વ્યક્તિનું ભરણપોષણ થઈ શકે છે.

શ્રી ગાયલ હાર્ડિએ ઉપરોક્ત સામયિકમાં માંસ મેળવવા માટે પશુઓ સાથે કેવી કૂરતા આચરવામાં આવે છે, તેનું વિગતવાર વર્ણન આપ્યું છે. શ્રી હાર્ડિ કહે છે, “સમૃદ્ધ દેશોમાં મોટા ભાગનું માંસ તથા માછલીનું ઉત્પાદન ફેક્ટરી - ફાર્મમાં થાય છે.” સુપર માર્કેટમાંથી રૂપાળા ડબ્બાઓમાં પેક કરેલ વિવિધ પ્રકારના માંસ કે માછલીઓ ખરીદતા લોકોએ તેનું ઉત્પાદન કઈ રીતે થાય છે તે જાણવું જોઈએ. સૌ પ્રથમ ડુક્કર કે ભુંડના માંસની ઉપલબ્ધિ પાછળ ભુંડણની કેવી વેદના છુપાયેલી છે, તે જાણો. આપણે ત્યાં ભેંસોના તબેલા હોય છે, તે પ્રકારે યુરોપમાં ભુંડોના તબેલા રાખવામાં

આવે છે. આ તબેલા આધુનિક કારખાનાની માફક ભુંડના બચ્ચાઓનું ઉત્પાદન કરતા રહે છે. સૌ પ્રથમ તગડા ભુંડ વચ્ચે માદા ભુંડને છોડી મુકી ફળાવવામાં આવે છે. ભુંડણ ગર્ભવતી બન્યા બાદ ત્યાંથી હટાવીને લોખંડના સાંકડા હારબંધ ગોઠવેલા ચોકઠામાં બાંધી દેવામાં આવે છે. આ ચોકઠું એટલું નાનકડું હોય છે કે બિચારી ભુંડણ એક પગલું આગળ કે પાછળ ખસી શકતી નથી. ભુંડણ પોતાની આખી ગર્ભાવસ્થા આવી સાંકડી, હવાગિજાસ કે સાથીદારની હૂંફ વગરની અર્ધ ખુલ્લી કોટડીમાં કાપે છે. મહિનાઓ સુધી તેણે પોતાના મળમૂત્રમાં સુવું - ઊઠવું - બેસવું અને રહેવું પડે છે. અંતે, ગંદકી વચ્ચે પતરાના પ્લેટફોર્મની છત ઉપર ભુંડણની સુવાવડ થાય છે. નાનકડા ભુંડબાળ પોતાની મા પાસે બે અઠવાડિયાથી વધુ રહી શકતા નથી. જે ભુંડના બચ્ચાઓને ઓછામાં ઓછા બે મહિના માતાનું ધાવણ મળવું જોઈએ, તેને માત્ર બે અઠવાડિયામાં માતા પાસેથી ખુંચવી લેવાય છે. બચ્ચાના વિરહમાં ડુબેલી ભુંડણને ત્યારબાદ પાંચ દિવસનો આરામ આપ્યા પછી ફરીથી સશક્ત ભુંડોના ટોળા વચ્ચે ફળાવવા માટે ઘડેલી દેવામાં આવે છે. આ ચક્ર આમને આમ ચાલતું રહે છે.

મરઘીના ઉછેરની ઘટના પણ આવી જ કૂર અને દયાહીન છે. પોલ્ટ્રી ફાર્મમાં લોખંડના વાયરમાંથી બનાવેલા પિંજરાઓમાં મરઘીઓ ઠાંસી ઠાંસીને ભરવામાં આવે છે. જગ્યાના અભાવને કારણે પિંજરાઓની એકબીજા ઉપર ગોઠવેલી થપ્પીઓ બનાવાય છે, પરિણામે મોટાભાગની મરઘીઓએ કતલ માટે બહાર કઢાય તે પહેલા કદી સૂર્યપ્રકાશ જોયો હોતો નથી. ઈંડા મેળવવા માટે પાળેલી મરઘીઓને ૪૫ થી ૫૦ સેન્ટીમીટર લાંબા પિંજરામાં ભરી હોય છે. વાયરના પિંજરાની સંકડાશમાં ચાલીને મરઘીના પગ ભાંગી જાય છે. પીંછાઓ ખરી જાય છે. ઓટોમેટીક ફીડરમાંથી ખોરાક મેળવવા પડાપડી કરતી મરઘીઓ શારીરિક વેદનાને કારણે ઘણીવાર ખાઈ શકતી નથી. નાના પિંજરામાં અતિશય સંકડાશ ભોગવતી મરઘીઓના મગજ સતત તાણ અનુભવતા રહે છે. પરિણામે મરઘીઓ એકબીજા ઉપર ઝનૂની હુમલા કરવા

લાગે છે. બીજી મરઘીને લોહીલુહાણ કરી નાંખવા લડાઈ થતી રહે છે. ઘણી વખત કોઈ રોગને કારણે મરઘીઓ મગજનું સંતુલન ગુમાવી બેસે છે અને પોતાની જાતને ઈજા કરવા ઉપર ઊતરી આવે છે. મોટેભાગે મરઘી ઉછેરતાં ખેડૂતો મરઘીઓની ચાંચ કાપી નાંખે છે. જેથી અંદરોઅંદરની લડાઈમાં કોઈ મરઘી મરી જાય નહિ અને પોતાને નુકસાન ન થાય.

હવે માછલી પાલનની રીતરસમ જાણો. મત્સ્ય ઉછેર માટેના ફાર્મમાં તૈયાર કરેલા તળાવમાં મત્સ્ય બીજ ભરેલા પિંજરા ઉતારવામાં આવે છે. ઉછરતી માછલીઓને ખોરાક માટે એન્ટીબાયોટીકસ ભેળવેલી ગોળીઓ આપવામાં આવે છે. માછલીઓ ખાવાલાયક બની જાય અને તળાવમાંથી બહાર કાઢી મારી નાંખવામાં આવે તે પહેલા થોડા દિવસ તેનો ખોરાક બંધ કરી અધમુઈ કરી નંખાય છે. કારણ કે ભૂખથી રીબાયા પછી મરેલી માછલીને રાંધતી વખતે તેના આંતરડા સહેલાઈથી સાફ કરી શકાય. આ રીતે મારેલી માછલીમાં ગંદકી રહેતી નથી. ફીશ ફાર્મમાં ઉછરતી માછલીઓમાંથી ૨૦ ટકા માછલીઓ તો ઉછેરકાળ દરમ્યાન ચામડીનું અલ્સર થવાથી, બેક્ટેરીયાના હુમલાને લીધે કીડની ખરાબ થઈ જવાથી કે ટ્યુમરનું કેન્સર થઈ જવાથી મરી જાય છે.

જંગલમાં વસતા જાનવરોની સ્થિતિ પણ કાંઈ સારી નથી. માનવજાત લાકડું મેળવવા માટે જંગલ કાપતી ગઈ, તેની સાથે સાથે વન્યપ્રાણીઓના પ્રાકૃતિક 'ઘર' પણ કપાઈ ગયા. જંગલી પ્રાણીઓના વસવાટ માટે જરૂરી હોય તેવા અડધો અડધ ગાઢ જંગલો જગતના નકશા ઉપરથી ભુંસાઈ ગયા છે. ધ વર્લ્ડ રીસોર્સ રીપોર્ટ ૧૯૯૦-૯૧માં જણાવ્યા મુજબ વન્યપ્રાણીઓના વસવાટ માટે આદર્શ ગણાય તેવા ઊષ્ણકટિબંધના પ્રદેશોમાં આવેલા જંગલોનો ૪૪ ટકા હિસ્સો નાશ પામ્યો છે.

★ ★ ★

હેં! હોય નહીં?

ॐ પાદપ્રક્ષાલનં, પાદમલરોગ શ્રમાપહમ્ । દૃષ્ટિપ્રસાદનં વૃષ્ણં, રૌશ્યદનં, પ્રીતિવર્દનમ્ ॥

પગ ધોવાથી પગનો મેલ, પગનો રોગ અને થાકને દૂર કરે છે. દૃષ્ટિની શક્તિને વધારે છે અને પ્રસન્ન રાખે છે. શક્તિને વધારે છે. રૂક્ષતાને દૂર કરે છે અને પ્રીતિવર્ધક છે.

ॐ કડવા લીમડાના પાનની લુગટી વ્રણ (ઘાને) શુદ્ધ કરી ઘા રૂઝવવામાં મદદ કરે છે.

ॐ કળથીનો સુપ અને કળથીનું શાક કિડનીની પથરીને દૂર કરે છે. કળથીમાં લાલ કરતાં વધારે સફેદ ગુણકારી છે.

★ ★ ★

હેં! હોય નહીં?

ॐ લાઘવં કર્મ સામર્થ્યમ્ - એટલે કે શરીરને હલકું બનાવે તેટલી કસરતો કરવી. વાયુના અને ઝાડાના રોગીઓએ કસરત ન કરવી.

ॐ ડોડીના ફૂલને ચૂંટી તેને રોજ ખાવાથી આંખનું તેજ વધે છે.

ॐ શેમળના કાંટાને ગુલાબજળમાં ઘસીને તેનો લેપ મુખ ઉપર કરતાં “તારુણ્ય પિટીકા” (ખીલને) મટાડે છે.

★ ★ ★

સિદ્ધભગવંતના સાધર્મિક બનવા સાધર્મિક ભક્તિ

શ્રી સંભવનાથ ભગવાન અરિહંત થઈને સિદ્ધ થયા એટલે કે સિદ્ધભગવંતના સાધર્મિક થયા તેની પાછળ મૂળ કોઈ કારણ હોય તો તે તીર્થંકર નામકર્મના મૂળમાં સાધર્મિક ભક્તિ છે.

અગાઉ આપણે એક શ્લોકમાં જોઈ ગયેલા કે સમગ્ર જિનાગમના સાર છે અહિંસા, ધ્યાનયોગ, રાગદ્વેષનો વિનિગ્રહ અને સાધર્મિક પ્રત્યેના અનુરાગ. સાધર્મિક ભક્તિનો પણ સમાવેશ આમાં કરવામાં આવ્યો છે. સાધર્મિક ભક્તિની મહત્તા તો આપણને ત્યારે જ સમજાઈ જાય છે જ્યારે પર્યુષણના પાંચ કર્તવ્યમાં તેમ જ શ્રાવકને કરવાના વાર્ષિક ૧૧ કર્તવ્યમાં પણ સાધર્મિક ભક્તિનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હોય.

જેમ એક પતિ સાથે સંબંધ બંધાય એટલે પતિના ઘરના અન્ય સભ્યો સાથે આપમેળે સંબંધ બંધાઈ જાય છે. તેમ એકવાર આપણો સંબંધ અરિહંત સાથે થાય એટલે અરિહંતના જે બધા હોય તે બધા આપણને આપમેળે બધા થઈ જાય છે.

પૂજ્યપાદ શ્રી લક્ષ્મીસૂરીશ્વરજી મહારાજા પર્યુષણના પ્રથમ ત્રણ દિવસની અષ્ટાન્ધિકા નામની પ્રતમાં જણાવે છે કે, “ત્રાજવાના એક પલ્લામાં તમે કરેલા બધા ધર્મો મૂકો એટલે કે માસક્ષમણ, કર્યા હોય, અઠ્ઠાઈ, ઉપધાન, ઊજમણા કર્યા હોય, સામાયિક, પ્રતિક્રમણ કર્યા હોય, દીક્ષાઓ આપી હોય, પ્રતિષ્ઠાઓ કરાવી હોય વગેરે બધા કર્મો એક પલ્લામાં મૂકો અને બીજા પલ્લામાં ફક્ત એક જ સાધર્મિકની એક જ વખતની ભક્તિ મૂકો. સાધર્મિક ભક્તિનું પલ્લું સરખું થઈ જશે. બધા કર્મોના પાલનથી ઊપાર્જન થતા પુણ્યથી અધિક પુણ્ય સાધર્મિક ભક્તિથી ઊપાર્જિત થાય છે. સાધર્મિકની ભક્તિ કરવાની છે. સાધર્મિક “વાત્સલ્ય” એટલે સાધર્મિક પ્રત્યે વાત્સલ્ય, ભક્તિ. તેને જોઈએ અને અંદર પ્રેમનો ઊછાળો આવે. માતાને દીકરા પર થતાં વાત્સલ્યમાં સ્નેહરાગ મિશ્રિત થાય છે. સાધર્મિક ભક્તિમાં ધર્મરાગ

મિશ્રિત થાય છે. સાધર્મિક એ બિચારો નથી એ દુઃખી છે, ગરીબ છે માટે આપો એવો ભાવ નહીં થવો જોઈએ. અત્યંત બહુમાનપૂર્વક એની ભક્તિ કરવાની છે. દીન-દુઃખીની અનુકંપા કરવાની છે. અજૈનોનું ઔચિત્ય જાળવવાનું છે પણ સાધર્મિકની તો ભક્તિ જ કરવાની છે. તેનાથી અઢળક પુણ્યાનુબંધી પુણ્યનું ઊપાર્જન થાય છે. સાધર્મિકને જોતા હૈયું પુલકિત થાય. સાચા ધર્મી માણસને સાધર્મિકની ભક્તિ કરવાના ભારે કોડ જાગે, અત્યંત ઉત્કંઠા થાય. આપણે જૈનોએ એકબીજા સાધર્મિકોને પ્રણામ કરવા જોઈએ. અજૈનોને જય જિનેન્દ્ર કરવા જોઈએ.

મુંબઈના પરામાં રહેતા એક ભાઈ રોજ તેમના જિનાલયે ઊભા રહે. કોઈક સાધર્મિકની શોધમાં. તેને બહુમાનપૂર્વક ઘરે લઈ જઈ જમાડે. દૂધથી પગ ધોઈ ચાંદલો કરી ઊચિત સન્માન કરે અને પછી જ પોતે જમે. જો સાધર્મિકની ભક્તિ ન થાય તો તે દિવસે આહારનો ત્યાગ કરે.

સાધર્મિકની ભક્તિ એટલે સંઘના સભ્યની ભક્તિ. આજે ભૂમરાણ મચી છે સાધર્મિક માટે કાંઈક કરો, કાંઈક કરો. પરંતુ સાચો ભાવ નથી થતો કારણ સાચો ધર્મ સ્નેહ જાગ્યો નથી. કારણ ગુણ ગમે તો ગુણી ગમે, પૈસો ગમે તો પૈસાદાર ગમે તેમ ધર્મ ગમે તો ધર્મીજન ગમે. ધર્મ સાથેનો માનસિક સંબંધ અપાર અહોભાવપૂર્વક જોડાઈ જાય તો સાધર્મિકનો વિકરાળ લાગતો પ્રશ્ન વામન જેવો થઈ જાય.

રાજ્યમાં રાજાઓ બે વાત કરતા 'દુષ્ટસ્ય દંડઃ સુજનસ્ય સેવા' અપરાધીને દંડ કરવાનો તેથી અપરાધ ઘટે અને સજજનનું સન્માન કરવાનું તેથી સજજનો વધે. આપણા દેરાસરો, ઉપાશ્રયો સાચી રીતે સાચવનારા આ સાધર્મિકો જ છે. તેમનું સન્માન કરવાથી ધર્મીજનોની ધાર્મિકતા વધે છે.

સુરેન્દ્રનગરમાં એક શ્રાવક સવારમાં પૂજા કરીને બહાર નીકળ્યા ત્યાં ત્યારે કચ્છ-ભુજથી એક મેટાડોરમાં ૧૫-૨૦ ભાઈ-બેનો તેમના મહારાજ સાહેબને વંદન કરવા આવેલા અને જિનાલયે દર્શન કરી શંખેશ્વર જઈ રહ્યા હતા. પેલા સજજને સાધર્મિકોને જોયા. અતિ આગ્રહ કરી પરાણે ઘરે તેડી

ગયા. તેમના શ્રાવિકા જૈફવયે પણ અતિથિ સત્કાર કરવા માટે સાધર્મિકની ભક્તિ કરવામાં માહેર. ગાંડાઘેલા થઈ ગયા. પાંચ મિનિટમાં તો ચા-પાણી, નાસ્તો અઢળક વસ્તુઓ તૈયાર. નવાસવા ધર્મમાં જોડાઈ રહેલા આ મહેમાનોની આંખમાં આંસુ આવી ગયા. આવી ભક્તિ ? અમારી તો આવી લાયકાત પણ નથી અને એમણે મનોમન નક્કી કરી લીધું કે હવે અમારે ઘરે પણ કોઈ સાધર્મિક આવશે ત્યારે આ શેઠે કરી છે એવી એથી પણ ચડિયાતી ભક્તિ હું કરીને રહીશ. હવે આની ચેઈન ચાલશે. જુઓ. એકવાર આવી ભક્તિ કરે તેનાથી તળાવમાં થતાં વમળોની જેમ ભક્તિ વધતી જાય છે. આજે તો એક-બે મહેમાન આવે ઘરમાં, સગાં-વહાલાં આવે તો પણ કામ વધવાનો, કામ કરવાનો કંટાળો આવે. ૧૫-૨૦ જણાં અનાયાસે આવી ચડે તો તો ખલાસ.

૧૫૬ મણ સોનાનો જેમનો વાર્ષિક પગાર હતો તે માંડવગઢના મંત્રી પેથડશા સાધર્મિકને જુએ એટલે પાલખીમાંથી ઊતરી જઈ સાધર્મિકને ભેટી પડે અને ભાવપૂર્વક ઘરે લઈ જઈ ભક્તિ કરે. માંડવગઢ તો સાધર્મિક ભક્ત માટે આમ પણ પ્રખ્યાત છે. તે ગામમાં નવો કોઈ સાધર્મિક આવે એટલે પ્રત્યેક ઘરમાંથી તેને ૧ ઈંટ અને એક સોનામહોર મળી જાય. લાખ જૈન કુટુંબોના વસવાટને કારણે નવા આવનાર સાધર્મિકને ઘર બાંધવા પુરતી ઈંટ અને ધંધો કરવા પુરતું ધન મળી રહેતું.

સાધર્મિક એ ધર્મ મહાસત્તાનું એક અંગ છે. જેમ કાન દુઃખે તો આંખ રડે છે એમ કોઈ પણ અંગ નબળું પડે તો તેનું દુઃખ આપણને થાય જ. અને એટલે જ કહ્યું છે જે ખાતું નબળું પડે તેના ઉપર ત્યારે વધારે જોર આપવું જોઈએ અને આ સાધર્મિક ભક્તિ એટલી બધી વૈનાનિક છે કે એના દ્વારા થતા પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ લાભની જાણકારી માટે આંતર-સૂઝ આવશ્યક થઈ પડે.

રાજકોટમાં સાતે વ્યસને પૂરા એક ભાઈ પૂ. મુનિભગવંતના દર્શને ગયા. કોઈ જૈન ભાઈ એમને પ્રેમપૂર્વક જમાડવા ઘરે લઈ ગયા. બદામનો ચોખ્ખા ઘીનો શીરો, મેવા-મિષ્ટાન્નથી સાધર્મિક ભાઈની એવી ભક્તિ કરી

કે મહેમાન ભાઈએ કહ્યું, હું આને માટે લાયક નથી. મારી આવી ભક્તિ નહીં કરો, હું બહુ પાપી માણસ છું. યજમાન ભાઈએ તો આગ્રહ કરી જમાડયા. ઊચિત્ સન્માન પણ કર્યું. આ ભાઈ ઉપાશ્રયમાં આવી ભક્તિની અનુમોદના કરતાં કરતાં ધૂસ્ક ને ધૂસ્કે રડી પડયા અને જીવનભર માટે સાતે વ્યસનોનો ત્યાગ કર્યો.

પુણિયાની વાત તો આપણે જાણીએ જ છીએ. એકદા વ્યાખ્યાનમાં સાધર્મિક ભક્તિની વાતો સાંભળી અને ઘણી-ઘણીયાણી નક્કી કરે છે કે આપણે પણ રોજ સાધર્મિકની ભક્તિ કરવી. ધંધો વધારવો નહોતો તેથી ૧ દિવસ પુણિયો ઉપવાસ કરે અને એક દિવસ તેની પત્ની. અને જે બચત થાય તેમાંથી સાધર્મિકોની ભક્તિ કરે.

આ તો પ્રાચીન પ્રસંગ હતો. અર્વાચીન સત્ય પ્રસંગ જોઈએ બોરિવલીમાં એક જૈન ભાઈ પૂ. મહારાજ સાહેબને ખૂબ વિનંતી કરે કે સાહેબ મારે ઘરે વહોરવા પધારો. ખૂબ આગ્રહ કરે. એક વખત પૂ. મહારાજ સાહેબ તેને ઘરે વહોરવા ગયાં. નાનકડી ઝૂંપડી જેવું ઘર. ૫૦ ફૂટની ઓરડીમાં આખા ઘરમાં બે જ વાસણ. એક રોટલીનું ગરવું અને બીજી એક તપેલી. પેલા ભાઈએ ભક્તિપૂર્વક વહોરાવ્યું. પછી શ્રાવક પૂ. મહારાજ સાહેબને ઉપાશ્રય સુધી વળાવવા સાથે આવે છે. પૂ. મહારાજ સાહેબ આવી કારમી પરિસ્થિતિ જોઈને અવાક થઈ ગયા હતા. અને કદાચ આવું દેખાડી પૂ. મ. સા.નું ધ્યાન દોરવા જ પ્રાયઃ આટલો આગ્રહ કરતાં હશે એમ માનીને પૂ. મુનિ ભગવંતે કહ્યું, ચિંતા ન કરશો હું કોઈક સુખી શ્રાવકને વાત કરીશ, એ તમારું ધ્યાન રાખશે. તમારી સાધર્મિક ભક્તિ કરશે. પેલા શ્રાવક ભાઈએ પૂ. મહારાજ સાહેબને મોઢા ઉપર હાથ રાખી દીધો અને જે શબ્દો કહ્યા છે તે આપણી આંખ ખોલી દે તેવા છે. તેણે કહ્યું, હૈ, ગુરુભગવંત! આપ મારી ફીકર નહીં કરો. મેં એટલા માટે આપને નહોતા તેડાવ્યા. મારો તો પગાર ૧૧૦૦ રૂ. છે. એમાંથી દર મહિને હું ૧૫૦ રૂ.થી સાધર્મિક ભક્તિ કરું છું. એટલે આપણા એ ભાઈ-ભાંડુની મને ચિંતા છે. કોઈને લાભ લેવો હોય તો આવા

સાધર્મિકોની ભક્તિ જરૂર કરે. પૂ. મહારાજ સાહેબની આંખો છલકાઈ આવી. અને બોલી ઊઠાયું કે આજના કાળનો પુણિયો તું છે.

વારે ને તહેવારે આડેઘડ ફેશન-વ્યસન પાછળ કે માણેકચંદ પાછળ કે પછી હોટલ પાછળ હજારો રૂપિયા ખર્ચી નાખનાર આપણને કમ સે કમ તહેવારોને સમયે પણ કોઈ સાધર્મિક યાદ નથી આવતા. સાધર્મિક ભક્તિને યથાર્થ રીતે જાણનારા ઘણા શ્રાવકો પહેલા કેરીનો કરંડિયો સાધર્મિક ઘરે પહોંચાડે પછી જ પોતે કેરી ખાવાનું શરૂ કરે.

બીજો એક સત્ય પ્રસંગ જોઈએ. મુંબઈના એક પરામાં એક શ્રીમંતને ત્યાં ૫૦૦ રૂ. ડઝનનો ભાવ હોય ત્યારથી કેરી શરૂ થઈ જાય. બાજુમાં જ એક સાધારણ પરિસ્થિતિવાળો સાધર્મિક રહે. આ બન્નેના નાનકડા પુત્રો જિગરજાન દોસ્ત. સ્કૂલમાં સાથે જાય, સાથે રમે. એક વખત આ શ્રીમંત ભાઈને ત્યાં પ્રથમ વખત કેરી આવી ત્યારે એની મમ્મી પોતાના પુત્રને અને એના નાનકડા મિત્રને બન્નેને કેરીનો સુગંધી રસ ખાવા આપ્યો. પેલા સાધારણ પરિસ્થિતિવાળા બાળકે ના પાડી કે ના હું નહીં ખાઉં. મિત્રની મમ્મીએ પણ ખૂબ આગ્રહ કર્યો બેટા લે વાંધો નહીં, ખવાય. તારા મમ્મી તને નહીં વઢે. તું મારા દીકરાનો દોસ્ત છે. મારો જ દીકરો ગણાય. તમે સાથે જ ખાવ. પણ લાખ ઉપાયે પેલો છોકરો ન માને. ના જ પાડયા કરે અને આંખમાંથી આંસુ ચાલ્યા જવા માંડયા.

પેલા બેને કહ્યું, તું કેમ રડે છે? ત્યારે રડતાં રડતાં એણે જે કેફિયત કરી છે અને કઠણ છાતીવાળાના પાટિયા પણ તોડી નાખે તેવી છે. તેણે કહ્યું, ગયે વર્ષે પણ તમે મને આવી જ રીતે આગ્રહ કરીને કેરીનો રસ ખવડાવેલો. પછી ઘરે જઈને મેં મારી મમ્મીને અને નાની બહેનને વાત કરી કે મેં તો કેરીનો રસ ખાધો. ત્યારે મારી નાની બેન ખૂબ રડેલી. આખો દિવસ એને હીંબકા ભરતી જોઈને મારી મા પણ રડી પડેલી. એ પછી તો એ આખી સીઝનમાં ભાવ ૭૦ રૂ. ડઝનથી નીચે ન ગયા એટલે અમે કેરી ખાધી જ નહોતી. એટલે મને મારી નાની બહેન યાદ આવી ગઈ. હું એને

મૂકીને હવે ક્યારેય કેરીનો રસ નથી ખાવાનો.

આવા એક-બે દૃષ્ટાંતો તો માત્ર નજરમાં આવ્યા છે. ઘરઘરમાં શું બનતું હશે તે તો ઘાયલ કી ગત ઘાયલ જ જાને.

ચાલો ! એટલું નક્કી કરીએ કે આપણા ઘરમાં શાકભાજી કે ફળફળાદિ જેટલા રૂપિયાના આવે છે. કમ સે કમ એટલા પૈસા તો સાધર્મિકની ભક્તિમાં ખરચીએ. ખોટા ખર્ચાઓ તો બંધ કરીએ. સાધર્મિકોની અવગણના એ પ્રભુની જ અવગણના છે. ચાલો એક રવિવારે નીકળી પડીએ જાતતપાસ માટે. કુંભ રાશિ પર પનોતી બેઠી હોય તેમ આપણે પૂ. સાધુ-સાધ્વી ભગવંતોની યોગ્ય ભક્તિમાં ઊણા ઊતર્યા હોય તેવું લાગે છે. સાધર્મિકની કેફિયત ઉપર આપે વાંચી જ છે અને એવો જ એક વિભાગ છે. સંસ્કરણ - શિક્ષણનો.

સાધર્મિકોની જો યોગ્ય રીતે ભક્તિ કરવામાં આવે તો સાતેય ક્ષેત્રો તરબતર થઈ જાય. વિહાર ક્ષેત્રોમાં પણ સાધર્મિકોની પરિસ્થિતિ અત્યંત નાજુક છે. એ.સી. રૂમમાં બેઠા બેઠા એ અંગે વિચાર આવવો એ પણ એક ભાગ્યની વાત છે.

આજે આપણા જૈન કુટુંબો, ઝૂંપડપટ્ટીઓમાં, ગટરની આજુબાજુની ખોલીઓમાં, અનિષ્ટ તત્ત્વોની વચ્ચે રહીને, નાના બાળકોને દૂધ પીવડાવવા ગંભે તેવા કામ કરીને થરથર કાંપતા રહીને રહેતા હોય છે.

દિવાળી જેવા દિવસોમાં મિઠાઈ તો બાજુએ રહી, ઘરમાં બે ટંક ખાવાના પણ સાંસા હોય છે. એવે સમયે આપણે કમર કસીએ. કાયમી ઉકેલ લાવવા એક પ્રયોગ અમારી સંસ્થાએ કર્યો છે. જેમાં ખૂબ સારી સફળતા મળી છે. ૧ સાધર્મિકના કુટુંબની જવાબદારી ૧ સુખી જૈન પરિવાર સંભાળી લે તો ઘણું મોટું કામ થાય. તેના ઘરે જરૂરપુરતું અનાજ, પ્રાથમિક શિક્ષણ, આરોગ્યના પ્રશ્નો કે કૌટુંબિક પ્રસંગે આ સુખી કુટુંબ પડખે ઊભું રહે. એની સાથે કાયમી ઘરોબો કેળવે. આપ આ કાર્ય પ્રત્યક્ષ ન કરી શકો તો અમારા પંદરેય કેન્દ્રો આ અંગે આપને સહાય કરશે. ભક્તિ કરવા યોગ્ય કુટુંબોના પણ નામ-સરનામા અમારી પાસે છે તેમ જ તેમની ભક્તિ જુદા જુદા પ્રકારે

કરવામાં પણ આવી રહી છે તો આપ. આ અંગે સહાય કરવા તત્પર હો તો આ કાર્યમાં સક્રિય અમારા બોરિવલી કેન્દ્ર (ટે. નં. ૮૦૭૭૮૧) ભાયંદર કેન્દ્ર (ટે. નં. ૮૧૯૨૮૭૩) અથવા મુખ્ય ઓપેરા હાઉસ કેન્દ્ર ઉપર (૩૮૮૭૬૭૭) સંપર્ક કરી શકો છો. તન-મન-ધનની સર્વ શક્તિ લગાવી શાસ્ત્રોક્ત આ ભક્તિના કાર્યને ગૌણ કરવા જેવું નથી.

કમ સે કમ પરિવારના સભ્ય દીઠ ૧ રૂ. રોજનો જો અલગથી કાઢીએ અને ઘરમાં ૫ સભ્ય હોય તો ૧૮૦૦ રૂ. અગાઉથી આપ જાતે અથવા અમારા કેન્દ્રો ઉપર આપી દો તો ઘણું મોટું કામ થઈ શકે.

શાસ્ત્રોએ સાધર્મિકની ત્રણ પ્રકારે ભક્તિ કહી છે. પ્રેમપૂર્વક જમાડીને યોગ્ય સન્માન કરવું જોઈએ. વિશેષ ભક્તિ દ્વારા ઉન્માર્ગે ચડેલાને સારણા (સમજાવીને), વારણા (સૌમ્ય ઠપકા વડે), ચોયણા (સખત ઠપકો આપીને પણ), પડીચોયણા (છેવટે સજા કરીને પણ) સાધર્મિકને ઠેકાણે લાવવો અને છેલ્લે દુષ્ટ સંગતિ દૂરીકરણ એટલે કુસંગત દૂર કરાવી એને યોગ્ય માર્ગે વાળવો જોઈએ. અસ્તુ.

આ પ્રકારના જંગલોનો કુલ ૬૩ લાખ ચોરસ કી.મી. જમીન ઉપરથી છેદ ઊડી જતા વિશ્વમાં અનેક પ્રકારના આંતર સંબંધ ધરાવતી સામાજિક, આર્થિક તથા વસતિ વિષયક સમસ્યાઓ ઊભી થઈ છે. સમૃદ્ધ દેશોની લાકડું કે તેની બનાવટોની માંગ સંતોષવા માટે ગરીબ દેશોની વનસ્પતિનો ખો નીકળી રહ્યો છે. એશિયામાં લાકડાની નિકાસ માટે જંગલો કપાઈ રહ્યા છે, જ્યારે મધ્ય અમેરિકા નિકાસ કરવા માટેનો કૃષિ પાક ઊગાડવા કે ઢોરઢાંખર માટેનો ચારો ઊગાડવા જંગલો કાપી રહ્યું છે. એમેઝોન પ્રદેશમાં યોજનાઓના પુનર્વસન માટે જંગલ કપાય છે.

હાલ દર વર્ષે ઊષ્ણ કટિબંધના વિસ્તારોમાંથી ૬૧૦૦૦ ચોરસ કી.મી. જંગલો કપાય છે. જો આ કાપણી ચાલુ રહી તો મોટાભાગના અખંડ વન પ્રદેશો નાના ઝુમખા (પેચીઝ) જેવા જંગલમાં ફેરવાઈ જશે, પરિણામે સેંકડો પ્રકારના પશુઓ તથા પંખીઓની જાત લુપ્ત થઈ જવાની. જેટલા જંગલ

કપાય છે, તેના માંડ ૧૦ ટકા વિસ્તારમાં ફરીથી વનીકરણ હાથ ધરવામાં આવે છે. વળી, આવા વનીકરણ હેઠળ એકાદ-બે પ્રકારના ઝાડ ઉછેરવામાં આવતા હોવાથી 'મોનો કલ્ચર' વન ઊભું થાય છે, જે જંગલી પ્રાણીઓ માટે વસવાટ કરવા લાયક હોતું નથી. હાલ જેવા ગાઢ જંગલ કપાઈ રહ્યા છે, તેટલા જ ઝાડપાનની સમૃદ્ધિવાળા વન ફરીથી ઊગાડતા ૧૦૦ વર્ષ લાગે અને તેને પરિપક્વ થતા સદીઓ વીતી જાય. કંબોડીયાના અંગકોર પાસે ઊગાડવામાં આવેલા નાનકડા જંગલને ૫૫૦ વર્ષ થયા હોવા છતાં તે પૂર્ણપણે ખીલ્યું નથી.

યુરોપનો પ્રદેશ સમશીતોષ્ણ કટિબંધમાં આવે છે. આખા યુરોપમાં કયાંય જંગલી પ્રાણી વસી શકે તેવા જંગલ બચ્યા નથી, જંગલમાં વસતા પ્રાણીઓ થોડા ઘણા છે, પરંતુ તેઓ ખૂબ મોટી સંખ્યામાં લુપ્ત થઈ રહ્યા છે. નેધરલેન્ડમાં છેલ્લા ૨૦૦૦ વર્ષથી પેટેથી સરકતા પ્રાણીઓની ૨૫ ટકા જાત લુપ્ત થઈ ગઈ છે. વર્લ્ડ રીસોર્સમાં લુપ્તતાને આરે પહોંચી ગયેલા પંખીઓ અને પ્રાણીઓની સૂચિ જોતા લાગે છે કે જગતના સૌથી આધુનિક દેશો પ્રાણી-પશુ-પંખી પ્રત્યે નિષ્કૃતતા આચરવામાં મોખરે રહ્યા છે. ફ્રાંસ, જર્મની અને નેધરલેન્ડ જેવા દેશોની પેટેથી સરકતા પ્રાણીઓ, પંખીઓ અને અન્ય પ્રકારના પશુઓની અડધાથી વધુ જાતો ભૂંસાઈ જવા આવી છે.

જગતના પટ ઉપરથી જંગલો બરબાદ કરવા માટે સૌથી મોટી જવાબદારી સમૃદ્ધ દેશોની બને છે. વન્ય જીવનને નષ્ટપ્રાય: બનાવવાનું કૃત્ય પણ તેમનું જ છે. સમૃદ્ધ દેશોએ પોતાના ભૌગોલિક વિસ્તારમાં પથરાયેલી પ્રાકૃતિક સંપદાનું નખ્ખોદ તો કાઢી નાંખ્યું છે, પણ વિકાસશીલ દેશોમાં પણ પર્યાવરણની સમસ્યા ઊભી કરવામાં પરોક્ષ રીતે ફાળો આપી રહ્યા છે. સમૃદ્ધ દેશો લાકડાની આયાત કરે એટલે ગરીબ દેશોના વન કપાય. સમૃદ્ધ દેશો પ્રાણીના ચામડાને લગતી બનાવટો ખરીદે એટલે રાંક દેશોના વન્ય પશુઓ અને પ્રાણીઓ મરતાં જાય. ઉપરાંત, વિકાસશીલ દેશોમાં સદીઓ જુના વન કપાઈને ઉજ્જડ બનેલી ધરતી ઉપર તદ્દન નકામા હોય

તેવા વૃક્ષો ઉગાડાવીને 'મોનો કલ્ચર' વન ઊભા કરવા પાછળ પણ સમૃદ્ધ દેશોનો હાથ છે. 'ન્યુ ઈન્ટરનેશનલીસ્ટ'એ વન્ય પ્રાણીઓનાં ચામડા કે હાડકા માટે કેવી આડેધડ હત્યાઓ થતી રહે છે, તેની માહિતી આપી છે.

ફર નામનું સુંવાળું રૂંવાટીદાર ચામડું મેળવવા માટે ઉત્તર અમેરિકામાં દર વર્ષે ૧૦૦૦ લાખ પ્રાણીઓને કતલ કરી નંખાય છે. ફર માટે પકડાતા પશુઓમાં ત્યાંના આદિવાસીઓ કે જેઓનું ગુજરાન શિકાર ઉપર આધારિત છે, તેમનું પ્રમાણ માંડ ૧ ટકો છે. ૯૯ ટકા પ્રાણીઓ વ્યાપારી લાભ અને લોભ માટે પકડીને મારી નાંખવામાં આવે છે. ચાલુ સદીની શરૂઆતમાં વિશ્વમાં વાઘની વસતિ ૧ લાખ જેટલી હતી, આજે માંડ ૮૦૦૦ વાઘ બચ્યા છે.

માનવજાતની બેરહેમીને કારણે આજે વિશ્વમાં પ્રાણીઓની ૧૦૦૦થી વધુ જાત લુપ્ત થવાને આરે પહોંચી ગઈ છે. છેલ્લા દાયકામાં જગતમાં હાથીઓની સંખ્યા ૬૦ ટકા જેટલી ઘટી ગઈ છે. ૧૯૭૦માં ગોંડાઓની સંખ્યા ૬૫ હજાર હતી, આજે માત્ર ૩૦૦૦ ગોંડા બચ્યા છે. બેલ માછલીની સંખ્યા ૩૦૦,૦૦૦થી ઘટીને ૧૦,૦૦૦ જેટલી જ રહી છે. બે પ્રાણીઓ વચ્ચે લોહિયાળ 'કુસ્તી' કરાવતી રમતોમાં પણ અનેક પ્રાણીઓનો ભોગ લેવાય છે. એકલા બ્રિટનમાં દર વર્ષે શિયાળની લડાઈ બતાવતા લાઈવ શોમાં દર વર્ષે ૬૩૦૦૦ શિયાળો મરણ પામે છે. ત્યાં એક શિયાળની કિંમત ૧૦૦૦ પાઉન્ડ જેટલી છે. ઉપરાંત નિશાનેબાજી ખેલવાની રમતમાં ૧૦ લાખ ઘુવડને વીંધી નાંખવામાં આવે છે.

ધ થર્ડ વર્લ્ડ નેટવર્ક ફીચર્સ/ એપીપેન ફીચર્સ દ્વારા બેલ માછલીના શિકારની ઘાતકી રીતરસમો વિષે માહિતી આપવામાં આવી છે કે, "બેલ માછલીનો શિકાર કરવા માટે અપનાવાતી નિર્દય પદ્ધતિઓ સામે આખા વિશ્વમાં આટલો ઊંડાપોહ થઈ રહ્યો હોવા છતાં જાપાને વૈજ્ઞાનિક સંશોધન માટે આવતા શિયાળામાં ૮૨૫ બેલ માછલીઓ મારવાનું નક્કી કરી લીધું છે. જાપાનને વેપારી ધોરણે બેલ માછલી ઉછેરવામાં રસ હોવાથી આવું

સંશોધન કરી રહ્યું છે. ૧૯૯૦માં ઈન્ટરનેશનલ વેલીંગ કમિશનના ખતપત્રની જોગવાઈઓની પુનર્વિચારણા થવાની હોવાથી નવા કડક નિયમો બની જાય તે પહેલા ૮૨૫ વેલનો શિકાર કરી લેવાની ઉતાવળ જાપાને રાખી છે. કમનસીબે, જાપાન જેવો આધુનિક દેશ પણસમજી શકતો નથી કે વેલનો વેપારી ધોરણે ઉછેર કરવો એ બાબત ડોડો પક્ષીની માફક ભૂતકાળ બની ગઈ છે.”

જાપાનના ચેરમેન ઓફ ટ્રાફિક શ્રી હીદીયો ઓબારા કહે છે, “જાપાનની પ્રજા સમજતી નથી કે આજના સમાજના સ્થાપક ઘટકોમાં વેલનો પણ સમાવેશ થાય છે. વેલ માછલીને વર્તમાન ઉપભોગ માટેનું સાધન સમજવું એ પહાડ જેવડી ભૂલ છે.”

શ્રી કાર્લ સાગન જેવા મહાન ખગોળશાસ્ત્રી કહે છે કે, “... આ પૃથ્વી ઉપર માનવી પછીની બુદ્ધિવાન હસ્તી વેલ માછલી છે. વેલનું વર્તન માનવી પ્રત્યે ઘણું પ્રેમાળ રહ્યું છે, પણ આપણે વેલની પદ્ધતિસરની કતલ થતી રહે તેવી પદ્ધતિ વિકસાવી છે.”

સંશોધનના નામે પ્રયોગશાળાઓમાં પ્રાણીઓ ઉપર કરાતા અખતરાઓની યથાર્થતા અને વ્યર્થતાને ખુલ્લી પાડતી વિગતો પણ ‘ન્યુ ઈન્ટરનેશનલીસ્ટે’ પ્રગટ કરી છે. આ સામાયિકના કહવેવા મુજબ દર વર્ષે જગતભરની પ્રયોગશાળાઓમાં ૨૦૦૦ લાખ પ્રાણીઓ ઉપર પીડાદાયક પ્રયોગો કરવામાં આવે છે. અહીં પશુની નિર્દય રીબામણીમાંથી વૈજ્ઞાનિકો નવું નવું જાણવા માટે અનેક રસ્તાઓ અપનાવે છે. અહીં જીવતે જીવ પ્રાણીએ પોતાના શરીરમાંથી વીજળીનો પ્રવાહ પસાર કરવા દેવો પડે છે. અનેક રોગના વિષાણુઓને ઈજેકશન વાટે પ્રાણીના શરીરમાં દાખલ કરી રોગના લક્ષણોનું અવલોકન કરાય છે, તો સામે પક્ષે રોગ માટે શોધાયેલી નવી દવાઓની અસર માપવા માટે પણ સૌ પહેલા પ્રાણીઓને તેના ડોઝ અપાય છે. કિરણોત્સર્ગ કે ઝેરી રસાયણોની માફક ક્ષમતા પ્રાણીઓ ઉપરના પ્રયોગ ઉપરથી નક્કી કરવામાં આવે છે. મોટા ભાગના દેશો યાતના

આપવાના ખપમાં લેવાયેલા પ્રાણીઓનો કોઈ હિસાબ રાખતા નથી, છતાં જે કાંઈ થોડા ઘણા આંકડા ઉપલબ્ધ છે તે જુઓ.

બ્રિટનની પ્રયોગશાળાઓમાં ૭૦ ટકાથી વધુ પ્રાણીઓ ઉપર એનેસ્થેસીયા આપ્યા વગર જ પ્રયોગો કરવામાં આવે છે. તબીબી સંશોધન માટે પ્રાણીઓ ઉપર થતા પ્રયોગોના ૭૧ ટકા તારણો ઉપર આધાર રાખી શકાતો નથી. પેનેસીલીન દવાએ લાખો માનવ જિંદગીઓ બચાવી છે. જો પેનેસીલીનની શોધ થઈ ત્યારે પ્રાણીઓ ઉપર અખતરો કરાયો હો તો આ દવા આપણને મળી ન હોત. કારણ કે ડુક્કરને પેનેસીલીનનું ઈજેકશન આપો તો તે તુરંત મરી જાય છે. જે દવાથી ડુક્કર મરી જાય છે, તે દવાથી માનવીની જિંદગી બચે છે. થાલીડોમાઈડ નામની દવાને કારણે શહેરી વિસ્તારોના બાળકોમાં અપંગતા આવી જવાના કિસ્સાઓ બની રહ્યા છે. આ દવા પ્રાણીઓ ઉપર અખતરો કરતા સલામત જણાઈ હતી. અન્ય એક ઓપ્રેન નામની દવાથી અનેક દર્દીના મોત થયેલા. આ દવા પણ પ્રાણીઓ ઉપરના પરિક્ષણમાં સલામત હોવાનું જણાયેલું.

સૌંદર્ય પ્રસાધનો સહિતની અનેક ઘરગથ્થું વપરાશમાં લેવાતી બનાવટોની સૌ પહેલી ચકાસણી પ્રાણીઓ ઉપર કરવામાં આવે છે. આજે વિશ્વમાં આવા પ્રોડક્ટ ટેસ્ટીંગ માટે ૨ લાખ પ્રાણીઓ ઉપયોગમાં લેવાય છે. ૧૯૮૯માં બ્રિટનમાં સૌંદર્ય પ્રસાધનો જેવી બનાવટોના કાચા માલની શરીર ઉપર થતી અસરો માપવાની કામગીરીમાં ૧૭ હજાર પ્રાણીઓ મરણ પામ્યા હતા. ઝેરી પદાર્થોના પરીક્ષણ માટે આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાએ એલ-ડી: ૫૦નું ધોરણ સ્વીકારાયેલું છે. અર્થાત્ પ્રાણીને ઝેરી પદાર્થનો ૫૦ ટકા ડોઝ આપી તેની અસરો તપાસવી. પરંતુ ડિટરજન્ટ જેવી અસંખ્ય બનાવટોનું પરીક્ષણ પ્રયોગ હેઠળના અડધો અડધ પ્રાણીઓ મરી જાય નહિ ત્યાં સુધી ચાલુ રખાય છે. આંખના ટીપાંઓના પ્રયોગ માટે ઉંદરો વપરાય છે. પરીક્ષણ હેઠળ રખાયેલા ઉંદરોની આંખમાં સતત સાત દિવસ સુધી દવા રેડવામાં આવે છે. ઉંદરો આંખની પાંપણ પટપટાવી શકતા ન હોવાથી દવાના ટીપાં

તેમની આંખમાં પૂરેપૂરા ઊંડા ઊતરી જાય છે. આ પ્રયોગ ઉંદરોને કોઈ જાતની દર્દશામક દવા આપ્યા વગર જ કરવામાં આવે છે. વિવિધ પ્રકારના લોશનના અખતરા પ્રાણીઓની ચામડી ઉપર કરાય છે. પ્રાણીઓના શરીર ઉપરથી રૂંવાટી ઉતારી લઈ ચામડી લીસી બનાવવામાં આવે છે. ત્યાર બાદ લોશનનો લેપ તે ચામડી ઉપર કરાય છે. લેપમાં વપરાતા લોશનની માત્રા ઉત્તરોત્તર વધારતા રહી ચામડી ઉપર ભંભોલા ઉપડે છે કે કેમ, તે જોવાય છે. કેટલા લોશન વડે પ્રાણીની ચામડી દાઝી જાય છે તે પણ ચકાસવામાં આવે છે.

માનવી પ્રાણીઓ ઉપર આટલી હદે કૂરતા શા માટે આચરે છે, તેના કારણોનો અભ્યાસ કરનાર મનોવૈજ્ઞાનિક શ્રી રીચાર્ડ રાયદર કહે છે કે માનવીનું આવું નિષ્કૃપણ અનેક કારણોસર અસ્તિત્વમાં આવ્યું છે. વેપારી ધોરણે નફો કમાઈ લેવાની લાલસાથી માંડી વિજ્ઞાનના ક્ષેત્રમાં આગવી કારકિર્દી બનાવવાની અબળખા સુધીના કારણો તેની પાછળ જવાબદાર છે. લાગણીઓ પ્રત્યે પલાયનવાદી અભિગમ ધરાવનાર વ્યક્તિ કે જાતીય પરપિડનમાં આનંદ મેળવતી વ્યક્તિ પણ આવું કૂર કામ કરે છે. મોટાભાગે માનવીના અગોચર મનમાં પડેલી પ્રાણી કરતા તાકાતવાન હોવાની પૂર્વધારણા આવા નિર્દય વ્યવહાર પાછળ જવાબદાર હોય છે.

૧૯૮૭માં વર્લ્ડ કમિશન ઓન એનવાયર્નમેન્ટ એન્ડ ડેવલપમેન્ટની બેઠકમાં જાપાનના શ્રી મિકા સાકાકીબારા નામના વિદ્યાર્થીએ કહેલું કે, “જાપાનમાં કોમુરાસાકી તરીકે ઓળખાતા શાહી પતંગિયાની ઘટી ગયેલી સંખ્યાને પૂર્વવત્ કરી શકાય તેમ નથી. આ શાહી પતંગિયાને રહેવા માટે જરૂરી જંગલ રહ્યા નથી. માટે પતંગિયાની સંખ્યા વધારવા માટેના પ્રયત્નો કરતા પહેલા અમારે અસંખ્ય વૃક્ષો ઉછેરીને વન ઊભું કરવું પડશે, તો જ આવતી પેઢીને આ પતંગિયાઓ જોવા મળશે. અલબત્ત, ભવિષ્યની પેઢીઓને પતંગિયાઓ ઉડાઉડ કરતા હોય તેવું જંગલ વારસામાં આપવાનો વિચાર કેટલો રોમાંચક છે?!!!”

“આજે બાળકોના હૃદયમાં પ્રકૃતિ પ્રત્યે પ્રેમ, મમતા અને આદરની ભાવનાનું સિંચન કરવાની તાતી જરૂર છે. અમે ૨૧મી સદીમાં દુનિયા ઉપર જન્મ ધારણ કરનાર બાળકોને જંગલ અને પતંગિયાઓ ભેટમાં આપીશું.”

બ્રિટનમાં આવેલી “કમ્પેસન ઈન વર્લ્ડ ફાર્મીંગ” નામની સંસ્થા પ્રાણીઓ પ્રત્યેના કૂર વર્તનને ખતમ કરવા સરસ સૂચન કરે છે. આ સંસ્થા કહે છે, દરેક ઉપભોક્તાએ ચીજવસ્તુઓની ખરીદી કરતી વખતે તેની બનાવટની પ્રક્રિયા જાણવી જોઈએ. પ્રાણીઓ ઉપર ગેરવર્તન કરીને તૈયાર કરાયેલી બનાવટો ન ખરીદવી જોઈએ. ખરીદનાર છે, તો વેચનાર છે. ગ્રાહકોના નિર્ણયમાં પરિવર્તન આવવાથી ઘણો બધો અનિષ્ટ વેપાર બંધ થઈ શકે છે.

જગતમાં ૩૮૦ લાખ મરઘીઓને કતલ માટે ઉછેરતા માણસોને દોષ દેવાથી કામ નહીં સરે ગ્રાહકની જાગરુકતાથી ઘણા અનિષ્ટો દૂર થઈ શકે છે. અનેક પ્રાણી અને પંખીના મૃત કે જીવતા શરીરના વેપારને અનેક દેશો વચ્ચે સરળ બનાવવાના ધારાધોરણ ઘડનાર યુરોપીયન ઈકોનોમિક કોમ્યુનિટી (ઈઈસી) એકલાને દોષ દેવાની જરૂર નથી, “ફાર્મ ફેશ”નું લેબલ મારેલા ઈંડા વેચતા એકલા સુપરબજારોને પણ દોષ દેવાની જરૂર નથી. વાંક ફક્ત ખરીદનારાઓનો છે, કારણ કે તેઓ આ બધું હોંશે હોંશે ખરીદે છે.” (સંપૂર્ણ)

★ ★ ★

હું! હોય નહીં?

ઊં આમળાના સ્વરસમાં એલચીનું ચૂર્ણ નાખીને પીવાથી મૂત્રકૃચ્છ એટલે કે મૂત્ર અલ્પતાના રોગો મટાડે છે. ટીપે ટીપે જે પેશાબ થાય તેને મૂત્રકૃચ્છનો રોગ કહે છે.

ઊં નાભિની આસપાસ અડદના લોટની પાળી કરી તેમાં સૂંઠને પલાળી ભરી રાખો તો નદીના વેગ જેવો અતિસાર રોગ કાબૂમાં આવે છે.

★ ★ ★

હિતશિક્ષા છત્રીશી

(ભાગ - ૧)

પંડિતપ્રવર, કવિવર્ય શ્રી વીરવિજયજી મહારાજ સાહેબની કવિત્વશક્તિનો પરિચય અનેક ક્ષેત્રોમાં મળે છે. તેમની સર્વભોગ્ય કૃતિઓમાં હિતશિક્ષા-છત્રીશીનો નંબર અગ્રસ્થાનોમાંનો એક છે. તેમાં પ્રથમ ૧૮ કડીમાં પુરુષોને શિખામણ આપવામાં આવી છે. પછીની ૮ કડીઓમાં સ્ત્રીઓને શિખામણ આપવામાં આવી છે અને છેલ્લી દશ કડીઓમાં સ્ત્રી-પુરુષ બન્નેને શિખામણ આપવામાં આવી છે, તેમાંથી લગભગ ૬૩ જેટલી શિખામણો નીકળે છે. જો કે આપણને સહુને સામાન્ય રીતે શિખામણ આપવી ગમે છે લેવી નથી ગમતી. જ્યારે બીજે છેડે સાચી શિખામણ આપનારાઓ દુર્લભ છે. સાચી શિખામણનું મૂલ્ય આંકી શકાય તેમ નથી. અણીના સમયે એ એવી ઉપયોગી થઈ પડે છે કે આપણને આ શિખામણ આપનારાનો ઉપકાર જીવનભર યાદ રહી જાય. આ એક એક વાક્ય ગાગરમાં સાગર જેવા છે.

ઘણા વર્ષોના મંથન પછી, ઘણી જગ્યાએ કસોટીમાંથી પાર ઉતર્યા પછી આ સોના જેવી શિખામણો એ જ શબ્દસ્થ દેહ ગ્રહણ કર્યો છે. આપણે તેથી જ શાંતચિત્તે આના ઉપર વિચાર કરી આચરણમાં મૂકવા પ્રયત્ન કરીએ.

(૧) શિખામણ દેનાર ઉપર રીસ કરનારનું ભાગ્ય ઘટે છે :- કિરાત મહાકાવ્યમાં ભારવિએ પણ કહ્યું છે કે જે રાજા પણ હિતસ્વીના હિતવચનને સાંભળતો નથી તે દુષ્ટ રાજા છે. આવી પ્રવૃત્તિવાળા આત્માનું હિત થતું નથી. શિખામણ આપનારને એ સામી શિખામણ દેવા તૈયાર થાય છે તમે જ શિખામણ લ્યો. આવું કહેનારનો અત્યારે તોટો નથી. 'હિત કહ્યું સુણો ન કંઈ તે બધિર સરખો જાણવો.'

(૨) લોકવિરુદ્ધ આચરણ ન કરવું :- આ શિખામણ સૂક્ષ્મબુદ્ધિથી સમજવાની છે. લોકોત્તર આચરણ લૌકિકથી જુદા પ્રકારનું અને વિરોધી

હોય છે. પણ તે વિરોધ સામાન્ય - સનાતન છે. આ શિખામણથી લોકોત્તર આચરણ છોડી નથી દેવાનું તેનાથી તો અનર્થ થાય.

લોકમાં વિરુદ્ધ આચરણ કરવાથી લોકોની અપ્રીતિના ભોગ બનવું પડે છે શ્રી 'જયવિયરાય' સ્તોત્રમાં પણ 'લોગવિરુદ્ધચ્યાઓ' આ જ સંદર્ભમાં કહ્યું છે. નીતિશાસ્ત્રકારોએ તો એટલે સુધી કહ્યું છે યદ્યપિ શુદ્ધ લોકવિરુદ્ધ, નાચરણીયં, નાદરણીયમ્. લોકવિરુદ્ધ ગમે તેટલું શુદ્ધ હોય તો પણ આદરવા યોગ્ય કે આચરવા યોગ્ય નથી જ.

(૩) જગતમાં વ્યવહાર વડો છે, મુખ્ય છે :- વ્યવહારને અનુસરવામાં ન આવે તો જગતનો વહેવાર તૂટી પડે છે. ગોત્રકર્મની દૃઢી પૂજાના દુહામાં પણ આ વાત મૂકવામાં આવી છે.

નીચ કુલોદય જિનમતિ, દૂરથકી દરબાર;

તુજ મુખ દર્શન દેખતા, લોકવડો વહેવાર.

(૪ થી ૧૦) સાતનો સંગ ન કરીશ :- મૂરખનો, બાળકનો, યાચકનો, વ્યસનીનો, કારુનો (કારુ એટલે શિલ્પી જે પાંચ પ્રકારના હોય છે), નારુ (નારુ વ્યવસાય તે હલ્કી જાતના માણસો છે જે નવ પ્રકારના છે), ચોરનો સંગ કરવો નહીં.

પણ વેપાર માટે ઘણાં માણસોનો સંત્સંગ કરવો પડે તો તેમાં પણ બે જણ સાથે તો વેપાર ન જ કરવો. મૂર્ખના પાંચ લક્ષણ છે. (૧) ઓળખાણ વિનાનો વિશ્વાસ (૨) સંબંધ વિનાની વાણી (૩) કારણ વિનાનો ગુસ્સો (૪) જિજ્ઞાસા વિનાની પૂછપરછ (૫) પ્રગતિ વિનાનું પરિવર્તન.

(૧૧) વેશ્યા સાથે વેપાર ન કરવો :- (૬) નીચ માણસો સાથે સ્નેહ નહીં કરવો કારણ તેનાથી એબ લાગે છે, ધન જાય છે અને ક્યારેક જીવ પણ જોખમમાં મૂકાઈ જાય છે.

(૧૨) નીચ પુરુષ પર સ્નેહ ન રાખવો :- શરૂઆતમાં આ સ્નેહ સારો લાગે પણ ધીમે ધીમે વાડ ચીભડા ગળે તેમ આ નીચ પુરુષો આપણને જ ખાઈ જાય છે.

(૧૩) કામ વગર પારકે ઘરે ન જવું :- આપણે અભિમાન નથી રાખવાનું સાથે સાથે સ્વમાન છોડવાનું પણ નથી. પુરુષના ૩૨ લક્ષણમાં પણ 'સ્વમાન' મૂકવામાં આવ્યું છે. ધન કરતાં પણ માન-સન્માનની કિંમત વધુ છે.

(૧૪) કોઈના ઉપર આળ ચડાવવું નહીં :- તેનાથી ભયંકર કર્મબંધ અને અકારણ દુશ્મનાવટ ઊભી થાય છે. કોઈના માટે નબળું બોલીએ ત્યારે આપણે એમ માનીએ છીએ કે સાંભળનાર માણસ આપણી વાત ક્યારેય કોઈને કહેશે નહીં અને ખરેખર! લગભગ કેઈસોમાં એ પ્રત્યેકને કહ્યા વગર રહેતો નથી.

(૧૫) કોઈને ગાળ ન આપવી :- જેની પાસે જે સંપત્તિ હોય એ સંપત્તિ તે બીજાને આપે. ગાળ આપનાર કેટલામાં છે તેનો ખ્યાલ તેની વાણી ઉપરથી આવી જાય છે.

સબસે મીઠા બોલીએ, સુખ ઉપજે કુછ ઔર,
એક મંત્ર વશીકરણ હોય તજીએ વચન કઠોર.

(૧૬) બળીયા સાથે બાથ ન ભીડવી :- જો બાથ ભીડીએ તો કાં તો હાર મળે કાં માર મળે. તે જ પ્રમાણે નિર્બળ સાથે પણ લડવું વહેવારુ નથી.

(૧૭) કુટુંબ સાથે ઝઘડો ન કરવો :- તેનાથી ઘર સાથે બધાનો વહેવાર કટુ થઈ જાય છે. એક કહેવત છે 'જેને ત્યાં ઝાઝા પગરખાં, એના દિ'સરખાં.' કલેશના કડવા ફળ કુટુંબનાં દરેક સભ્યને ચાખવા પડે છે. કહેવાય છે કે જ્યાં કંકાસ હોય ત્યાં લક્ષ્મી ટકતી નથી. ૧ માણસ ઊંચા અવાજે બોલે તો ૧૬ જણને ટેન્શન આવેલ ઘરમાં ૪ જણ હોય તો, ભાગે પડતું વધારે આવે છે.

જિસકે ઘરમેં સંપ નહિ જરાસા,
ઉસકે ઘરમેં દેખત લોગ તમાસા.

'ખડક ઢૂથ' અને 'ખડક ઢૂથ્ક' કરવું. એક સરસ મજાની વાત પૂર્વાચાર્યોએ કરી છે. કમ ખાના, ગમ ખાના, નમ જાના.

એક કૃષ્ણકૃષ્ણ હોય. બહુ બોલતો હોય ત્યારે બીજાએ શ્દકૃષ્ણ (શાંત-સ્થિર) થઈ જવાનું છે. ઝઘડો કરનારને થોડીવાર પછી ચોક્કસ પ્રતીતિ થશે કે મેં જે ઝઘડો કરેલો તે ન કર્યો હોત તો; ચાલે તેમ હતું. આ તો બીજા કોઈ વાતના ટેન્શનને હિસાબે, જે સામે આવ્યો એના ઉપર ગુસ્સો ઉતરી જાય છે.

(૧૮) દુશ્મન સાથે એકાંતમાં વાત કરવી નહીં :- એક તો અપ્રચાર કરી શકે છે. કોઈ વાર જાનનું જોખમ પણ ઊભું થાય છે.

(૧૯) પરસ્ત્રી સાથે એકાંતમાં વાત કરવી નહીં :- એકાંત, અંધકાર, અનુકૂળતા, અતિપરિચય અને ઉદ્ભટ વેષમાં પહેલું એકાંત મૂક્યું છે. આ પાંચેય કારણો ભયંકર છે.

(૨૦) માતા અને બહેનની સાથે રસ્તે જતાં વાત ન કરવી :- દુનિયાને નબળું બોલવું વધારે ગમે છે. જરા પણ નબળી વાત જંગલના દાવાનળ કરતાં વધારે જલ્દી પ્રસરે છે. માટે ઉપયોગ રાખવો ગામને મોઢે આપણે ગળણાં બાંધી નથી શકવાના.

(૨૧) માતા અને બહેનની સાથે રાત્રે વાતો ન કરવી :- અજૈનોમાં એક સુંદર શ્લોક છે.

માત્રા સ્વસ્ત્રા દુહિત્રા વા નો વિવિકતાસનો ભવેત્ ।
બલવાનિન્દ્રિયગ્રામો, વિદ્વાંસમપિ કર્ષતિ ।।

મા, દીકરી અને બહેનની સાથે એકાંતમાં બેસવું નહીં કારણ કે ઈન્દ્રિયોનો સમૂહ બળવાન છે. ભલભલા વિદ્વાનોને પણ પાડી નાખે છે. જેમ એકેન વર્જ્ય છે તેમ રાત્રે વાત કરવી પણ વર્જ્ય છે.

(૨૨) રાજાનો વિશ્વાસ ન કરવો :- 'રાજા, વાજા ને વાંદરા' આ ત્રણેય ક્યારે વિફરે તે નક્કી નહીં. સંસ્કૃતમાં એક સુભાષિત છે. 'રાજા મિત્રં કેનદૃષ્ટં શ્રુતેવા' રાજા કોઈ દિવસ કોઈનો મિત્ર થયો હોય એવું જોયું નથી કે સાંભળ્યું નથી.

(૨૩) માતા-પિતા અને ગુરુને છોડીને બીજા કોઈને ખાનગી વાત ન

કહેવી :- પોલોનીયસે બહુ સરસ મજાની સલાહ આપી છે. તમારા કાન ખુલ્લા રાખો અને (મોઢું) જીભ બંધ રાખો. યોગ્ય વડીલોને ખાનગી વાત વિનાસંકોચે કરી દેવી તેથી યોગ્ય માર્ગદર્શન પણ મળે છે.

(૨૪) **અજાણ્યા સાથે પરગામ ન જવું :-** તેમ અજાણ્યા ગામે પણ ન જવું - જ્યાં આપણા પરિચિત ન હોય ત્યાં કોઈકવાર મુશ્કેલી થવાનો સંભવ છે.

(૨૫) **ઝાડ નીચે બેસવું નહીં :-** ઊપલક્ષણથી સૂવું નહીં, ખાવું નહીં. ઝેરી જંતુ, ભૂત-પ્રેત વ્યંતરમાં પણ વાસ હોય છે. તેથી પેશાબ વગેરે કરવા પણ ઝાડ નીચે ન બેસવું. અણજાણ જગ્યા પર લઘુનીતિ કે વડીનીતિ કરતા પહેલાં ત્યાંના ક્ષેત્રપાલ દેવતાઓની રજા લેવી તેથી અણજાણ હજસ્સુગહો । તેમ બોલી પેશાબ વગેરે કરવું.

(૨૬) **ચાલતી વખતે હાથી, ઘોડા, વાહન અને દુર્જન માણસોથી દૂર રહેવું :-** નીતિશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે શીંગડાવાળા પ્રાણીથી દશ હાથ દૂર રહેવું. અશ્વથી સો હાથ દૂર રહેવું. હાથીથી હજાર હાથ દૂર રહેવું. પણ દુર્જન હોય ત્યાંથી દેશત્યાગ કરી દેવો વધારે ઉચિત છે. પહેલા ત્રણ તો બાહ્ય નુકસાન કરે પણ દુર્જન માણસ બાહ્ય-અભ્યંતર બન્ને નુકસાન કરી શકે છે.

(૨૭) **રમતાં રમતાં રીસાવું નહીં :-** રમવું અને રીસાવું પરસ્પર વિરોધી છે. ફરીવાર કોઈ રમવા ન બોલાવે. નાની મજાકોથી માર્દન ન લગાડવું.

(૨૮) **ભયવાળા રસ્તે જવું નહીં :-** રેલવે ફાટક, પાટાઓ વચ્ચેથી, ચાલતી બસમાંથી કે ટ્રેઈનમાંથી ઉતરવાની ટેવ કાઢી નાખવી.

(૨૯) **બે જણા ખાનગી વાત કરતાં હોય ત્યાં ઊભા ન રહેવું :-** આપણી ખાનગી વાત કોઈ સાંભળે નહીં તેમ ઈચ્છા રાખીએ છીએ તો આપણે પણ બીજાની વાત સાંભળવાની ઈચ્છા ન રાખવી આ મૂર્ખનું લક્ષણ છે, જે હાલતા ચાલતા ખાય ગયેલાનો શોક કરે, કરેલા કાર્યનો અહંકાર કરે, બેની વચમાં ત્રીજો થાય તે મૂર્ખ છે.

(૩૦) **હોંકારા વગર વાત કરવી નહીં :-** મીઠા વગરની રસોઈ નકામી

છે તેમ હોંકારા વગરની વાત પણ નકામી છે. માટે જ કદાચ વહેવારમાં કહેવત પડી હશે. વાત કરીએ હુંકારે, ગાળ દેઈએ તુંકારે, હુંકારા વગરની વાતથી શક્તિનો દ્રાસ થાય છે. નાનપણથી બાળકો જ્યાં જુદા રહે છે તે વિદેશમાં ઘરડા માણસોની વાત સાંભળવા (હોંકારો દેવાના) ૧ કલાકના ૧૦ ડોલર મળે છે. જુઓ હોંકારાની શી કિંમત છે? આના માટેની મોટી કન્સલ્ટન્સીઓ ખુલેલી છે.

(૩૧) **ઈચ્છા વગર જમવું નહીં :-** રૂચિ વિના જમવાથી અજીર્ણ થાય છે. જીર્ણ ભોજનમ્ આત્રેયઃ પહેલા ખાધેલું પચી જાય પછી જ નવું ભોજન કરવું.

(૪૬) **નામું માંડવામાં આળસ ન કરવી :-** વેપારનો પાયો ચોપડો છે. નાના મોટા વેપારમાં પણ ઘણાને અનુભવ થાય છે કે જે ચોપડા લખવામાં આળસ કરે છે તે સરવાળે ઘણા નુકસાનમાં ઊતરી જાય છે. ઘણો ધંધો કરીને નામું વ્યવસ્થિત નહીં રાખનાર કરતાં ઓછો ધંધો કરી પાકું નામું રાખનાર સરવાળે વધારે પૈસા કમાતો હોય છે. લગભગ ઘણા લોકોની એવી ફરિયાદ હોય છે જૂના ચોપડા બાકી છે. પૂરા નથી થતાં. આખરે આ બાકોરું બારણું બનીને રહી જાય છે.

(૪૭) **દેવાદાર રહેવું નહીં :-** નીતિ વાક્ય કહે છે કે રોગ દુશ્મન અને દેવાંને ઊગતાં જ ડામી દેવો. શ્રી સોમપ્રભાચાર્યે શતાર્થિકમાં કહ્યું છે કે દેવું, ગૂમરું, કષાય અને અગ્નિ એ ચાર નાના-અલ્પ હોય તો પણ તેનાથી ચેતવા જેવું છે. અર્થશાસ્ત્રનો સિદ્ધાંત ઊલ્ટું શીખવે છે કે દેવું કરીને જે ધંધો કરે છે તે કંપની વધારે કામ કરી શકે છે. જ્યારે ધર્મશાસ્ત્રો કહે છે દેવું કરનારે જે વ્યાજ ભરવું પડે છે તે આપણે સૂઈ જઈએ ત્યારે, રજા હોય ત્યારે પણ વધતું જ રહે છે. દેવાની ટેવથી આજે દેશ આખો એવો દબાઈ ગયો છે કે આપણા ઉપર અત્યારે ૯ લાખ કરોડનું દેવું છે. આ દેશના પ્રત્યેક માણસ દીઠ લગભગ ૯૦૦૦ રૂ. મેક્સિકો પછી બીજા નંબરે સૌથી વધુ મોટા દેવામાં ભારતનો નંબર આવે છે. વહેવાર વાક્ય કહે છે દેવું તો સગાં બાપનું પણ ન રાખવું. મહાભારતમાં પ્રસંગ આવે છે કે જેને માથે

દેવું નથી, જેને પરિભ્રમણ કરવું પડતું નથી તેઓ ભલે નમતે પહોરે ઘરમાં શાક બાફીને ખાય છતાં પણ તે સુખી છે. ખુશી છે.

(૪૮) પરદેશમાં વસવું પડે તો કષ્ટ અને ભયરહિત સ્થાનમાં રહેવું :- પરદેશનો અર્થ ઉપલક્ષણથી આપણે જ્યાં રહેતા હોય ત્યાંથી અલગ ગામ/ શહેર સમજવાનું છે. કષ્ટ, ભયવાળા સ્થાનમાં માણસ શાંતિથી રહી નથી શકતો, ખાઈ નથી શકતો, ધર્મ આરાધનાની તો ક્યાં વાત જ કરવી રહી? ઘણીવાર ભૂમિવિશેષથી ભાગ્યમાં પણ ઘણીવાર ફરક પડી જતો હોય છે.

સિંહ, સત્પુરુષ અને હાથી વિપત્તિવાળું સ્થાન છોડી બીજે સ્થળે જાય છે તેથી સુખી થાય છે, જ્યારે કાગડા, નિર્માલ્ય પુરુષો અને હરણિયાઓ સ્થાન છોડી શકતાં નથી તેથી દુઃખી થાય છે.

(૪૯) શ્રીમંત માણસે મેલા કપડા પહેરવા નહીં :- સાધુને જેમ મેલા કપડા આભૂષણ છે તેમ શ્રીમંતને મેલા કપડા એ કલંક (દૂષણ) છે. ભલે કિંમતી ન હોય પણ સ્વચ્છ, ફાટયાં વગરના તો હોવા જ જોઈએ. વાળ વગેરે પણ ઓળેલા રાખવા જોઈએ.

શ્રાદ્ધવિધિ પ્રકરણકાર કહે છે સજ્જન પુરુષાએ દર ૧૫ દિવસે વાળ, નખ વગેરે કપાવવા જોઈએ. મલિન વેષ સાથે ઉદ્ભટ વેષનો પણ ત્યાગ કરવો જોઈએ. મોભા પ્રમાણનો વેષ પહેરવાથી દાનવૃત્તિ પણ ઉછળે છે.

(૫૦) પગથી પગ ઘસીને ધોવા નહીં :- આ એક અપલક્ષણ છે અને આળસની નિશાની છે. પગ પૂજનીય છે એને પગ ન લગાડાય, ચપળ માણસ વાંકો વળીને પગ ધુંવે. આળસું હોય તો પગ ઉપર પગ ઘસે. આળસુ પાસેથી લક્ષ્મી વિદાય લે છે. પગની ઉપર પગની આટી ચડાવવાથી પણ તે ભાગ્યની આડે આવે છે. આ અપલક્ષણનો પણ ત્યાગ કરવો.

(૫૧) હજામના ઘરે જઈ માથું ન મૂંડાવવું :- આજના જમાનામાં આ વાત મગજમાં ન બેસે. પણ થોડાક પૈસા વધારે ખર્ચીએ તો હજામો પણ ઘરે આવે છે અને એના ફાયદા પણ ઘણા છે. બીજું આ કિલ્લકામ છે તેથી પોતાની જાતે હજામત કે દાઢી કરવી નહીં. હજામને ઘરે બોલાવી એની

પાસે બાલદાઢી કરાવવી એમ કવિ ભારપૂર્વક કહે છે. નાનાને ત્યાં મોટાએ જવું પડે એ મોટાનું અપમાન બરાબર છે. માટે વિવેક જાળવવો ઊચિત છે.

(૫૨) પાણીમાં મુખ જોવું નહીં :- પાણી અસ્થિર હોવાથી તેમાં આપણું પ્રતિબિંબ અસ્વચ્છ પડે છે. મનમાં હલકી લાગણીઓ જન્મે છે, જે આપણા ભાગ્યને ઘટાડી આપણને ધનહીન બનાવે છે. તેમજ રાત્રે અરીસામાં ન જોવું, દાંતણ કરતાં કરતાં પણ જે અરીસામાં જુએ છે તેનું આયુષ્ય ઘટે છે. અરીસામાં જોઈને આડાઅવળા ચેનચાળા કરવાથી ગાંડપણ સુધીનું નુકસાન થાય છે.

(૫૩) સ્નાન અને દાંતણ સુંદર કરવા :- જમવાનું જેમ જલદી પતાવવાનું છે તેમ સ્નાન અને દાંતણ શાંતિથી કરવાનું વડીલો કહે છે. એક રાજાને એક પંડિતે શિખામણ આપેલી કે દાંત યોખ્યા કરવામાં કેશ સંસ્કારવામાં અને મળ-મૂત્રના વિસર્જનમાં હે, રાજેન્દ્ર! ઉતાવળ કરતો નહીં, પણ ભોજન કરવામાં અને લડાઈમાં વાર ન કરતો. તપસ્વીઓનું શરીર સ્વતઃ સંયમ શુદ્ધ હોય છે. દાંતણ, સ્નાન વગર પણ તેઓ તેમના સંયમ તપના પ્રભાવે નિર્મલ હોય છે. સ્નાન, દાંતણ માટે હાલ મોટાભાગના સાબુઓમાં, ટૂથપેસ્ટોમાં ચરબી વગેરે પ્રાણીજ પદાર્થો આવતા હોય છે તેથી આંબળા, શિકાકાઈ, અરીઠાના પાવડર પડે, ગોમૂત્રના સાબુ વડે સ્નાન કરવું. પાકું મીઠું કે લીંબડા-બાવળના દાંતણથી દાંતણ કરવું.

(૫૪) બેઠા બેઠા ઘાસના તણખલા તોડવા નહીં તેમજ જમીન ઉપર ચિતરામણ ન કરવું :- બુદ્ધિશાળી માણસ આવા નકામા કામો ન કરે. આ સિવાય નખ કરડવા નહીં, જમીન પગથી ખોતરવી, સંઘ્યા ટાણે સૂઈ જવું, હોઠ ચાવવા, દાંત ઘસવા વગેરે કૂટેવોનો ત્યાગ કરવો.

(૫૫) નગ્ન થઈને સૂવું નહિ :- આ નિર્લજ્જપણાની નિશાની છે. શરીરની શક્તિઓ હણાઈ જાય છે તેથી સ્મરણશક્તિ ઘટે છે. તેમજ નગ્ન થઈ સ્નાન કરવાથી પણ લક્ષ્મી ચાલી જાય છે, એમ કહેવાય છે.

(૫૬) માતાપિતાને નિત્ય પ્રણામ કરવા :- માતાને પાય પડી અને

પિતાને પ્રણામ કરીને પછી જ બીજા કાર્યો કરવાં. જન્મદાતા માતા છે. ધનદાતા પિતા છે. (જ્ઞાનદાતા ગુરુ છે, દીક્ષાદાતા ગુરુદેવ છે, પ્રાયશ્ચિત્ત આપનાર ગુરુમા છે). વહેવારમાં પણ કહેવાય છે એક પિતા સો શિક્ષકની ગરજ સારે છે અને સો પિતાની ગરજ એક માતા સારે છે. જેઓ માતાપિતાની આંતરડી કકળાવે છે તે જીવનમાં ક્યારેય સુખનો છાંટો પણ પામી નથી શકતાં. જે દેહમાંથી દેહ આપે, અપેક્ષા વિના પારાવાર સ્નેહ આપે, જેના પ્રેમના લેખા-જોખા ન થઈ શકે તે મા-બાપ છે. મંદિરના ભગવાન પછી આવે છે ઘરમાં જ પિતા તે ભગવાન છે, માતા તે ભગવતી છે. ભગવાન સમા આ માતાપિતાની જે સેવા નથી કરતો તે મંદિરમાં રહેલા ભગવાનની શે સેવા કરશે ? અને ભગવાન કરતાં પણ ભગવાનના માતા-પિતા મહાન છે. એટલે જ કહેવાય છે ભગવાનનું નામ લેવા છતાં આપણા દોષો ન જાય ત્યારે ભગવાનના માતાપિતાનું નામ લેવું. કારણ ભગવાનને પણ જન્મ આપનાર ભગવાનના માતાપિતા છે. માતા મરુંદેવીના નંદ, વામામાતાના જાયા, હે ત્રિશલાના જાયા વગેરે સ્તવનોમાં એટલે જ ભગવાનની માતાના નામો વણી લેવામાં આવ્યા છે.

અજૈનોમાં તો એક સુંદર પ્રસંગ આવે છે કે બે ભગવાન બરાબર એક માતા છે. તેમના મત મુજબ શંકર ભગવાન એક વખત ૧૦૦૦૦ શ્લોક પ્રમાણ રામાયણ વહેંચવા બેઠા તેમાં દેવ, દાનવ અને માનવો ત્રણેને ૩૩૩૩ શ્લોક આપ્યા, હવે એક શ્લોકના ૩૨ અક્ષરો બચે છે, તેમાંથી પણ બે અક્ષર રાખી બાકીના ૩૦ અક્ષરો (ત્રણેયને ૧૦-૧૦) આપ્યા પછી બધાને કૌતુક થયું કે શંકર ભગવાને કયા બે અક્ષરો રાખ્યા હશે ? તેમણે જવાબ આપ્યો કે ‘રામ’ આ બે અક્ષરો રાખી આખી રામાયણ આપી દે તો રામાયણમાં શું રહે ? રામ વગરની રામાયણ નકામી છે તો બે રામ ભેગા કરો ત્યારે એક માતા બને છે તે માતાની કિંમત કેટલી મોટી ગણાય ? રામ અ રામ ઈ માતા થાય છે, કારણ ‘રા’ એટલે સવા બે અ સવા બે એટલે સાડાચાર થાય. સાડાચાર એટલે ‘મા’ અને ‘મ’ એટલે સવાચાર તેથી સવાચાર

(મ) વત્તા સવાચાર (મ) બરાબર સાડાઆઠ થાય. એટલે તા. તેથી

રામ

અ રામ

માતા

બે રામ ભેગા કરો ત્યારે એક માતા થાય. આવા દૃષ્ટાંતો આપી માતાપિતાની મહાનતાને વર્ણવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

(૫૭) દેવ-ગુરુને વિધિપૂર્વક વંદન કરવું :- સંસારમાં આપણને અનુકૂળતાઓ ભૂતકાળમાં કરેલ ભક્તિના પ્રભાવે જ મળી હોય છે. પરમાત્માના વંદન, પૂજનથી ઉપસર્ગો નાશ પામે છે. વિઘ્નોની વેલડીઓ છેદાઈ જાય છે અને મન પ્રસન્નતાથી ભર્યું રહે છે.

દેવ અને ગુરુનું દર્શન વંદન-પૂજન-પ્રણામ કર્યા પછી જ સંસારની બીજી પ્રવૃત્તિઓમાં જોડવું જોઈએ.

ન બાપો કે બે બાપનો કહે તેના કરતા મોટી ગાળ નગરો (ગુરુ વગરનો) કહેવાતી હતી.

દેવાધિદેવની ગેરહાજરીમાં ધર્મનો માર્ગ આપણને ગુરુ સમજાવે છે. વર્તમાનકાળમાં ગુરુ આપણા માટે ભગવાનતુલ્ય છે. દેવ તો બોલતા નથી. ગુરુ બોલે છે. એ દેવની વાણી બોલે છે. અજૈન કવિએ તો ત્યાં સુધી લખ્યું છે કે

ગુરુ ગોવિંદ દોનો ખડે, કિસકે લાગું પાય

બલિહારી ગુરુદેવકી, જો ગોવિંદ દીયો બતાય.

દેવ જેવી ગુરુમાં ભક્તિ રાખનારને ઈષ્ટ કાર્યોની સિદ્ધિ સાંપડે છે. આ ગુરુની શોધ માટે એટલે જ ૧૨ વર્ષ અને ૫૬૦૦ માઈલની સફર કરવી પડે તો તે ખેડીને પણ યોગ્ય ગુરુની છત્રછાયામાં જે આવી જાય છે તેને પછી ધર્મની કે મોક્ષની ચિંતા નથી રહેતી. ગુરુની મહત્તા બતાવતા એક કવિએ કહ્યું છે.

યહ તન વિષકી વેલડી, ગુરુ અમૃતકી ખાણ,

જાન દિયે ફિર મીલે, તો ભી સસ્તા જાન.

વિતરાગ પરમાત્માનો ઉપદેશ યથાવસ્થિત સમજાવનાર ગુરુ છે. સમ્યક્ત્વ પમાડનાર - ધર્મના માર્ગમાં જોડનાર ગુરુનો બદલો એક ભવમાં તો વળતો નથી પણ કરોડો ભવ સુધી સર્વ કંઈ કરી છૂટવા છતાં એ ઋણ ચૂકવી શકાતું નથી. આ ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી મ.સા.નું કથન ખરેખર યથાર્થ છે. ગુરુનો થોડી ક્ષણો માટેનો સત્સંગ પણ આપણા કરોડો ભવના પાપનો ભુક્કો બોલાવી દે છે.

એક ઘડી, આઘી ઘડી, આઘી કી ભી આઘી

તુલસી કહે સત્સંગ સે, કોટિ મીટે અપરાધ

આવા ગુરુની ભક્તિ કરાય. એનો જે દ્રોહ કરે છે એની જે આંતરડી કકળાવે છે તેને તત્કાળ કોઈ ને કોઈ પરચો મળ્યા વગર રહેતો નથી. જેને ભૌતિક, શારીરિક કે આધ્યાત્મિક કોઈપણ વિકાસ કરવો હોય તેણે ગુરુને સંતાપ નહીં આપવો જોઈએ. સંવેગરંગશાળા ગ્રન્થમાં જણાવ્યું છે કે, તે શિષ્યોને (સંતાનોને) ધિક્કાર છે જેમને કંઈ પણ કહેતાં વડીલોને બીક લાગે છે કે રખે મારી સામે થઈ જાય તો...”

ગુરુ ગમે તેવો તિરસ્કાર કરે માર પણ પડે તે સમતાપૂર્વક ઝીલી લે તેનો બેડો પાર થઈ જાય છે. એટલે જ કહેવાય છે કે ગુરુની ગાળ એ ધીની નાળ છે. ગુરુજનો (માબાપ અને સાધુની) કૃપા જ શિષ્યો-સંતાનોના જીવનનું પરમ મંગલ છે. એની અવગણના કદી કરાય નહીં.

ગુરુકૃપા હિ કેવલં શિષ્યં (શિષ્યસ્ય) પરં મંગલમ. એટલે જ કહ્યું છે કે પ્રભુ સેવા સોલહ વરસ, ગુરુ સેવા પણ ચાર, તો ભી નહિ બરોબરી, વંદન કિયો વિચાર. એક જગ્યાએ કહ્યું છે, ભાઈ! તારે ધ્યાન ધરવું હોય તો ગુરુની મૂર્તિનું ધરજે. જાપ કરવો હોય તો ગુરુના નામનો કરજે. પૂજા કરવી હોય તો ગુરુના ચરણોની કરજે. મોક્ષ પામવો હોય તો ગુરુની કૃપા પામજે.

મીરાએ પણ કેટલી સરસ વાત ગાઈ છે. મોહે લાગી લગન ગુરુચરનનકી, ચરણબિના મોહે કુછ નહિ ભાવે, મીટ ગઈ દુવિધા, તનમનકી...

મોહે. (૧). ભવસાગર અબ સૂક ગયો હૈ, ફિકર નહીં અબ તરનનકી. ...મોહે (૨). મીરા કહે પ્રભુ ગિરધરનાગર, ઊલટ ભઈ મેરે નયનકી ...મોહે. (૩).

★ ★ ★

માર્ગાનુસારી ગુણો

(ભાગ - ૧)

માણસનું મૂલ્ય અને માન તેનાં ચારિત્ર્યથી છે. ચારિત્ર્યહીન માણસનું સમાજમાં કોઈ સ્થાન નથી. ચારિત્ર્યવાન વ્યક્તિ મોક્ષનો પંથ ઝડપથી પાર કરી શકે છે. આથી જૈન મહર્ષિઓએ ચારિત્ર્યના નિર્માણ માટે સુસ્પષ્ટ માર્ગદર્શન આપ્યું છે. આ માટે તેઓએ ૩૫ ગુણો સૂચવ્યા છે. તે ગુણોના ધારણ અને વિકાસથી માણસ ચારિત્ર્યવાન બને છે. માણસ આ ગુણોના સેવનથી સજ્જન અને સદાચારી બને છે. આ પાયો છે. એના ઉપર પછી સમ્યક્ત્વ, દેશવિરતિ અને સર્વવિરતી જેવી ઈમારતો રચી શકાય છે. આ પાયા વગરની ઈમારતોની હાલતના હાલ કેવા બેહાલ થાય તે આપણે સહુ સારી પેઠે જાણીએ છીએ. ગુણ કેળવવા સતત મથતા રહેનારે પહેલા આ પાંત્રીસ ગુણો ઉપર જોર મારીને પોતાના જીવનમાં આ ગુણો બરાબર કેળવાઈ જાય તેની તીવ્ર તાલાવેલી રાખવી જોઈએ. ખરેખર! તો આ એકે એક ગુણ ઉપર એક એક શ્રેણી અલગ અલગ લઈએ તેટલું વિવરણ મહાપુરુષોએ કર્યું છે. પણ સૂક્ષ્મ વાચક વર્ગને તો તેજીને ટકોરની જેમ માત્ર ઈશારો કાઢી છે. ચાલો! આ અતિસમૃદ્ધ ૩૫ ગુણો નૂતન વર્ષના મંગલપ્રભાતે આપણા જીવનમાં જરૂર પ્રવેશે તેવો સંકલ્પ અને પ્રભુ પ્રાર્થના કરીએ.

(૧) ન્યાયોપાર્જિત ધન : ન્યાય, નીતિ અને પ્રામાણિકતાથી આજીવિકા રળવી.

(૨) ઊચિત વિવાહ : પોતાના કુળ-જાતિ, સંસ્કાર, સ્વભાવ તેમ જ ધર્મ વગેરેને સાનુકૂળ પાત્ર સાથે લગ્ન કરવાં. એવી એક કહેવત છે કે ચા બગડે તો સવાર બગડે, દાળ બગડે તો દિવસ બગડે, અથાણું બગડે તો વરસ બગડે પણ જીવનસાથી (પતિની અપેક્ષા પત્ની અને પત્નીની અપેક્ષાએ પતિ) જો અયોગ્ય આવી જાય તો ભવ આખો બગડે.

(૩) શિષ્ટ પ્રશંસા : સજ્જન, સંસ્કારી સદાચારી જનોના ગુણોનું

અભિવાદન કરવું, પ્રશંસા કરવી. મનમાં ગુણાનુરાગ થાય છે. વચનથી ગુણાનુવાદ કરાય છે. પણ આ બન્ને એટલે કરવાના છે કે જીવન ગુણવાન બને. યોગ્ય પાત્ર માટે મનમાં ગુણાનુરાગ કરતાં હોઈશું પણ વચનથી એનો જલ્દી જલ્દી ગુણાનુવાદ થઈ શકતો નથી. બીજાની અનુમોદના, પ્રશંસા કરવા આપણા અહમ્ને ઘણો નીચો લાવવો પડે છે.

આપણે કરેલ કોઈક સારા કામ માટે આપણે મનમાં ગુણાનુરાગ કરવાને બદલે વચનથી આપણો ગુણાનુવાદ કરવા લાગીએ છીએ અને સામેવાળાના સારા કામ માટે વચનથી પ્રગટ ગુણાનુવાદ કરવાને બદલે મનમાં જ ગુણાનુરાગ કરીને અટકીએ છીએ. આમ થવાથી ગુણવાન બનવામાં આડખીલીઓ ઊભી થાય છે.

શિષ્ટ લોકોની અંતરથી અનુમોદના કરતાં એમને ખૂબ મળે છે. શિષ્ટ લોકોના દરેક મહાન કાર્યોની પાછળ મૂળ સ્ત્રોત રૂપ આ અનુમોદના બની રહે છે.

ઉપબૃહણા જો ન કરીએ તો આપણું સમ્યગ્દર્શન લજવાય છે. જો કે ખુશામદ અને અનુમોદના વચ્ચે પાતળી ભેદરેખા છે. એટલે જે પ્રશંસા કરીએ તે યોગ્ય વ્યક્તિની, યોગ્ય સમયે સાચા હૃદયથી કરવી જોઈએ. પ્રશંસાથી મનને ભરી નહીં દઈએ તો તે ખાલી પડેલી જગ્યા ઈર્ષ્યા લઈ લેશે. જે નિંદામાંથી જન્મે છે અને આપણો સ્વભાવ સતત એ જ જોયા કરતાં હોય છે કે સામેવળામાં ખોડખાપણ શું છે? કાગડો

(૪) શત્રુત્યાગ : કોઈની પણ સાથે વૈરભાવ કે દુશ્મનાવટ કે કિનાખોરી ન રાખવાં, લોભવૃત્તિ ન છોડે એને કદાચ જિનશાસન ફરીવાર મળી જાય પણ દ્વેષવૃત્તિ ન છોડે એને ભવાંતરમાં જિનશાસન ન મળે. એટલે જ દર બાર મહિને જે પાપ નથી ખપાવતો તેને અનંતાનુબંધી કષાયવાળો કહ્યો છે. માત્ર ૧૨ મહિના પણ શત્રુતા અખંડ રાખે તો તેને જિનશાસનની બહાર મૂકી દેવો પડે.

બીજું આપણે સાંભળેલી વાતોથી શત્રુતા મનમાં નક્કી કરી દેતાં

હોઈએ છીએ. જ્યાં વાદ છે ત્યાં જ સંવાદ છે. વાદ નથી ત્યાં વિખવાદ છે, વિતંડવાદ છે. શત્રુજાઓ ઊભી કરવામાં ગેરસમજો બહુ મોટો ભજવતી હોય છે. ઘણીવાર ઘણાં લોકો અણજાણપણે પણ એકબીજામાં શત્રુતા રોપવા કે વધારવડા સુવાહક બનતા હોય છે. જીવન એટલું ઝડપથી ચાલી રહ્યું છે જે કંઈ સાંભળીએ વાંચીએ તેને સાચું માનીને આગળ વધીએ છીએ. વાસ્તવમાં સાંભળેલું, વાંચેલું, ભાગ્યેજ ખરું હોય છે. જેમ સાંભળેલું સાચું ન હોઈ શકે તેમ ઘણીવાર નજરે જોયેલું પણ ખોટું હોઈ શકે છે.

એક રાજાને બહાર જવાનું થયું - રાણીએ એની સખીને રાજાનો વેશ પહેરાવીને ઘરમાં સાથે રાખી. મંત્રી વગેરેએ રાજાના કાન ફૂંક્યા કે રાણીસાહેબા તો પરપુરુષ સાથે સંબંધ રાખે છે. (આ સાંભળેલી વાત ખોટી જ હતી) પછી રાજાએ નજરે જોયું તો બન્ને સખીઓ સ્ત્રી-પુરુષ વેષે એક જ પલંગમાં નિંદ્રાધીન છે. (આ નજરે જોયેલું પણ ખરેખર ખોટું છે) માટે ક્યારે પણ કોઈ કશું કે તો કોઈના માટે પૂર્વગ્રહ ન બાંધી લેવો. આપણે જેટલા લોકોને મનથી ધિક્કારતા હોઈએ છીએ તેઓ ખરેખર ખૂબ સારા હોય છે. મનથી આવી બિનજરૂરી શત્રુતાને કાઢવાનો આપણે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

જેના માટે આવો શત્રુતાનો ભાવ અને ટીકાઓ થતી હોય એને શું વિચાર કરવો? એવું એક આચાર્ય ભગવંત ને પૂછતાં તેમણે સુંદર માર્ગદર્શન આપેલું, કે જગતના બધા જ જીવો આપણા મિત્રો છે જે આપણને પ્રતિકુળતાથી વર્તે છે તે આપણા ભાવઉપકારી છે કારણ કે આપણને સહન કરતાં શીખવે છે અને આપણને કર્મક્ષયની ઉત્તમ તક પૂરી પાડે છે. જેની પર ટીકાઓની ઝડી વરસતી હોય તેને બીજું એક સરસ સમાધાન આપણા શાસ્ત્રો આપે છે કે જો આપણે કંઈ ખોટું કર્યું હોય અને લોકો આપણી ટીકા કરે તો આપણા કર્મો ખપે પણ આપણે કંઈ ખોટું ન કર્યું હોય અને આપણી ટીકા થાય તો આપણા કર્મો ઘણા વધારે ખપે. જે આપણા ઉપર અપરાધ કરે છે તેને આપણે ચાર અભિગમથી નિહાળી શકીએ.

(૧) અપરાધપાત્ર : આ કનિષ્ઠ માર્ગ છે. આપણને અપરાધ કરનારને સજા થવી જોઈએ. એ દુઃખી થાય તો આપણે રાજી થઈએ આ ભાવ આપણને દુર્ગતિમાં લઈ જાય છે.

(૨) ક્ષમાપાત્ર : એને માફ કરી લઈએ. ‘અ ડદ્રદ્ર ઇચ્છા ઢદ્દદ્દદ્દ; દથ કુદ્રદ્દદ્દદ્દ ઇચ્છા કુદ્દદ્દદ્દ’ માણસ માત્ર ભૂલને પાત્ર એ ન્યાયે એનો ગુનો માફ કરી દઈએ. આપણા બે લાખ રૂપિયા કોઈ નથી આપતું એને ભૂલી જઈએ તે ક્ષમા ગુણદૃષ્ટિ છે પણ આનાથી એક ડગલું આગળ પ્રેમપાત્ર છે. ક્ષમા છે પણ પ્રેમ ઇચ્છાદૃષ્ટિ સાધના છે.

(૩) પ્રેમપાત્ર છે : બે લાખ રૂપિયા જે આપણને પરત નથી કરી શક્યો તેને જઈને પૂછીએ કે તારે કંઈ વધારે જરૂર હોય તો કહેજે. આ પ્રેમપાત્ર બન્યાની નિશાની છે. અપરાધીઓને ક્ષમાપાત્ર અને પ્રેમપાત્ર બનાવીએ તો આપણી સદ્ગતિ નિશ્ચિત થાય છે. પરંતુ જો ઉપકારપાત્ર માનીએ તો બેડો પાર થઈ જાય છે.

(૪) ઉપકારપાત્ર : હે આત્મનૃ! તે મારા ઉપર ઉપકાર કર્યો મારા કર્મો ખપાવવા, તું સહાયક બન્યો. તારો જીવનભર ઉપકાર નહીં ભૂલું. ગજસુકુમારના માથા પર સોમીલ સસરાએ જે અંગારાની પાગ પહેરાવેલી છે તેથી ગજસુકુમાર દ્વેષથી આભાર માને છે. મોક્ષપાગ બાંધે એવો સસરો ન મળે અને શરીર સાથે કર્મો પણ બધા બળીને રાખ થઈ જાય છે. આપણે એક ડોક્ટરને પણ પૈસા લઈને ઓપરેશન કરે તો પણ તેનો ઉપકાર ભૂલતા નથી કારણ એણે શરીર રોગ દૂર કર્યો છે. તો કર્મરોગ દૂર કરનારને કેવો ઉપકાર માનવો જોઈએ?

અરિહંત પરમાત્માએ બધાને ઉપકારપાત્ર માન્યા. અરે! વીરપ્રભુ છવ્વસ્થ અવસ્થામાં અનડાર્ય દેશમાં જઈને ચંડકૌશિક ને આઠમા દેવલોકનું રિઝર્વેશન કરાવી આપ્યું. ચંડકૌશિક પણ નસીબદાર! ભગવાન ૧૫ દિવસ એને તારવા માટે ત્યાં જ રહ્યા. છવ્વસ્થ અવસ્થામાં જો કોઈને તાર્યા હોય કે કોઈની સાથે વાત કરી હોય તો તે માત્ર ચંડકૌશિક સાથે જ છે. ખંધકઋષિએ

૫૦૦ શિષ્યોને નિર્યામણા કરાવતા કરાવતા કેવળજ્ઞાન અપાવ્યું અને પોતાનો વારો આવ્યો ત્યારે પોતાને ઉપકારને બદલે અપરાધીપાત્રી માન્યો, ખલાસ ! ૫૦૦ને તારનારને પતાની એક નાનકડી ભૂલને કારણે હલ્કી નિકાયમાં ચાલ્યા જવું પડ્યું. તેથી શત્રુનો ત્યાર કરવો. મનમાંથી શત્રુતા હટાવી દેવી. તે આપણી પરમગતિનું રિઝર્વેશન કરાવે છે.

(૫) ઈન્દ્રિયવ્રજય : ઈન્દ્રિયોની વૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિઓ પર સંયમ રાખવો. પાંચ ઈન્દ્રિયો અને ૬૬ મન જે જીતે છે તેના આત્માના ભવની ગણતરી થવા માંડે છે. એક રાજા ૫ સિપાહીથી ઘેરાયેલો હોય અને એક ચોર પણ ૫ સિપાહીથી ઘેરાયેલો હોય છે. પહેલામાં રાજા (મન) કહે તેમ પેલા પાંચ સિપાહી (પાંચ ઈન્દ્રિય)ને ચાલવું પડે છે. જ્યારે ચોરને પેલા પાંચ સિપાહી કહે તેમ કરવું પડે છે. આપણે મનને વશ કરવા પાંચ ઈન્દ્રિય ઉપર કાબૂ મેળવવાનો છે. તેમાંય રસનેન્દ્રિય પરનો કાબૂ અતિ મહત્વનો છે. ‘રસ જીતે સર્વ જીતે’ કહેવાય છે. એક જીભ ઉપર કાબૂ આવે (ખાવાનું અને બોલવાનું બે કામ કરે છે) એટલે બાકીની બધી ઈન્દ્રિયો ઉપર (મન ઉપર પણ) કાબૂ આવ્યા વગર રહેતો નથી.

(૬) અનિષ્ટ સ્થાન ત્યાગ : જાન-માલ જ્યાં ભયમાં મૂકાય, ધર્મસ્થાન જ્યાં હડોળાઈ તેવા સ્થાનત્યાગ કરવો. અગાઉ હિતશિક્ષા છત્રીસીમાં પણ આ વાત વિસ્તારથી સમજાવવામાં આવી છે.

(૭) પાપભય : નાનું મોટું કોઈ પણ પ્રકારનું પાપ કરતા ડરવું. પાપનો અને પરલોકનો ડર જો પેદા થઈ જાય તો મોટા ભાગના પાપો ઓછા થઈ જાય. એક પાપ સાતવાર આચરી લઈએ પછી એનો છોછ નથી રહેતો. પાપ આપણે બંધબારણો કરીએ ત્યારેય જ્ઞાનીની નજરે તો દેખાતું જ હોય છે. પાપ જ્યારે છાપરે ચડીને પોકારે છે ત્યારે ખૂબ હીણપતભરી પરિસ્થિતિમાં મૂકાવું પડે છે. મોં છુપાવવાની પછી જગ્યા મળવી મુશ્કેલ થઈ જાય છે.

કાયા કે વચનના પાપ કરતા પણ મનના પાપો અતિ ભયાનક છે.

કાયાથી ૧૦ વાટકા બાસુંદી ખાઈ શકાય. મનથી લાખ કરોડ અબજ નહીં અનંતા વાટકા બાસુંદી ખાવાના ભાવ થઈ શકે છે એટલે જ કાયા જ્યારે પાપમાં હોય ત્યારે કમસે કમ મનને તો ન જોડવું અને મન કદાચ કંઈ કારણસર પાપમાં ચાલ્યું જાય તો કાયાનો એને સધિયારો ન આપવો. ધર્મના ક્ષેત્રમાં મન, વચન, કાયા ત્રણેને એકાગ્ર એકરસ કરી દેવાના છે. પાપના ક્ષેત્રમાં મનવચનકાયાની ત્રિપુટી ના અંકોડા છૂટા પાડી દેવાના હોય છે. તો કામ સરળ થઈ જાય.

(૮) ઊચિત ગૃહ : ધર્મ સાધનામાં સહાય થાય તેવા પાડોશ અને વાતાવરણવાળા વિસ્તારમાં ઘર રાખવું/ બનાવવું રાધનપુરમાં વાણિયાવાડમાં ૧૨ તિથિ કોઈ લીલોતરી લઈને જઈ ન શકે કારણ કે કોઈ જોઈ જશે તેનો ભય લાગે. આજે પંચરંગી પ્રજાને કારણે આજુબાજુમાં કંદમૂળ અભક્ષ્ય કોઈકવાર નોન-વેજ વ. રંધાતા હોઈ તેના સંસ્કારો બાળકોમાં પડે. પહેલો સગો તે પાડોશો. પાડોશ સારો હોય તેના કેટલા બધા ફાયદા છે તે આપણને સહુને વિદિત છે. પાડોશમાં હંમેશા ઘસાવું. સારી વસ્તુ ઘરમાં થાય એટલે આજુબાજુમાં આપવી. ધાર્મિક વાતાવરણમાં રહેતડા હોય તો બાળકોને બાળપણથી ધર્મના સંસ્કારો આવે છે. ભાયંદરમાં અમારા ધાર દ્વારા ચાલતી બાળકોની રવિવારીય સામાયિકમાં લગભગ ૭૦૦ થી ૮૦૦ બાળકો છેલ્લા ઘણાંયે વર્ષોથી અચૂક આવે છે. રામાયણ, મહાભારત કે ટી.વી.ની કૃષ્ણ સિરિયલો એમને બાંધી નથી શકતી. પહેલું સુખ તે જાતે નર્યા છે તેમ પહેલું દુઃખ તે પાડોશી નબળો, કહેવાનું મન થઈ જાય છે. એકવાર એક પાડોશી બાજુવાળાને પૂછવા ગયો કે બે દિવસ પહેલા તમારા ઘરે આગ લાગેલી? બાજુવાળાએ ‘હા’ કહીને પૂછ્યું કે, “તમને ક્યાંથી ખ્યાલ આવ્યો?” પેલાએ કહ્યું કે છાપડાઠમાં વાંચ્યું. આવી હાલત આપણી છે.

(૯) દેશાચાર પાલન : સમાજ અને રાષ્ટ્રના ઉચિત વહેવારો પ્રથાઓનું પાલન કરવું જરૂરી છે. લોકવિરુદ્ધનો ત્યાગ એ આપણે અગાઉ જોઈ ગયા છીએ.

ફરતું ફરતું તે ઘણું મોટું સ્વરૂપ પકડી લે છે. લોકો પછી વિચારે છે આટલા બધા બોલે છે એટલે કંઈક તો હશે જ. (સહુ પોતાનું એક મીડુ ઉમેરી વાત આગળ વધારતા જાય છે) માટે નાનકડું પણ નિંદકાર્ય હોય એનો ત્યાગ કરવો.

(૨૦) ભરણ-પોષણ : પોતાના આશ્રયે રહેલા સ્વજનોની યથાયોગ્ય સાર-સંભાળ લેવી. એના માત્ર શરીરની જ નહીં પણ સંસ્કારની પણ કાળજી આપણે રાખવી જોઈએ. માતા-પિતાએ ધંધામાં વહેવારમાં ગળાડૂબ હોય છે કે બાળકો શું કરે છે, ક્યાં જાય છે, ભણવામાં શું કરે છે? એ ધાર્મિક અભ્યાસ કરે છે કે નહીં તેની કાળજી માતા-પિતાએ રાખવી જોઈએ. આ ગુણાત્મક ભરણપોષણ છે.

(૨૧) દીર્ઘદ્રષ્ટિ : ભવિષ્યના પરિણામોનો વિચાર કરીને કોઈ પણ કાર્ય કરવું. ટૂંકા ગાળામાં અલ્પ ફાયદો લેવા જતાં ભવિષ્યમાં મોટું નુકસાન ન થાય તેની કાળજી રાખવી જરૂરી છે.

(૨૨) ધર્મશ્રવણ : જીવનને ઉન્નત અને ઉમદા બનાવે તેવી વાતો સાંભળવી, તેવું વાંચન કરવું. અપેક્ષા જિનપૂજા કરતા પણ જિનવાણીને વધારે મહત્ત્વ આપવું. ૧ કલાકનો જ સમય બચ્ચો હોય અને પૂજા અને ધર્મશ્રવણ બન્ને બાકી હોય તો પાંચ મિનિટમાં પૂજા આટોપી બાકીનો સમય વ્યાખ્યાનમાં જિનવાણીમાં આપવો જોઈએ. એકદા સમયસર વ્યાખ્યાનમાં પધારતાં ભાઈ ૧૫ મિનિટ મોડી આવ્યા. મહારાજ સાહેબે પૂછ્યું કેમ આજે મોડા? પેલાભાઈએ કહ્યું, મહેમાનને વળાવવા ગયેલો. વ્યાખ્યાન પછી બાજુવાળાએ કહ્યું કે સાહેબ એમનો એકનો એક દીકરો એકસીડન્ટમાં મૃત્યુ પામ્યો હતો તેને સોનાપૂર મૂકીને આવ્યા હતા. ધર્મશ્રવણની આ કેવી અદ્ભુત તાલાવેલી? જે સાંભળે તે શ્રાવક. સમજણ અને આચરણ પછી છે પહેલાં શ્રવણ છે.

(૨૩) દયા : જીવ માત્ર પર કરુણા ચિંતવવી અને તેમનાં દુઃખોને દૂર કે હળવા કરવા પ્રયત્નશીલ બનવું. જીવોની હાય જેમ માણસને ખલાસ

કરી નાખે છે તેમ જીવોના આશીર્વાદ માણસને ખુશખુશાલ કરી દે છે. દયાનું પરિણામ ઘણું ઊંચું છે. દવાથી જે કામ સરે નહીં તે દુઆથી પરિપૂર્ણ થાય છે. એક ગામમાં એક પુત્રના લગ્નને દિવસે જ મધ્યરાત્રીએ મોત નિમિત્તીયાએ ભાખેલું. નવોઢા મા-માટલું ખોળામાં લઈ નૂતનગૃહે પ્રવેશ કરે છે. પતિ ઉદાસ છે. ખરી હકીકત જણાવે છે. એજ સમયે એ ગામમાં એક ગરીબના ઘરે પત્નીને સુવાવડ આવી હોય છે. ખાવાનું માંગે છે. પતિ રાત્રે ૧૨ વાગ્યે માંગવા નીકળે છે. બેન કાંઈ આપોને? આ બાજુ પેલી નવોઢાને માથે દુઃખનું આભ તૂટી પડયે છે. હાથમાં મીઠળ અને મહેંદની સુગંધ તાજી છે. ગળાની માળાઓ પણ હજુ કરમાઈ નથી અને વૈધવ્યનો ચૂડલો તૂટવાનો સમય નજીક આવતો જણાય છે. ખોળામાં રહેલું મિઠાઈ સાથેનું માટલું એ નીચે ફેંકે છે. એ જ સમયે પેલો ગરીબ માણસ એ ઝીલી લે છે અને એના મોઢામામાંથી શબ્દો સરી પડે છે. આ આપનારનો ચૂડલો અમર રહેજો. અને ખરેખર! આવેલું વિઘ્ન ટળી જાય છે. દુઆની આટલી મોટી તાકાત છે.

કીડીયારુંના દર પૂરવા કે પંખીઓને ચણ નાખવા જેટલી નાનકડી પ્રવૃત્તિ પણ ઘણા મોટા ફળને દર્શનારી હોય છે. તેની પાછળ એ જીવોના હૈયામાંથી ટાઢકના જે દીવા પ્રગટે છે તે દુઆના પ્રકાશની તાકાત હોય છે.

(૨૪) બુદ્ધિ : દરેક બાબતનો સમગ્રતયા વિચાર કરીને નિર્ણય અને અમલ કરવો. સામાન્ય માણસો વસ્તુ અંગેની વાતો કરતા હોય છે તેનાથી થોડા હોશિયાર માણસો માણસો અંગેની વાતો કરતા હોય છે અને તેનાથી પણ વધારે બુદ્ધિશાળી માણસો આયોજનની વાતો કરતાં હોય છે. એટલા માટે જ કહ્યું છે કે આયોજકસ્ત્ર દુર્લભ:- આયોજનકાર એ દુર્લભ છે.

(૨૫) ગુણપક્ષપાત : અન્યના રાઈ જેવડા ગુણને પણ મેરુપર્વત જેવો માનવો. આપણા મેરુ પર્વત જેટલા ગુણને પણ રાઈ જેવો માનવો. આપણા રાઈ જેવડા દોષને પણ મેરુ પર્વત જેવો ગણવો અને અન્યના મેરુ પર્વત જેવડા દોષોને પણ રાઈ જેવડો માનવો.

સ્વદોષદ્રષ્ટિ અને પરગુણપક્ષપાત આવે એટલે બેડો પાર થઈ જાય

છે. જો કે ખૂબ દુષ્કર છે પણ અભ્યાસે અશક્ય નથી જ. દ્રષ્ટિદોષ જેટલો ભયાનક છે તેથી પણ વધુ ભયાનક દોષદ્રષ્ટિ છે. એટલે ગુણપક્ષપાતવાળા બનવું.

(૨૬) દુરાગ્રહ ત્યાગ : હઠ, જીદ, હઠાગ્રહ કરવા નહિ. મારું એ સાચું એમ ન રાખવું. સાચું એ મારું એમ રાખવું યોગ્ય છે. દુરાગ્રહમાં સરવાળે નુકસાન ભોગવવાનો જ વારો આવે છે.

(૨૭) જ્ઞાનર્જન : દરરોજ કંઈક ને કંઈક નવું જ્ઞાન મેળવવા પ્રયત્ન કરવો. ૬ મહિને પણ એક ગાથા ચડતી હોય ત્યાં સુધી જ્ઞાનના ઉપાર્જન માટે મહેનત કરવી જોઈએ. ૪૫ આગમને સારી રીતે દોહન કરનાર એક આચાર્યભગવંત હજુ પણ રોજ એક ગાથા નવી ગોખે છે. અજ્ઞાની માણસો કોડો ભવ સુધી જે કર્મોને ખપાવી ન શકે તે જ્ઞાની માણસ ૧ શ્વાચ્છોશ્વાસમાં ખપાવે છે. પઠમં નાણં તઓ દયા એટલે જ કહ્યું છે. પહેલા જ્ઞાન પછી દયા.

(૨૮) સેવાભક્તિ : ઉપકારીની તેમ જ દીન-દુઃખીજનોની સેવા કરવી. એક ચોર રાત્રે રાજાના સર્કજામાં ફસાયેલો. રાજાએ પોતાના હાથમાં બેડી અને ચોરના હાથમાં બેડીનો બીજો ભાગ એ પ્રમાણે નાખીને સુવાડ્યો. સવારે જ્યારે રાજા-ચોર ચાલતાં ચાલતાં એમને ગામ જાય છે ત્યારે આકાશમાં એક વાદળ આવી ચોરને પડછાયો કરે છે. રાજા પર તડકો આવે છે. રાજા ચોરને ધક્કો મારી પડછાયામાં ચાલવા માંડે છે. તો વાદળ ખસીને પાછો ચોરને જ છાંયો આપે છે. રાજાને કૌતુક થયું અને હોશિયાર હતો એટલે ચોરને પૂછ્યું નક્કી તે રાત્રે કોઈક સારું કામ કર્યું છે. નહીં તો તારું આવું પુણ્ય ન બંધાય. પ્રકૃતિ તને જ છાંયો આપી રહી છે. ચોરે પછી સાચી વાત કરી કે મને રોજ ચોરી કરવાની ટેવને કારણે હું રાત્રે હાથકડીમાંથી હાથ સરકાવી એક ઘરમાં ખાતર પાડવા ગયો. ત્યાં એક સુવાવડી સ્ત્રી તેની સાસુને રડી રડીને વિનવતી હતી કે તમે મને કંઈ ખાવાનું આપો. સાસુએ કહ્યું લોટના ડબ્બામાં પાણી નાખી એની રાશ પણ તને પીવડાવી દીધી છે. હવે શું પીવડાવું? હવે તો ભગવાન આવે અને તને મિઠાઈ ખવડાવે. આ

વાત સાંભળી મેં બાજુમાંજ મિઠાઈની દુકાનમાં ખાતર પાડી મિઠાઈઓના થાળ તે ઘરમાં ઉપરથી નાખી પાછો આપની પાસે આવીને સુઈ ગયો. સારું કામ કર્યાનો એટલો સંતોષ આનંદ થયો કે ભાગવાનું પણ મન ન થયું. રાજાએ કહ્યું બસ આ સેવાભક્તિથી જ તારું પુણ્ય ઉદયમાં આવ્યું છે ને તને છાંયો મળે છે. રાજાએ ચોરને તુરંત મુક્ત કરી દીધો.

(૨૯) ત્રિવર્ગબાધા : ધર્મ, અર્થ અને કામ આ ત્રણ પુરુષાર્થનું સમુચિત અને સંતુલિત સેવન કરવું. આ ત્રણેયનું આચરણ એવી રીતે કરવાનું છે કે એકબીજાને બાધા ન પહોંચે. ધર્મનું પણ આચરણ એવી રીતે કરવાનું કે અર્થ કામને બાધા ન પહોંચે આ પ્રમાણે અરસપરસ સમજવાનું છે. આ અતિ મહત્વની વિચારણા છે.

(૩૦) દેશકાળનું જ્ઞાન : સમય અને સંજોગોને સુપેરે ઓળખવા. ભવિષ્યનો વિચાર કરવો. આજના કાળમાં આ અત્યંત જરૂરી છે. સ્વશાસ્ત્ર અને પરશાસ્ત્રનો જાણકાર જ પોતે કંઈ પ્રવૃત્તિ કરવા યોગ્ય કે ત્યાગવા યોગ્ય છે તેને યથાયોગ્ય સમજી શકે છે. એક સંજોગોમાં કરાતી એક પ્રવૃત્તિ પ્રવર્તમાન દેશકાળને હિસાબે યોગ્ય ન હોય તો તેનો ત્યાગ કરવો જોઈએ પણ આ દેશ-કાળનો યોગ્ય નિર્ણય ગીતાર્થો જ કરી શકે છે માટે આ બાબત એમની સલાહ લઈ આગળ વધવું.

(૩૧) બલાબલ વિચારણા : પોતાની શક્તિ અને ક્ષમતા તેમજ મર્યાદાનો વિચાર કરવો. ભીંત સાથે માથા પછાડવાથી કે મુઠ્ઠીઓ મારવાથી તો હાથ માથું તૂટે છે. આપણું કામ સરતું નથી માટે આપણાથી કયું કામ થઈ શકે તેમ છે તે જોઈને જ હાથમાં લેવું. ઘણીવાર બળથી જે ન થાય તે કળથી થતું હોય છે. એટલે જ કહ્યું છે દરેક કામ તરત કરવું, સરસ કરવું, પૂરું કરવું, જાતે કરવું પણ આ બધું વિચારીને કરવું.

(૩૨) લોકયાત્રા : સમાજ, ધર્મ અને રાષ્ટ્રની ઉન્નતિમાં સહભાગી થવું.

(૩૩) પરોપકાર-પરાયણતા : દીન-દુઃખીજનોની સેવા કરવી.

(૩૪) લજ્જા : વડીલો, ગુરુજનો આદિની અદબ રાખવી. મર્યાદાઓનું પાલન કરવું.

એક ભાગ્યશાળીએ લગ્ન કરી એ જ સાંજે મોટાભાઈ સાધુને વંદન કરવા ગયા. મોટાભાઈએ સંસારની અસારતા સમજાવી અને કહ્યું ક્યાંયથી પણ ચાખો આ સંસાર ખારો ઝેર છે. સંયમમાં જ સાચું સુખ છે. માટે સંયમ ગ્રહણ કર. હવે લજ્જાનો ગુણ એવો ખીલેલો કે ના નથી કહી શકતો અને શરતી દીક્ષા ગ્રહણ કરે છે કે બાર વર્ષ પછી હું અહિંથી સંસારમાં ચાલ્યો જઈશ. ૧૨ વર્ષ પત્નીના નાઠમના જાપ સાથે જ પૂરાં કરે છે અને પછી મોટાભાઈ પાસે રજા માંગે છે. ભાઈ કહે છે જવું હોય તો તારી ઈચ્છા પણ માતુશ્રી સાધ્વીજી ભગવંતની રજા લઈને જા. તેઓ ખૂબ સમજાવે છે. હવે માને કેમ ના કહેવાય ? લજ્જાથી ના નથી કહી શકતા અને બીજા બાર વર્ષ સંયમમા ગાળે છે. ફરી પાછી રજા લેવા જાય છે. હવે માતુશ્રી સાધ્વી કહે છે કે તારી મોટીબાએ દીક્ષા લીધી છે એ જો રજા આપે તો જા. ફરી મોટીબા મહારાજ સમજાવે છે. ફરી પાછા ૧૨ વર્ષ. હવે ૩૬ વર્ષનું સંયમ જીવન પછી આ દીક્ષિત પોતે વિચારે છે કે ૫૮ વર્ષની ઉંમર થઈ. હવે સંસારમાં જઈને શું કરવું ? અને હવે સાચું આત્મકલ્યાણ સધાઈ જાય છે. એક લજ્જા જ્યારે પરાકાષ્ઠાએ ખીલે છે ત્યારે કેવા અદ્ભુત પરિણામો આપે છે તેનો આ સચોટ દાખલો છે.

(૩૫) સૌમ્યતા : હર હાલતમાં ખુશખુશાલ રહેવું. ધીરજ અને શાંતિ રાખવા. ગીતામાં કહ્યું છે તેમ સમતાથી કામ કર્યે જવું.

માર્ગાનુસારના આ ૩૫ ગુણો વર્ણવ્યા છે તે આપણને માણસ બનાવે છે. સદાચારે તો આવા અનેક છે છતાં એક મહાત્માએ તેનો અર્ક નીચે પ્રમાણે આપ્યો છે. તે સામાન્ય કક્ષાએ ખીલે તો સંસાર-વહેવારમાં સુખશાંતિ અર્પે છે. પણ પરાકાષ્ઠાએ ખીલે તો મોક્ષના અનંત અને અવયાબાધ સુખ આપીને જ જંપે છે.

(૧) કોઈ પણ જીવને ક્યારેય પણ દુભવવો નહીં.

(૨) સત્યને પડખે હંમેશા ઉભા રહેવું. (દુરાગ્રહ, કદાગ્રહ જો કે ન રાખવો.) ગીતાર્થે સત્યને માટે યુદ્ધો ખેડી લેતા પણ અચકાતા નથી.

(૩) કોઈની પણ આબાદી જોઈને બળી ન મરવું. જગતના સર્વ જીવો પ્રત્યે મૈત્રી, ગુણી પ્રત્યે પ્રમોદભાવ, દુઃખી પ્રત્યે કરુણા અને પાપી પ્રત્યે મધ્યસ્થભાવ. કોઈની આબાદીથી બળી મરીએ તેમાં આપણી જ બરબાદી થાય છે.

(૪) બધી સ્ત્રીઓને બેનની નજરે જોવી. એના માટે તેઓના પરિચયથી દૂર રહેવું.

(૫) આપણી પાસે જે સારામાં સારી વસ્તુ હોય તેની કોકને જરૂર હોય તો તેને આપી દેવી.

(૬) ગમે તેવી નિષ્ફળતા વખતે પણ માનસિક સમતુલા ન ગુમાવવી.

(૭) એક વખતના પણ ઉપકારીનો ઉપકાર ન ભૂલવો. કૃતજ્ઞતાને કોઈ પણ સંજોગોમાં ઝંખવાણી ન પડવા દેવી.

(૮) કોઈ પણ સમયે આપણી માનસક્રિતાબ કોઈની પણ સમક્ષ ખુલ્લી મૂકી શકીએ એવી મનઃસ્થિતિ રાખવી.

(૯) અનુકૂળતા ટકાવવા કે પ્રતિકૂળતા હટાવવા ક્યારે પણ મહેનત ન કરવી. જે આવે તેનો સ્વીકાર કરવો. પથ્થર જેવું અક્કડ ન બનવું. પાણીનો રેલો પથ્થરને જુએ છે તો અટકતો નથી. આજુબાજુમાં માર્ગ કરી આગળ નીકળી જાય છે.

(૧૦) શરીર પ્રત્યે નિર્દય બનવું. બીજા પ્રત્યે દયાળુ બનવું. રોગોની બહું આળપંપાળ ન કરવી. રોગની ઉપેક્ષા કરવાથી પણ ઘણીવાર રોગ ચાલ્યો જતો હોય છે.

આ સઘળા ગુણોથી આત્માની શુદ્ધિ વધે છે.

મિચ્છામી દુક્કડં - અનુમોદન

યાતુર્માસ દરિમયાન અમારા દ્વારા જિનાજ્ઞા વિરુદ્ધ કંઈ પણ પ્રરૂપણા થઈ ગઈ હોય, કોઈનું પણ કોઈ પણ રીતે મન દુભાયું હોય તો અમો

પરમાત્માની સાક્ષીએ અંતઃકરણપૂર્વક ખમાવીએ છીએ. આ કાર્યમાં સહાયક થનાર પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ પ્રત્યેક વ્યક્તિની અંતઃકરણપૂર્વક અનુમોદના કરીએ છીએ.